

IN CHRISTUS GEHEILIG

"Die doop is immers 'n seël en ontwyfelbare getuienis dat ons (én ons kinders) 'n ewige verbond met God het."

Hoe moet die

***"FORMULIER VIR DIE BEDIENING VAN DIE HEILIGE
DOOP AAN KINDERS" (FBK)***

verstaan word?

deur S. Le Cornu.

“En die Skrif is vervul wat sê: En Abraham het God geglo, en dit is hom tot geregtigheid gereken, en hy is ***'n vriend van God*** genoem.” – Jak. 2:23

Die verbond is die **wese** van die ware godsdiens – Herman Bavinck

“En Ek sal my verbond oprig tussen My en jou en jou nageslag ná jou in hulle geslagte as ’n ewige verbond, om vir jou ’n God te wees en vir jou nageslag ná jou.” (Gen. 17:7)

“Want die belofte kom julle toe en julle kinders en almal wat daar ver is, die wat die Here onse God na Hom sal roep.” (Hand. 2:39)

Die HEER wat van geen wankel weet nie,
sal nimmer sy verbond vergeet nie;
al sy beloftes bly van krag
tot in die duisendste geslag.
Verbond met Abraham, sy vrind,
bevestig Hy van kind tot kind.
(Psalm 105:5, berymd)

INHOUDSOPGAWE

VOORWOORD	5
VRAAGSTUK EN OORSIG	7
DEEL 1: WAT LEER DIE SKRIF OOR DIE GENADEVERBOND MET 'ONS EN ONS KINDERS'?	11
1.1 J. Calvyn by Gen. 17,	12
1.2 Die Statenvertaling se kanttekeninge by Gen. 17:7 en 21,	13
1.3 Prof. JC Coetzee verklaar Rom. 9:6-8	13
1.4 Die Statenvertaling se verklaring by Romeine 9:6-8,	14
1.5 God bepaal die uitverkiesing, en daarom die verbond	15
1.6 Die Skrif leer die bybelse onderskeid van die genadeverbond en die bediening van die genadeverbond	17
1.7 Prof. GJC Jordaan oor die 'bediening van die Ouer en Nuwer Verbond	19
1.8 TOEPASSING VANUIT DIE SKRIF OP DIE VRAAG OOR DIE VERSTAAN VAN DIE FBK	20
1.9 Kollektief organies-verbondsmatige verstaan van die Skrif.....	22
1.9.1 Dr. SJ van der Walt, <i>Geloofsleer</i>	22
1.9.2 Prof. WJ Snyman, <i>Nuwe en Ou Dinge</i> ,	22
1.9.3 Die verbond werk organies – dr. PJ Coetzee	23
1.9.4 W. Hendriksen, <i>The Covenant of Grace</i>	24
1.9.5 Kosbare Goud: <i>Die Genadeverbond</i> , ds. JA Schutte.....	25
1.9.6 Bavinck, <i>Gereformeerde Dogmatiek</i>	25
1.9.7 H. Hoeksema, <i>Het Organisch Idee in de Schrift</i>	26
1.9.8 J.D Vorster, <i>Die Christelike Doop</i>	26
DEEL 2: WAT LEER DIE BELYDENISSKRIFTE OOR DIE GENADEVERBOND MET 'ONS EN ONS KINDERS'?	29
2.1 Heidelbergse Kategismus vraag en antwoord 74.....	29
2.1.1 Beteken v/a 74 van die HK dat almal wat fisies gedoop is, is of sal gered word?.....	29
2.1.2 Ursinus oor die genadeverbond (Large and Small Catechisms).....	31
2.1.3 Olevianus oor die Genadeverbond.....	35
2.1.4 Hendrik de Cock oor HK v/a 74.....	39
2.2 Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 34.....	40
2.3 Onderliggend aan die Wederdoopse dwaling is die valse teenstelling tussen 'natuur en genade'	42
2.4 Leer ons belydenisskrifte dat almal gewas en gereinig is in Jesus se bloed, dus gered is?..	44
2.5 Dordtse Leerreëls hoofstuk 2:8	44
2.6 Bavinck se verklaring van die Dordtse Leerreëls, 1.17	46
2.7 Organiese verbondstaal van 'onderskeiding' in ander gereformeerde belydenisskrifte.....	49
2.8 TOEPASSING VANUIT DIE BELYDENIS OP DIE VRAAGSTUK OOR DIE FBK.....	51
DEEL 3: WAT LEER DIE "Formulier vir die Bediening van die Heilige Doop aan Kinders" (FBK) OOR DIE GENADEVERBOND MET 'ONS EN ONS KINDERS'?.....	53
3.1 Inleidend oorsigtelike antwoord.....	53
3.2 Geskiedenis van die teks van die FBK.....	53
3.3 Die historiese konteks van die FBK: 'n stryd teen Rome en die Anabaptisme	54
3.4 Wesentelike vrae oor die frase, 'in Christus geheilig is'	54
3.5 Die FBK word gelees deur verskillende 'verbondsbeskouings'	55
3.6 Die wesentlike belangrikheid van die verbondsdebatte oor die doop, verbond en dus ook hoe die FBK verstaan behoort te word	56
3.7 Verklarings deur die eeue van veral die 'in Christus geheilig is' van die eerste doopvraag...	59
3.7.1 Johannes a La Marck.....	61
3.7.2 Utrecht sinode van 1727-29	62
3.7.3 B. Wielenga	63
3.7.4 Statenvertaling se kanttekening by 1 Kor. 1:2	63

3.7.5 H. Bavinck.....	63
3.7.6 H. Bavinck	65
3.7.7 H. Bullinger	67
3.7.8 Z. Ursinus.....	67
3.7.9 C. van der Heyden	67
3.7.10 Bastingius	67
3.7.11 B. Smytegelt.....	67
3.8 WIELENGA KONKLUSIE by die eerste doopvraag	68
3.9 Hendrik de Cock	69
3.10 Afscheiding sinode van Utrecht (1837).....	70
3.11 Simon van Velzen	70
3.12 Helenius de Kock	71
3.13 A. Kuyper	72
3.14 Vervangingsformule van Utrecht 1946.....	72
3.15 'Hierdie kind van U' (Totius)	73
3.16 DJ Engelsma se verklaring van die FBK	75
3.17 WIELENGA SE KONKLUSIE IS OOK MY, S. Le Cornu, SE KONKLUSIE EN AANBEVELING OOR DIE FBK EN MOONTLIKE VERANDERINGS	86
3.18 Is die belofte en geloof 'voorwaardelik'?	88
3.19 Die werklike 'probleem' van die Kinderdoop.....	90
3.20 Die gereformeerde 'oordeel van liefde' vir gelowiges én hul kinders, DL 3/4.15	90
3.21 Die sogenaamde 'veronderstelde wedergeboorte' as grond van die kinderdoop?	93
3.22 Calvyn se verklaring van Gal. 3:25 aangaande die sakramente wat vir gelowiges en godeloses (hipokriete) aangebied word	96
4. FINALE OPMERKINGS, KONKLUSIE EN AANBEVELINGS	101
5. AANHANGSELS	107
5.1 Calvin on the Sacraments	107
5.2 The Basis or Foundation of Confession: The Covenant of Grace with Christ and His elect, by Herman Bavinck	111
5.3 Die Verbond en die Inwendige Genade, deur Herman Ridderbos	117
6. BRONNELYS	121
7. Meer oor die skrywer.....	125

Afkortings:

FBK: Formulier van die Bediening van die Heilige Doop aan Kinders

NGB: Nederlandse Geloofsbelydenis

HK: Heidelbergse Kategismus

DL: Dordtse Leerreëls

VOORWOORD

Die studie is 'n deeglike ondersoek vanuit die Skrif, die belydenisskrifte, die geskiedenis en reformatoriese bronne oor vrae rondom die gereformeerde doopsformulier.

Die studie spreek veral vrae aan oor die bewoording van die formulier wat gebruik word met die bediening van die doop aan verbondskinders. Sekere frases in die formulier kan moontlik by gelowiges die verkeerde indruk skep dat elke kind wat gedoop word gered is (of gered gaan word) en die ewige lewe het. Die doel van die studiestuk is om krities vanuit 'n Gereformeerde Skrifbeskouing hierdie vrae en onduidelikhede te probeer opklaar.

Die leer oor die doop, en daarmee saam die verbond, is 'n baie kosbare en troosryke erfenis uit die Woord. Daar bestaan baie verskille en misverstande oor hierdie leer en daar was en is steeds baie stryd tussen gelowiges hieroor – selfs tussen kerke wat die verbondsteken aan kinders bedien.

Ons is baie dankbaar teenoor die Here dat Slabbert le Cornu (bedienaar van die Woord by die Gereformeerde Kerk Carletonville) ingewillig het om hierdie taak aan te pak. Die studie getuig van die mooi gawes wat die Here aan hom gegee het en wat Hy in sy diens gebruik om sy suiwere Woord uit te dra. Ons wil daarom aan Slabbert le Cornu ons opregte dank betuig vir sy harde en deeglike werk, en vir die baie ure wat hy spandeer het om sy gawes te gebruik tot voordeel van die verbondsgemeenskap.

Ons bede is dat hierdie werk tot seën en opbou van die Kerk van die Here sal wees.

'n Woord van dank ook aan die lidmate van GK Bet-El wat hulle offergawes gewillig en met vreugde gee om 'n bydrae te kon lewer tot die vergoeding vir al die ure se werk.

U broeders in Christus

Die Kerkraad

Gereformeerde Kerk Bet-El

www.gereformeerd.org

VRAAGSTUK EN OORSIG

Hoe moet die volgende woorde en sinne van die "Formulier vir die Bediening van die Heilige Doop aan Kinders" (afkorting: FBK) verstaan word, nl. dat *elke* kind wat gedoop is gered is of gaan word, of *slegs* die uitverkore kinders, wanneer dit die Here ookal behaag?

"Daarom word **ons** gedoop in die Naam van God: die Vader en die Seun en die Heilige Gees (Matteus 28:19). Want as **ons** in die Naam van die Vader gedoop word, betuig en verseel die Vader aan **ons** dat Hy 'n ewige genadeverbond met **ons** oprig (Genesis 17:7, Galasiërs 4:6-7), **ons** tot sy kinders en erfgename aanneem en **ons** daarom met alle goeie dinge wil versorg en alle kwaad van **ons** wil afweer of tot **ons** beswil beskik.

En as **ons** in die Naam van die Seun gedoop word, verseël die Seun aan **ons** dat Hy **ons** in sy bloed so van al **ons** sondes was - waarmee Hy **ons** in sy dood en opstanding inlyf - dat **ons** van **ons** sondes bevry en voor God regverdig gereken word (1 Korintiërs 1:30).

Net so ook as **ons** in die Naam van die Heilige Gees gedoop word, verseker die Heilige Gees **ons** deur hierdie heilige sakrament dat Hy in **ons** wil woon en **ons** tot lidmate van Christus wil heilig (1 Korintiërs 12:13) deur tot **ons** eiendom te maak wat **ons** in Christus het, naamlik die afwassing van ons sondes en die daaglikse vernuwing van **ons** lewe, totdat **ons** eindelijk onder die gemeente van die uitverkorenes in die ewige lewe vlekkeloos gestel sal word (Romeine 8:9, 15, 16)."

"Ons dank en loof U dat U **ons** en **ons** kinders, deur die bloed van u geliefde Seun Jesus Christus, al **ons** sondes vergewe en **ons** deur u Heilige Gees tot lidmate van u eniggebore Seun en daardeur tot u kinders aangeneem het en dit aan **ons** met die heilige doop beseël en bekragtig." (1773 uitgawe)

"En hoewel **ons kinders** hierdie dinge nie verstaan nie, mag hulle nogtans nie daarom van die doop uitgesluit word nie, aangesien hulle sonder dat hulle dit weet, aan die verdoemenis in Adam deel het en ook, sonder dat hulle dit weet weer in Christus tot genade aangeneem word. So spreek God ook tot Abraham, die vader van al die gelowiges, en daarom ook tot ons en ons kinders en sê: Ek sal my verbond oprig tussen My en jou en jou nageslag na jou in hulle geslagte as 'n ewige verbond, om vir jou 'n God te wees en vir jou nageslag na jou"

Ten eerste: Hoewel ons kinders in sondes ontvang en gebore en daarom aan allerhande ellende, ja, aan die verdoemenis self, onderworpe is, bely u nogtans **dat hulle in Christus geheilig is** en daarom as lidmate van sy gemeente behoort gedoop te wees?

"Ons bid U, kragtens u grondelose barmhartigheid, dat u **hierdie kind (kinders) van U** genadiglik wil aansien en deur u Heilige Gees in u Seun Jesus Christus wil inlyf, sodat hy (sy/hulle) met Hom in sy dood begrawe mag word en met Hom in 'n nuwe lewe mag opstaan."

Moet die 'ons', 'ons kinders', 'dat hulle in Christus geheilig is', en, 'hierdie kind van U' verstaan word dat dit waar is van elke kind wat gedoop word, of slegs van die uitverkore kinders? Die antwoord is aan die eenkant eintlik eenvoudig geliefdes, en dit word direk/indirek gegee in die teks van die FBK self,

"....totdat ons eindelijk onder die gemeente van **die uitverkorenes** in die ewige lewe vlekkeloos gestel sal word."

"....Want as ons in die Naam van die Vader gedoop word, betuig en verseel die Vader aan ons **dat Hy 'n ewige genadeverbond met ons oprig** (Genesis 17:7, Galasiërs 4:6-7)..."

"**So** spreek God ook tot Abraham, die vader van al die gelowiges, en daarom ook tot ons en ons kinders en sê: *'Ek sal my verbond oprig tussen My en jou en jou nageslag na jou in hulle geslagte as 'n ewige verbond, om vir jou 'n God te wees en vir jou nageslag na jou'* (Gen. 17:7). Dit betuig Petrus ook met woorde: *Want die belofte kom julle toe en julle kinders en almal wat daar ver is, die wat die Here ons God na Hom sal roep* (Hand. 2:39)."

"En hoewel ons kinders hierdie dinge nie verstaan nie, mag hulle nogtans nie daarom van die doop uitgesluit word nie, aangesien hulle sonder dat hulle dit weet, aan die verdoemenis in Adam deel het en ook, sonder dat hulle dit weet weer **in Christus tot genade aangeneem word**."

'dat hulle **in Christus geheilig is en daarom** as lidmate van sy gemeente behoort gedoop te wees...'

Die regte verstaan van die FBK is begrond in die regte verstaan van die genadeverbond soos geopenbaar in die Heilige Skrif. Die sleutel vir die verstaan van enige belydenis en formulier, is die Skrif self. Die historiese ontstaan konteks laat ons wel die Skriftuurlike argumente beter verstaan, en daarom ook prof. d'Assonville se laaste sin, nadat hy gewys het op die twee historiese 'vyande' vanuit die 16/17de eeu teen die FBK (1981:11): "*Spiritualistiese geesdrywery en verwerping van die kinderdoop* - ook teen hierdie dwalings is die Gereformeerde Doopsformulier 'n voortdurende prediking. By elke kind wat in die gemeente gedoop word kom opnuut die appél: **Wat sê die Skrif oor God se verbond en die saligheid en ons kinders?**"

Die vraag dus van die regte verstaan van woorde en frases soos 'ons', 'ons kinders', 'ons en ons kinders', 'in Christus tot genade aangeneem word', 'in Christus geheilig', 'hierdie kind van U', ens., dan is wesentlik ook 'n vraag nie net van hoe die FBK verstaan moet word nie, maar hoe die woorde en frases van die Skrif verstaan word in Gen. 17:7 en Hand. 2:39, '... met **ons** oprig', '...jou en jou **nageslag**', '...kom julle **en julle kinders**', '...die wat die Here **ons** God na Hom sal roep ..'.

In 'n neutedop sou my antwoord vanuit die Skrifte wees:

Die FBK moet verstaan word, gelees word, soos die Skrif gelees word in hierdie verse, woorde, frases, naamlik, wat ek noem of volg in navolging van baie gereformeerde teoloë en verklaarders wat ons voorgestaan het: organies-kollektief oftewel verbondsmatig (die volk/kerk in geheel word aangespreek in sy organiese verband) en nie individualisties-arminiaans/anabaptisties/metodisties (kop-vir-kop) nie.¹ Die losse takke oftewel individue wat afgesny word, bepaal ook nie die verbondstaal van die Skrif, belydenis en formuliere nie, ook nie die FBK se verbondstaal nie, maar God self deur sy volk organies-verbondsmatig aan te spreek:

"Die tweede eigenaardigheid van die genadeverbond bestaan daarin, dat dit in **al sy bedelinge 'n organiese karakter dra**." (Bavinck, 1931: 265-271)²

Feenstra (1950: 180) se spesifieke beskrywing van 'organies' is wat in hierdie studiestuk verstaan word die Skrif leer:

¹ "Maar ken die Metodisme dan in die geheel geen Verbondsleer nie? Om die ewewig by sodanige spiritualistiese drywery te behou, word nie alleen die kerk gesekulariseer en die genade genaturaliseer nie maar ook die Verbond geprofaneer, **deurdat onder daardie Verbond alle mense, individueel geneem, begrepe is en nie (volgens Gereformeerde belydenis) alléén die gelowiges en hul nageslag nie**. In Adam as die eerste verbondshoof, so lui dit, het almal geval, in Christus as die tweede verbondshoof word almal weer opgerig; daarom word alle vroeggestorwe kinders salig, terwyl die volwassenes wat van hierdie genade verval het, opnuut toegebring moet word. Vir die toebrenging van die laasgenoemdes is die Individualisme die metode." (Totius, 1977, deel 6: 200)

² <https://proregno.com/2020/04/09/uitverkiezing-en-genadeverbond-by-herman-bavinck/>

"In Adam het almal gesondig en in Christus word alle uitverkorenes salig. Nou word in Romeine 5 gespreek oor *baie* en oor *almal*. Dit mag by ons geen verwarring skep nie. Die algemene versoening word deur die Skrif nie geleer, asof Christus vir almal gesterwe het nie. Christus het alleen vir die uitverkorenes gesterwe. Wanneer Paulus sê: almal in Adam en almal in Christus, **dan wys hy op die organiese verhouding**. Almal in Christus, d.w.s. nie alle mense hoof vir hoof nie, maar alle ranke van die Wynstok, almal, wat Christus deur 'n ware geloof aanneem. En as hy spreek van baie, dan sien dit op die afsonderlike individue. Adam is die stam van het menslike geslag. Die sonde van Adam gaan deur alle takke. Christus is de ware Wynstok en die geregtigheid van Christus gaan ook deur tot alle ranke in die Wynstok."

Ons mag daarom nie, die Skrif organies-verbondsmatig lees, maar as ons bv. soos sommige in die gereformeerde tradisie doen, as ons by die belydenisskrifte kom, of dan die Formuliere, ook die FBK, dan skielik dit wil lees as individualisties-anabaptisties nie.

Ek is heeltemal bewus daarvan dat gereformeerdes deur die eeue (en vandag nog) baie verskil het oor die betekenis van hierdie woorde/frases in die belydenis en formuliere³, en dit is jammer. Ek gaan nie daarop alleen fokus nie, maar fokus op wat ek glo hoe ons die Skrif verbondsmatig moet lees, dan volg dit vanselfsprekend dat die belydenis en formuliere ook so gelees en verstaan moet word, want die Skrif is alles bepalend vir ons belydenis en formuliere. Natuurlik kan enige belydenis/formulier verbeter word, nog meer verduidelik word, en aangepas word, maar ek meen dat soos dit daar staan is dit ook nie oop vir misverstand nie, **tensy** die hermeneutiese sprong (?) gemaak word van 'n verbondsmatige lees van die Skrif bv. Gen. 17:7 en Hand. 2:39 (dit behels nie elke Israeliet kop vir kop wat besny is [OT]; elke gedoopte, 'klein of groot' [NT] nie, maar kollektief as groep is al die uitverkorenes, 'klein en groot' gered) na 'n skielike individualistiese kop-vir-kop lees van die FBK en ons belydenisskrifte.

In die res van hierdie studie gaan ek dus die vraagstuk aanspreek uit hierdie 3 hoofpunte of dele:

1. *Wat leer die Skrif oor die genadeverbond met 'ons en ons kinders'?*
2. *Wat leer die belydenisskrifte oor die genadeverbond met 'ons en ons kinders'?*
3. *Wat leer die FBK oor die genadeverbond met 'ons en ons kinders'?*

Ek wil weereens herhaal: hoofpunt 3 mag nie verstaan word los of in stryd met hoofpunte 1 en 2 nie, soos ouers ook belof en bely met hul antwoord op vraag 2 van die FBK:

*Ten tweede: Bely u dat **die leer wat in die Ou en Nuwe Testament en in die Artikels van die Christelike geloof vervat is en in die Christelike kerk hier geleer word, die ware en volkome leer van die saligheid is?***

Mei AD 2022, Carletonville.

³ Sien die volgende bronne: L. Berkhof, *The Covenant of Grace: Two Views*; Bronne oor verbondstryd in Nederland in die eerste helfte van die 20ste eeu; S. Du Toit, *Stryd en Skeuring in die Nederlandse Kerke* (oor die verbond); PJS De Klerk, *Verbond en Doop*, <https://proregno.files.wordpress.com/2022/05/verbond-en-doop-pjs-de-klerek.pdf>; S. Le Cornu, *Die Genadeverbond: voorwaardelik of onvoorwaardelik?*, almal hier beskikbaar: <https://proregno.com/2010/06/23/n-vriend-van-god-artikels-oor-die-genadeverbond/>

DEEL 1: WAT LEER DIE SKRIF OOR DIE GENADEVERBOND MET 'ONS EN ONS KINDERS'?

"Ek sal my verbond oprig tussen My en jou en jou nageslag na jou in hulle geslagte as 'n ewige verbond, om vir jou 'n God te wees en vir jou nageslag na jou" (Gen. 17:7).

"Want die belofte kom julle toe en julle kinders en almal wat daar ver is, die wat die Here ons God na Hom sal roep." (Hand. 2:39)

Die 'en jou nageslag' en 'vir jou nageslag' in Gen. 17 se konteks wys dat die teken aan alle jong seuntjies **bedien** moes word op grond van God se belofte (v. 7) en bevel (v. 10) binne die verbondsgemeenskap, maar dat **die Here self** onderskei tussen die volk se kinders, hier spesifiek tussen Isak en Ismael (v. 21), daarom die belangrike woorde van v. 7, 'in hulle geslagte', dus in en deur die geslagte (kollektief/organies-verbondsmatig) het die Here sy ware kinders, nie elkeen 'kop-vir-kop' (individualisties) nie.

Die Skrif leer dat kerk en verbond beide 'n individuele (*my God*) én kollektiewe (gemeenskaplike/organiese) kant of aspek het (*ons God*), en nie net die een of die ander nie ('jy en julle', Deut. 6:1-9). Nie individualisme nie, maar wel persoonlik-individueel ook, reg verstaan⁴: God red individue wat Hy verkies het, én red sy gemeente kollektief (HK v/a 54, sien Dijk, 1952: 155-175). Dit is juis omdat die **gemeenskaplikheid** van die verbond baiekeer nie in ag geneem word nie, dat ons die leer van die verbond verkeerd verstaan.⁵

Dit word duidelik deur Paulus so verklaar in bv. Gal. 3:16, 29 en Rom. 9:6-8 wat Gen. 17:7 (en Hand. 2:39) beteken,

*"Nou is aan Abraham die beloftes toegesê en aan sy saad. Hy sê nie: En aan die sade, asof dit op baie sien nie, maar op een: En aan jou saad, dit is Christus. ... **En as** julle aan Christus behoort, **dan is** julle die nageslag van Abraham en volgens die belofte erfgename." (Gal. 3:16,29)*

*"MAAR ek sê dit nie asof die woord van God verval het nie; want hulle is nie almal Israel wat uit Israel is nie. Ook nie omdat hulle Abraham se nageslag is, is hulle almal kinders nie; maar: in Isak sal jou nageslag genoem word. Dit wil sê, nie hulle is kinders van God wat die kinders van die vlees is nie, **maar die kinders van die belofte word gereken as die nageslag.**" (Rom. 9:6-8)*

So, vanaf die begin (OT) was die **bediening** van die genadeverbond breër as die genadeverbond *self*, soos die Skrif hier in Rom. 9 en elders leer en onderskei. Daarom dat baie gereformeerde

⁴ "Maar — is die Individualisme ook onder normale omstandighede 'n van God verordende beginsel? Mag daarvan onder Christene as t ware 'n metode gemaak word? Niemand wat ook maar enigsins die heerlijkheid van die Verbondsleer gesmaak het, kan daar ja! op antwoord nie. Ongetwyfeld mag die **persoonlike** element ook in die Gereformeerde prediking nooit ontbreek nie; want in laaste instansie sal dit daarop aankom of elke gelowige God sy God kan noem. Maar dit is nie die *Individualisme* nie. Tot so 'n *persoonlike* belydenis moet 'n mens kom *in die weg van die Verbond*; eers 'n suigeling, dan 'n jongeling, eindelik 'n man, 'n bewuste *persoonlikheid*: eers 'n suigeling, natuurlik en geestelik, maar beide telkens natuurlik en geestelik; daarna man, natuurlik en geestelik, maar beide telkens saamgebind deur die band van die Verbond. Of beter gesê, saamgebind as uitvloeisel van die Genadeverbond; want nie by die enkele persoon in die eerste plek lê God die verband tussen natuur en genade nie maar by die menslike geslag wat aan die kerk, d.i. aan die geestelike dinge, verbind word. So vind dan elke bondeling van agter in die wortelwesels van sy bestaan op volheerlike wyse deureengevleg die werk van God, die Skepper en Herskepper, die werk van natuur en genade. Kragtens hierdie Verbond nou is **ook die kinders** erfgename van die ryk van God." (Totius, 1977, deel 6, *Die Metode van die Metodisme*, 199)

⁵ "Een eindelijk een gemeenschap, die ons zegt, dat de uitverkoren niet eerst als eenlingen los naast elkaar staan om daarna in Christus als hun Hoofd te ontvangen en in Hem verenig te worden. Ze zijn als één geheel, als één organisme, als één liggaam **in hun Hoofd** verkoren." (Dijk, 1952: 116)

verklaarders en teoloë, op grond van die Skrif, onderskei het oor hoe mense verskillend 'in die verbond' is, maar nie almal 'van die verbond' is nie (Bavinck⁶).

Daar is baie, ek gee slegs 'n paar gereformeerde verklarings waaruit die FBK onder andere gevolg het, wat op verskillende maniere **onderskei** in hul verklaring van Gen. 17 en Hand. 2:39 (ondergenoemde verklaring van Gen. 17 deur o.a. Gal. 3 en Rom. 9 geld ook so vir Hand. 2:39, wat die frase 'julle kinders' betref),

1.1 J. Calvin by Gen. 17,

"... In the Epistle to the Galatians, (Galatians 2:15), and elsewhere, Paul calls them saints by nature,' because God was willing that his grace should descend, [406] by a continual succession, to the whole seed. In this sense, they who were unbelievers among the Jews, are yet called the children of the celestial kingdom by Christ. (Matthew 8:12.) Nor does what St Paul says contradict this; namely, that not all who are from Abraham are to be esteemed legitimate children; **because they are not the children of the promise**, but only of the flesh. (Romans 9:8.)

For there, the promise is not taken generally for that **outward** word, by which God conferred his favor as well upon the reprobate as upon the elect; but must be restricted to that efficacious calling, which he **inwardly** seals by his Spirit. And that this is the case, is proved without difficulty; for the promise by which the Lord had adopted them all as children, was common to all: and in that promise, it cannot be denied, that eternal salvation was offered to all. What, therefore, can be the meaning of Paul, when he denies that certain persons have any right to be reckoned among children, except that he is no longer reasoning about the **externally** offered grace, but about that of which only the elect **effectually** partake?

Here, then, **a twofold class of sons presents itself to us**, in the Church; for since the whole body of the people is gathered together into the fold of God, by one and the same voice, all without exception, are in this respects **accounted** children; the name of the Church is applicable in common to them all: but in **the innermost sanctuary of God, none others are reckoned the sons of God, than they in whom the promise is ratified by faith**. And although this difference flows from the fountain of gratuitous election, whence also faith itself springs; yet, since the counsel of God is in itself hidden from us, we therefore distinguish the true from the spurious children, by the respective marks of faith and of unbelief."⁷

⁶ <https://proregno.com/2020/04/09/uitverkiesing-en-genadeverbond-by-herman-bavinck/>

⁷ <https://biblehub.com/commentaries/calvin/genesis/17.htm> Sien ook dr. Mark Beach se artikel oor Calvin se verbondsbeskouing, *Calvin and the Dual Aspect of Covenant Membership: Galatians 3:15-22 "The Meaning of 'the Seed is Christ' and other key texts*: <http://www.midamerica.edu/uploads/files/pdf/journal/beach20.pdf> "Calvin's exegesis of such texts as Gal. 3:15-22 and Rom. 9:6ff. shows us the complexities of speaking with the whole testimony of Scripture on the question of membership in the covenant of grace. His exegetical insights and theological formulations present us with the materials to treat this question with care. It is not enough simply to quote certain passages of Scripture wherein the covenant is defined as being established between God on the one hand and believers and their seed on the other. As Calvin's exegesis of key texts demonstrates, a whole set of theological motifs, themes, and formulae, alongside a set of distinct and weighty biblical texts, focus membership in the covenant of grace upon Christ, the Seed, and in him it is extended to the children of promise, to the effectually called, to the ones whose sins are atoned for, and to the ones who call upon him in faith, i.e., the elect. **We must let Scripture speak both ways about covenant membership, as Calvin does.** We must therefore affirm the necessity of the dual aspect model of covenant membership in seeking to adhere **to the full teaching of Scripture.**" Sien ook Louis Berkhof se uiteensetting van die 'dual aspect of the covenant' hier: <https://www.biblicaltraining.org/transcriptions/iv-dual-aspect-covenant>

1.2 Die Statenvertaling se kanttekeninge by Gen. 17:7 en 21,

"Gen 17:7 *eeuwig* = Eeuwig voor **alle gelovigen** in Christus, ten aanzien van het lichamelijke, mitsgaders de gevolgen daarvan, en in het bijzonder dit sacrament der besnijdenis.

God, en ... Dat is, tot uw Zaligmaker, door den toekomstigen Messias. Deze manier van spreken begrijpt de goederen, die dit verbond der genade medebrengt. Zie Lev. 26:12; Ps. 33:12, en Ps. 144:15; Jer. 31:33.

Gen. 17:21, *mijn verbond* = merk op dit **onderscheid**: aan Ismaël worden lichamelijke goederen beloofd, maar Izak het verbond, begrippeende niet alleen lichamelijken, maar **ook geestelijken** zegen."⁸

1.3 Prof. JC Coetzee verklaar as volg by Rom. 9:6-8, waar hy die onderskeid as volg handhaaf:

"Paulus sê dat God se verbond standhou en Israel Gods volk bly niteenstaande die massale ongeloof van die Jode in die hede ... „want nie almal wat uit Israel is, is Israel nie” (9 : 6b). Dit wil sê: die volk Israel, **die volk van die verbond in sy hoedanigheid as Godsvolk, is nie gelyk aan alle mense wat van nature, deur afstamming, tot die histories-etniese volk behoort nie**; is nie gelyk aan Israel na sy empiriese omvang nie. ...

In 9 : 7 lig Paulus sy verklaring met ander woorde toe: nie almal wat uit Abraham voortgekom het, is kinders in pregnante sin nie. Dit belig Paulus verder deur daarop te wys dat God self uit die vleeslike nakomelinge die één kies wat Hy wil om “die nageslag” te wees. ... Hiermee het Paulus verklaar waarom die talryke ongelowige Jode nie ’n weerspreking is van ’n gehandhaafde verbond met Israel en van Israel se voortgesette staat as Gods volk nie.

Daar is immers Israeliete wat voor God nie **wesentlik** tot die volk Israel behoort nie; wat, hoewel gebore uit Israel, deur God buite Israel geplaas is. Hiermee is die volk Israel nie vergeestelik nie, maar deur afsnyding van die ongelowiges wat in Gods oog nooit **wesentlik** tot die volk behoort het nie, is die volk vereng tot sy ware omvang voor God. Die ongelowige Israeliete behoort nie **wesentlik** tot Israel nie. Hulle ongeloof en ongeregtheid raak dus nie die posisie van Israel as Godsvolk nie, raak dus nie die verbondstrou van God nie.

Hiermee is die eerste kardinale aspek van die verhouding van Israel tot die Godsvolk aan die lig gestel: Die histories-etniese volk Israel na sy empiriese gestalte is nie kwantitatief **identies** met die volk Israel in sy hoedanigheid as Gods volk nie, maar is veel groter. Daar is ’n verenging na binne: die verbond is gesluit met ’n na binne verengde volk Israel. Die volk Israel is nie in sy empiriese verskyningsomvang Godsvolk nie, maar die na binne verengde volk Israel is Godsvolk **volgens die verbond**. Israel as volk is hier die verbondsvolk, alleenlik het daar ’n afsnyding van die ongelowige Israeliete plaasgevind.

.... Daar val ook heldere lig op die beginsel waarvolgens hier die verenging geskied. God het die verbond met Abraham en sy nageslag, dus met die volk Israel, gesluit, “maar: in Isak sal jou nageslag genoem word” (9 : 7), en die kinders van die belofte word gereken as nageslag” (vs. 8), “want die beloftewoord is dit: ‘omtrent hierdie tyd sal Ek kom, en daar sal vir Sara ’n seun wees’” (vs. 9).

⁸ <https://bijbel-statenvertaling.com/statenvertaling/genesis/17/#1>. Sien ook die artikel 'Die Statenvertaling se kanttekeninge oor die genadeverbond', hier: <https://proregno.files.wordpress.com/2010/07/statenvertaling-oor-die-genadeverbond1.pdf>.

Op dieselfde wyse kies God ook reeds voor die geboorte alleen Jakob uit die seuns van Isak “dat die voorneme van God volgens die verkiesing kon bly staan... uit Hom wat roep” (vs. 11).

Terwyl God die verbond gesluit het met Abraham en sy nageslag, het Hy **van die begin af** — van vóór Isak se geboorte — sy vrymag gehandhaaf ***om soewerein te besluit wie tot die verbondsnageslag sal behoort.***

Terwyl God aan Abraham die verbondsbelofte van ’n geseënde nageslag gegee het, het Hy van die begin af in sy verbond sy vrymag gehandhaaf om deur eie beskikking en verkiesing te bepaal **wie** die nageslag van die belofte sal wees. ***Vanaf die begin het God sy verbond só gesluit dat alleen die kinders van Abraham, d.i. alleen die lede van die volk Israel wat Hý verkies het, wat Hý na sy voorneme en welbehae as kinders van die belofte verkies, dat alleen hulle as die kinders van die belofte gereken sal word as die nageslag, as die hele nageslag.***

Die beginsel van verenging is die vrymagtige uitverkiesing van God met sy twee kante: die vrymagtige welbehae in diegene wat die verbondsvolk vorm en die vrymagtige uitsnyding uit die volk van diegene wat nie tot nageslag gereken word nie.”⁹

1.4 Die Statenvertaling se verklaring by Romeine 9:6-8,

"Rom 9:6 Doch ik zeg ... Of, doch het is niet mogelijk, dat het woord van God uitgevallen is. Hier begint de apostel een grote zwarigheid te beantwoorden, die tegen zijn vorafgaande leer kon ingebracht worden, namelijk hoe het kon geschieden, dat de rechtvaardigheid en heiligheid alleen door het geloof in Jezus Christus wordt verkregen, daar de Joden, met wie God Zijn Verbond gemaakt had, en aan wie de beloften van de rechtvaardigheid door den Messias voornamelijk geschied waren, Christus en het geloof in Hem verwierpen; het zou dan mogen geschenen hebben dat de beloften Gods krachteloos waren geworden; ***waarop de apostel antwoordt dat deze beloften niet eigenlijk waren geschied aan de vleselijke nakomelingen, van Abraham, maar aan degenen, die God zo uit zijn geslacht als uit de heidenen, daartoe ook krachtiglijk naar Zijn eeuwige verkiezing zou roepen***; latende de anderen, door een rechtvaardig en ondoorgrondelijk oordeel, in hunne verdorvenheid verharden.

die zijn niet allen Israël ... Dat is, rechte Israëlieten, ***daar Gods beloften eigenlijk op gezien hebben.***

die uit Israël zijn ... Dat is, van Jakob afkomstig zijn.

Rom 9:7, Abrahams zaad zijn ... Dat is, van Abraham naar het vlees geboren.

kinderen Dat is, ***ware kinderen en erfgenamen der beloften.***

het zaad genoemd worden Dat is, het ware zaad, dat een erfgenaam zal zijn der beloften; ***en niet in Ismaël***, die van de beloofde erve uitgesloten is, hoewel hij ook van Abraham vleselijk geboren was.

Rom 9:8, de kinderen des vleses ... Dat is, die alleen naar het vlees uit Abraham geboren zijn.

⁹ <https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/coetzee-oor-rom-9-11-deel-1.pdf>. Sien volledige werk van dr. Coetzee hier: <https://proregno.com/2021/02/03/die-gereformeerde-standaardwerk-in-afrikaans-oor-kerk-en-volk-in-die-lig-van-die-heilige-skrif/>

de kinders der belofte.... Dat is, die, gelijk Izak, uit kracht der belofte Gods, tegen den loop der natuur geboren is, alzo ook door kracht van Gods verkiezing en belofte tot het geloof zouden gebragt worden.

worden voor het zaad gerekend Namelijk aan welke God Zijn geestelijken zegen en Zijn erfdeel **belooft**."¹⁰

Soos vermeld, het gereformeerde verklaarders en teoloë deur die eeue daarom **onderskei** op watter wyse almal wat die 'bediening' van die verbond werklik ontvang (beide uitverkorenes en nie-uitverkorenes), en die wat die 'wese' of wesentlike inhoud van die verbond ontvang en alleen die 'kinders van die belofte' (Rom. 9:6-8) is.

Juis omdat daar ook heelwat was (en vandag nog is) wat hierdie **bybelse, Skriftelike onderskeid** van 'kinders van die belofte versus kinders van die vlees (Rom. 9:6-8) ontken, en/of verdraai, veroorsaak dit inderdaad verwarring vir nie-gereformeerdes en self gereformeerdes oor die verstaan van die Skrif **asook die lees en verstaan van ons belydenisskrifte en/of die formule, soos die FBK**.¹¹

Hulle wat meen hierdie 'onderskeid' is nie bybels nie, beweer gewoonlik dat dit bloot 'n 'teologiese konstruksie' is wat ingevoer word deur hulle wat die 'uitverkiesing wil laat heers oor die genadeverbond'.¹² Maar, wat anders as God se goeie vrye welbehag en genadige uitverkiesing 'heers' (bepaal?) die genadeverbond? Soos Calvyn dit self stel:

*Alhoewel Paulus toegee dat Abraham se nageslag vanweë die verbond heilig is, verklaar hy nogtans dat vele daarin buitestaanders is en dit nie alleen omdat hulle ontaard het sodat hulle van onwettige kinders basters word nie, maar omdat **God se besondere uitverkiesing** wat alleen sy aanneming vas en seker maak, **oor alles uitstaan en oor alles heers**. (Institusie 3.22.4)*

1.5 God bepaal die uitverkiesing, en daarom die verbond

Om te sê die 'uitverkiesing' beheers/bepaal die verbond is om niks anders te sê as dat God self in sy vrye goeie welbehag, die 'onderskeid' maak, God self die verbond bepaal, soos ds. Ph. Snyma dit stel:¹³

"Van die vrymagtige en soewerein bepalende werking van God se verkiesing gee Paulus nou nog 'n verdere Skrifbewys, in (Rom. 9 vs. 10: "En nie alleen dit nie, maar ook Rebekka was swanger uit een, naamlik Isak, ons vader". Die kinders van Abraham (Isak en Ismael) het een vader gehad, maar verskillende moeders. Daarom kan dit tot 'n mate begryp word

¹⁰ <https://proregno.files.wordpress.com/2010/07/statenvertaling-oor-die-genadeverbond1.pdf>

¹¹ Veenhof/Woelderink is van mening: "In iedere doopsbediening doet God met een dopeling HETZELFDE en zegt hij daartegen ook HETZELFDE. Ja, inderdaad, PRECIES HETZELFDE: Ik doop u in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Welnu dan moet ook wat God in zo'n doop, doet, zegt, betekent, verzekert, betuigt, verzegelt precies hetzelfde zijn. Als dat niet het geval was zou God dubbelzinnig zijn! Dan zou Hij met éénzelfde handeling en met éénzelfde woord aan de ene dopeling veel meer doen en zeggen dan aan een andere! En dat is onmogelijk! God doet en spreekt nooit dubbelzinnig. Natuurlijk is er een groot verschil tussen wat de dopelingen met hun doop doen." DUS: nie wat God doen deur sy Belofte nie, nie wat God doen deur die uitverkiesing nie, wat God doen in die genadeverbond nie ... maar wat die 'dopelingen met hun doop doen' is die allesbepalende faktor in die 'voorwaardelike/kondisionele' verbondsbeskouing. Sien die teks hier: <https://bit.ly/3Kk4POW>

¹² In die gereformeerde verbondsdebatte in die verlede en hede, glo Gereformeerdes in beide 'uitverkiesing en verbond', maar verskil sterk oor **die verhouding** tussen hierdie twee leerstukke van die Skrif, sien Smilde (1946), 'Een Eeuw van Strijd over Verbond en Doop'; Van't Spijker (1983) 'Rondom de Doopvont'; J. Van Genderen (1992), 'Verbond en Uitverkiesing'.

¹³ Ph. Snyma, *Die Dordtse Leerëls: bestry en bevestig*, hier: <https://proregno.files.wordpress.com/2022/04/die-dordtse-leerreels-bestry-en-bevestig.pdf>

dat God **onderskeid**¹⁴ gemaak het tussen Isak en Ismael. By die kinders van Isak egter kom die vrymagtige karakter van die verkiesing nog sterker uit as by die kinders van Abraham: Jakob en Esau het nie alleen dieselfde vader gehad nie, maar ook dieselfde moeder, en daarby was hulle 'n tweeling in byna alle opsigte was daar volkome gelykheid. En tog maak **God Self onderskeid** tussen hulle, en wel reeds **voor** hulle geboorte! Die **enigste** verklaringsgrond vir die **onderskeid** wat tussen hulle gemaak word, lê dus in die Goddelike voorbeskikking, in die uitverkiesing en verwerping. In hierdie verse word God geopenbaar as die God wat vrymagtig onderskeid maak, **sonder die toedoen van die mens**. Die leerstuk van die verkiesing en verwerping ("dubbele predestinasie") pas volkome in by wat ons van God leer ken, nie slegs uit Romeine nie, maar ook reeds uit Genesis.

God maak (vrymagtig) **onderskeid** tussen die kinders (Jakob en Esau) voordat hierdie kinders hulle van mekaar kon onderskei deur hulle dade. Die verwerping van Esau is dus nie maar 'n handeling van God **in die tyd as reaksie op Esau se optrede nie, maar rus in God se besluit wat onderskeid maak nog vóór die kinders se geboorte**. Vs. 11: "Want toe die kinders nag nie gebore was en nag geen goed of kwaad gedoen het nie - dat die voorneme van God volgens die overkiesing kon bly staan, nie uit die werke nie, **maar uit Hom wat roep**. .." In hierdie vers word 'n verdere punt van gelykheid tussen die kinders gestel. Hier is dus nog 'n verdere bewys dat slegs God se vrymagtige verkiesing **die lot en die heil van die mens bepaal**."

Wat die laaste sin betref: dit is God se vrymagtige verkiesing wat die 'lot en die heil van die mens bepaal' in die weg of die bedding van die bediening van die genadeverbond deur die geslagte, deur alle eeue, totdat - soos die FBK dit pragtig stel - 'ons eindelijk onder die gemeente van die uitverkorenes in die ewige lewe vlekkeloos gestel sal word.¹⁵

Hierdie **baie duidelike onderskeid vanuit die Skrif** is juis die kollektiewe organies-verbondsmatige lees of verstaan van die Skrif: die volk (OT), die kerk (NT) word in sy groepsverband/organies/kollektief aangespreek, nie individualisties nie, so vind die bediening ook organies/kollektief plaas. Totius (1977, deel 1: 1-5) oor dat ons beide 'uitverkiesing en verbond' moet handhaaf,

"Die heilsplan van God wat in die O.T. geopenbaar is, kan ons in twee hoofgedagtes saamvat, gedagtes wat so mooi in die tekening van Jesus se geslagslyn uitgedruk lê, nl. (a) Genadeverbond en (b) Uitverkiesing. Hoe dikwels peins ons oor die vraag hoe dit verder met ons nageslag sal gaan! Hoe beklemmend is die vrees dat ons kinders aan die wêreld gelykvormig sal word! Maar kyk, God gee ons die belofte dat Hy sy Verbond handhaaf van kind tot kind. Daar is egter ook 'n ander groot gedagte wat dwarsdeur die hele Ou Testament gepredik word, nl. die Uitverkiesing van God se vrymag. "Die belofte kom aan julle toe," sê Petrus op die Pinksterdag, "en julle kinders en aan almal wat daar ver is."¹⁶ Dit is die Verbond. Maar sodat niemand in die vlees vertrou stel nie en sodat niemand mag sê nie: Die genade kom my toe, voeg die apostel daarby: "die wat die Here onse God na Hom toe sal roep". Dit is die Uitverkiesing.

¹⁴ Ridderbos (Berkhouwer, 1949: 306-309) verklaar Rom. 9 as volg: "... vss. 6,7: niet al wat uit Abraham geboren is, behoort tot het zaad, waarvan God in het Verbondswoord tot Abraham sprak. ... Deze **skeiding** in Abrahams zaad berust op Gods verkiezing. Niet omdat Jacob beter was dan Ezau, werd hij **erfgenaam der belofte**, maar enkel uit kracht van het voornemen Gods dat naar de verkiezing was. Hier ligt de diepste verklaring van die **scheiding**, die zei in Abrahams zaad voordoet. De belofte van het Verbond is door de Heere **van meet af** aan met oog op het uitverkoren zaad van Abraham gesproken.

¹⁵ Sien in hierdie preek van ds. M. Postma vanuit 2 Tim. 2:19, hoe kosbaar en troosvol die leer van die uitverkiesing vir die ou dopper gelowiges was: <https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/postma-preek.pdf>

¹⁶ Hand. 2:39

Die een grondwaarheid moet nie ter wille van die ander verloën word nie. Die genade mag nie as "erfgoed" beskou word nie. Dit sien u ook in ons tekshoofstuk.¹⁷ Die Verbond word geëer **maar in dieselfde mate** die Verkiesing. ... Ja, op elke bladsy van die Ou Testament staan die Verkiesing van God geskryf. Wie dit loën, ruk die tweede grondpilaar van die Skrifwaarheid omver. Hy kan die werk van God in die geskiedenis nie verstaan nie. Hy kan ook sy eie lewe nie begryp nie en beroof homself van die ewige liefde van God, waarop die sondaar in sy radeloosheid hom neerwerp en . . . behou word."

1.6 Die Skrif leer die bybelse onderskeid van die genadeverbond en die bediening van die genadeverbond

Deur die eeue het gereformeerde teoloë op grond van die Skrif onderskei oor wie aan die eenkant in die genadeverbond self is, en wie in die bediening/administrasie van die genadeverbond is, dus dat mense deur die eeue op verskillende wyses of maniere 'in die verbond' is, en hierdie onderskeid is bv. as volg verwoord:

J. Calvyn: geestelike en uiterlike doop, innerlike en uiterlike roeping, ens.¹⁸

Ursinus en Olevianus: administrasie/bediening en wese van die genadeverbond¹⁹

G. Voetius: Tweërlei wassing in die verbondsdoop, uiterlik en innerlik.²⁰

A. Kuyper: inwendige en uitwendige (kant van die) verbond²¹

H. Bavinck: wese en verskyning van die verbond²²

¹⁷ Matteus 1:1-17

¹⁸ Sien dr. Beach se artikel vermeld in **voetnota 7**. Calvyn skryf (2021: 119), juis as dit oor die sakramente gaan, by sy verklaring van Gal. 3:27, waar hy die 'onderskeid' handhaaf van 'gelowiges v goddeloses' in die kerk: "Ek antwoord dat Paulus gewoonlik oor die sakramente **uit twee uitgangspunte** praat. Wanneer hy te doen het met **skynheiliges** wat roem op die blote tekens, verkondig hy luidkeels dat die **uitwendige** teken onbenullig en niks werd is nie en op hul ongegronde vertroue word met krag ingegaan. Waarom? Omdat hy dan nie die instelling van God in oënskou neem nie, maat wel die verdorwenheid van die goddelose. Maar wanneer hy **gelowiges** aanspreek wat op die regte manier van die tekens gebruik maak, verbind hy die sakramente met die waarheid wat hulle verteenwoordig. ... Wanneer Paulus gevolglik die **gelowiges** aanspreek, sê hy tereg dat **hulle** in die doop met Christus bekleed is." Sien meer hieroor by deel 3.

¹⁹ "The key to Olevianus's doctrine of the covenant of grace is to be found **in three distinctions** he frequently makes: 1) an explicit distinction between the substantia and the administratio of the covenant; 2) a further, though implicit, distinction between the outward administratio of the covenant promise to all within the visible Church and the inward administratio of the substantia of this promise to the elect; and 3) an implicit distinction between the covenant as a divine testament or promise, on the one hand, and as a mutual binding of wills, on the other (Bierma, 1996:104-105). Sien 2.1.2 en 2.1.3 hier onder.

²⁰ Voetius se Katkisasie oor die HK: "V: Hoe veelderley wasschinge staet in den Doop aan te mercken? A: Tweederley. V: Welck is **de tweederley wasschinge**? A: Uytterlicke ende innerlicke. V: Welck is de uytterlike? A: Dewelcke geschiet door het uytterlicke water. V: Welck is de innerlike? A: Dewelcke geschiet door het bloed ende Geest Christi" (Kuyper, 1891: 634, 645-648)

²¹ De Leer der Verbonden, hier beskikbaar: https://sources.neocalvinism.org/.full_pdfs/kuyper/deleerderverbond00kuyper.pdf

²² "Doordat het genadeverbond op deze wijze historisch en organisch ingaat in het menschelijk geslacht, kan het hier op aarde niet in eene gedaante verschijnen, die ten volle aan zijn **wezen** beantwoordt. Niet alleen blijft er in de ware geloovigen veel, dat met een leven overeenkomstig den eisch des verbonds: wandel voor mijn aangezicht en wees oprecht, wees heilig want Ik ben heilig, in lijnrechten strijd is. Maar er kunnen ook personen zijn, die in het genadeverbond, gelijk het zich aan onze oogen vertoont, zijn opgenomen, en toch vanwege hun ongeloovig en onbekeerlijk hart nog van alle geestelijke weldaden van dat verbond verstoken zijn. ... Maar al zijn er dus geen twee verbonden, die los naast elkander zijn, **er zijn aan het ééne genadeverbond toch twee zijden, waarvan de ééne alleen voor ons, de andere echter ook voor God volkomen zichtbaar is.** Wij hebben ons te houden aan den regel, dat wij niet over het hart, maar alleen over den uitwendigen wandel, en dan nog gebrekkig, kunnen oordeelen. Wie voor het oog der menschen in den weg des verbonds wandelen, moeten naar het oordeel der liefde door ons als bondgenooten beschouwd en behandeld worden. Maar ten slotte is het niet ons, maar Gods oordeel, dat beslist. Hij is de Kenner der harten en de Proever der nieren; bij Hem is er geene aanneming des persoons; de mensch ziet aan wat voor oogen is, maar de Heere ziet het hart aan, 1 Sam. 16:7. Zoo onderzoekte dan een iegelijk zichzelf, of hij in het geloof is, of Jezus Christus in hem is, 1 Cor. 23:5 (H. Bavinck, Het verbond der Genade. In: Magnalia Dei: onderwijzing in de christelijke religie naar

Let wel: nie twee verbonde nie, maar twee kante van die een genadeverbond.²⁴ En mens kan daarby voeg: die onsigbare en sigbare aspek/kant van die kerk in die geskiedenis, 'n baie bekende leerstuk wat gereformeerdes deur die eeue bely en gehandhaaf het, dit is juis as hierdie bybelse onderskeid ontken of verdraai word, dat die dwalinge dreig oor verbond, sakramente, kerk, ens.

Slegs die uitverkorenes in Christus, die Saad, die Belofte, hetsy of dit volwassenes en/ of kinders is, is in die geestelike/inwendige/wese/onsigbare aspek van die verbond, terwyl beide die uitverkorenes en die nie-uitverkorenes in die uiterlike/uitwendige/verskyning/sfeer/sigbare van die verbond, die verbondsgemeenskap of sfeer lewe.

Hierdie teologiese verduideliking en onderskeid is duidelik **in die Skrif begrend**, want die Skrif leer ook hierdie **onderskeid** met ander woorde en frases, bv.:

- slange en vrouesaad (Gen. 3:15, waar die 'genadeverbond' begin het in die geskiedenis)²⁵
- regverdige en goddelose lyne (Psalms)
- kinders van Abraham slegs in naam en kinders in naam en daad, Joh. 8:39
- Jood in die openbaar en Jood in die verborgene, Rom. 2:28
- almal **in** Israel is nie **van** Israel nie, Rom. 9:6;
- Abraham se nageslag is almal kinders genoem - maar nie almal kinders van Abraham **op dieselfde wyse nie**, Rom. 9:7 = 'kinders van die vlees vs kinders van die belofte', Rom. 9:8²⁶
- nageslag van Abraham vs nageslag van Abraham wat die Belofte omhels: Christus, Gal. 3:29
- besnydenis slegs in vlees vs besnydenis in vlees en gees, Filp. 3:3
- hulle wat nie van ons was nie, gaan uit vs hulle wat van ons is, en bly, 1 Joh. 2:19
- Jode in naam (sinagoge van Satan) vs Jode in geloof, Op. 2:9 (sien ook Rom. 2:28, 29)²⁷

Ons vind hierdie duidelike kollektief/organiëse onderskeid ook **in die gereformeerde belydenis** wat die Skrif naspreek (sien deel 2 van hierdie studie hier onder vir meer detail),

gereformeerde belijdenis. Kampen: J. H. Kok, 1909, hier beskikbaar: <https://sources.neocalvinism.org/66-Herman+Bavinck.+Magnalia+Dei>.

²³ H. Hoeksema, *Believers and their Seed*. Sien ook aanlyn, die Nederlandse boek: *De Geloovigen en Hun Zaad*, spesifiek: Hoofstuk 8: "Een Tweevoudig Zaad": https://cprc.co.uk/languages/dutch_believersandseed8

²⁴ Sien Feenstra (1950: 438-439).

²⁵ Totius skryf: "Ons neem dus saam met ons ou godgeleerdes aan dat in Gen. 3:15 die sluiting van die genadeverbond tot stand kom, al is daar van "genade" of "verbond" nie sprake nie." (*Het Kerkblad*, no. 276, 1 November 1912)

²⁶ Ridderbos (Berkhouwer, 1949: 306-309) verklaar Rom. 9 as volg: "... vss. 6,7: niet al wat uit Abraham geboren is, behoort tot het zaad, waarvan God in het Verbondswoord tot Abraham sprak. ... Deze **skeiding** in Abrahams zaad berust op Gods verkiezing. Niet omdat Jacob beter was dan Ezau, werd hij **erfgenaam der belofte**, maar enkel uit kracht van het voornemen Gods dat naar de verkiezing was. Hier ligt de diepste verklaring van die **scheiding**, die zei in Abrahams zaad voordoet. De belofte van het Verbond is door de Heere **van meet af** aan met oog op het uitverkoren zaad van Abraham gesproken. ... (Gal. 3:16, 29), ... Aldus concentreert zich alles in één: het zaad van Abraham zijn degenen, die in Christus deur God van eeuwigheid verkoren zijn om zijn erfdeel te zijn en **om de belofte des Verbonds, aan Abraham geschonken, te beërwen en te bezitten**. ... **Want die beloftewoord is onvoorwaardelijk**, doet zelf al wat het zegt, roep het leven uit de dood, gelijk in de geboorte van Izak was gebleken, Rom. 9:9, Gal. 4:22,23. Dit **soevereine levenwekkende belofte-woord** is nu echter in en met Christus opnieuw tot openbaring gekom. Het is kracht, het geheim, het kenmerk van het met bloed bezegelde Nieuwe Verbond. Want dit zegt Paulus, is de bediening van het Nieuwe Verbond, het is niet de bediening der letter (de wet), maar het is **de bediening der Geestes**."

²⁷ Sien verdere Skrifgedeeltes en verklarings in Dijk, 1952:92ev.

- lidmate van die kerk vs hipokriete wat nie aan die kerk behoort nie (NGB art. 29)
- bedienaar gee wat sigbaar is vs Here wat albei gee, ook die inhoud van die tekens (NGB 34)
- gelowige ontvang sakramente en die betekende saak (Christus)²⁸ vs goddelose ontvang dit slegs uiterlik en tot sy verdoemenis (NGB 35), ens.

1.7 Prof. GJC Jordaan oor die 'bediening van die Ouer en Nuwe Verbond

In sy artikel oor die '**Verbond in die Nuwe Testament**'²⁹ wys prof. Jordaan op die duidelike bybelse verbondstaal van 'bediening' en 'bedieninge', wat vir ons studie oor FBK beteken dat nie net ons as gelowiges, kerk, teoloë dalk 'kan' nie, maar juis getrou aan die Skrif 'moet onderskei' tussen die genadeverbond self (Rom. 9:6-24) en die 'bediening' van daardie genadeverbond, nie net in terme van 'belofte en vervulling' nie, maar ook wat die inhoud van die verbond betref. Ons moet al die lyne, die volle raad van God wat geopenbaar word herken, verkondig en leer:

"In 2 Kor. 3:6 verwys die apostel Paulus na homself as 'n "dienaar van die nuwe verbond" en verduidelik dan hoe die **bediening** van die nuwe verbond verskil van die **bediening** van die oue. L.W.: Paulus kontrasteer nie soseer die ou verbond en die nuwe verbond nie, maar wel die **bediening** van die ou verbond en die **bediening** van die nuwe verbond. Diakonia dui hier op die prediking. Die wyse waarop die ou verbond verkondig is, verskil dus van die wyse van verkondiging van die nuwe verbond."³⁰ "Wie egter, soos die Jode, blind is vir die Gees se bedoeling met die verbond, **bly vassteek by die uiterlike bediening van die ou verbond**. Die wet en die seremonies van die ou verbond word dan onderhou asof dit op sigself tot saligheid kan dien. So 'n bediening van die verbond is 'n bediening van die letter wat dood maak en veroordeel.

Dit word die bediening van die dood. So het die Jode dan in werklikheid 'n ander verbond bedien as die verbond wat God hulle beveel het om te bedien, en daarom ook 'n ander verbond as wat die apostels bedien het. **Hulle het dus daarvan gemaak: die bediening van twee verskillende verbonde!**" "In die Ou Testament reeds het dit duidelik geblyk dat die volk nie bloot identies met die fisiese afstammelinge van Abraham, met die histories-etniese Israel, is nie. **Die ware Godsvolk** is hulle wat in God se beloftes glo, volgens die geloofseis waarmee Abraham en sy hele nageslag gekonfronteer is, Gen. 15:6: "Abraham het in die HERE geglo; en Hy het hom dit tot geregtigheid gereken." Streng gesproke is elke Nuwe-Testamentiese oproep tot geloof **dus in wese 'n verbondsroep** (bv. Joh. 20:31). In Jesus se prediking hoor 'n mens dan ook telkens, byna soos 'n refrein, sy verbondswoord

²⁸ NGB artikel 35, "Verder, hoewel die sakramente én die sake waarvan hulle tekens is, bymekaar hoort, word nie **beide** deur alle mense ontvang nie. Die goddelose ontvang wel die sakrament tot sy verdoemenis, maar hy ontvang nie die waarheid van die sakrament nie. So het Judas en Simon die towenaar albei wel die sakrament ontvang maar nie Christus, wat daardeur voorgestel word nie; **Hy word slegs aan die gelowiges gegee.**"

²⁹ <https://proregno.files.wordpress.com/2017/08/verbond-in-die-nt-prof-gert-jordaan.pdf>

³⁰ Die **wese** van die genadeverbond was in OT en NT dieselfde: God self, "Die hoofsaak is nie daardie land nie, maar dit is **dat die Here hulle God is**. ... Die besit van Kanaän en 'n lang lewe daarin, aardse voorspoed, welvaart en rykdom, is seëninge wat in die Ou Testament telkens weer na vore kom. **Maar die inhoud van die verbondsbelofte is God self**. En hierdie heilsgoedere is so onuitspreeklik groot en ryk dat dit outomaties alles oortref en beheer. ... Al die ander heilsgoedere is slegs die gevolg van hierdie een, dat die Here hulle God is. (Al die ander heilsgoedere) ontleen hul waarde en betekenis daarvan (dat die Here hul God is). ... So is dit dan dat die "jou God te wees en vir jou nageslag na jou" **die kern van die verbondsbelofte is**, wat dan ook aan die tydelike seëninge hul eie waarde verleen, en sodoende die aardse seëninge in wese oortref, en as die aardse seëninge verlore gaan, die waarde (van die kern van die verbondsbelofte) behou word. Omdat God die inhoud van die verbond is, daarom moet daar straks op die oue(r) bedeling 'n nuwe(r) nog ryker een volg, waarin nog duideliker aan die lig sal kom, dat in die guns van hierdie (selfde – slc) God is al die geestelike seëninge opgesluit **in Christus Jesus**: alles wat in die hemelse skatkamer in Goddelike liefde, in onverstoorbare vrede, wat in ondenkbare salighede vir die mensekinders ingesluit is." (Ridderbos, 1928: 257-259)

aan 'n begenadigde sondaar: "Jou geloof het jou gered" (bv. Matt 9:22; Mark 5:34; 10:52; Luk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42)."

"Hierop bou Johannes verder voort deur aan te dui dat wat God aan Abraham se nageslag toegesê het, ***nie maar vir die vleeslike kinders van Abraham geld nie maar inderwaarheid vir geestelike kinders van Abraham***. Lk 3:8: "Moenie by julleself begin sê: Ons het Abraham as vader nie; want ek sê vir julle dat God mag het om uit hierdie klippe kinders vir Abraham te verwek." Hiermee gee Johannes ook 'n vooruitskouing van die universele karakter van sy verbond, m.a.w. as die vleeslike Israel weier om die geestelike Israel te word, sal God vir Hom 'n ander "geestelike Israel", wat al die nasies omvat, verwek.... Verder word aangekondig dat God sy vrede gee aan die mense van sy welbehag d.w.s. diegene wat God volgens sy soewereine wil daartoe uitverkies. Hiermee kom die verband tussen verbond en uitverkiesing, wat in die OT so duidelik geblyk het (vgl. 2.1(2) hierbo), opnuut na vore."

So is en moet daar – in beide OT en NT bedeling 'n baie duidelike onderskeid geleer word tussen die sakramente wat bedien word soos die Here beveel ons moet doen uiterlik, en die inhoud en betekenis wat die Here alleen deur sy Woord en Gees innerlik gee, vir elkeen van sy uitverkorenes, klein en groot, wanneer dit Hom behaag, op grond van die Skrif.

1.8 TOEPASSING VANUIT DIE SKRIF OP DIE VRAAG OOR DIE VERSTAAN VAN DIE FBK

Die vraag is dan, wat is die verhouding tussen die kollektief organies-verbondsmatige lees van die Skrif en die lees en verstaan van FBK?

Vanselfsprekend beteken dit ons kan nie die Skrif verbondsmatig lees maar die formulier (of belydenis) individualisties nie, ons moet al drie bronne dieselfde lees en verstaan, met die belydenis en formuliere wat die Skrif naspreek.

En, 'n verdere vraag wat ook baie belangrik is (en so ook deur die eeue), is dat die opstelling van die belydenis, maar dan veral ook die FBK, wat is die fokus of aard daarvan? Is dit primêr 'n 'evangelisasie/sending' dokument, of wil dit juis die aard van die sakrament handhaaf, soos ons dit bely in HK Sondag 25 en NGB art. 33,

Vraag: Terwyl ons slegs deur die geloof deel aan Christus en al sy weldade kry, waar kom so 'n geloof dan vandaan? Antwoord: Die Heilige Gees werk dit in ons harte deur die verkondiging van die heilige evangelie ***en versterk dit deur die gebruik van die sakramente***.

Ons glo dat ons goeie God, omdat hy met ons stompsinnigheid en swakheid rekening hou, die sakramente vir ons ingestel het om sy beloftes aan ons te beseël, ***om tekens van sy goedheid en genade teenoor ons te wees en om ons geloof te voed en in stand te hou***.

Die belydenis wil in navolging van die Heilige Skrif, die sekerheid, vastheid³¹ van die heil in Christus, vir elkeen van sy kinders, **vir elkeen wat glo** (ongeaag of hul reeds of nog gaan glo)³² handhaaf en bevestig, nie die 'moontlikheid' nie, maar **die vaste sekerheid** op grond van God se genadeverbond in Christus met sy kinders, soos ons in navolging van die Skrif bely in NGB artikel 33:

"Ons glo dat ons goeie God, omdat hy met ons stompsinnigheid en swakheid rekening hou, die sakramente vir ons ingestel het om sy beloftes aan ons te beseël, om tekens van sy goedheid en genade teenoor ons te wees en **om ons geloof te voed en in stand te hou**. Hy het dit by die Woord van die evangelie gevoeg om vir ons uitwendige sintuie des te beter voor te stel wat Hy **aan ons** deur sy Woord te kenne gee **en wat Hy inwendig in ons hart doen**. So bekragtig Hy in ons die heil wat Hy aan ons meedeel. Dit is immers sigbare tekens en seëls **van 'n inwendige en onsigbare saak** en deur middel daarvan werk God in ons deur die krag van die Heilige Gees.

Die tekens is dus nie sonder sin en sonder inhoud om ons te bedrieg of te mislei nie; hulle waarheid is juis geleë in Jesus Christus, **sonder wie hulle geheel en al betekenisloos sou wees**."

In deel 2 en 3 meer daaroor, maar die FBK wil die 'ons' van die Skrif verbondsmatig-organies handhaaf as **'n vaste sekerheid** vir sy kinders (uitverkore gelowiges en hul uitverkore kinders verbondsmatig-organies gesien, nie kop-vir-kop nie), want die doel van sakramente is

³¹ "Hier vind ons twee dade. Die eerste is die genadedaad van Christus. Hy het vir ons gely en gesterwe. Hy het die heil verwerf. Die tweede is die genadedaad van die Vader, wat die volkome geregtigheid van Christus aan die sondaar toereken. Dit is in sy tweeheid die groot, sentrale belofte waar dit vir ons op aankom. Ons word dus nie vasgeanker aan onself, aan ons bevinding of ervaring of stemming nie. Ag, dit alles sal ons die vrede indie lewenstorm nie kan bring nie. Ons word gewys op die nimmer wankelende **rotsgrond van die genadeverbond**." (Totius, *Die Kerkblad*, no. 783, 17 April 1935)

³² Sien *Aanhangsel 5.1 Calvin on the Sacraments* (A document stating the mutual ideas surrounding the sacraments between the Swiss ministers and John Calvin. Mutual Consent in Regard to the Sacraments Between the Ministers of the Church of Zurich and John Calvin, Minister of the Church of Geneva. Now published by those who framed it.), spesifiek **artikel 20** oor hierdie baie belangrike saak: "Article 20. The Benefit Not Always Received in the Act of Communicating. The advantage which we receive from the sacraments ought **by no means to be restricted to the time at which they are administered to us**, just as if the visible sign, at the moment when it is brought forward, brought the grace of God along with it. For those who were baptized when mere infants, God regenerates in childhood or adolescence, occasionally even in old age. Thus the utility of baptism is open to the whole period of life, because the promise contained in it is perpetually in force. And it may sometimes happen that the use of the holy Supper, which, from thoughtlessness or slowness of heart does little good at the time, afterward bears its fruit." Sien ook NGB art. 34 se spesifiek bewoording hieroor: "... Ons glo daarom dat iemand wat tot die ewige lewe wil kom, slegs een maal gedoop moet word sonder om dit ooit te herhaal, want ons kan tog ook nie twee maal gebore word nie. Hierdie doop is nie alleen nuttig solank die water op ons is en en ons dit ontvang nie, **maar ook vir ons hele lewe**."

"Daarom handhaaf die Gereformeerdes **dat die doop alleen vir die gelowiges verorden is**; maar, teenoor die subjektiewe standpunt van die Wederdopers leer ons dat die genadeverbond die eintlike regsgrond vir die toediening van die doop vorm. Vir ons rus die doop nie op die wankelbare oordeel van feilbare mense nie, maar op die vaste objektiewe grond van die verbond van God. Dit geld beide kinders en volwassenes. Nie wedergeboorte, geloof of bekering nie, allermens nie ons menslike oordeel of vermoede daaromtrent nie, maar die Skriftuurlike leer van die verbond van die genadige God gee ons die regsgrond vir die bediening van die doop." (Vorster, 1947: 20)

"Natuurlik zal niemand onder ons tegenspreken, **dat de Doop alleen voor de gelovigen bestemd is**, en dat dus het geloof aan de Doop moet voorafgaan. Men lette wel op: het geloof en niet het geloven. God schiep mij met een mond, en daarom kan ik later spreken. Zo is het geloof een gave Gods, en daarom kunnen wij later geloven. **Met het schenken van de gave van het geloof is God niet van een bepaalde leeftijd afhankelijk**, en daarom moet ten stelligste worden ontkend, dat eerst op het geloven moet worden gewacht. Want dan komt, wat God deed, op de achtergrond, en wat de mens doet, op de voorgrond. Wij gaan niet een verbond met God aan, maar God richtte Zijn Verbond met ons op. Mijn geloof steunt op de verzegeling Gods en God verzegelt niet op de verzekering (geloofsbelijdenis) van de mens. Wij moeten niet onszelf willen verzekeren inplaats van ons door God te laten verzekeren." (Veldkamp: deel II: 141), hier beskikbaar:

https://proregno.files.wordpress.com/2021/12/hveldkamp_zondagskinderen_deel2.pdf

versterking/sekerheid/vastheid, nie moontlikheid of 'dalk' nie, en daarom die verbondstaal van die FBK.

Die FBK wil ook fokus op die verbondsmatige-**bediening** van die sakramente, en daarom die bewoording, sonder om die onderskeid in detail te gee (d.w.s. wie is kinders van die belofte en wie is kinders van die vlees, wat die sakrament ontvang, ens.), in die woorde van 2 Tim. 2:19, die Here ken wie syne is, ons moet bedien.

SO, die bybelse rede waarom die 'bediening' van die verbond aan mense wat hul geloof bely en al hul kinders gaan, is nie omdat ons glo elkeen is kop vir kop gered of gaan gered word nie, maar omdat **die Here beveel het** dat ons waar mense tot geloof kom, hulle en hul kinders, al hul kinders 'verbondsmatig' sal bedien met die 'teken' van die verbond (Gen. 17:7-11; Hand. 2:37-42), die Here, nie ons nie, is besig om 'in' en 'onder' en 'deur' die geslagte vir Hom 'n volk te vergader om Hom vir ewig te loof en te prys.

1.9 Kollektief organies-verbondsmatige verstaan van die Skrif

Ek wys u op die verbonds-organiese/kollektiewe beginsel in die volgende bronne (sien die aanhangsels en bronnelys vir meer detail):

1.9.1 Dr. SJ van der Walt, *Geloofsleer*

"Die Pelagiaanse antropologie is individualisties en atomisties en sien nie die organiese eenheid van die menslike geslag raak nie. Ons ontvang nóg die wedergeboorte nóg die heiligmaking elkeen vir homself, los en apart van die liggaam van die Here Jesus Christus, dit is Sy kerk. Teenoor die individualisme van die Metodisme en alle sektarisme handhaaf ons **die organiese eenheidsidee en die verbondsgedagte**... Die kindertjies is die lammertjies van die kudde van Jesus (Jes. 40:11; Joh. 21:15) en behoort dus aan Hom.³³ As verbondskinders is hulle gehoorsaamheid aan hulle ouers verskuldig in die Here (Ef. 6:1; Kol. 3:20). God hou in Sy genadewerk rekening met die natuur, en Hy laat die heil in die lyn van die geslagte (**organies**) voortgaan; daarom word al die "geslagte" in Abraham geseën (Gen. 12:3)."³⁴

1.9.2 Prof. WJ Snyman, *Nuwe en Ou Dinge*,

"Die Kerk staan ook nie los van die volk nie (kenmerkend van sektarisme) of bo die volk nie. Daar is 'n innerlike, **organiese** verband tussen kerk en volk: In die Kerk bestaan die volk voort. Die ongelowiges is die bome wat uitgekap word (Matt. 3:10). In sy gelowiges is die volk behoue. Dit word nader uitgewerk in Rom. 9-11. Hierin is die volk Israel 'n voorbeeld vir elke volk (vgl. 1 Kor. 10:11; 1 Thess. 2:14). Die menslike geslag word volksgewyse gered, **maar dan in sy uitverkorenes** (vgl. Luk. 2:14 en Dan. 12:1b, 2)."³⁵

"In die gelowiges bestaan die huisgesinne voort. In die gelowiges bestaan ook die volk voort. In die gelowiges bestaan die mensheid voort, met al sy verskeidenhede. Dis nie mense, dis nie individue, wat gered word nie. Dis die mensheid wat gered word, die

³³ "De Heiland heeft hier Zelf nimmer enig onderscheid gemaakt, maar heeft de kleine kinderen, die tot Hem gebracht werden, omhelsd, de handen opgelegd en gezegend (Marc. 10: 13-16). Deze kinderzegening, die niet zonder vrucht was, is wel een zeer duidelijk bewijs, dat de Heiland deze kleine bondelingen niet als een neutrale groep zag. Geen wonder, dat de Brés de Wederdopers vraagt, of het geoorloofd is het teken te onthouden aan hen, die aan de betekende zaak deelhebben." (Polman, 1958: 276)

³⁴ <https://proregno.files.wordpress.com/2022/01/geloofsleerensedeleer.pdf>

³⁵ https://proregno.files.wordpress.com/2021/05/snymanwj_nuweenoudinge.pdf

mensheid as 'n boom wat gegroei het deur die hele geskiedenis heen. Wat nou vir my oorbly is om die gegewens na vore te bring waarop hierdie slotsom rus.”³⁶

1.9.3 Die verbond werk organies – dr. PJ Coetzee³⁷

“Dit is merkwaardig dat in die Heilige Skrif God gedurig weer die weg volg om met 'n mens en sy geslag in 'n verbondsverhouding te staan, met die gemeente en sy nageslagte. Die beloftes van God geld nie net 'n enkele alleenstaande gelowige nie, maar in hom ook sy huis, sy geslag. Hierdie solidariteitsgedagte is in die verbondsleer van die Heilige Skrif 'n wesenskaplike element.” “Ons mag dus nie outomaties uit die vleeslike afstamming uit vroeë ouers die sekerheid van God se guns aflei nie. As ons kinders van Abraham, die vader van die gelowiges, is, moet ons ook die werke van Abraham doen. Nie die kinders van die vlees nie, maar die kinders van die belofte is die ware saad van Abraham. (Joh. 8:37-47). Deur die geloof moet ons elkeen persoonlik ons tot Christus wend en pleit op God se verbondsbefte uit genade. (Ps. 116:16).”

“O.g.v. God se Woord lui die gereformeerde leer dat die ewige bestemming van die mense van ewigheid af vaslê in God se raadsbesluit. Die predestinasie omvat die verkiesing en die verwerping. Die verkiesing gaan oor die persone, maar **in organiese verband met die hele liggaam van Christus**. God het hulle in Christus uitverkies. Christus is die Hoof en die uitverkorenes vorm sy liggaam. Die nuwe mensheid word deur Hom gered, want die boom bly behoue, al gaan vele takke verlore wat deur Satan na die hel meegeneem word in die onuitbluslike vuur. Christus is die wynstok en ons is die lote (ranke). Die verwerping gaan oor die **individue**, losgeruk uit die verband, dus oor los “takke. In die hel is die ten top gevoerde **individualisme**. Almal sal teen almal wees. Hulle sal haat en mekaar haat. Daar is geen **organiese** geheel nie.” “As die genadeverbond van die uitverkiesing losgemaak word, hou dit op om 'n verbond van genade te wees en gaan dit weer in 'n werkverbond oor. Die uitverkiesing is die grondslag en die waarborg, die hart en kern van die genade verbond. Die verbond van die genade word dadelik na die val aan die mens bekend gemaak en met hom opgerig. Dit sit hom in die geskiedenis **organies** voort van geslag tot geslag. Wat één is in God se besluit (sy raad van verlossing), ontvou hom in die breedte van die wêreld en ontplooi hom in die lengte van die eeue.” “Bavinck wys daarop dat die Heilige Gees al hierdie weldade van Christus in 'n bepaalde orde uitdeel, omdat dit geen toevallige aggregaat is nie, maar onderling **organies** saamhang. Wie glo sal salig word. Wedergeboorte is nodig om die Koninkryk van God binne te gaan. Sonder geloof is dit onmoontlik om God te behaag. Sonder heiligmaking sal niemand God sien nie. Wie volhard tot die einde toe, sal salig word.”

“Die habitus of potentia fidei word onmiddellik deur die Gees van Christus in die hart gewerk. **Dit kan in die hart van die kleinste kindjie sowel as in die hart van die volwassene gewerk word. In die organiese ontplooiing van die genadeverbond** (“Ek sal vir jou 'n God wees, en vir jou nageslag na jou”. “Die befte kom aan julle toe, en julle kinders”) skenk God, kan ons aflei, gewoonlik die vermoë om te glo (habitus) in die vroeë stadium van die lewe.” “Reëlmatig word nie los individue uitgelig nie, maar gewerk **langs die organiese weg van die verbond van God se genade**. In die Ou Testament kom Set,

³⁶ <https://proregno.com/2008/06/02/kerk-en-volk-prof-wj-snyman/>

³⁷ <https://proregno.com/2021/04/05/boekbekendstelling-dogmatiek-deur-prof-dr-pj-coetzee/>

Noag, Sem, Abraham, Isak en Israel in die gesigsveld. Gen. 17:7; Hand. 2:39. Hierdie woord geld vir alle tye: "Ek sal vir jou 'n God wees en vir jou nageslag na jou".

"Volgens die Wederdopers behoort tot die genadeverbond van die nuwe bedeling net die gelowiges, d.w.s. die wat hulle geloof reeds kon bely as volwassenes. Daarin is dus vir die kindertjies nie plek nie. Die Wederdopers ag vir die voortgang van God se genadewerk die natuurlike band, die bloedband tussen ouers en kinders van geen betekenis op die erf van die genade nie. **Hulle aanvaar nie dat God sy heilswerk, die voltrekking van die plan van sy verlossing voortsit in die organiese ontplooiing in die lyn van die geslagte en dat Hy sy beloftes ook aan die kinders van die gelowiges gee nie.** Hulle maak 'n volstreekte teenstelling tussen natuur en genade,³⁸ tussen skepping en Verlossing, tussen die geskape en verlore lewe. Die natuurlike lewe - dit is die implikasie - is as sodanig sondig en staan buite die genade. **God werk organies**, in die lyn van families en geslagte. In die N.T. word ook van God se volk gespreek (dan nie in die sin van Israel, die volk van die verbond in die O.T. nie!): Matt. 21:43; Rom. 9:25, 26 (vgl. Hosea 2:23,); 2 Kor. 6:16; Titus 2:14; 1 Pet. 2:9 ("n heilige volk"). In die O.T. is die kinders as integrale deel van Israel as volk van God beskou. Hulle was teenwoordig toe die verbond vernuut is (Deut. 29:10, 13; Jos. 8:35; 2 Kron. 20:13); hulle was ook teenwoordig by die godsdienstige samekomste (2 Kron. 20:13; Joël 2:16). Hulle deel in God se beloftes: Jes. 54:13; Jer. 31:34; Joël 2:28. Jesus en die apostels sluit hulle nie uit nie: Matt. 19:14; Hand. 2:39; 1 Kor. 7:14 (kinders uit so 'n huwelik gebore is heilig, hulle deel in die weldade van die verbond"

Prof. PJ Coetzee wys hoe ander belangrike woorde en frases organies/verbondsmatig verstaan moet word en nie individualisties/atomisties nie, anders eindig dit in 'universele versoening en verlossing' in stryd met die Skrif en belydenis:

"(a) Die werk van Christus word op sy volk betrek, sy skape, die wat aan Hom behoort (Matt. 1:21; Joh. 10:15; 13:1; 17:9; Ef. 1:22; 2:20; Heb. 2:10, 11).

(b) Waar daar van die *wêreld* gespreek word, dui dit op die **organiese** geheel van die mensheid en **nie op elke mens hoof vir hoof nie** (Joh. 3:16: gespreek van die kosmos, dan nadere begrensing: elkeen wat glo).³⁹

(c) 1 Tim. 2:4: "alle mense", d.i. mense **van allerlei rang en stand**; as Paulus elke mens bedoel het, sou hy nie in dieselfde brief kon spreek van die verderf van vele nie (6:9)."

1.9.4 W. Hendriksen, The Covenant of Grace

"Therefore, all children of believers are in the covenant **in this sense that to them, considered as a group** (dus organies-verbondsmatig, nie individualisties kop-vir-kop nie), God has given a wonderful promise, sealed by baptism."

³⁸ Totius skryf: "Tog is daar verband tussen natuur en genade, omdat God, die Skepper, ook die Herskepper is. Dr. Bavinck sê (vertaal): "Natuur en genade is onderskeie en mag nie vermeng word nie, maar God lê verband tussen die twee"; en op 'n ander plek: "Die genade is iets anders en hoërs as die natuur, maar dit sluit tog by die natuur aan **en vernietig nie die natuur nie maar herstel dit**" (1977, deel 5: 29)

³⁹ "Deur die mens in die verderf te stort het Satan met een slag die hele wêreld ontredde. Deur die mens nou weer na sy kant oor te bring behou God die saad, die mensheid, en deur die mensheid sy hele skepping (Joh. 3:16; Matth. 19:28; Openb. 21:1). Al gaan daar ook duisende, miljoene verlore, die menslike geslag as sodanig, die saad word in Christus behou (Ef. 1:10; Gen. 12:3; Ps. 22:28). Dit is ook wat ons Kategismus in Sondag 15 leer, nl. dat Christus gesterf het vir die sonde van die ganse menslike geslag. Die mense wil maar nie verstaan **dat hier nie sprake is van alle mense, een vir een nie, maar van die menslike geslag**. Dat Christus die plaasvervanger van Adam is en die eer van God teenoor Satan handhaaf in **die redding van die mensheid**, al gaan daar ook baie verlore. Die laasgenoemdes is blare wat afval **sonder** dat die boom as sodanig geskend word." (Totius, *Het Kerkblad*, no. 276, 1 November 1912."

1.9.5 Kosbare Goud: *Die Genadeverbond*, ds. JA Schutte

"Die **vastheid** van die genadeverbond... Nieteenstaande dus die verwydering van die dooie takke en droë blare, word die mensheid as **organisme** onder sy hoof, die mens Jesus Christus, gered. God triomfeer oor satan — Hy behou die mensheid. Wat verlore gaan, **is los individue**. Die mensheid word dus nie in die hel gevind nie, maar 'n chaos van los verloregegane **individue**. Daarom het hulle daar ook geen mens as hoof nie maar 'n gevalle engel, die satan. In die wete dat die gelowiges lede is van 'n **organiese geheel**, onder Christus as bondshoof, lê die heerlike vastheid van ons godsdiens, waarvan ons as Christene belydenis doen."⁴⁰

1.9.6 Bavinck, Gereformeerde Dogmatiek

"De tweede eigenaardigheid van het genadeverbond bestaat daarin, dat het in al zijne gedeeltes een organisch karakter draagt. De verkiezing vestigt de aandacht op de bijzondere, individueele personen, die te voren door God gekend zijn en daarom in den tijd geroepen, gerechtvaardigd en verheerlijkt worden, maar zij houdt op zich zelve nog niet in, in welk verband deze personen tot elkander zijn. ... Zoo kan de verkiezing geen daad van willekeur of toeval zijn geweest. Als zij geleid is door de bedoeling, om Christus te stellen tot een Hoofd en de gemeente te vormen tot zijn lichaam, dan draagt zij zelve **een organisch karakter en sluit de gedachte van een verbond reeds in**. Maar in het getuigenis, dat de verkiezing in Christus is gemaakt, wordt nog iets anders aangeduid. Immers, de organische eenheid van het menschelijk geslacht onder een hoofd treedt niet voor het eerst in Christus, maar in Adam tegemoet. ... In de gedeelte van de volheid der tijden wordt wederom alles door God tot één vergaderd in Christus, beide dat in den hemel en dat op de aarde is, Ef. 1 : 10. Dit vergaderen kan daarom niet anders dan op eene organische wijze geschieden. Als het genadeverbond zelf in Christus organisch is gedacht, dan moet het dienovereenkomstig ook worden opgericht en voortgezet. Zoo zien wij dan, dat het in de historie nooit met een enkel, los, op zichzelf staand individu wordt opgericht, maar altijd met een mensch en zijn geslacht, met Adam, met Noach, met Abraham, met Israël, met de gemeente en hun zaad. Nooit geldt de belofte een enkel geloovige op zichzelf, maar altijd in hem ook zijn huis. God verwezenlijkt zijn genadeverbond niet, door op den tast eenige menschen uit de menscheid uit te lezen en dan buiten de wereld om saam te voegen; maar Hij draagt het in de menscheid in, maakt het tot een bestanddeel der wereld, en zorgt nu, dat het in die wereld bewaard blijve van den booze. ... Het verbond der genade springt niet van den hak op den tak, maar zet in de familiën, geslachten en volken op eene historische en **organische** wijze zich voort."⁴¹

Heel de verbondsidee brengt deze beschouwing mee. Daarin toch is het verbond van de verkiezing onderscheiden, dat het aantoon, hoe deze zich langs **organische** en historische weg realiseert. Het wordt nooit alleen met één enkel persoon gesloten, maar in die enkele ook terstond met zijn zaad. ... Er is een gemeenschap van ouders en kinderen aan zonde en ellende. Maar er is daartegenover ook door God een gemeenschap van ouders en - kinderen aan genade en zegen gesteld."⁴²

⁴⁰ <http://www.cjbf.co.za/boeke/Kosbaregoud.pdf>

⁴¹ <https://proregno.com/2020/04/09/uitverkiezing-en-genadeverbond-by-herman-bavinck/>

⁴² (Gereformeerde Dogmatiek, deel 4, par. 59 bl. 1690)

1.9.7 H. Hoeksema, Het Organisch Idee in de Schrift

"Met deze **organische** beschouwing van Gods verbondsvolk in de lijn der geslachten staan we sterk, staan we op een Schriftuurlijk-Gereformeerd standpunt. We staan dan sterk teenover het **Baptisme**, dat juist die organische gedachte niet ziet en kent, en daarom ook meent, dat de doop alleen mag worden toegediend aan personen, die zelf kunnen belijden het eigendom van Christus te zijn. Wij staan dan sterk ook teenover het **Remonstrantisme**, ook teenover dat Remonstrantisme, dat in de gemeenteprediking een algemeen welgemeend aanbod van genade wil zien. In plaats daarvan staat de zaak zo, dat heel de gemeente bearbeid wordt, dat **heel de gemeente** Christus wordt verkondigd en de beloften Gods in Hem, dat heel de gemeente vermaand wordt, om te wandelen in de wegen des Heeren en als vrienden Gods in het midden der wereld te wandelen, doch dat dit alles nooit genade is of worden kan, of ook als genade bedoeld kan zijn door de Heere, dan alleen voor de verkoren kern, waarnaar heel de gemeente wordt genoemd, terwijl de andere takken worden afgesneden. Ook in de gemeente is de prediking een reuk des levens ten leven, zowel als een reuk des doods ten dode. Ook staan we met deze beschouwing sterk teenover dezulken, die een veronderstelde wedergeboorte van alle kinderen zouden leren. Want die leren wij juist niet. Ook kan zulk een veronderstelling in het licht der Schrift en der werkelijkheid nimmer worden gehandhaafd. Neen, wij verstaan, **dat er ook vleselijk zaad is**, dat toch tijdelijk onder dezelfde bearbeiding valt, als die der gehele gemeente, naar de wil Gods. Wat Gods doel is met dit vleselijk zaad in de gemeente, en wat de invloed is, die er op dat vleselijk zaad, krachtens hun saamhorigheid met de gemeente uitgaat, zien we later. En zo zal het ook wel duidelik zijn, **dat het juist niet onze beschouwing is, dat allen hoofd voor hoofd in de zichtbare gemeente uitverkoren zijn** en dat er ook in de gemeenteprediking, naar onze overtuiging, plaats is voor het verkondigen van een eeuwig wee, voor degenen, die niet naar de regel van Gods verbond willen wandelen."⁴³

1.9.8 J.D Vorster (1947:20-21), Die Christelike Doop

"Daarom handhaaf die Gereformeerdes dat die doop alleen vir die gelowiges verorden is; maar, teenoor die subjektiewe standpunt van die Wederdopers leer ons dat die genadeverbond die eintlike regsgrond vir die toediening van die doop vorm. Vir ons rus die doop nie op die wankelbare oordeel van feilbare mense nie, maar op *die vaste objektiewe grond van die verbond van God*. Dit geld *beide* kinders en volwassenes. Nie wedergeboorte, geloof of bekering nie, allermins nie ons menslike oordeel of vermoede daaromtrent nie, maar die Skriftuurlike leer van die verbond van die genadige God gee ons die regsgrond vir die bediening van die doop. **Die Here God tree in genade, op grond van die verdienste van Christus, met diesyne in gemeenskap. Hierdie betrekking word in die Skrif in die O.T. beskryf met die woorde: "Ek sal vir julle 'n God wees en julle sal vir my 'n volk wees." In Gen. 17:7 vind ons dit so duidelik: "Ek sal My verbond oprig tussen My en jou en jou nageslag na jou en hulle geslagte, tot 'n ewige verbond om vir jou 'n God te wees en vir jou nageslag na jou."**

Dwarsdeur die Skrif vind ons die gemeenskap tussen ouers en kinders met betrekking tot sonde maar, God lof, ook aan genade en seën (Gen. 9:12, Gen. 17:7, Eks. 3:15, Eks. 20:6, Deut. 1:36, Deut. 6:2, Deut. 7:9, Ps. 105:8 ens.). En altyd weer het die Here by die afdwaling van die volk hulle op hierdie verbond gewys. Lees maar Jer. 11:4, Eseg. 11: 20, Sagaria 8:8 ea. En in **die Ou Verbond was die teken van die verbond die besnydenis (Gen. 17:11)**. In die volheid van die tyd het Christus Jesus, as die Saad van Abraham, gekom (Gal. 3:16) sodat elkeen wat in Hom glo nageslag van Abraham en volgens die belofte erfgename kon

⁴³ https://cprc.co.uk/languages/dutch_believersandseed9

wees (Gal. 3:29). In Hom is al die beloftes van God vervul. Hy is die Verbondshoof (vers 16), en met die volk van God in Christus, nie met losse individue nie, het God sy verbond opgerig (vers 29). En lees ons Rom. 5:12—21 dan sien ons dat die verbond **langs die organiese en historiese weg verwesenlik word**. Dit word nooit slegs met 'n enkele persoon gesluit nie maar ook met sy saad. So was dit met Abraham in die Ou Verbond en Christus as ons Verbondshoof. Immers die genadeverbond wat met Israel opgerig is het in wese dieselfde gebly al het die bedeling verander. Treffend word dit vir ons geleer in Hand. 3:25, waar Petrus aan die gelowiges sê: Julle is kinders van die profete, en van die verbond wat God gemaak het met ons vaders toe Hy vir Abraham gesê het: “En in jou saad sal al die geslagte van die aarde geseën word.”

Dit is so duidelik dat ons eintlik nie nodig het om, met verwysing na Rom. 9:25, 26; 2 Kor. 6:16—18; Gal. 3:14—29; Hebr. 8:8—10; 1 Pet. 2:9; Op. 21:3 ens. nog verder aan te toon dat die Kerk in die plek van die Ou Testamentiese Israel getree het nie.”

DEEL 2: WAT LEER DIE BELYDENISSKRIFTE OOR DIE GENADEVERBOND MET 'ONS EN ONS KINDERS'?

Hoe moet die 'ons en ons kinders' taal van die FBK verstaan word?

Ons lees op die volgende plekke van die verbond in die belydenisskrifte:

i. NGB artikel 34

ii. HK v/a 68, 74, 82, 101

iii. DL 1.17; 2:8; 2.V2; 2.V4; 2.V5; 5.V1

Hierdie belydenisskrifte moet in sy geheel saamgelees en verstaan word. *Net soos Skrif met Skrif vergelyk moet word, netso moet belydenis met belydenis vergelyk word.*

2.1 Heidelbergse Kategismus vraag en antwoord 74

d'Assonville (1981: 24) wys op die belangrike band tussen die HK en die FBK:

"... die klassieke indeling van ellende - verlossing - dankbaarheid ... dit is die lyn wat vanuit die boek Romeine via Calvyn loop na die Heidelbergse Kategismus ... so is die Gereformeerde Doopsformulier 'n egte kind van Heidelberg."

In HK v/a 74 lees ons van 'kinders' en 'hulle', wie is dit, elkeen individualisties kop-vir-kop, of kollektief organies verbondsmatig kinders van die belofte, die uitverkorenes deur die geslagte?

"Vraag 74: Moet die jong kinders ook gedoop word? Antwoord: Ja, aangesien hulle net soos die volwassenes in die verbond van God en sy gemeente ingesluit is"

2.1.1 Beteken v/a 74 van die HK dat almal wat fisies gedoop is, is of sal gered word?

Sommige wil aflei dat alle kinders van gelowiges (kop-vir-kop) dus (verbonds)outomaties deur die bediening van die doop almal verbondskinders is **in dieselfde sin** en/dat almal (in 'n sekere sin?) gewas en gered is deur Christus se bloed.⁴⁴

H. Veldkamp (deel II: 61) verwys daarna in sy kommentaar op v/a 74 as volg:

"Nu volgt het tweede: "dat hun door Christus' bloed de verlossing van de zonde, en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, niet minder dan de volwassenen toegezegd wordt" (*hierdie woorde en bedoeling vind ons dan ook in die FBK in die tweede hoofpunt asook die woorde van die eerste doopvraag 'in Christus geheilig is'*⁴⁵ -slc). Wat zou het voor zin hebben, te behoren bij het Verbond, **en geen deel te hebben aan de schatten van het Verbond?** Dit wordt helaas uit 't oog verloren door hen, **die de grenzen van het Verbond zo wijd maken**, dat Izak en Ismaël "bondeling **in dezelfde zin**" genoemd worden.

⁴⁴ Sien die volgende artikels wat hierdie verbondsbeskouing leer, wat ek ter wille van gesprek die 'voorwaardelike verbondsbeskouing' noem: *Twee sienings van die Genadeverbond; Bronne oor die verbondstryd in Nederland; Die Genadeverbond: voorwaardelik of onvoorwaardelik?; Stryd en Skeuring in die Nederlandse Kerke; Kerklike verklarings oor die Verbond; Schilder vir en (later) teen Utrecht 1905 se onvoorwaardelike verbondsbeskouing; Schilder se verbondsbeskouing volgens SA Strauss; Holwerda en die heilsbelofte van die Genadeverbond*. Al hierdie artikels is hier beskikbaar: <https://proregno.com/2010/06/23/n-vriend-van-god-artikels-oor-die-genadeverbond/>

⁴⁵ "En as ons in die Naam van die Seun gedoop word, verseël die Seun aan ons dat Hy ons in sy bloed so van al ons sondes was - waarmee Hy ons in sy dood en opstanding inlyf - dat ons van ons sondes bevry en voor God regverdig gereken word ... Ten eerste: Hoewel ons kinders in sondes ontvang en gebore en daarom aan allerhande ellende, ja, aan die verdoemenis self, onderworpe is, **bely u nogtans dat hulle in Christus geheilig is** en daarom as lidmate van sy gemeente behoort gedoop te wees?" Hier beskikbaar: <https://proregno.files.wordpress.com/2022/04/psalmbboekswartgksa.pdf>

Zo wordt het Verbond uitgehold, losgemaak van z'n skatten, en verlies evenals het bondsseël, die Doop, alle betekenis en troos. Van die skatten word hier een tweetal genoem: die verlossing van die sonde, en die gawe van die Heilige Gees, die het geloof werk. Dat is dus skatten, die hulle, die kinders, toekom, waar hulle eiendomsreg op hulle, nie uit hulle, maar omdat God die regte hulle geskenk het."

Die klem of sleutel van hierdie vraag en antwoord lê in die woorde *'het soos ... as'*, om die belydenis van die verbondsdoo (ons en ons kinders), juis prinsipiële kollektiewe organiese verbondsmatig te handhaaf teen die arminiaanse-wederdoope individualisme van kop-vir-kop. Die frase wat direk daarop volg verduidelik dit reeds wat met hierdie uitspraak bedoel word: "Ook aan **hulle** word nie minder **as** aan die volwassenes nie deur die bloed van Christus die verlossing van sondes en die Heilige Gees, wat die geloof werk, belowe."

Wat die Kategismus hier wil beklemtoon is dat die gemeente, die verbondelinge, die kerk van Christus nie net uit 'n groep 'volwassenes' (hulle wat 'kan' glo en bely) bestaan nie, maar ook uit 'kinders', van wie 'ons' nog nie, vanselfsprekend, die geloof se vrugte kan sien of hoor nie! maar prys God: **die Here kan en sal!**, 2 Tim. 2:19, soos gereformeerdes deur die eeu glo en bely volgens die Skrif. Sien Geerhardus Vos se baie belangrike artikel: *The Doctrine of the Covenant in Reformed Theology*, waar hy een van die opstellers en verklaarder van die HK as volg aanhaal:

Ursinus says: "This is sure and certain, that God instituted his sacraments and covenant seals only for those who recognize and maintain the church as already made up of parties of the covenant, and that it is not His intention to make them Christians by the sacraments first, **but rather to make those who are already Christians** to be Christians more and more and to confirm the work begun in them. . . . Hence, if anyone considers the children of Christians to be pagans and non-Christians, and damns all those infants who cannot come to be baptized, let him take care on what ground he does so, because Paul calls them holy (1 Cor. 7), **and God says to all believers** in the person of Abraham that He will be their God and the God of their seed. . . . Next let him consider how he will permit them to be baptized with a good conscience, for knowingly to baptize a pagan and unbeliever is an open abuse and desecration of baptism. Our continual answer **to the Anabaptists**, when they appeal to the lack of faith in infants against infant baptism, is that the Holy Spirit works regeneration and the inclination to faith and obedience to God in them **in a manner appropriate to their age,**⁴⁶ **always with it understood that we leave the free mercy and heavenly election unbound and unpenetrated**" (quoted in Südhoff, Olevianus und Ursinus, pp. 633f.).⁴⁷

Ja, die Here het sy uitverkore kinders **onder** nie net 'volwassenes' nie, maar ook 'kinders'.

Dit is goeie kollektiewe-organiese verbondstaal. Dit is hoe die Skrif te werk gaan, en ons belydenisskrifte **volg dit na**. Die belofte word verkondig en kom na almal op grond van God se bevel, moet **bedien** word aan almal, die volwassenes as 'groep', maar ook na die kinders as

⁴⁶ "Daar is baie uitsprake in die Skrif, waarvan die betekenis van die betrokke omstandigheid afhang. Daarvan het 'n mens hier 'n voorbeeld. Want hulle aan wie Petrus en Filippus (Hand. 8:37) dit sê, is op 'n ouderdom waar hulle vir berou en geloof vatbaar is. Van sulke mense ontken ons beslis dat hulle gedoopt mag word tensy daar blyke van hul bekering en geloof is. Dit wil sê, vir sover dit deur die oordeel van mense vasgestel kan word. Maar dat die suigeling onder 'n ander groep val, is klaarblyklik. Want as iemand destyds vir hom by die godsdienstige gemeenskap van Israel aangesluit het, moes hy in die verbond van die Here onderrig word. En hy moes uit die wet geleer word, voordat hy die besnydenis ontvang het. Maar waarom volg die sakrament in die geval van Abraham na die geloof? En waarom gaan dit in die geval van sy seun Isak aan alle insig vooraf? Omdat dit paslik is dat Abraham, wat eers op volwasse leeftyd in die gemeenskap van die verbond opgeneem is ... eers die voorwaardes daarvan grondig sou ken. Maar met die kind wat uit hom gebore is, was dit anders. Hy is kragtens die beloftewoord, deur erfreg, reeds van die moederskoot af in die verbond ingesluit."

⁴⁷ <https://proregno.com/2017/04/11/geerhardus-vos-oor-die-verbond-in-gereformeerde-teologie-spesifiek-die-kinderdoo/>

'groep', d.w.s. mense van sekere ouderdom en kenmerke. Sien hoe die Woord na gesinne kollektief kom, ouers (volwassenes), én kinders, Ef. 5, 6 en Kol. 3 en 4, God reken die kinders van gelowiges by die gemeente:

"Daaruit, dat die Skrif die kinders van die gelowiges by die gemeente **reken**. Dit blyk duidelik uit Ef. 6:1-3. Volgens hoofstuk 1:1 skryf die apostel aan die "heiliges . . . en gelowiges in Christus Jesus". En hierdie gemeente van gelowiges bestaan dan uit verskillende groepe, nl. 'n groep van vroue: 5 :22-24; van manne: 5:25-33; van kinders: 6:1-3; van vaders: 6:4; van diensknechte: 6:5-8; en van meesters: 6:9. Hierdie almal behoort tot die gemeente van gelowiges. **Ook die kinders**, want hy vermaan hulle, 6:1: "Kinders, julle moet julle ouers gehoorsaam wees in die Here, want dit is reg." Hulle moet nie net gehoorsaam wees nie, maar: gehoorsaam wees in die Here, d.i. in betrekking tot Christus, asof hulle in Christus is; "want dit is reg". dit is volgens die wet van God.

En verder uit Kol. 3:20. Weer spreek hy die gemeente aan as heiliges en gelowige broeders, 1:1-2; as uitverkorenes van God, heiliges en geliefdes, 3:20, ens. En tot hierdie gemeente behoort dan weer 'n groep van vroue: 3:18; van manne: 3:19; van kinders: 3:20 ens. Aan die een kant reken Paulus dus die kinders van die gelowiges by die gemeente en reken hulle as gelowiges totdat die teenoorgestelde bewys is. Hulle is van die heidenkinders onderskei, nie omdat hulle in hulleself beter is nie, maar omdat God hulle in sy verbond opgeneem het. Aan die ander kant **hou hy ook daarmee rekening**, dat daar geveinsdes, huigelaars en ongelowiges onder die gelowiges is. Want die Kerk kan nie oor die hart oordeel nie. As dit later by die opgroei blyk dat die kinders geen gelowiges is nie, dan moet hulle ernstig vermaan word, en as daar geen bekering volg nie, met die ban afgesny word."⁴⁸

Die beste en belangrikste verklaarders van die HK is natuurlik die opstellers self, so daar moet gekyk word wat hul geskryf het oor die genadeverbond en doop:

2.1.2 URSINUS oor die genadeverbond (Large and Small Catechisms)⁴⁹

Om Ursinus se siening van die genadeverbond, en in die besonder die klein- of verbondsdoopte te verstaan ('ons en ons kinders'), wat v/a 74 leer, en nié leer nie, moet sy *Groot en Klein Kategismus* geraadpleeg word. Ek voeg opsommende opmerkings by in die vorm van opskrifte met die oog op die verstaan van die HK en die FBK,

URSINUS LEER: om aan die genadeverbond te behoort beteken dat die Gees en die geloof waarmee ek al Christus se weldade ontvang, vir my gegee sal word

LC 1 Q: What firm comfort do you have in life and in death?

A: That I was created by God in his image for eternal life; and after I willfully lost this in Adam, God, out of infinite and free mercy, **took me into his covenant of grace that he might give me by faith**, righteousness and eternal life because of the obedience and death of his Son who was sent in the flesh. And **that he sealed his covenant in my heart by his Spirit**, who renews me in the image of God and cries out in me, "Abba," Father, by his Word **and the visible signs of this covenant**.

LC 30 Q: Where then do you get your hope of eternal life?

⁴⁸ A. Janse, *Die Reg op die Kinderdoop*, hier beskikbaar:

https://proregno.files.wordpress.com/2015/06/jansenjoh_dieregvandiekinderdoop1.pdf

⁴⁹ Dr. Zacharias Ursinus *Large and Small Catechisms with the Heidelberg Catechism* (translated by Fred H. Klooster and John Medendorp), hier beskikbaar: http://links.christreformed.org/doctrinevision/ursinus_project.pdf

A: From the gracious covenant which God newly established **with those who believe in Christ**.

LC 31 Q: What is that covenant?

A: It is the reconciliation with God **gained by the mediation of Christ** in which God, because of Christ, promises those who believe in him that he will always be a gracious father and will give them eternal life. They in return respond to him by accepting his blessings in true faith and, as is fitting for thankful and obedient children, by glorifying him forever. And both parties publicly confirm this mutual promise **by visible signs which we call sacraments**.

URSINUS LEER: Die genadeverbond was en is in die OT en NT met die uitverkorenes

LC 33 Q: What is the difference between the Old and the New Testament?

A: **It is the same testament or covenant of God with all the elect** from the first promise given in Paradise, concerning the seed of the woman who would crush the head of the serpent, to the end of the world. But they are called Old and New Testaments because some of the circumstances and signs of the covenant were changed.

LC 37 Q: Does the gospel teach that all are in the covenant of grace?

A: It certainly **calls** all to this covenant, but no one becomes a member of it **except** those who accept and keep it, that is, those who by true faith **receive** Christ, who has been offered to them, and his blessings.

LC 87 Q: What benefits come to us from the suffering and death of Christ?

A: It is the one sacrifice by which **he has earned our admission into the covenant of divine grace, that is**, the forgiveness of sins, the gift of the Holy Spirit, righteousness, and eternal life.

LC 111 Q: Do any gifts of the Spirit for eternal life also come to the non-elect?

A: They come to many in the church who are not saints, but without true faith and conversion, *to their own condemnation*.

URSINUS LEER: Die bediening gaan aan almal wat Go beveel omdat ons juis nie die nie-uitverkorenes onfeilbaar kan uitken nie

LC 122 Q: Since the church of the saints is included in the visible church, why isn't it also visible?

A: It is not called invisible because saints are not visible to the eye **but because in this life we cannot distinguish them with enough certainty from hypocrites**.⁵⁰

141 Q: On what grounds do you say this?

A First, because the covenant of God is valid only for those who keep it. So we are **obligated** not only to believe in Christ but also to live in holiness before God, beginning

⁵⁰ 2 Tim. 2:19. NGB artikel 27, " Ons glo dat ons sorgvuldig en met groot oplettendheid uit die Woord van God behoort te onderskei watter kerk die ware kerk is, aangesien al die sektes wat daar vandag in die wêreld is, hulle en ten onregte die naam kerk toe-eien. Ons praat hier nie van die huigelaars wat in die kerk met die goeies vermeng is en tog nie aan die kerk behoort nie alhoewel hulle **uiterlik** daarin is; maar ons sê dat 'n mens die liggaam en die gemeenskap van die ware kerk moet **onderskei** van al die sektes wat beweer dat hulle die kerk is. ..."

already in this life and in the next, perfectly. ... because it is impossible that there be true faith without its fruits. Therefore, one who does not have these fruits can neither boast of faith ***nor take comfort in the fellowship of the divine covenant.***

LC 224 Q: Why do Christians need to pray to God?

A: First, because it is one of the most important parts of the worship of God which the covenant of grace requires of us. Second, ***because this is the way God wants the elect*** to gain and retain the grace of the Holy Spirit necessary for keeping his covenant, as well as all the rest of his blessings. Third, because it is a witness of the divine covenant in their hearts. For whoever prays to God properly has been given the Spirit of adoption as children and been received into the covenant of God.⁵¹

URSINUS LEER: die sakramente is daar om die uitverkorenes se geloof te versterk en voed

LC 264 Q: What is the ministry of the church?

A: It is the public preaching of God's Word, ***the administration of the sacraments***, and church discipline – instituted by Christ ***for perfecting the salvation of the elect.***

LC 266 Q: Why do you say that we are received and kept in God's covenant through the ministry?

A Because it is the ***instrument*** of the Holy Spirit by which he works and confirms, ***in the hearts of the elect***, the faith and conversion which God requires from us in his covenant.

LC 274 Q: What are sacraments?

A: They are signs of the covenant ***between God and those who believe in Christ***, or seals of the righteousness of faith.

LC 276 Q: Then does God present and assure us of the same blessings in the Word and the sacraments?

A: Yes, the same ones; for ***the signs of the covenant cannot testify to any thing other than that promised in the covenant itself.***

LC 279 Q: Then is God's grace given ***and sealed*** to all who use the sacraments?

A: ***No, only to those who have been born again by the Spirit of Christ***, and who use the ceremonies commanded by God as a mutual ratification of the covenant. But, the unholy, by their abuse of the signs of God's covenant, heap God's anger on themselves, make public their ingratitude and dishonesty, and pass sentence on themselves by acknowledging the truth of Christian doctrine.

LC 281 Q: Can anyone share in or be certain of the divine covenant and eternal salvation without the use of the sacraments?

A: Those who do not make use of the sacraments, when it is possible, show that they have no faith and exclude themselves from the communion of saints and God's covenant.

⁵¹ "Perhaps the most significant covenantal dimension of HC 74, however, is that forgiveness of sins and the Holy Spirit are promised to baptized children by virtue of their being part of the covenant; ***the two benefits identified here are benefits of the covenant.*** Baptism itself is called "the sign of the covenant," but it is a sign not just of covenantal membership but of the double benefit of the covenant that this sacrament signifies and seals. In baptism we are reminded and assured that we are forgiven of our sins and renewed by the Holy Spirit (HC 69, 70)—in other words, that we are justified and sanctified." (Bierma, 97)

Nevertheless **the promise made to believers** is valid for those deprived of the sacraments against their will.

LC 284 Q: What is baptism?

A It is washing done with water in the name of God the Father, Son, and Holy Spirit, instituted by Christ, so that it might be a testimony **that the one who is so baptized has been received by God into the covenant of grace, because of Christ**, and has been sanctified by the Holy Spirit for eternal life.

LC 288 Q: What benefit do we receive from this washing?

A **In every true conversion** to God through our whole life, we are certain of the covenant established with God and of this spiritual washing done with Christ's blood and Spirit.

URSINUS LEER: daar moet onderskei word oor die bediening van die doop aan volwassenes en gelowiges na die aard van hul ouderdom

LC 293 Q: Then are infants rightly baptized since they have not yet been given faith?

A: Yes. For in adults faith and its confession are required before baptism because they cannot be included in the covenant of grace in any other way. But for infants **it is enough to be sanctified by the Spirit of Christ in proportion to their age**.

LC 294 Q: But why is it necessary that they be baptized?

A: First, because God requires that whomever he embraces in his covenant be marked with baptism. And the children of believers are and remain members of the covenant of grace **if they do not exclude themselves from it by their unbelief when they get older**.⁵² For God affirms that he will be their God also and Christ affirms that the kingdom of heaven is theirs. Second, because baptism replaces circumcision; therefore, since infants were circumcized in the Old Testament, and since the grace of God was not restricted by the coming of Christ but was poured out more fully, they also ought to be baptized now.

SC 55 Q: Can anyone share in or be certain of salvation without the use of the sacraments?

A: No one who continues to despise them, can. For such a one lacks true faith and excludes himself from God's people and covenant. But, one deprived of the sacraments against his will still **shares in the grace promised believers and their seed**.

SC 63 Q: Why must infants be baptized since they have not yet been given faith?

A: First, since the Holy Spirit is effective even in them, he moves them **to believe** and obey God even though they do not yet believe **in the same way** adults do. Second, because they also are in God's kingdom and covenant and in Christ's church, and therefore must be marked with the sign of divine grace. Third, because infants were circumcised in the Old Testament and baptism replaces circumcision."

⁵² "... Verder moet oor hulle wat hulle geloof in die openbaar bely en hulle lewe verbeter, **volgens die voorbeeld van die apostels, baie gunstig geoordeel en gepraat word**, want die binneste van die hart is aan ons onbekend. Vir die ander, wat nog nie geroep is nie, moet ons tot God bid, wat die dinge wat nie bestaan nie, roep asof hulle bestaan. Ons mag ons volstrek nie teenoor hulle in trotsheid verhef asof ons onself so van hulle onderskei het nie." DL 3/4.15

2.1.3 Olevianus oor die Genadeverbond⁵³

In 56 hoofpunte skryf Olevianus oor die genadeverbond in sy *De bediening van het Genadeverbond* (1939), ek gee 'n paar gedeeltes hier deur, met opskrifte bygevoeg met die oog op die verstaan van die HK en die FBK:

OLEVIANUS LEER: Die genadeverbond self (die wese) is met die uitverkorenes alleen

"Immers het behaagt God, door het getuigenis des Woords, als door een middel, niet alleen het geloof eenmaal te scheppen, maar ook te onderhouden en te vermeerderen, mitsgaders ook **dat wezen des verbonds aan al de uitverkorenen** niet slechts mede te deelen, maar ook de eens aangevangene gemeenschap, dagelijks en tot den einde toe, trapswijze voort te zetten, namelijk: door de prediking der bekeering en der vergeving der zonden, in den naam van Christus (Luc. 24: 47), of door de dagelijksche roeping door de leer des evangelies, waardoor ons Christus, bekleedt met **het verbond der genade of de beloften van de vergeving der zonden en de gaven des H. Geestes**, aangeboden wordt, 1 Cor.- 1 : 30, 31; 1 Cor. 2 : 1, 2." [6]

De goddelijke getuigenissen nu, zijn gewoonlijk in de kerk, hoorbaar en zichtbaar; Ps. 19 : 8; Exod. 25 : 21, 22; Jes. 8 : 20; Ps. 78 : 5, 93 : 5; 119 : 119. Het hoorbaar getuigenis is **het Woord des genade-verbonds, voorts bevat de bediening des genade-verbonds door het Woord**, twee deelen, het eene is de voorbereiding tot geloof, het andere is de prediking der genade, waardoor Christus in den naam, en op het gezag van God aan alle toehoorders wordt aangeboden, met een bijgevoegd bevel om Hem aan te nemen, het welk allen van nature verplicht zijn te doen, **doch in de uitverkorenen wordt tegelijk door de kracht des H. Geestes, het geloof geschapen** waardoor zij den aangeboden Christus met Zijn ambt aannemen." [9]

OLEVIANUS LEER: wat God in die genadeverbond belowe, sal Hy volbring = skenk, naamlik Christus en al sy weldade vir almal wie Hy dit belowe het

"Voorts zien wij hier vooreerst uit, dat de sterke verzekering des geloofs diens wezenlijke eigenschap is, want het is een licht dat door den H. Geest in des menschen hart geschapen is, waardoor het in het getuigenis of de beloften des evangelies niet alleen als ontwijfelbaar zeker ziet, Gods goedertierenen wil in Christus over ons tot in eeuwigheid, en dat Hij nooit meer op ons toornen of schelden zal, maar waardoor ook het hart door den H. Geest wordt gerust gesteld, dat Hij onze God is **volgens het gansche wezen des verbonds**, Jes. 53: en 54:5,8,9.

Omdat al deze dingen door een ontwijfelbaar getuigenis afgebeeld en aangekondigd, **beloofd zijn door dien God die waarachtig en getrouw is, die hetgeen Hij belooft ook metterdaad volbrengt**. Deze verzekering van Gods eeuwige goedertierenheid is aan het geloof zoodanig verbonden en eigen, dat het geloof zich deze verzekering nooit laat ontnemen, steunende op het onfeilbaar getuigenis des evangelies, door de kracht des H. Geestes, die de Werkmeester des geloofs is." [16-17]

⁵³ Sien LD Bierma (1995, 1996) oor Olevianus se siening van die Genadeverbond en hoe dit by implikasie die Kinderdoop raak en dus ook die FBK; asook in Nederlands, Olevianus (1939), *De bediening van het Genadeverbond & Geschriften van Caspar Olevianus*, Den Haag: Het Reformatorische Boek, 1963; Derk Visser, "The Covenant in Zacharias Ursinus," *The Sixteenth Century Journal* 18, no. 4 (1987): 532.

OLEVIANUS LEER: die onderskeid tussen die wese en bediening van die genadeverbond

"... daarom stelt Paulus de krachtige roeping in de uitvoering der goddelijke verkiezing vóór de rechtvaardigmaking, Rom. 8:30: 'Die Hij geroepen heeft (namelijk **krachtdadig** door het geven van den Geest des geloofs), dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd'; en alzoo **is in het wezen des verbonds** het priesterschap ten fundament gelegd van het koninkrijk van Christus; want het is noodzakelijk, dat het menschenlijke geslacht verzoend worde, eer de H. Geest werd uitgestort; maar **de bediening des verbonds** brengt de kracht van Christus regeering te weeg, dat wij het gevoel van Zijn priesterschap en de kracht Zijner offerande in ons binnenste gewaar worden; want gelijk Zijn priesterwerk voor ons regelrecht tot den Vader gericht wordt, en daarom de eerste plaats bekleedt, alzoo behoort het koninkrijk Gods rechtstreeks tot ons; daarom gaat onze Heiland, Luc. 24:46-49, nadat Hij van Zijn priesterschap en zoendood gesproken had, tot Zijn koninkrijk over, waardoor teweeggebracht wordt, dat de kracht Zijns priesterschs tot ons komt, Luc. 24:46-49."

"Zoo hebben wij dan gezien **dat's Heeren dood het fundament en de bevestiging des genadeverbonds is**, want om, en door denzelfden alleen, legt de Vader, de gedachtenis onzer zonden af, en geeft den H. Geest tot een onderpand der hemelsche erfenis, Hebr. 10:14-17. Het geheele Woord nu **des genadeverbonds** leidt ons als een goddelijk getuigenis door de kracht des H. Geestes, als tot die bloedige offerande van Christus; die te voren wel beloofd, maar nu aangebracht, en nochtans van het getuigenis des evangelies niet afgescheiden, maar met deze belofte bekleed is, dat de Vader de gedachtenis onzer zonden door en om die offerande voor eeuwig heeft uitgedelgd, en ons door Zijn Geest den Zoon ingelijfd hebbende, naar Zijn beeld vernieuwt.

Waarom de duivel zich van den beginne aan nergens ijveriger op toelegt, dan dat hij het vertrouwen van die eenige bevestiging des eeuwigen verbonds, dat tot in eeuwigheid kracht heeft, tot allen, en over allen die gelooven zoude, aftrekken van den dood des testamentmakers, zeg ik, die beloofd en in het genade-verbond bezworen is. Immers, dat in dien eed des genade-verbonds. Genesis 22:16,18: 'Ik zweer bij Mijzelven, spreekt de Heere; in uw zaad zullen gezegend worden alle volken der aarde'; **de dood des Testamentmakers bedoeld wordt, leert Paulus, Gal. 3 : 13 14**. Daarom verzekert hij ook, dat hij niet voorgenomen had iets onder de Corinthiërs te weten dan Jezus Christus en Dien gekruist, 1 Cor. 2:2. **Want omdat het eeuwig verbond zonder Christus' dood niet kan bestaan**, daarom moet het vertrouwen, als de dood des Testamentmakers uit het gezicht der consciëntie is weggedaan, noodzakelijk vervallen. En daarvan zijn twee oorzaken, de een is gelegen in de natuur van God, die onveranderlijk rechtvaardig en waarachtig is, **en in Zijn beloften alleen de geloovigen bedoelde**, Exod. 34:6,7; Joh. 3:18,33,36; de andere in onze natuur, zooals die door God geschapen is." [58-59]

"Daarom leert dezelfde apostel, dat de krachtige roeping Gods, of het geloof, en de genadegiften, zoodanig geschikt zijn, **dat zij God nooit kan berouwen**; want berouw, en verandering van voornemen ontstaan gemeenlijk uit gebrek van beleid, of van vermogen, hetwelk geen van beiden ooit in God kan vallen; **voorts is die verzegeling der beloften door den H. Geest aan het hart des geloovigen**, een bewijs of gezicht der dingen die van nature niet kunnen gezien worden; gelijk de vergeving der zonden uit haar aard met de lichamelijke oogen niet kan gezien worden, omdat het een onzichtbare hand is van het Goddelijk gemoed, en evenwel dringt het geloof in die diepten van Gods gemoed, door den Geest, gelijk het scherp gezicht des geestes dringt in het woord der beloften, 1 Corinthe 2:10—12." [67]

OLEVIANUS LEER: volwassenes en kinders deel in die beloftes van die genadeverbond, waarvan die doop getuig

"Het **verbond nu der genade, door zoo groot een bevestiging gestaafd, namelijk door den dood des Middelaars**, wordt in de prediking des evangelies niet alleen aan ons, maar aan alle geslachten aangeboden, dewijl Zijn goedheid en barmhartigheid is tot in het duizendste geslacht, en dat het verbond der zaligheid, hetwelk den vaderen en hun kinderen beloofd was, **ook tot ons en onze kinderen behoort**,⁵⁴ en tot die allen welke God er toe roepen zal, dit leert het evangelie duidelijk. Handelingen 2:39: *'U komt de belofte toe, en uwen kinderen, en allen, die daar verre zijn, zoo velen als er de Heere, onze God, toe roepen zal.'*

Ja, de plechtige noodiging en verzekering van Christus zelven, bevestigt het: *'Laat de kinderkens tot Mij komen, want derzulker is het koninkrijk der hemelen'*. Hetwelk daarom naarstig waargenomen moet worden, opdat wij het daarvoor houden, dat de genade van Christus, of het genadeverbond, door de prediking des evangelies, niet slechts aan de ouders, **maar ook aan de kinderen wordt aangeboden**. En de ouders, het evangelie hoorende, het daarvoor hebben te houden, dat hun de beloften hunner eigen zaligheid niet alleen zijn toevertrouwd, maar ook der zaligheid hunner kinderen, opdat ook zij in het geloof in Christus opgevoed worden worden **als erfgenamen derzelfde beloften**." [68]

"Het voornaamste dan, waardoor God **het wezen des genade-verbonds**, ons en onzen zaden te zamen **aanbied**, is de belofte des evangelies plechtig verkondigd; **de sacramenten zijn hare aanhangsels, welke als zegelen, de beloften verzegelen, door God aan het verbond gehecht en ons aanbevolen**, zoodat zij niet kunnen veracht worden, of men veracht het verbond zelf, en daarmede dan ook het heil in het verbond begrepen. Maar de berooving of ontzetting van het bijgevoegde zegelteeken door omstandigheden, zonder ons toedoen, stelt nog geen verloochening des verbonds daar, dewijl de zegelen het verbond zelf niet zijn, het- geen blijkt uit den moordenaar aan het kruis, die zonder verachting den Doop niet had ontvangen, waardoor hem de belofte der afwassching in het bloed van Christus verzegeld moest worden, nochtans is hij daarom van de belofte en het beloofde goed niet uitgesloten geweest." [70-71]

"Gelijk nu het getuigenis des verbonds, dat door de prediking des evangelies in de ooren klinkt, ons met ons verdorven geslacht tot Christus leidt, **in Wiens dood het eeuwige verbond bevestigd is**, evenzoo leiden ook **de zichtbare zegelteeken** van dat getuigenis ons als bij de hand tot dienzelfden dood des Zoons... Maar de ons geschonken sacramenten geven zonder bloedstorting getuigenis, dat de eenige bloedstorting des Zoons Gods, (die met Zijn bloed alle bloedstorting doet ophouden) **het verbond der genade in eeuwigheid bevestigd heeft, en dat de geloovigen nu dat bevestigd verbond genieten**, welke vermelding van bloedstorting in de woorden der belofte duidelijk wordt uitgedrukt, gelijk

⁵⁴ "In these contexts Olevianus tends to minimize the role of baptism. Baptism does not make a child a Christian, he maintains; it only visibly seals or confirms promises made to the child already in the womb. To be sure, these children are conceived in sin, but even before their baptism they are justified by the power of the covenant promise. Salvation, therefore, is not by baptism but solely by grace (the promise of the covenant) and by faith (the parents' belief in the promise). If parents do not believe, their children, as infants at least, cannot be received into the covenant. In still other passages in his writings, however, Olevianus concedes **that not every child of believing parents is a member of the covenant of grace**. In a discussion in the *Expositio* of the two spiritual kingdoms for instance, he says that the Kingdom of Christ is made up of believers and their children, *unless* when these children grow older, they reject the covenantal blessings through infidelity. The Kingdom of Satan, by the same token, includes on the one hand those who have not repented, believed, and been baptized and, on the other, those who have been baptized but have remained impenitent. The latter are joined in baptism to the visible Church but remain in the Kingdom of Darkness until such time as they might believe." (Bierma, 1996: 100-101)

Paulus zegt dat wij door den Doop in den dood van Christus gedoopt zijn, Romeinen 6:4." [71]

OLEVIANUS LEER: God sweer/belowe aan die gelowiges, en verseël dit in die bediening van die doop, wat Hy dan kragdadig meedeel aan die uitverkorenes

"Hierom is er *in de sacramenten een aanbieding der genade in de beloften*, met een bijgevoegd bevel; in het bevel eischt Hij onze toestemming in de beloften des evangelies; door de belofte, in het zichtbaar teeken uitgedrukt, bevestigt Hij Zijn onveranderlijken wil omtrent een iegelijk, *door het geven van het zegel; want, omdat God aan niemand zweert dan aan de geloovigen*, eischt Hij de toestemming van hen, voor Hij zelf ter verzegeling en vervulling der belofte nederdaalt." [73]

"Deze manier der plechtige oprichting des verbonds is volgens het oogmerk van het goddelijk raadsbesluit geschikt. *Want dewijl het oogmerk van Gods raadsbesluit is, het verbond der genade uitsluitend aan alle uitverkorenen krachtdadig mede te deelen*, opdat Hij in Zijn onmetelijke barmhartigheid verheerlijkt worde ook in dit leven, zoo in de ziel als in het lichaam der uitverkorenen, *maar de verworpenen alle verontschuldiging te benemen*, opdat Hij verheerlijkt worde in Zijn lankmoedigheid en rechtvaardigheid, terwijl Hij volgens Zijn wijsheid, bij de noodiging tot Zijn genade, omdat er zich vele geveinsden mede inlaten, het bevel voor de belofte wil doen gaan, in die plechtige verbonds-onderhandeling, zoodat Hij gelijk Hij de uitverkorenen uit vrije ontferming geeft, wat Hij eischt. *Zich daarentegen aan de verworpenen die Zijn bevel verachten, niet verbindt.*⁵⁵

OLEVIANUS LEER: Die genade moet bedien (= aangebied word, sien DL 2.5-7) word deur die evangelie en sakramente op grond van God se bevel, maar dit word alleen gerealiseer in die uitverkorenes

Dezen weg dan gebruikt de Heere, opdat zij door *het aanbieden van de genade des verbonds*, door de prediking des evangelies en het nevensgaande bevel: 'Heden, indien gij zijne stem hoort, zoo verhardt uw hart niet,' gelast worden te voorschijn te komen, die genegen zijn met hun zaad, het verbond met den Heere aan te gaan, opdat er dan van het

⁵⁵ "In his Romans commentary, finally, Olevianus claims that baptized infants can be "cut out" (excinduntur) of the covenant if they reject its promises upon reaching the age of discretion. This is especially surprising since earlier in the commentary he had stated that infants of believers are justified already in the womb. Here, too, he argues that infants who die before receiving the sign of baptism are saved by virtue of the promise to their parents. If they die after their baptism but before they reach adulthood, they also remain in the covenant, because they have not yet reached an age where they could refuse to believe the promise confirmed in their baptism. But if they reject the covenant *once they are mature*, they are cut out. This implies, of course, that they once were members of the covenant.

To understand how this could be, we must realize that Olevianus has in mind here *a distinction* similar to the one implied in *De substantia between the general outer administration of the covenant promise and the special inner administratio of the substantia of that promise*. Earlier in this same passage in the Romans commentary, he asserts that there are two external and two internal bonds by which our attachment to the covenant is secured. The external vincula are God's vocatio through the Word and signs of the covenant and our *approbatio* in the profession of our faith and participation in the sacraments. The internal vincula are God's gracious election and the Holy Spirit. *The internal bonds, says Olevianus, can never be broken; the external bonds can*. If we carry Olevianus's argument on through, to be cut out of the covenant as an adult must mean that the ties to the covenant as an infant *were only external*, that the individual in question *never* was elect and *never* did receive the gift of the Holy Spirit.

Olevianus's whole discussion of infants and the covenant, then, leaves us with many more questions than answers. Are infants members of the covenant by virtue of their baptism or by virtue of the promise to their believing parents? We have found support in his writings for both possibilities. It may be that there is not really an inconsistency here but that Olevianus has in mind, once again, *the difference between the covenant promise and the effectual administration or realization of that promise in the individual*. In that case, as he implies in the Romans commentary, a child would be saved by the promise before baptism, but in baptism this promise would be realized or actually applied to the heart." (Bierma, 1996: 102-103)

bevel, hun harten niet te verharderen, een aanvang gemaakt worde, **en naderhand de verzegeling der belofte geschiede**... Derhalve heeft men in de prediking des Woords een aanbieding van de belofte der genade en een bevel om ze te omhelzen; **beiden worden zoo tot de uitverkorenen als tot de verworpenen gericht, maar in de uitverkorenen alleen werkt God datgene, wat Hij beveelt**, 2 Corinthe 4:4-6; Hand. 13:48." [77-78]

Bierma (1996: 104-105) vat Olevianus se verklaring van die genadeverbond soos volg saam:

"The key to Olevianus's doctrine of the covenant of grace is to be found in three distinctions he frequently makes:

- 1) an explicit **distinction** between the substantia and the administratio of the covenant;
- 2) a further, though implicit, **distinction** between the outward administratio of the covenant promise to all within the visible Church and the inward *administratio* of the *substantia* of this promise to the elect; and
- 3) an implicit **distinction** between the covenant as a divine testament or promise, on the one hand, and as a mutual binding of wills, on the other.

The first two of these are particularly helpful in solving some of the problems we encountered in the older research on Olevianus's covenant theology. For example, the relationship of the nonelect in the visible Church to the covenant is actually very clear (vs. De Jong, Berkhof, Schrenk, Diestel): **they are included in the external administration of the covenant through the Word and sacraments but not in the internal administration of the substance or benefits of the covenant through the Holy Spirit.**

For the same reason, Olevianus's view of the *manducatio infidelium* cannot be characterized as "Lutheran" (Ritschl). Unbelievers at the Lord's table partake only of the signs by which Christ and the substance of the covenant are offered, not of these benefits themselves.

The closest Olevianus comes to acknowledging the third distinction, that between a unilateral and bilateral dimension to the covenant of grace, is in his discussion of the first two.

The "substance of the covenant" is the substance strictly of the divine promise of forgiveness and renewal; **the administration** always involves one's response to this offer of grace. This latter distinction provides the categories by which to explain the interplay of divine initiative and human response in the Abrahamic covenant, the "new covenant" of Jeremiah 31, the Kingdom of God, the mystical union with Christ, the covenantal function of the Creed, and the sacramental administration of the covenant.

It is curious that Olevianus himself never mentions this distinction; it is perhaps the single most important assumption in his doctrine of the *foedus gratiae*."

2.1.4 Hendrik de Cock oor HK v/a 74 (1986: 496, 497), wat beskou word as die 'vader van die Afcheiding' in Nederland in die 19de eeu, skryf as volg met verwysing na die Heidelbergse Kategismus, v/a 74, en hoe dit verstaan word:

"H. van Alphen leert, de kinderdoop zegt hij, wordt hier aangemerkt als een teeken des verbonds, dat God met de gemeente maakt, de kinderen behooren tot dat verbond, **volgens de beloftenis**, ik zal u en uws [zaads God zijn, Gen. 17:7. Zij behooren tot de gemeente volgens het zeggen van Christus Matt. 19:14, niet alle kinderen hoofd voor hoofd, maar alleen de kinderen der belofte die Gode allen bekend zijn, zijn de onderwerpen, t.w. aan

wien de Geest zoo wel als den volwassenen beloofd is; J. van der Kemp, in zijne **verklaring over de Catechismus**, bl. 549, zegt hij: de kinderen der gemeente **die de uitverkoren kinderen zijn**, die de Heere onze God toeroepen zal, Hand. 2:39.

"... De gronden waaruit hij (die onderwyser van die HK - slc) den kinderdoop afleidt zijn twee. De eerste is, mitsdien zij, alzoowel als de volwassene in Gods verbond en zijne gemeente begrepen zijn, hij zegt niet zij zijn op diezelfde wijze als de volwassene in Gods verbonds begrepen, maar alzo wel, dat is, niet alleen de volwassene, maar ook de kinderen, **elk op zijn manier**; hij spreekt hier van het genadeverbond dat onveranderlijk is, **waaruit geen waarachtig bondgenoot immer kan uitvallen Jes. 54:10 Joh. 10 vs. 28**; hetwelk God met Abraham den vader van ons allen, en overzulks met ons en onze kinderen gemaakt heeft, **en dit onveranderlijk genadeverbond zijn niet alleen volwassene, maar ook onze kinderen begrepen**, de meening is, niet dat zij eigenlijke bondgenooten zouden zijn, vermits dat niemand zonder den H. Geest en het geloove zijn kan, Rom. 8 vs. 9, nu blijkt het van achteren dat vele kinderen der belofte, toen zij gedoopt werden, den Geest niet hadden, dewijl er geen afval der heiligen plaats kan hebben, maar zij zijn in dat verbond begrepen, God heeft in dat verbond aan onze kinderen gedacht en der gemeente voor die kinderen groote beloften gedaan, wanneer hij Gen. 17 vs 7 zeide: om u te zijn tot een God en uwen zaden na u ... **de meening is niet dat alle kinderen eigenlijk gezegd leden der gemeente zouden zijn**,⁵⁶ dewijl zij dan den H. Geest moeten hebben. Rom. 8 vs. 9 en nimmer weer onbekeerd konden worden, maar zij zijn daarin begrepen als kinderen der gemeente, waaromtrent God der gemeente groote beloften heeft gedaan...

"De tweede grond, is van den onderwijzer van den kinderdoop, dat hierdoor Christus bloed de verlossing van de zonde en de H. Geest die het geloof werkt niet minder dan de volwassenen toegezegd wordt, **die toezegging is niet aan elk kind in het bijzonder gedaan**, maar aan Abraham en de kerk, en daardoor ook aan hun zaad, **opdat de belofte vast zoude zijn**, Gen. 17 vs. 7; Rom. 4 vs. 16; 9 vs 7,8..."

2.2 Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 34

As **NGB artikel 34** gelees word, dan kom dit nog duidelijker na vore waarom ons belydenis hierdie taal gebruik:

"Daarom verwerp ons die dwaling van die Wederdopers, wat nie tevrede is met die een doop wat hulle een maal ontvang het nie, en wat bowendien ook nog die doop van gelowiges se kindertjies veroordeel. Ons glo daarenteen dat ons hulle behoort te doop en met die teken van die verbond te beseël, net soos die kindertjies in Israel kragtens dieselfde

⁵⁶ " But that would still not answer the question of how a baptized infant of covenant parents could grow up impenitent. If the child becomes an heir of the promise before baptism and a participant in the riches of the promise in baptism, how could he or she wind up in the Kingdom of Satan? Those whom God has chosen, Olevianus stated earlier, He has chosen to **an inseparable union** with Him. The justification and sanctification sealed in baptism are benefits of an **eternal** covenant. The internal bonds to the covenant can never be broken. How then could an infant, joined to the heart of Jesus Christ and renewed unto eternal life in baptism, fall away?

Apparently, Olevianus means to **distinguish here between elect and nonelect children**: what really happens in baptism depends on the ultimate destiny of the child. Elect children—that is, those who either die in infancy or bear the fruit of faith in adulthood—receive the internal benefits of the covenant in baptism, **while nonelect children receive only the external sign**. In that case, of course, the significance of any given baptism could be determined only after the fact: by how long the child lived, first of all, and, if the child did reach adulthood, by the spiritual tenor of his or her life. But to parents present at their child's baptism, this could hardly provide the kind of assurance of which Olevianus speaks in the "Abendmahlpredigten." We can only conclude that he leaves unclear the precise temporal relation of "inner" to "outer" baptism in infants. At times he seems to suggest that inner baptism precedes outer baptism; at other times, that it occurs simultaneously with outer baptism; and at still others (in nonelect infants), that it does not take place at all." (Bierma, 1996: 103-104)

belofte besny is as wat aan ons kinders gemaak is. En, waarlik, Christus het sy bloed nie minder vir die reiniging **van die gelowiges se kindertjies as vir die volwassenes** vergiet nie. Daarom behoort hulle die teken en die sakrament te ontvang van wat Christus vir hulle gedoen het, soos die Here in die wet beveel het ..."

Juis in antwoord teen die Wederdopers het die reformatore dit gestel dat God sy uitverkore kinders het nie net onder volwassenes nie maar **ook** onder kinders, reeds in die OT en ook in die NT tye.⁵⁷ Daarom moet die teken van die verbond ook aan hulle beseël word. Teenoor die Wederdopers wat die kerk beperk het tot volwassenes, bely die reformatore die verbondsmatigheid van die kerk, dat die kerk uit ou en jongmense, insluitende kinders bestaan, **en daarom ook die organiese verbondstaal as 'bedieningstaal en terme' wat gebruik word regdeur die belydenisskrife asook die formuliere, ook die formulier vir die kinderdoop.**

Gispen & Dijk (1932: 241-243) se verklaring van NGB artikel 34, wys op die verbondsmatig-organiese Skrifverklaring om hierdie artikel se inhoud ook reg te verstaan:

"De weldaden des verbonds (Gen. 17:7) zijn er ook voor de gemeente des N.T. Want in de eerste plaats is er, al kennen we twee be deelingen, **slechts één genadeverbond**, en zijn de verbondsweldaden ook dezelfde, en voorts, wanneer onze kinderen buiten den verbondszegen vielen, zouden ze lager staan dan in de oude bedeeing. En dat is toch onmogelijk. Het nieuwe verbond staat hooger. Wij zijn niet achteruit, maar vooruitgegaan, en wij danken onzen God, dat Hij ons niet lager stelt dan Abraham. Hij verbindt ook nu Zijn erfzegen aan het nageslacht der vromen; Hij houdt **ook nu** rekening met de vleeschelijke lijnen en banden des bloeds, en ook nu wil Hij de God zijn van ons zaad.

Van dat heil voor onze kinderen legt het Nieuwe Testament dan ook overvloedig getuigenis af. Jezus strekt Zijn armen naar de kinderkens uit, want de liefde des Zoons gaat even ver als die des Vaders; **alle beloften Gods zijn in Hem ja en amen**, en daarom: *laat de kinderkens tot Mij komen, en verhindert ze niet, want derzulken is het koninkrijk Gods* (Marcus 14: 14). De apostel noemt zelfs de kinderen van een geloovige moeder, maar van een heidenschen vader, heilig (1 Cor. 7:14), en vermaant de kinderen hun ouders gehoorzaam te zijn *in den Heere* (Efeze 6 : 1). En op den pinksterdag klinkt het troostvolle evangelie des Geestes: *laat u doopen.... want u komt de belofte toe, en uw kinderen* (Hand. 2 : 39). **Dit nu is de grond van den kinderdoop. Niet een vermeende menselijke veronderstelling maar het Woord Gods**, dat het heil in Christus ook voor de kinderen ontsluit, en ze doet deelen in de weldaden des verbonds.

En waar dat Woord ons zegt, dat de besnijdenis door den dood van Christus in den doop is overgegaan (Col. 2: 11, 12), en de doop van al deze weldaden het teeken en zegel is, mag, neen moet in de nieuwe bedeeing de doop aan de kinderen **bediend** worden. Hooren ze in

⁵⁷ "Maar **kragtens die Woord van God** is kinders van verbondskinders lede van die verbond. By wat ons reeds ten bewyse hiervan aangevoer het, wil ons net weer herinner aan die treffende en duidelike lering hiervan deur Petrus in Hand. 3:25 en 26. Ja so sterk huldig die Skrif hierdie verbondsl eer dat dit beklemtoon dat selfs waar een van die ouers gelowig is die kinders verbondskinders is (1 Kor. 7:14). God sien die gelowige ouers en hulle kinders as 'n eenheid. Hy sluit sy verbond **nie net met individue nie**: „En Ek sal My verbond oprig tussen My en jou en jou nageslag na jou in hulle geslagte, tot 'n ewige verbond, om vir jou 'n God te wees en vir jou nageslag na jou" (Gen. 17:7). En as **die doperse sektes** beweer dat dit 'n nasionale verbond was met 'n vleeslike Israel, dan antwoord God in sy Woord baie beslis nee: "Nou is aan Abraham die beloftes toegesé en aan sy saad. Hy sê nie: en aan die sade, asof dit sien op baie nie, maar op een: En aan jou saad — dit is Christus (Gal. 3:16). „En as julle aan Christus behoort dan is julle die nageslag van Abraham en volgens die belofte, erfgename" (Gal. 3:29). Daarom ook het **Christus** dit bevestig. Toe die dissipels soos die **Wederdopers** die kindertjies wou weghou van hulle regte het Christus ingetree en gesé: „Laat die kindertjies na My toe kom en verhinder hulle nie, want aan sulkes behoort die Koninkryk van God" (Mark. 10:14). En daarop het Petrus na die uitstorting van die Heilige Gees aan die heilbegeriges gesé: „Aan julle kom die belofte toe, **en aan julle kinders**, en aan almal wat daar ver is, die wat die Here God na Hom toe sal roep." (Hand. 2:39)." (Vorster, 1947:26)

Christus' gemeente, dan moeten zij ook het teken en zegel der inlijving in die gemeente ontvangen.

Deze belijdenis houdt niet in, dat alle gedoopte kinderen Gods kinderen zijn. Maar zoolang het tegendeel niet blijkt, hebben wij voor onze kinderen te gelooven, neen, **niet wat menschen veronderstellen of niet veronderstellen, maar wat God zegt in Zijn Woord:** Ik wil uws zaads Gods zijn. En zeker, menig gedoopte openbaart zich later als een vijand van Christus, maar hoevelen, die belijdenis afleggen worden afvallig —, en zouden wij bij de belijdenis des geloofs den moed hebben om huichelarij **te veronderstellen**? Dan mag de kerk immers de belijdenis niet afnemen.

Neen, zij heeft **naar het oordeel der liefde** (DL 3/4.15 - slc) dezulken te houden voor geloovigen, en naar datzelfde oordeel heeft zij de kinderen des verbonds te **beschouwen** als, erfgenamen van het rijk Gods, en in Christus geheiligd." Dit wordt toch bij den doop met het ja toegestemd, en dit moet aanvaard worden door het geloof. Want, en zoo hebben ook onze Gereformeerde kerken zuch op de Synode van Utrecht in 1905 uitgesproken) **volgens het Woord des Heeren** is het zaad des verbonds krachtens de beloften Gods **te houden** voor wedergeboren en in Christus geheiligd, **totdat** bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijke."

2.3 Onderliggend aan die Wederdoopse dwaling is die valse teenstelling tussen 'natuur en genade'

Daarteenoor leer die Skrif die regte teenstelling is tussen 'sonde en genade', en Bavinck (1931:255-262)⁵⁸ dit min of meer gestel het, die genade red die natuur, vernietig dit nie. Hier wys Polman (1958: 274) in sy kommentaar op NGB artikel 34 op die wederdoopse dwaling:

"Grotendeels met dezelfde argumenten wordt in onze dagen de kinderdoop door de Baptisten bestreden, die in de grote Zwitserse theoloog Karl Barth een onverwachte steun gekregen hebben. **Hij verzet zich vooral tegen het verband, dat bij de handhaving van de kinderdoop tussen ouders en kinderen, natuur en genade, schepping en herschepping gelegd wordt.** In Israël had dit zin, omdat het als volk geroepen was de openbaring in de dienst der schaduwen voort te dragen tot op de komst van Christus. Maar nu de Heiland gekomen is, is de betekenis van de band des bloeds geheel weggefallen en is de geboorte uit God alleen van-beslissende betekenis. Verder is het geloof een absolute voorwaarde voor het ontvangen van de doop.

Waar geen belijdende dopeling is, is de doopsbediening even onmogelijk als een executie zonder slachtoffer. Daarom acht hij de doop der zuigelingen een wonde in het kerkelijk leven en een krankheid in de gedoopte, die wel geheeld kunnen worden, maar de handhaving van deze gewoonte onverantwoord doet blijven. Zo groot is de invloed van Barth, dat in vele Protestantse kerken stemmen opgaan, om de toediening van de kinderdoop facultatief te stellen.... De beloften Gods in Gen, 17:7 ziet ook op (kinders). De Anabaptisten verbreken de structurele renheld, tussen het oude en nieuwe verbond en maken hier een tegenstelling tussen natuurlijk en geestelijk zaad, die beide bedelingen radicaal van elkaar scheidt. Ook

⁵⁸ "Als Herschepper wandelt Hij in het spoor, dat Hij als Schepper, Onderhouder en Regeerder aller dingen getrokken heeft. De genade is iets anders en hoogers dan de natuur, maar zij sluit zich toch bij de natuur aan, **en vernietigt ze niet doch herstelt ze.** Zij is geen erfgoed, dat krachtens natuurlijke geboorte overgaat, maar ze stroomt toch voort in de bedding, welke in de natuurlijke verhoudingen van het menselijk geslacht is uitgegraven. Het verbond der genade springt niet van den hak op den tak, maar zet in de familiën, geslachten en volken op eene historische en organische wijze zich voort." (1931:255-262)

door Karl Barth wordt het "u en uw nageslacht" voor de Nieuwtestamentische bedeling vervallen verklaard. ..."

En antwoord Polman dit dan as volg (1958: 275-277],

Wij hebben echter gezien dat de Christologische qualificatie van het zaad in Gal. 3, die **zowel voor de oude als voor de nieuwe bedeling geldt**, wel elke automatische, louter statistische conclusie uit het "u en uw zaad" veroordeelt, maar deze waarheid zelf niet opheft.

Hier is geen tegenstelling tussen natuur en genade.⁵⁹

Aan de ingang van het oude verbond staat het machtige beloftewoord: *Ik zal mijn verbond oprichten tussen Mij en wen uw nageslacht in hun geslachten, tot een eeuwig verbond, om u en uw nageslacht tot een God te zijn* (Gen. 17:7).

Aan de ingang van de Nieuwtestamentische bedeling van Christus' kerk staat de uitspraak: *Want voor u is de belofte en voor uw kinderen en voor allen, die de Here, onze God, er toe roepen zal* (Hand. 2:39).

Uit niets blijkt, dat in deze wondere weg des verbonds een verandering heeft plaatsgevonden. Het "nieuwe Testament kent geen gemeente van Christus, die uitkeningen wordt gerecruteerd, maar het handhaaft de volle betekenis van het historisch beloftewoord „u en uw zaad” voor de opbouw van Christus' lichaam.

Hier is geen spiritualistische tegenstelling tussen natuurlijk en geestelijk, gelijk zij door Barth gesteld wordt in zijn bekende vraag: *Wat heeft de band des bloeds te maken met de geestelijke band aan God?* Ook in dit opzicht bevestigt Christus de beloften der vaderen (Rom. 15:8).

En op grond daarvan kan de apostel Paulus in I Cor. 7: 14 verklaren, dat de kinderen in een gemengd huwelijk heilig zijn, zodat de genade, die de gelovige ouder ontvangen heeft, van beslissende betekenis is voor de uit hem of haar gesproten kinderen. Zo alleen kan het dopen van huisgezinnen onder de Nieuwtestamentische bedeling verklaard worden.

Denk alleen maar aan het woord van Paulus tot de cipier in Filippi: Stel uw vertrouwen op de Here Jezus en gij zult behouden worden, gij en uw huis (Hand. 16: 31). Hier is van de louter **individualistische** visie der Dopersen geen sprake. ...

Het **goddelike bevel** luidt, dat een jongetje van acht dagen besneden moest worden (Gen. 17:12). De **goddelijke verklaring** luidt, dat de besnijdenis een teken en zegel-is van de gerechtigheid des geloofs (Rom. 4:11). Men kan hier, naar de trant der Wederdopers, allerlei vragen opwerpen.

Hoe kan zulk een kind, dat nog niet geloven kan, dit teken en zegel ontvangen?

Hoe kan dit zinvol geschieden, daar het kind daarvan in het geheel geen weet heeft en ook de vader, die het besneed, geenszins wist, of dat kind in de toekomst waarlijk tot Gods volk behoren zou?

⁵⁹ "Rome skei natuur en genade; daarom mag die natuurlike vader nie die geestelike vader (peetvader) van die kind wees nie. Rome gedoog dit nie. En teenoor hierdie Roomse misbruik het Calvyn opgetree, deurdat hy die doop weer met die genadeverbond in verband gebring het en geleer het dat die natuurlik bande van die bloed deur die genade nie verskeur nie *maar gehandhaaf en geheilig word* (kyk Gen. 17:7)." (Totius, *Het Kerkblad*, nr. 245, 15 Mei 1911)

Hier geldt als afdoend antwoord, zowel voor de besnijdenis als voor de kinderdoop, de ordinantie Gods, die nimmer zonder zin kan zijn.

Dit is allerminst een formeel beroep in de trant van het bekende: **Zo wil ik het, zo bevel ik:** hoe absurd dit ook moge zijn. De Here beveelt dit immers op grond van het verbond der genade met al de beloften van heil daarin besloten. **Hij verordineert het, omdat Christus' bloed voor de zijnen van elke leeftijd is uitgestort en Christus' Geest het hart der kleine kinderén wederbaren,** gelijk Jeremia en Johannes de Doper in hun prilste jeugd. Hij heeft dit ingesteld, omdat de kleine kinderén zowel als de volwassenen in Christus' gemeente en volk zijn opgenomen. Van al deze weldaden was de besnijdenis in Israël een teken en zegel. En hetzelfde doet de doop in het Nieuwe Verbond.

Al de bezwaren der Dopersen, tegen de kinderdoop komen tenslotte hieruit voort, dat zij steeds weer in een verkapt en verborgen synergisme, inzetten bij de menselijke prestatie, bij geloof en boetvaardigheid, die tot onmisbare **voorwaarden** worden, om de zinvolheid van de doop te kunnen handhaven. Alles verandert echter, zo wij in diepe dankbaarheid inzetten bij Gods eeuwige verkiezing in Christus ter zaligheid, de bronwel van alle heil **voor volwassen en kleine kinderen** en bij de geheel enige barmhartigheid Gods tot duizend geslachten. Van deze rijkdom getuigt ook het verbond der genade, dat ons en ons zaad omspant, terwijl de doop van volwassenen en kinderen als het teken en zegel daarvan dient."

2.4 Of leer ons belydenisskrifte dat almal gewas en gereinig is in Jesus se bloed, dus gered is?

As bogenoemde uitsprake in ons belydenis (bv. 'kinders' en 'volwassenes' en 'hulle' en 'ons') beteken dat Christus sy bloed vir 'al' die kinders (individualisties, kop-vir-kop) gestort het en hul almal dus die belofte ontvang en deel van die kerk is, dan beteken dit dat Christus se bloed ook vir 'al' die **volwassenes** (individualisties, kop-vir-kop) gestort is en almal ook die belofte ontvang en deel van die kerk is. Dit bring ons dan by universele versoening en verlossing deur Christus, in die lyn van Rome, die neo-ortodoksie en die arminiaanse teologie, wat gereformeerdes verwerp, volgens die Skrif, van harte verwerp.

Hierdie dwalinge word veral deur die Dordtse Leerreëls verwerp as in stryd met die Skrif en belydenis. Sommige teoloë probeer 'n wig indryf tussen Dordt en die ander twee belydenisskrifte, maar Dordt het juis die NGB en die HK verdedig teenoor die Arminiaanse dwalinge.

2.5 Dordtse Leerreëls hoofstuk 2:8

In DL 2.8 staan daar die duidelikste uitdrukking **vir wie** Christus se bloed gestort is in die nuwe verbond:

"Dit was immers die volkome vrye raadsbesluit, genadige wil en voorneme van God die Vader dat die lewendmakende en saligmakende krag van die uiters kosbare dood van sy Seun **al die uitverkorenes tot voordeel sal strek**. So het God **slegs** aan die uitverkorenes die regverdigende geloof geskenk om hulle daardeur onfeilbaar salig te maak.

Dit wil sê: Dit was die wil van God dat Christus deur die bloed van die kruis — waarmee Hy **die nuwe verbond** bevestig het — uit elke stam, volk, geslag en taal hulle en hulle alleen kragdadiglik sal verlos wat van ewigheid af tot die saligheid **uitverkies** en deur die Vader aan Hom gegee is.

Ook was dit **die wil van God** dat Christus aan hulle geloof sal gee wat Hy, soos ook die ander saligmakende gawes van die Heilige Gees, deur sy dood vir hulle verwerf het. Verder

dat Hy hulle van al hulle sondes — sowel die erfsonde as die werklike sonde wat na en voor die geloof begaan is — deur sy bloed sal reinig. Ten slotte dat Hy hulle tot die einde toe getrou sal bewaar en uiteindelik sonder enige vlek of rimpel in heerlijkheid by Hom sal neem."

In lyn met Christus se uitspraak in Matt. 26:28 word hier bely dat die bloed van Christus in die nuwe verbond vir 'baie' uitgestort is en nie vir 'almal' nie. Die 'baie' is die 'wat van ewigheid af tot die saligheid uitverkies en deur die Vader aan Hom gegee is ... uit elke stam, volk, geslag en taal'. En dan voeg die DL uitdruklik by 'en aan hulle **alleen**'.

Dr. Antoine Theron skryf in sy artikel, *'Die Dordtse Leerreëls en die Verbond'*:

"Hierdie eksplisiete stellings (DL 2.8 en verwerping 2.5 - slc) oor die genadeverbond wys dat die Dordtse leerreëls die tradisionele Gereformeerde verbondsiening bevestig, naamlik dat God sy genadeverbond oprig **met Christus en in Hom met die uitverkore sondaars as sy saad**.⁶⁰ Nie net die uitdruklike stellings nie, maar ook die hele onderliggende skema van die Dordtse Leerreëls veronderstel die klassieke Gereformeerde leer van 'n **onvoorwaardelike** verbond van genade en versoening met Christus en sy uitverkorenes."⁶¹

Hier vind ons ook die Skrif se organiese verbondstaal 'uit elke stam, volk, geslag en taal' wat ook vir die behandeling van ons probleemstelling dan beteken dat die uitverkorenes versamel word **nie net uit volwassenes nie maar ook uit kinders**.

D.w.s nie alle volwassenes en alle kinders nie, maar alle uitverkore volwassenes en uitverkore kinders deur die geslagte onder verskillende volke, is deel van God se genadeverbond, uit sy vrye welbehae. Baie meer, ook die nie-uitverkorenes is deel van die bediening of administrasie van die genadeverbond, van die 'verbondsgemeenskap' hier op aarde, maar alleen die uitverkorenes, klein en groot, onder en uit alle volke, is deel van die (wese van die) genadeverbond (Rom. 9:6-8), en is dus die kinders van die belofte.

Omdat die mens nie kan en mag oordeel oor die harte en onderskei tussen uitverkorene en nie-uitverkorene nie, daarom word die verbondsteken aan alle kinders van gelowiges bedien, kop-vir-kop, o.g.v. God se belofte en bevel en omdat God juis sy uitverkore volk, sy kerk versamel deur die geslagte op 'n organiese verbondsmatige wyse (Gen. 17; Hand. 2). Die ware kerk word voortgesit in die gelowiges, die uitverkorenes:

"In die gelowiges bestaan die gesinne voort ... Die gemeenskap word gered in die kerk, nie individue nie." (WJ Snyman, *'n Lig vir die Volke*. Potchefstroom: Pro Rege-Pers. 1969: 11-34).

Soos soveel teoloë dit gestel het: die verbond(*sbediening*) is die bedding waarin of waardeur die uitverkiesende genade realiseer, die uitverkiesing se onderskeiding word gerealiseer in die verbondsbediening.

Bavinck (1967, deel III: 210-211):

"Maar in het genadeverbond komt het nog treffender uit. In dit opzicht is het grotelijks **onderscheiden** van de verkiezing. Wel zijn beide **niet zo onderscheiden**, dat de verkiezing particulier en het genadeverbond universeel is, dat gene de vrije wil ontkent en dit hem leert of veronderstelt, dat het laatste terugneemt wat de eerste belijdt. Maar wel verschillen zij zo,

⁶⁰ 'Westminster Larger Catechism' se vraag en antwoord 31: "With whom was the covenant of grace made? The covenant of grace was made with Christ as the second Adam, and in him with all the elect as his seed.")

⁶¹ <https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/dl-en-verbond-a-theron.pdf>

dat in de verkiezing de mens volstrekt passief, in het genadeverbond echter ook actief voorkomt. De verkiezing zegt alleen zonder meer, wie verkoren zijn en onfeilbaar de zaligheid zullen erlangen; het genadeverbond beschrijft de weg, **waarlangs deze verkorenen tot hun bestemming zullen geraken**; het is de bedding, in welke de stroom van de verkiezing zich voortbeweegt naar de eeuwigheid heen. Christus treedt in het genadeverbond **wel als hoofd en vertegenwoordiger van de zijnen op**, maar Hij effaceert en vernietigt hen niet. Hij staat voor hen in, **maar zo, dat zij ook zelf, door zijn Geest geleerd en bekwaamd, bewust en vrijwillig in het verbond toestemmen**. Het verbond van de genade is wel met Christus gesloten, maar het breidt zich over en door Hem heen ook tot de zijnen uit en neemt dezen geheel en al met lijf en ziel in zich op. Het pactum salutis breidt zich uit tot een foedus gratiae; **het hoofd van het genadeverbond is tevens de middelaar ervan.**"

Van Genderen beskryf **Bavinck** daarvoor as volg (1992:5),

"dat God de uitverkiezing uitvoert in de weg van het verbond, maar ook dat het verbond de weg beskryf waarlangs de uitverkorenen tot hun bestemming worden geleid. 'Verkiezing en verbond zijn daarom niet te onderscheiden als een engere en ruimere kring, want zij omvatten beide dezelfde personen."

Dr. B. Duvenhage (Geloofsleer)⁶²:

"God het die genadeverbond opgerig **met Christus as Hoof van die nuwe mensheid en in Hom met die uitverkorenes**. Die uitverkiesing openbaar hom **in die weg van die genadeverbond**. Ook die kinders behoort by die verbond. (Vgl. Gen. 7:17; Hand. 2:39: "Want die belofte is vir julle en vir julle kinders . . .")

In die behandeling van Ursinus (verklaarder of medeverklaarder van die HK), vermeld dr. H. Kakes (1953: 115) die volgende oor Ursinus, hoe kinders gehou/gereken/behandel moet word as verbondskinders, tot die teendeel blyk, juis omdat God se verbondsbefte na kinders 'as groep' kollektief/organies ook kom:

"... Dit vind nog bevestiging door twee uitspraken, waaruit blyk, dat de kerk in deze vragen **niet te zien heeft naar het individu** (hoe zou dat ook kunnen, vooral by een kind), **maar op het geheel**, waarbij weer is te denken aan het 'houden voor' en aan de uitzonderingen, die de kerk niet kan kennen, **maar gelovig in Gods hand moet laten**... De Anabapisten zeiden van Cornelius, dat de doop van dat gezin een bizonder geval betref, waaruit geen conclusie mocht worden getrokken in het algemeen. Ursinus antwoord het juist andersom is; doordat de belofte van het genadeverbond is **voor de groep**, en daar moet de kerk genoeg mee nemen, en niet elk geval apart onderzoek willen."

2.6 Bavinck se verklaring van die Dordtse Leerreëls, 1.17 (Gereformeerde Dogmatiek, deel IV, Hoofdstuk 11; Par. 63 De Voleinding van de Eeuwen; 580.)

DL 1.17 lui as volg: "Die Woord van God, waaruit ons die wil van God leer ken, getuig daarvan dat die kinders van die gelowiges **heilig is**. Hulle is nie van nature heilig nie maar **kragtens die genadeverbond** waarin hulle saam met hulle ouers opgeneem is. Godvrugtige ouers moet daarom nie twyfel aan **die uitverkiesing en saligheid** van hulle kinders wat God in hulle kinderjare uit hierdie lewe wegneem nie (Gen 17:7; Act 2:39; 1Co 7:14)."

⁶² https://www.christelikemedia.org/sites/default/files/articles/B_Duvenage_Geloofsleer.pdf

"De Rooms en leren, dat alle Christenkinderen, die, voto of re gedoopt, sterven, zalig worden en alle andere vroegstervende kinderen in de limbus infantum een poena damni, niet sensus, lijden 9). De Luthersen oordelen ten aanzien van de Christenkinderen als de Rooms en en laten de anderen aan Gods oordeel over.

De Gereformeerden neigden ertoe, om te geloven, dat alle in het verbond van de genade geboren **en dan vóór de jaren van het onderscheid** door de dood weggenomen kinderen de hemelse zaligheid deelachtig worden, **hoewel velen ook hier tussen verkoren en verworpen kinderen onderscheid maakten en niet aan elk van deze kinderen individueel met zekerheid de zaligheid durfden toekennen**.

Wat de vroegstervende kinderen buiten het verbond betreft, oordeelden sommigen vrij mild; Junius vermoedde liever uit liefde, dat zij behouden dan dat zij verloren waren, en Voetius zei: of zij verloren zijn dan of sommigen onder hen uitverkoren zijn en vóór hun sterven wedergeboren worden, nolim negare, affirmare non possum.

Met de Schrift in de hand kunnen wij, zowel in betrekking tot de zaligheid van de Heidenen als tot die van de vroegstervende kinderen, niet verder komen, dan dat wij van een beslist en stellig oordeel in positieve of negatieve zin ons onthouden. Alleen verdient het opmerking, dat de Gereformeerde theologie bij deze ernstige vragen in veel gunstiger conditie verkeert dan enige andere. Want alle andere kerken kunnen hierbij dan alleen een zachter oordeel koesteren, wanneer zij op haar leer van de volstrekte noodzakelijkheid van de genademiddelen terugkomen of op die van de verdoemelijkheid van de zonde inbreuk maken.

Maar de Gereformeerden wilden ten eerste de mate van de genade niet vaststellen, waarmee een mens ook onder vele dwalingen en zonden nog aan God verbonden kan zijn noch de graad van de kennis bepalen, die tot zaligheid onmisbaar nodig is. En ten andere hielden zij staande, dat de middelen van de genade niet absoluut noodzakelijk waren tot de zaligheid en dat God ook buiten woord en sacramenten kon wederbaren ten eeuwige leven.

In de tweede Helv. Confessie, art. 1 luidt het: agnoscimus Deum illuminare posse homines, etiam sine externo ministerio, quos et quando velit; id quod ejus potentiae est.

En **de Westminsterse belijdenis** spreekt in cap. X par. 3 uit, **dat uitverkoren kinderen**, die in hun kindsheid sterven, wedergeboren en behouden worden door de Geest van Christus, qui quando et ubi et quo sibi placuerit modo operatur, en dat dit ook geldt van de overige uitverkorenen, ut quot externae vocationis per ministerium verbi Sunt incapaces. Reuter zegt daarom terecht, als hij de leer van Augustinus op dit punt heeft uiteengezet: In der That es lässt sich das Paradoxon rechtfertigen, gerade die partikularistische Prädestinationslehre habe jene universalistisch klingenden Phrasen ermöglicht.

In de Gereformeerde theologie komen zelfs de bovenaangehaalde universalistische teksten van de Schrift het best en het schoonst tot haar recht. Want universalistisch in die zin, dat alle mensen of zelfs alle schepselen worden behouden, zijn die teksten zeker niet bedoeld en ook door geen enkele Christelijke kerk opgevat. Alle belijden zonder uitzondering, dat er niet alleen een hemel, maar ook een hel is. Hoogstens is er dus verschil over het getal dergenen, die zalig worden en die verloren gaan.

Daarover valt echter niet te twisten, **want dat getal is alleen bij God bekend**. Op de vraag: Heere, zijn er ook weinigen, die zalig worde, gaf Jezus alleen ten antwoord: strijdt om in te gaan door de enge poort, want velen zullen zoeken in te gaan en zullen niet kunnen, Luk. 13:24.

Dit alleen is rechtstreeks voor ons van belang; **het getal van de uitverkorenen behoeft ons niet bekend te zijn. Maar in elk geval staat vast, dat het getal van de uitverkorenen in de Gereformeerde theologie om geen enkele reden en in geen enkel opzicht kleiner behoeft gedacht te worden, dan in enige andere theologie.** Als het er op aankomt, is de Gereformeerde belijdenis ruimer van hart en breder van blik, dan enige andere Christelijke confessie. **Zij vindt de laatste, diepste oorzaak van de zaligheid alleen in Gods welbehagen, in zijn eeuwige ontferming, in zijn ondoorgrondelijke barmhartigheid, in de onnaspeurlijke rijkdom van zijn almachtige en vrije genade.** Welke vastere, bredere grondslag zou daarnaast voor de zaligheid van een schuldig en verloren mensengeslacht te vinden zijn? Laten velen dan afvallen, hoe ontroerend dit zij, in Christus wordt toch de gemeente, de mensheid, de wereld behouden.

Het **organisme** van de schepping wordt hersteld. De goddelozen worden van de aarde verdaan, Ps. 104:35, zij worden buitengeworpen, Joh. 12:31; 15:6; Op. 22:15. Maar onder Christus worden alle dingen, in de hemel en op de aarde, vergaderd tot één, Ef.1:10. Alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen, Col.1:16."

Op grond van Bavinck se opmerkings hierbo, is ekself oop vir beide standpunte onder gereformeerdes alhoewel ek neig na eenkant toe⁶³, dat DL 1.17 volgens die Skrif leer dat a) elke kind of alle kinders van gelowige ouers wat **vroeg sterwe** gered is deur die bloed van Christus kragtens die genadeverbond en/of b) alleen die uitverkore kinders van gelowige kinders onder al hul kinders, en moet ek nog verder daaroor besin.

Sien gerus die volgende artikels wat meer daaroor skryf, en die verskillende standpunte deurgee onder gereformeerdes, reeds van die tyd van die Dordtse sinode van 1618/19:

- "*The Election and Salvation of the Children of Believers*", Cornelis P. Velema⁶⁴

'n Belangrike opmerking om te vermeld aangaande Velema se artikel, is dat hy wys op Hoeksema se kritiek -ongeag of mens daarmee saamstem of nie- wat meen DL 1.17 is 'onduidelik': geformuleer: "*The reason Hoeksema judges the Article to be inappropriate for a confessional statement is that it does not express "a definite view concerning the salvation of children who die in infancy."* Dus, dit kan wees dat sommige meen sekere dele van die belydenis kan 'duideliker' gestel word of nie, of dit werklik so is ('onduidelikheid') is natuurlik die volgende vraag, dieselfde kan ook dan ook die FBK gevra word.

- '*No Reason to Doubt*', in: *The Covenant of God and the Children of Believers: Sovereign Grace in the Covenant*, David J. Engelsma [2005: 32-33],

"All at Dordt agreed that God might, in perfect justice, damn all the children of believers who die in infancy. These children, with the rest of the human race, are guilty of the disobedience of Adam and of the depravity of the nature with which they were born. But scripture teaches the gracious inclination of God toward the children of godly parents who die in infancy in Genesis 17:7, Matthew 19:14, and Acts 2:39. These are the passages of scripture Canons 1, Article 17 has in mind, along with 1 Corinthians 7:14, when it speaks of "his Word, which testifies that the children of believers are holy . . . in virtue of the covenant of grace, in which they together with the parents are comprehended." [10] The ground of the comfort of Article 17 is the covenant of grace, which is rooted in election and which grants salvation. Specifically, the ground is God's inclusion of the elect children of believing parents, already

⁶³ <https://proregno.com/2020/04/01/leer-gereformeerdes-ngb-art-34-dat-alles-babes-wat-gedoopt-word-gered-is/>

⁶⁴ <https://www.midamerica.edu/uploads/files/pdf/journal/17-venema.pdf>

in their infancy, in the covenant with their parents: "in virtue of the covenant of grace, in which they [the children of believers] together with the parents are comprehended."

The thinking of the fathers at Dordt, expressed in Article 17, is that God has the reprobate children of godly parents come to the age of discretion, so that they render themselves guilty of transgression of the covenant by their own wicked unbelief and disobedience. The outstanding examples of reprobate children of godly parents in the Bible—Cain, Esau, Absalom, and Judas—support this reasoning. Never does scripture teach the reprobation and damnation of children of godly parents who die in infancy." [32, 33]

- *The Reformed Churches Do Not Confess Baptismal Union With Christ*, RS Clark⁶⁵

"All we say in the Belgic is that we believe that there are elect among our children. We are not authorized to guess whom among our children is elect. Thus, we humbly submit to God's Word by applying the sign of initiation (not renewal, i.e., communion) to our covenant infants. When, in the providence of God, after our children come to new life and true faith, they have made profession of faith, we admit them to holy communion as the sacrament of nourishment. Union with Christ is the work of the Spirit, through faith, which gift is given only to the elect. By the Supper, the union and communion of believers with Christ is strengthened (Heidelberg 76) but it is not created in the sacraments.

I hope this exercise in clarification is helpful for Reformed Christians, who confess the Reformed Standards and for Baptists, who are genuinely puzzled about why we say and do what we do, who are trying to understand the Reformed theology, piety, and practice."

2.7 Organiese verbondstaal van 'onderskeiding' in ander gereformeerde belydenisskrifte

Dr. Lyde Biersma, kenner van die gereformeerde belydenisskrifte, skryf as volg in sy artikel, *Infant Baptism in the Reformed Confessions* (Strawbridge, 2003: 240), waar hy wys op die organiese verbondstaal wat ons ook in al die ander belydenisskrifte vind, bv. 'Second Helvetic Confession', 'Westminster Larger Catechism', **wat dan by implikasie ook die organiese verbondstaal van die FBK verduidelik, wat gegroei het uit die Reformasie se terugkeer na die Skrif:**

"Similarly, the WLC declares that by baptism one is "solemnly admitted into the visible church" (165), and yet implies that the infants of at least one believing parent may be baptized because they are already inside the visible church (166). How is this discrepancy to be understood? Most likely, the SHC and WLC are using "covenant" and "visible church" in more than one sense here, that is, sometimes to mean the church as an institution **and at other times the church as the organic people of God.**

Thus, one could be officially admitted to the visible church as an institution while already ready a part of the community of God's people (WLC). One could be formally enrolled in the institutional covenant community by baptism, while already a member of the covenant people of God by virtue of being born to believing parents (SHC). In any case, at first glance this **language** of being set apart from other people, distinguished from unbelievers, specially marked, and peculiar, liar, may seem somewhat self-serving and conceited. But when viewed against the background of the Anabaptist challenge to paedobaptism, the reason for such language becomes clearer.

⁶⁵ <https://heidelblog.net/2020/03/the-reformed-churches-do-not-confess-baptismal-union-with-christ/>

It reflects a concern on the part of the Reformed about the implications of the Anabaptist doctrine of the church. If, as the Anabaptists claimed, the church is a voluntary association of believers, and membership in the church is restricted to those who have been baptized following a profession of repentance and faith, what then is the status of the children of these believers? Does not Anabaptist teaching imply that they are outside of the church? If so, are they then to be reckoned as unbelievers and pagans? Or do they belong to some third category alongside of believers and unbelievers?

These are the troubling questions that **the confessional language of distinction, consecration, and peculiarity was intending to address**. This language reflects a conviction that nowhere in Scripture, Old or New Testament, are children considered as anything other than full members of the covenant community. They are not the same as children of unbelievers or those outside of the visible church. Rather, by their baptism they are formally recognized as members of a peculiar people, a special community in which God has promised to work graciously through the **corporate** relationships in which his people exist and to extend his salvation **through the generations**.'

.... Of course, the signs and seals are not to be confused with the spiritual reality that they convey. The outward washing of baptism, for example, does not itself wash away sins; only Jesus' blood and the Holy Spirit do that (HC, 72). Nor do the sacraments automatically confer grace **upon all who receive them** (BC; WC, 28.5). In the case of baptism, once again, we are not given a guarantee of what has happened or will happen to a particular individual, but only of what God has done and will do for his covenant people **as a community**. Nor, finally, is the efficacy of baptism necessarily tied to the moment when it is administered. The regeneration of elect covenant infants that is signified and sealed in baptism can take place before or after their baptism without detracting from its efficacy."

Laasgenoemde uitspraak is wat gereformeerdes nog altyd bely hetsy in die Westminster Konfessie tradisie of die Dordt Konfessie tradisie:

"Die werksaamheid van die doop is nie gebonde aan die oomblik of tyd waarin dit bedien word nie; nogtans desnieteenstaande, deur die regte gebruik van hierdie ordinansie word die beloofde genade nie alleenlik aangebied nie, maar werklik deur die Heilige Gees ten toon gestel en verleen aan diegene tot wie die genade behoort (hetsy oud of jonk), **volgens die raad van God se eie wil en op sy vasgestelde tyd**." (WCF, 28.6)⁶⁶

"Dit houdt niet in, dat aangaande den tijd, waarop de Heilige Geest zijn wederbarend werk in de uitverkorenen aanvangt, op grond van Gods Woord eenige stellige uitspraak gedaan kan worden; de Heere vervult zijn **belofte naar zijn vrijmacht op zijn tijd, hetzij vóór, onder of na den Doop**.." (Gereformeerde Kerken in Nederland sinode, Utrecht, 1946)⁶⁷

Ds. SJ van der Walt se verklaring by HK v/a 70, *Die Vaste Fondament*,

"Eén ding staan egter vas en dit is dat elke verbondskind wat gedoop word as 'n geroepene van God, ook die wedergeboorte sal ondergaan. Dit kan nie uitbly nie, omdat die doop die teken daarvan is. Dit is dan natuurlik ook moontlik dat daar kinders gedoop word **wat alleen uitwendig aan die verbondskring behoort, sonder dat hulle werklik deel het aan die genadeverbond**. By hulle sal die wedergeboorte dan natuurlik uitbly, maar daaroor kan ons nie oordeel nie, en ons moet almal doop wat uitwendig tot die verbondskring behoort. Wat 'n salige voorreg het gelowige ouers tog nie!

⁶⁶ <https://www.christelikemedia.org/sites/default/files/20170318%20-%20Westminster%20Konfessie.pdf>

⁶⁷ <https://proregno.files.wordpress.com/2010/07/vervangingsformule-van-utrecht-1946.pdf>

Hulle kan hul kindertjies laat doop as teken dat hulle die nuwe lewe in Christus deelagtig is en dus nie vir die dood en die graf opgeskryf is nie maar vir die lewe en die hemel. Selfs al sou daardie kindertjies tot sterwe kom, dan voel die ouers getroos, omdat hul weet dat hulle gedoop is en also in Christus lewe tot in alle ewigheid. Ons bring die kindertjies nie in die wêreld net om hulle eenmaal in die graf te sien verdwyn nie. Nee, hulle is meer as oorwinnaars in Christus en sal saam met Hom leef en regeer tot in alle ewigheid. Hulle is nie kinders van die dood nie, maar van die lewe.

Paulus sê in 1 Korintiërs 12:13: "Want ons is almal deur een Gees gedoop tot een liggaam". Die doop is dus ook die teken van ons inlywing in Christus en deur Hom ook in sy liggaam, dit is sy Kerk. **Hoe dit dan tog gebeur dat kinders gedoop word wat alleen uitwendig tot die liggaam behoort, die sg. hipokriete in die kerk, is 'n geheim wat ons nie kan oplos nie.** Dis in elk geval nie die doop wat ons in die liggaam inlyf nie; die doop is maar die teken daarvan. **God se verbond is daadkragtig en seker en werk onvoorwaardelik.** Wie daarin begrepe is *kan nie* verlore gaan nie. Vir ons geld die verbond in sy uitwendige betrekking van verbondsouers en -kinders. **Maar God alleen** weet waar en hoe die grenslyne van die verbondsgeslag lê."⁶⁸

2.8 TOEPASSING VANUIT DIE BELYDENIS OP DIE VRAAGSTUK OOR DIE FBK

Met die **bediening** van die doop aan **alle kinders** van gelowiges, op grond van God se bevel om dit te doen deur die geslagte,

- a) bely ons dus **nie** dat alle kinders wat gedoop word kinders van die belofte en deel van die genadeverbond is nie (Rom. 9:6-8), want baie kinders van die vlees leef vir 'n tyd in verbondsgemeenskap, in die bediening van die verbond, maar was nooit van ons nie, soos hul ongeloof en dade later wys (1 Joh. 2:19),
- b) en/of dat hul elkeen kop van kop in die bloed van Christus gewas is nie, of in die woorde van die FBK 'in Christus geheilig' is, d.w.s. gered is nie,
- c) want dit is wat Rome en die Arminiane leer, soos ons dit verwerp in DL 2.V2, 4 en 5.
- d) Die 'in Christus geheilig' is vir elke uitverkorene, hetsy volwasse of kind/baba, deur die geslagte, onder alle volke stam en nasie, na God se vrye soewereine welbehae alleen, wanneer Hy dit ookal skenk (Rom. 9:9-24).

Bavinck (1967, deel III: 213) vat hierdie punte a tot d alles pragtig saam:

"Het spreekt daarom vanzelf, dat het verbond van de genade tijdelijk, in deze aardse bediening en bedeling, ook zulken in zich opneemt, **die innerlijk ongelovig blijven en de geestelijke weldaden niet deelachtig zijn.** De Gereformeerden maakten met het oog hierop **onderscheid** tussen een inwendig en een uitwendig verbond (Kanttekening der Statenvertaling op 1 Cor. 7:14; 1 Petrus 2:9), of **tussen verbond en verbondsbedeling**, of tussen een absoluut en een conditioneel verbond; zelfs gingen enkelen zover, dat zij twee verbonden aannamen, het ene met de uitverkorenen en ware gelovigen, het andere met de niet oprecht gelovende, uitwendige leden van de kerk, en daardoor het lidmaatschap van de laatsten en hun toegang tot het avondmaal trachtten te rechtvaardigen. Maar anderen kwamen terecht hiertegen op.

⁶⁸ https://proregno.files.wordpress.com/2017/06/vanderwaltsj_dievastefondament.pdf

Het verbond van de genade is één; en de uit- en inwendige zijde ervan, hoewel hier op aarde nooit samenvallend, kunnen en mogen niet van elkaar losgemaakt en naast elkaar gelegd worden.

Er zijn zeer zeker kwade ranken aan de wijnstok, er is kaf onder het koren, er zijn in een groot huis gouden en aarden vaten, Matt. 3:12, 13:29, Joh. 15:2, 2 Tim. 2:20. Maar ons ontbreekt het recht en de macht, om tussen beide scheiding te maken; God zelf zal dat doen in de dag van de oogst. Zolang zij naar het **oordeel van de liefde**⁶⁹ in de weg van het verbond wandelen, zijn zij als bondgenoten te **beschouwen** en te **behandelen**. Hoewel niet **de** foedere, zijn zij toch **in** foedere⁷⁰ en zullen zo eenmaal geoordeeld worden. Zij zijn hier op aarde op allerlei wijze met de verkorenen verbonden; en uitverkorenen kunnen, omdat zij leden zijn van de Adamitische mensheid, **als organisme** niet anders onder Christus als hun Hoofd worden vergaderd tot één, **dan in de weg van het verbond**."

Met die basis uit deel 1 (die Skrif), en deel 2 (belydenis), kan ons sien dat die kollektief organies verbondsmatige verstaan van die Skrif ons daartoe lei om ons Formuliere oor die algemeen, asook FBK so te verstaan en te gebruik.

⁶⁹ Die gereformeerde 'oordeel van liefde': "Verder moet oor hulle wat hulle geloof in die openbaar bely en hulle lewe verbeter, volgens die voorbeeld van die apostels, **baie gunstig geoordeel en gepraat word**, want die binneste van die hart is aan ons onbekend. Vir die ander wat nog nie geroep is nie, moet ons tot God bid wat die dinge wat nie bestaan nie, roep asof hulle bestaan. Ons mag ons volstrek nie teenoor hulle in trotsheid verhef asof ons onself in so 'n bevoorregte posisie geplaas het nie." (Dordtse Leerreëls 3/4.15)

⁷⁰ Dus, nie werklik 'van' die verbond nie, maar werklik 'in' die verbond(gemeenskap, bediening, sfeer, ens.), begrend in die Skrif, onder andere: Romeine 9:6-8, "MAAR ek sê dit nie asof die woord van God verval het nie; want hulle is nie almal Israel wat **uit** Israel is nie. Ook nie omdat hulle Abraham se nageslag is, is hulle **almal** kinders nie; maar: in Isak sal jou nageslag **genoem** word. Dit wil sê, nie hulle is kinders van God wat die kinders van die vlees is nie, **maar die kinders van die belofte word gereken as die nageslag**." (Rom. 9:6-8)

DEEL 3: WAT LEER DIE "Formulier vir die Bediening van die Heilige Doop aan Kinders" (FBK) OOR DIE GENADEVERBOND MET 'ONS EN ONS KINDERS'?

3.1 Inleidende oorsigtelike antwoord

Dit leer dieselfde as wat in deel 2 en 3 verstaan is, dat God se genadeverbond met 'ons en ons kinders' moet organies-verbondsmatig (kollektief), en nie individualisties-atomisties verstaan word nie.

Bavinck se standpunt, glo ek is die klassieke bybels-gereformeerde standpunt deur die eeue, wat ek meen ons as gereformeerdes vandag nog moet handhaaf, hoe die terme, frases, ens. van die FBK verstaan moet word, soos saamgevat deur Van Genderen (1992:18):

"Sommige verstonden de uitdrukking uit het klassieke doopsformulier: "in Christus geheiligd" in objectieve, verbondsmatige zin. Hij is zelf (Bavinck - slc) een voorstander van de subjectieve opvatting, maar dan **collectief** genomen. **Het geldt niet van elk kind, hoofd vir hoofd**, maar van 'onze kinderen', dat zij in Christus geheiligd zijn."

Die sleutel frases in die FBK wat betref wie in die ewige genadeverbond is, is soos reeds genoem hierbo in die inleiding, is woorde en frases soos:

- 'ons/hulle'
- 'ons en ons kinders'

en dan veral hierdie twee frases:

- 'dat hulle in Christus geheilig **is en daarom** as lidmate van sy gemeente gedoop te wees' (eerste doopvraag), en,

'hierdie kind van U' (laaste gebed)

3.2 Geskiedenis van die teks van die FBK

Die FBK was van 1574 amptelik aanvaar as doopsformulier van die gereformeerde kerke in Nederland, soos finaal saamgestel deur Datheen (Rhys, 1919: 247). Daar het heelwat woorde en frase veranderings plaasgevind, asook heelwat debatte oor die oorspronklike bewoording en wat die 'outentieke teks' behoort te wees. d'Assonville (1981: 24) skryf as volg oor die 'bronne':

"Iets meer oor die bronne: **Datheen**, bygestaan deur **Van der Heyden** het die oorspronklike Doopsformulier vir die Nederlandse Gereformeerde kerke uit verskillende bronne saamgestel: Die belangrikste bron was **die Doopsformulier van Die Paltz** wat op sy beurt sterk geleun het op **die formulier van Calvyn**.⁷¹ Dit geld veral die didaktiese gedeelte waarin daar ook gebruik gemaak is van **Micron** se "Christelike ordinnancien". Die opwekking tot die gebed is letterlik van Micron oorgeneem. Die gebed self het sy oorsprong, in die formulier van **Luther van 1523** asook by **die formulier van Zurich** in dieselfde jaar en — wie weet — deur middel van die **First Book of Common Prayer van Eduard VI** van Engeland (Kyk hoofstuk 3). Die vrae aan die ouers is ontleen aan **A'Lasco** se formulier en die dankgebed weer hoofsaaklik aan die Londense "Liturgia sacra" (kyk hoofstuk 4)."

⁷¹ Sien J. van Genderen (Van't Spijker, 1983: 263), *De doop bij Calvijn*.

Ek gaan nie op die tekshistoriese verloop in nie, omdat ek nie dink die wese van die debat word daardeur wesentlik bepalend geraak nie⁷², behalwe dalk een frase,⁷³ maar ek verwys na die volgende bronne (sien die bronnelys) om die 'teksdebatte' spesifiek te bestudeer:

- Tukker (in van't Spijker, 1983: 311-323)
- Barger, Ons Kerkboek
- d'Assonville, Die Gereformeerde Doopsformulier

3.3 Die historiese konteks van die FBK: 'n stryd teen Rome en die Anabaptisme

Wat ook heelyd in ag geneem word, is dat ons belydenisskrifte vanuit die Skrif opgestel is ook en veral teen die besondere dwalinge van hul tyd daar in die 16de en 17de eeu, daarom dat prof. d'Assonville (1981: 1-11) skryf van die twee vyande: aan die eenkant die Roomse kerk met sy sakramentalisme wat neerkom op dat die doophandeling en/of nagmaalshandeling self "die houer (soos 'n skottel is) waarin die genade dra word ... wie dus gedoop word of die mis gebruik, ontvang die genade soos 'n vrug wat hy eet en die sap van die vrug word opgeneem in sy liggaam. Die sakrament werk dan die genade - so sê hulle- 'ex opere operato' = uit die krag van die volbragte werk ... van Christus' (1981: 9).

Aan die anderkant was natuurlik die Wederdopers of Anabaptiste wat weer die 'kinderdoop' oftewel verbondsdooop (ons en ons kinders) verwerp het (1981:10, 11).

Let wel!: die belangrikste sleutel vir die verstaan van enige belydenis en formulier, is die Skrif self, want dit is wat die opstellers wou doen, die Skrif naspreek, maar die historiese konteks laat ons wel die Skriftuurlike argumente beter verstaan, en daarom ook prof. d'Assonville se laaste sin, nadat hy hierdie twee 'vyande' vermeld het van die FBK (1981:11):

*"Spiritualistiese geesdrywery en verwerping van die kinderdoop - ook teen hierdie dwalings is die Gereformeerde Doopsformulier 'n voortdurende prediking. By elke kind wat in die gemeente gedoop word kom opnuut die appél: **Wat sê die Skrif oor God se verbond en die saligheid en ons kinders?**"*

3.4 Wesentelike vrae oor die frase, 'in Christus geheilig is'

Soos van Genderen vermeld of impliseer, was daar deur die eeue, veral in die 19/20ste eeu, groot verskille onder gereformeerdes in Nederland oor hoe die FBK verstaan moet word, so dit is glad nie 'n nuwe debat, in die verlede of vandag nie. Dit gaan oor die algemeen oor wie die 'ons en ons kinders' almal is of veral 'hoe dit verstaan moet word', en dan, veral wat beteken die frase 'dat hul in Christus geheilig is': is dit bloot net 'n uiterlike eksterne 'objektiewe' uitspraak dat:

- almal wat gedoop word behoort aan die (sigbare) kerk, maar is nie werklik gewas in die bloed van Christus nie, of net op 'n 'sekere manier' (regs-objektief?) gewas in Jesus se

⁷² Wielenga (2016:301): The dispute over the first question is not of a textual-critical but of a dogmatic nature. There has never been a difference concerning the text. Wielenga verwys spesifiek na die bewoording van die eerste doopvraag waar dit gaan oor die woorde 'in Christus geheilig is'.

⁷³ Een van die moontlike wysigings (weglating of byvoeging, waaroor daar onsekerheid is, wat dalk wel plaasgevind is, om juis die FBK 'duideliker of onduideliker' te maak afhangende van jou verbondsbeskouing moontlik(?), is die frase 'onder die gemeente van die uitverkorenes' by die derde punt van die FBK, wat blyk moontlik later 'weggelaat of ingevoeg' is, so dit is reeds duideliker gemaak as daar gemeen word daar moet duideliker gestel word vir die wie sakramente is? Sien ook **voetnota 116** oor moontlike teksverskille.

bloed, in sekere sin⁷⁴ is hul almal 'in Christus geheilig'? (sien bv. JG Woelderink, *Het Doopsformulier*, 1938)⁷⁵

- of is dit 'n innerlike werklikheid, werklik gewas in die bloed van Christus, wat alleen vir die uitverkorenes⁷⁶ geld, hetsy of dit 'n volwasse gelowige of kind/baba is? (sien B. Wielenga, *Ons Doopsformulier*, 1906)

3.5 Die FBK word gelees deur verskillende 'verbondsbeskouings'

Nou ja, deur die eeue, vandag nog, sê hierdie twee standpunte van mekaar:

- die anderkant verstaan ons nie en/of verwoord ons nie reg nie,
- of daardie teoloog of verbondstandpunt is te eensydig of te ongebalanseerd,
- Calvin ondersteun hierdie of daardie siening meer as die ander een, ens.⁷⁷

⁷⁴ "Wat zou het voor zin hebben, te behoren bij het Verbond, en geen deel te hebben aan de schatten van het Verbond? *Dit wordt helaas uit 't oog verloren door hen, die de grenzen van het Verbond zo wijd maken, dat Izak en Ismaël "bondeling in dezelfde zin" genoemd worden.* Zo wordt het Verbond uitgehold, losgemaakt van 'n schatten, en verliest evenals het bondszegel, de Doop, alle betekenis en troost. Van die schatten worden hier een tweetal genoemd: de verlossing van de zonde, en de gave van de Heilige Geest, die het geloof werkt. Dat zijn dus schatten, die hun, de kinderen, toekomen, waar zij eigendomsrecht op hebben, niet uit zichzelf, maar omdat God die rechten hun geschenken heeft." (Veldkamp, deel II: 61)

⁷⁵ Prof. PJS de Klerk oor Woelderink se 'voorwaardelike' verbondsbeskouing: "Hierdie Gereformeerde opvatting word, helaas, op velerlei wyse bestry. Volgens ds. Woelderink kan mens 'n wesenlike bondeling wees, sonder om die versoende gemeenskap met God deur Christus te besit. Daar is mense aan wie die belofte geskenk is, maar hulle kom nie tot die geloof en verkry dan ook nie die vervulling van die belofte nie. Hierdie mense is, volgens ds. Woelderink dan ook **net so wesenlik in die verbond** begryp as hulle wat die verbondsbelofte gelowig aanvaar het. Dis dan ook meer of min die standpunt van prof. Schilder en sy volgelinge. Hierdie groep meen dat hulle moet uitgaan van wat duidelik in die Skrif geopen baar is "als door God te zijn gewerkt in den tijd. In den weg van het verbond komt God met zijn beloften tot allen die onder het verbond geboren worden op volkomen dezelfde wijze. Zij allen hebben dezelfde vaste beloften. Dat heil komt den bondelingen toe niet rechtstreeks en onvoorwaardelijk, maar op voorwaarde van geloof en bekering." (*Verbond en Doop*, Koers, Junie 1946, aanlyn hier beskikbaar: <https://proregno.files.wordpress.com/2022/05/verbond-en-doop-pjs-de-klerek.pdf>)

"Wie in dezen zin van de totaliteitsgedachte gewaagt, doet dat met eenig recht, al kan ik het woord als zoodanig niet gelukkig vinden, maar wie deze uitdrukking gebruikt om een deel der kinderen te kunnen buitensluiten, en zegt, **dat slechts het geheel der uitverkoren kinderen**, als het ware zaad der gemeente, verklaard wordt in Christus geheiligd te zijn, doet den zin der woorden blijkens het verband geweld aan, afgezien nog van het feit, dat een dergelijke gedachte door Calvin in zijn Institutie ten sterkste veroordeeld wordt." (**Woelderink**, 1938: 237). Sien ook **voetnota 11** oor Veenhof/Woelderink.

K. Dijk skryf in die 'Gereformeerde Weekblad' van 1939-06-10 as volg: "Ik heb voor Woelderinks arbeid, zijn verbonds- en doopsbeskouing, die ten slotte neerkomt **op een conditioneel verbond, niet gereformeed acht**, en geheel en al verwerp het verwijt, dat hij richt tot de scholastieke beskouing van latere Gereformeerden, als zouden zij de reformatorische lijn hebben verlaten. De verklaring, die hij geeft van het in Christus geheiligd b.v., is m.i. met den duidelijken zin van de eerste doopvraag, waarin het verdoemd zijn in Adam en het geheiligd zijn in Christus teenover elkaar staan, in strijd, en ik ben door zijn boek allerminst overtuigd, dat de verbondsbeskouing, **welke Kuyper en Bavinck ontwikkeld hebben**, van de lijn der Schrift afwijkt." Sien: <https://bit.ly/36RYmgs>

⁷⁶ "Maar nu zegt de Schrift ons verder, dat de verkiezing in Christus' plaats heeft gehad, Ef. 1 : 4, 3 : 11, en dus zoo te werk is gegaan, dat Christus kon optreden als het Hoofd zijner gemeente, en de gemeente kon vormen het lichaam van Christus. **De uitverkorenen staan dus niet los naast elkander, maar zij zijn in Christus één. Gelijk in de dagen des Ouden Testaments het volk Israels één heilig volk Gods was**, zoo is de gemeente des Nieuwen Testaments een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk, 1 Petr. 2 : 9. Christus is de Bruidegom, en de gemeente is zijne bruid; Hij is de wijnstok en zij zijn de ranken; Hij is de hoeksteen, en zij zijn de levende steenen van het Godsgebouw; Hij is de Koning en zij zijn de onderdanen." (Bavinck, 1931: 255-262)

⁷⁷ Die deeglike lees van Calvin se Institusies asook sy kommentare wys dat hy bepaalde aspekte van 'n 'voorwaardelike' verbondsbeskouing, en weer op ander plekke die 'onvoorwaardelike' verbondsbeskouing in ag wou neem, sy geskifte moet ook in sy geheel saamgelees en vergelyk word. Sien ook Beach se artikel, vermeld in **voetnota 7**, wat wel duidelik uitwys dat Calvin 'n 'dual aspect of the covenant' geleer en gehandhaaf het. Sien ook my opmerkings by deel 3.22 hier onder. Sien ook hierdie twee bronne wat op verskillende nuanses wys in Calvin: J. Van Genderen (Van't Spijker, 1983: 263-295), *De doop bij Calvin*; en D.J. Engelsma (2011: 83-126), *Calvin's Doctrine of the Covenant*.

Wie is ek om te meen ek het al die antwoorde in hierdie skrywe of bestudering van hierdie belangrike saak oor die verbond, doop, ens. Wie bepaal nou eintlik wat is 'gebalanseerd'?

Ek kan maar net 'n bydrae probeer lewer, en probeer geensins voorgee dat ek nou al die antwoorde gevind het na (ten minste) meer as 5 eeue se 'verbondsdebatte' nie. So as ek medebroeders kan help om ten minste te probeer die historiese verloop en debatte om die FBK te verstaan, of ten minste aan 'n paar bronne kan blootstel, sal dit baie goed wees, en kan verdere studies en besinning ook gedoen word.

Ek probeer daarom ook nie voorgee of ek 'neutraal of gebalanseerd' is nie (wat dit ook alles kan beteken?), ek kies duidelik vir 'n bepaalde verbondsbeskouing wat ek sien as in lyn, of ten minste meer in lyn met die Heilige Skrif en ons belydenis, soos reeds kan gesien word in deel 1 en 2, en wat nou sal volg in deel 3. En ja, ek erken dat daar ook wel vrae is na beide en alle kante, daarom dat dit deur die eeue nog altyd en nog 'n goeie verbondstryd is van gelowiges wat saam die onfeilbaarheid van die Skrif bely, regsinnig is, en gereformeerd wil wees.

Dit is jammer dat baie kerke al oor die verbondsbeskouings geskeur het, maar ja, as die verbond deel is van die wese van ons godsdiens (Bavinck), dan is dit geen ligte saak nie.

So hier volg my verdere beskeie uiteensetting, wat doelbewus 'n 'Reader' is van verskillende bronne oor die FBK, wat as basis kan dien vir verdere besinning en bespreking, ook met ander nodige bronne en standpunte oor die FBK:

3.6 Die wesentlike belangrikheid van die verbondsdebatte oor die doop, verbond en dus ook hoe die FBK verstaan behoort te word

Die implikasies van hierdie twee verskillende standpunte is dat 'n mens sit met twee verskillende wesentlike definisies van die genadeverbond en/asook geweldige implikasies van wat 'in Christus geheilig' is alles sou beteken in terme van konkrete vrae soos: ***kan iemand wat in Christus se bloed geheilig is, ook verlore gaan?*** Met ander woorde: is die wese (nie die bediening nie), die bloed van Christus wat dan bepalend is van wie dan werklik in die genadeverbond (reddend) is, of kan iemand dan werklik gewas wees in die bloed van Christus (omdat hy die doop ontvang het as teken van die genadeverbond), en dus so verlore gaan, ja natuurlik, sy eie sondeskuld, maar dit bring die vrae na vore is die wese van die genadeverbond onberoulik, onweerstandbaar, of hang dit af van die mens se antwoord op of 'werke' in die verbondlewe?⁷⁸

Baie teoloë het daarom hierdie worstelende vrae geantwoord met die 'teologie van onderskeid', omdat die Skrifte so leer, terwyl ander juis hierdie onderskeid verwerp (d'Assonville, 1981: 27,43), en almal ***as totaal gelyk in alle aspekte***⁷⁹ in die genadeverbond wil sien, maar dan wel sal sê die verskil is die uitverkiesing. In my eie studies oor die saak deur die jare, het ek die verskillende sienings as volg verwoord, om te help om bietjie agtergrond te gee van deel 3 oor die Doopsformulier, op grond van Louis Berkhof (1933: 157-59) se uiteensetting:⁸⁰

⁷⁸ Hendrik de Cock (1986: 497), "... hij spreekt hier van het genadeverbond dat onveranderlijk is, ***waaruit geen waarachtig bondgenoot immer kan uitvallen***, Jes. 54:10 Joh. 10 vs. 28".

⁷⁹ "Wat zou het voor zin hebben, te behoren bij het Verbond, en geen deel te hebben aan de schatten van het Verbond? Dit wordt helaas uit 't oog verloren door hen, die de grenzen van het Verbond zo wijd maken, ***dat Izak en Ismaël 'bondeling in dezelfde zin' genoemd worden***. Zo wordt het Verbond uitgehold, losgemaakt van z'n schatten, en verliest evenals het bondszegel, de Doop, alle betekenis en troost. Van die schatten worden hier een tweetal genoemd: de verlossing van de zonde, en de gave van de Heilige Geest, die het geloof werkt. Dat zijn dus schatten, die hun, de kinderen, toekomen, waar zij eigendomsrecht op hebben, niet uit zichzelf, maar omdat God die rechten hun geschonken heeft." (Veldkamp, deel II: 61)

⁸⁰ <https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/die-genadeverbond-volgens-louis-berkhof.pdf>

"On the basis of the covenant of redemption God established the covenant of grace, **a covenant of friendship** with man, which represents the way in which the blessings of redemption are mediated to the sinner. Under the present heading several particulars call for consideration.

The Contracting Parties in the Covenant of Grace

God is the first party in the covenant of grace, the party that takes the initiative and graciously determines the relation in which the second party will stand to Him. He appears in the covenant as a gracious and forgiving Father, willing to pardon sin and to restore sinners to His blessed communion. It is not so easy to determine precisely who the second party is, though in general it may be said that God established the covenant with fallen man. Though there was no historical limitation at first, it became evident in the days of Abraham **that it was not intended to include all men.**

For that reason it does not satisfy to say that God made the covenant with the sinner. There must be some limitation, and therefore some hold that God made the covenant with Abraham and his seed, that is, his natural but especially his spiritual descendants; or, slightly different, **with believers and their seed.** The majority maintain, however, that He entered into covenant relationship **with the elect or the elect sinner.** To be perfectly clear in the matter, it is of great importance to make a very necessary distinction:

1. THE COVENANT AS AN END IN ITSELF, A COVENANT OF MUTUAL FRIENDSHIP OR COMMUNION OF LIFE

The covenant of grace may be contemplated as an end which God had in view in the covenant of redemption, as an ultimate spiritual reality which He brings to realization in the course of history through the ministry of the Word and the powerful operation of the Holy Spirit, and which will be perfected at the time of the consummation of all things.

From this point of view it is a relation sought and established, namely, a relation of friendship between God and man, a communion of life in which man is made to share in the divine life, the life of the resurrection. It represents a condition in which privileges are improved for spiritual ends, the promises of God are embraced by a living faith, and the promised blessings are brought to full fruition.

If the covenant is regarded from this point of view, there would seem to be only one possible position with respect to the second party in the covenant, and that is that **God established His covenant of grace with the elect.** It is then that gracious agreement between God and the elect sinner, in which God gives Himself with all the blessings of salvation to the elect sinner, and the latter embraces God and all His gracious gifts by faith. In view of the fact that in Abraham the central blessing of the covenant was realized, he is called "the friend of God," Jas.2:23. Jesus calls His disciples friends, because they share the covenant blessing of the new life and live in obedience to His commandments, John 15:14,15.

Several passages of Scripture speak of God's covenant mercies as realized in those that fear Him, Deut.7:9; II Chron.6:14; Ps.103:17,18. The way in which this is done in the new dispensation is indicated in Jer.31:31-34 ; Heb.10:8-12. The final realization of the covenant is described in Rev.21:3, "And I heard a great voice out of the throne saying, Behold, the tabernacle of God is with men, and He shall dwell with them, and they shall be His peoples, and God Himself shall be with them, and be their God."

2. THE COVENANT AS A MEANS TO AN END, A PURELY LEGAL RELATIONSHIP INDICATIVE OF THE SPIRITUAL END THAT SHOULD BE REALIZED

It is quite evident that the Bible also speaks of the covenant in a broader sense, as including many who do not share in the life of the covenant, and even some in whom the covenant promises are never realized. Ishmael and Esau were in the covenant; so were the wicked sons of Eli. The rebellious Israelites, who died in their sins, were covenant people, and even the Scribes and Pharisees, so strongly denounced by Jesus, shared in the privileges of the covenant. **The covenant may be regarded as a purely legal agreement, in which God guarantees the blessings of salvation to all those who believe.**

This agreement may exist as a purely objective arrangement even where nothing is done to realize its purpose. The relation which it represents may exist independently of the attitude assumed by man to his covenant obligations. That is, a man may not meet the covenant requirements, may not believe in the Lord Jesus Christ, and yet stand in covenant relationship to God. If we conceive of the covenant in this broader sense, as a purely legal relationship, as a means by which God realizes the blessings of salvation in the lives of those who meet the covenant requirements, - **then we shall have to say that God established the covenant with believers and their children.**⁸¹

Louis Berkhof gee hier 'n kort opsomming van die (breedweg gesien) twee verskillende sienings oor die genadeverbond binne die gereformeerde tradisie. Die twee lyne wat hy noem (met allerhande variasies daarbinne en oor en weer⁸²), is deur die geskiedenis onder andere genoem, die *onvoorwaardelike* teenoor die *voorwaardelike* verbondsbeskouing.

Of dalk kan mens dit so stel:

- *Voorwaardelike* verbondsbeskouing: alles is vas en seker van die genadeverbond as jy glo (fokus: geloof is die *voorwaarde* van die genadeverbond?)

- *Onvoorwaardelike* verbondsbeskouing: alles is vas en seker van die genadeverbond, en daarom *sal* jy glo (fokus: geloof is die *noodwendige* of noodsaaklike *vrug en gevolg* van die genadeverbond?)⁸³

Op grond van Berkhof se uiteensetting hieronder, sal ek dit noem: **die vriendskapsverbond**⁸⁴ **teenoor die regs- of kontrakverbond** (en noem dadelik by dat in albei sienings hierdie aspekte, vriendskap en reg, teenwoordig is, alhoewel daar definitiewe klemverskille en verhoudingsverskille is tussen hierdie twee aspekte).

⁸¹ Berkhof moes ter van onderskeid tussen hierdie twee standpunte van die verbond, die woorde “ ‘all’ (head-for-head)” hier ingevoeg het, want eersgenoemde standpunt hierbo glo ook die verbond is met ‘believers and their children’, maar dan word dit organies-verbondsmatig verstaan as ‘gelowiges en hul kinders’, nl. al die uitverkorenes ongeag of hul ‘volwassenes’ is of ‘kinders’ deur die geslagte (sien HK v/a 74; NGB artikel 34; DL I.17).

⁸² Deur die eeue is daar baie verskillende sienings en beklemtonings deur regsinnige gereformeerdes wat in ag geneem moet word, terwyl daar wel hier en daar groter lyne gesien kan word. Sien veral Bavinck se historiese oorsig oor ‘uitverkiesing en verbond’, asook die werk ‘Rondom de Doopvont’, in die bronnelys.

⁸³ “Die beloftes van Abraham gegee, en in Christus van krag word, **is onvoorwaardelik gegee vir elkeen wat glo**, alle geestelike kinders van Abraham.” (Muller, 1951: 95). Die onvoorwaardelike verbondsbeskouing is geneig om te praat van verbondseise en pligte, nie ‘voorwaardes’ nie.

⁸⁴ “En die Skrif is vervul wat sê: En Abraham het God geglo, en dit is hom tot geregtigheid gereken, en hy is **‘n vriend van God** genoem.” – Jak.2:23 “For this reason the ultimate root of every believer’s relation to God lies in the most intimate and individual act of election, an act wherein the love of God consciously chooses and sets up over against itself a human spirit to be bound to God in the bonds **of everlasting friendship**.” (G. Vos, Hebrews, *The Epistle of the Diatheke*), sien hier: <http://www.bible-researcher.com/vos-diatheke.html>

Volgens Berkhof is die vriendskapsverbond “the covenant as an end in itself, a covenant of mutual friendship or communion of life” en die kontrakverbond “the covenant as a means to an end, a purely legal relationship indicative of the spiritual end that should be realized.”

Twintigste-eeuse verteenwoordigers van hierdie twee lyne, na my eie mening, is:

a. *Vriendskapsverbond*: Kuyper, Bavinck, Hoeksema.

b. *Kontrakverbond*: Schilder, W. Heyns, S. Greijdanus.⁸⁵

c. In SA: *moontlik*, omdat ek nog geen spesifieke detail studie oor die verbond onder SA dopper teoloë gedoen het nie, daarom voorlopig wat ek tot op hede raakgelees het:

a. vriendskapsverbond: Totius,⁸⁶ S Du Toit, JC Coetzee

b. kontrakverbond: SA Strauss, VE d'Assonville (snr.)

Kerklik is beide a en b standpunte teenwoordig in die GKSA volgens my kennis, in die verlede en hede.⁸⁷

Met hierdie breë historiese agtergrond oor 'verskillende verbondsienings', hier is dan **eerstens** 'n paar verklarings wat deur die geskiedenis gegee is van die verskillende woorde en frases, veral 'in Christus geheilig', en, wat 'hierdie kind van U' beteken volgens die Skrif = hoe ons dit dus moet verstaan. In hierdie verklarings sal daar dan ook na vore kom hoe gereformeerdes onderling met mekaar verskil het oor hoe die FBK verstaan behoort te word.

Waar nodig sal ek 'n paar opmerkings byvoeg.

3.7 Verklarings deur die eeue van veral die 'in Christus geheilig is' van die eerste doopvraag

Wielenga (2016: 299) gee die volgende samevatting van die verskil wat reeds oor die FBK, wat veral sentreer om die woorde 'in Christus geheilig' van die eerste doopvraag, verwys dit na slegs 'uiterlike' heilighede of 'innerlike' heilighede (Engels: sanctification), as volg weer:

"Provided that one feels this **organic** unity of our form deeply and confesses it honestly, there is no need to doubt even for a moment the true sense of the word *sanctified*. In

⁸⁵ Daar is by my onsekerheid of Greijdanus se verbondsbeskouing nie dalk geskuif het van 'n 'onvoorwaardelike' na 'n 'voorwaardelike' verbondsbeskouing met en na die Vrymaking nie, veral as mens na sy vroeë kommentare oor Romeine en Galasiërs kyk, hy verklaar onder andere by Rom. 9:6-13, "... en vervolgens aan te wijzen, dat Israels toestand niet doet zien, dat Gods beloftewoord zijne kracht verloren heeft, maar openbaring is van de waarheid, **dat Gods heilbelofte niet allen geldt, doch alleen Zijne verkoren, die Hij uit soevereine vrijmacht daartoe verordineerde** ..." (beklemtoning bygevoeg, Romeinen II, Bottenburg, 1933, p.404). Sien: "Greijdanus oor die heilbeloftes van die Genadeverbond (Rom. 9 en Gal.3)", hier: <https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/greijdanus-oor-die-heilbelofte.pdf>

⁸⁶ Moses moedig Josua nog verder aan deur te sê: "Dit is die HERE wat voor jou uit trek; Hy sal met jou wees; Hy sal jou nie begewe of verlaat nie; jy mag nie bevrees of verskrik wees nie". Die mens het partykeer bondgenote en steunsels wat as dit daarop aankom, hom begewe. Helaas, alte dikwels soek die verdwaasde sondear by sodaniges sy heil. Maar die Here begewe hulle wat aan Hom behoort, nie in die uur van gevaar nie; dit kom dan juis sterker as ooit uit wat ons aan Hom het. **En die Here verlaat ook nie diegene met wie hy sy vredeverbond wou oprig nie**, daardie verbond wat 'n offensiewe en defensiewe verbond is. Aardse bondgenootskappe word wel ontbind. Die een bondgenoot verlaat die ander een soms troueloos. Ook gee die een soms rede dat die ander **die verbond van vriendskap** met hom opsê, **maar onse God doen dit nie. Sy verbond is 'n ewige en onwankelbare verbond. Hy verlaat sy bondgenote nie troueloos nie, want Hy is die getroue, en Hy verlaat hom ook nie, al gee hy honderd maal rede daartoe**. En aan hierdie **versekering** het ons groot behoefte, juis omdat ons die Here gedurig rede en oorsaak gee om ons te verlaat; en daaraan het Josua groot behoefte gehad, omdat hy homself geken het en die volk wat hy geroepe was om in Kanaän in te lei. Daarom laat Moses dit vooropgaan. En dan kom dit: 'Jy mag nie bevrees of verskrik wees nie' (Deut. 31:8). Nou ja, terwyl dit alles so is, hét hy ook nie rede gehad om te vrees nie." (Totius, 1977, deel 4: 79)

⁸⁷ Sien die verskillende artikels oor Nederland en SA, hier: <https://proregno.com/category/vriend-van-god-artikels-oor-die-genadeverbond/>

connection with the whole structure of the form, it cannot have meant anything other than real (actual), **internal**, subjective.

We could confine ourselves to pointing back to what we have discussed at length and interpreted exegetically in the second article, if *sanctified* had not received a historical meaning because of a dispute that has persisted in our churches for the last two centuries. ***To this day it is still a controversial issue.***

This dispute concentrates around the important question of whether baptism seals present, real grace or exclusively a future, possible grace; whether we have to regard the children who are presented for baptism as belonging only externally to the church, or whether they are truly included in the covenant, in the church, in Christ. The actual baptismal issue concentrates on these two questions that for so long and so often, alas! caused a bitter fight. It is truly remarkable that mainly the first baptismal question is involved. On both sides, appeal has been made to the first question to the parents and attempt has been made to explain it exegetically to one's advantage, in the full knowledge of how decisive the interpretation is, at least for the authority of the church, to be able to say, "The baptism form is on my side."

On the basis of these phenomena, I do not confine myself to refer simply to what we had previously found as a result of an exegetical examination of the baptism form, but I will explain the matter further. The literature on the subject is too extensive for us to fully investigate the historical material."

Volgens Wielenga was die **klassieke** oorspronklike standpunt van gereformeerdes dat die 'in Christus geheilig is' waarlik en seker wys op al die uitverkorenes verbondsmatig organies kollektief, dus 'n *innerlike* werklikheid, maar wel nie vir elkeen kop-vir-kop wat gedoop is nie, en verduidelik waar die ander standpunt opgekom het, veral die laaste 2 eeue (19 en 20ste eeu):

"Differences first arose when the character of the church of the Reformation changed and its distinctly Reformed appearance gradually degenerated into a national church. The faithful ministers, who still appreciated the rich sense of faith in the content of the form, **were frustrated with the reality**: parents who in their entire religious life revealed themselves as unbelievers appeared before the pulpit. One lacked the boldness to request a confession from such worldly church members, whether they acknowledged their children as sanctified in Christ. Masses of children, baptized in God's triune name, grew up and developed a walk in life that could be called the opposite of a holy walk.

This resulted in troubled consciences of many ministers of the word and called for a serious solution.

They attempted to solve this difficulty in two ways. Some argued that it was not certain whether our fathers meant an internal or an external holiness of the children. To this group belonged, among others, Hillebrandus Janssonius, who in his writing already mentioned seeks to show in detail that the question speaks of only an external covenant.

He proposes that the church of the Reformation had never decisively expressed an opinion concerning the internal condition of the children. He points, among other things, to the prayer before baptism, in which, in his view, an internal change of life **is requested**, and also to the confession in the first part of the form that the children of believers are conceived and born in sins.

To show that this first baptismal question is in accordance with God's word, he **presupposes** that the compilers derived the phrase sanctified in Christ from those scriptural verses where the children of the church are called holy in a formal sense. In 1 Corinthians 7:14 Paul says, "For the unbelieving husband is sanctified by the wife, and the unbelieving wife is sanctified by the husband: else were your children unclean; but now are they holy."

Wielenga gaan dan voort en wys op verskillende gereformeerde teoloë se verklarings wat hierdie wesentlike saak raak oor die eerste doopvraag (2016:299-329):

3.7.1 Johannes a La Marck

"But if we pause to consider the true sense of the question [referring to the first baptismal question, which à Marck brings up in connection with 1 Corinthians 7:14] the verdict must be that those who have arrived at our interpretation of Paul's text—of which one cannot foolishly speculate—will also observe that the form's view is to some extent of an **external** sanctification by an **external** relationship to the divine covenant. We have already seen that all the children of believing parents, either both or one of them, are entitled to baptism by birth. Hence their birthright is sufficient ground to administer baptism to them, by which they may publicly be incorporated, just as in former times the infant Israelites were declared and recognized as belonging to this external community by circumcision. That incorporation is without distinction of being elect or reprobate, and includes those who have already been sanctified as well as those who are not yet sanctified.

Some have also expressed the same meaning when reading the form, saying, that they are sanctified in a covenantal way. But they should have said that they are as such externally [sanctified] in order to prevent an ambiguity of an internal and external covenant." [304]

Die volgende opmerking van Wielenga is baie belangrik, want dit raak die vraagstuk van om die FBK te verander om dit 'duideliker' te maak, direk aan,

"Opposing the divines who defended this idea of external holiness, there was another group with an opposite view. For them the question was not what we can read in this first baptismal question, in order to escape the practical difficulty, but what must we read in it on the basis of the testimony of history? After good, sound, precise historical research, they concluded that our fathers, in the preparation of the form, had not thought of anything other than **real, internal holiness**. The dilemma for them was this: either read literally what is written—but then we are in collision with the sad reality of an undisciplined congregation, whose children may not be considered as internally sanctified; or change the words of the form—but then we face the fact that we have to violate the precious legacy of the fathers.

In this dilemma many of the preachers mentioned above chose the latter. They made a small, ingenious modification to the form. Some put the question as follows: do you confess that *some* children are sanctified in Christ? Another escaped the difficulty by asking, do you confess that they *can* be sanctified in Christ? A third asked, do you confess that they *perhaps* are sanctified in Christ? A fourth asked, do you confess that they *ought* to be sanctified in Christ?" A fifth made a small, very shrewd change, so that he asked, do you confess that they, *being* sanctified in Christ, (that is, *when they* are sanctified)...?"

Naturally, this resulted in a considerable dispute, which provides us with a remarkable glimpse into the life of the church of those days. First, it was the well-known J. Lodensteyn, preacher in Utrecht, who particularly was involved in the dispute. He stood at the head of the opposition when the synod of Utrecht decided in 1696 that all forms had to be read literally and without any modification." [304-305]

3.7.2 Utrecht sinode van 1727-29

Wielenga met verwysing na hierdie sinode, waar stryd was oor die FBK en die bewoording van 'in Christus geheilig is', wys daarop dat 'heiligheid' in die Skrif kan beteken blote *objektiewe* heiligheid, eksterne afsondering van iets of iemand, maar dat dit nie in die FBK is waarna die eerste doopvraag verwys nie, daar spesifiek verwys dit na '**in Christus** geheilig is':

"Of no less importance was the movement in the beginning of the eighteenth century against the same synodical decision, when four preachers in Utrecht, A. J. Brakonier, A. van de Putt, J. R. Kelderman, and J. De Vos, drew up a protest that appeared in 1729 in a 278-page book. The synod of 1727 had sent some delegates to bring the above-mentioned preachers to conform to the synodical decision with all kinds of inducements and persuasion. Among other things, the delegates were to point them to the peace of the church; the pettiness of the dispute; the peace of the conscience; and finally the authority of the synod. But to no avail. The conclusion of "the reasons the strict reading of the first question in the form of infant baptism ought not to be imposed on the ministers of the holy gospel by any synodical decision," submitted to the synod at Utrecht in 1728 was this: "we cannot, and we may not do otherwise.

The most surprising and, for our purpose, most important part of this document is the part where the grounds are advanced for the conception that in the first baptismal question ***nothing other than internal holiness may be thought of***. Without pronouncing any judgment at this point, I report these arguments in short. Against Professor à Marck, who had argued that the word *sanctify* referred to an external sanctification by an *external relationship* of or to the covenant, the four protesting preachers noted, first, that in the New Testament nowhere is such an external holiness spoken of ...

In addition, the four preachers of Utrecht add a comment that has a more positive character, derived from the character of the economy of grace under the new covenant. Under the old covenant Israel was called a holy people, also because it enjoyed the external privileges and goods. But the new covenant is spiritual (2 Cor. 3:8) and does not promise external privileges and goods, as it also does not oblige to external ceremonies. This does not deny that many members of the church could only be called external members, but this does not make the church herself external, neither the word and the sacrament. By way of contrast, the prophets of the old covenant repeatedly said that God would make another, new covenant that pertained to the time when all that was still external would become internal. Thus it is not appropriate to speak of a sacramental, or covenantal, holiness in the days of the New Testament, in contrast to an internal holiness..." [305-307]

Die beswaar van die 4 predikers was nie teen die betekenis van die FBK nie, nl. 'innerlike heiligheid' op grond van die eksegeese van die Skrif nie, maar dat 'n ander lees ook verstaan mag word en geakkommodeer moet word en veranderings kan plaasvind aan die bewoording, en daarom skryf Wielenga as volg daarvan ook met verwysing na **Bavinck** se opmerkings:

"Regrettable for the pure life of the church has been the fact that the synod did not give direction to the thoughts and did not take a decisive stand amid the changing opinions.

'A practical result,' Professor Bavinck remarks in his study, '**The first baptismal question**,' 'was that slowly the opinion was generally honored in the church that the words sanctified in Christ needed to be understood in an objective, external, peculiarly covenantal sense. This explanation has been maintained until this day.'

Finally the strife regarding the word sanctified became a contest between two different schools of thought in the church. Both views have continued to exist alongside each other even to this day. What is the true view?

The question (to which we will return later) of which view is the correct one should not be made at this point in the baptism form. It is not a question of a dogmatic system, **but of sound, honest exegesis**. The first question must be: **what exactly is written here, and what was the intention of the compilers?** Only then can we exchange views on whether the concept of our fathers was correct and the way of expressing it was sensible. Thus our first task is to shed an exegetical light on the form's controversial expression.

This task is facilitated by what I have widely quoted from the protest of the preachers of Utrecht. They understand sanctified in the sense of **renewed by the Holy Spirit** and submit grounds for their view, to which we can largely agree. For a researcher their view is therefore of major importance, because they may be regarded as unbiased in their exegetical considerations." [310]

3.7.3 B. Wielenga

"Thus when we investigate the phrase *sanctified in Christ* independently, in my opinion nothing is meant other than *internal* sanctification for the following reasons. The first is the expression itself. We do not read that they are sanctified but that they are sanctified *in Christ*. This expression does not appear in 1 Corinthians 7:14, to which the proponents of a so-called external sanctification readily appeal. But the expression appears in 1 Corinthians 1:2: "Unto the church of God which is at Corinth, to them that are **sanctified in Christ Jesus**, called to be saints." [311]

Afrikaans: "... aan die gemeente van God wat in Korinthe is, aan **die geheiligdes in Christus** Jesus, die geroepe heiligdes, saam met almal wat die Naam van onse Here Jesus Christus in elke plek aanroep, hulle sowel as onse Here:" (1 Kor. 1:2)

3.7.4 Statenvertaling se kanttkening by 1 Kor. 1:2

"The marginal annotators provide the following definition at "called to be saints": "namely, **not only externally by the word but also internally by the power of the Holy Spirit**, by which he (the apostle) understands the greater part of the congregation, namely the true believers." See also Philippians 1:1: "Paul and Timotheus, the servants of Jesus Christ, to all the saints in Christ Jesus." No one would venture to think here of external holiness." [312]

3.7.5 Herman Bavinck

"Bavinck notes in his article (oor die FBK - slc), "The first baptismal question," the following:

"It is indemonstrable that the expression *sanctified in Christ* is intended to be a citation of or an appeal to 1 Corinthians 7:14. There is still a major distinction between Paul's words that the unbelieving spouse and children are *sanctified* and *holy* by the believing wife, and the words that the form of baptism employs, **that the children are sanctified in Christ**. Indeed, even if the compiler of the form had, with the expression, *sanctified in Christ*, thought of 1 Corinthians 7:14, it would follow that he had understood this text incorrectly. Therefore, this expression makes one rather think of texts such as John 17:17: "Sanctify them through thy truth: thy word is truth"; 1 Corinthians 6:11: "But ye are washed, but ye are sanctified...";

Ephesians 5:26: "That he might sanctify and cleanse it with the washing of water by the word."⁸⁸

Especially the last two quoted texts, which clearly allude to baptism, **give reason to believe that the compilers of the form thought of internal holiness**, even if there was nothing written other than simply the word sanctified. However, as the words in Christ are added, it very clearly refers to Paul's phrase quoted above, **so that all doubt is excluded.**" [312]

Wielenga self gee nog vier redes waarom 'in Christus geheilig is', wys op **innerlike** heiligheid:

"**Second**, we look at *the immediate context* (van die FBK - slc). A requirement of sound interpretation is to take the expression in its context. *Sanctified in Christ* followed by members of his church is used as an antithesis against the preceding, *conceived and born in sin, and therefore are subject to all miseries, indeed to condemnation itself.*

Conceived in sin and so on must be understood in its real sense. It is not something outside but *in* the child. But where is the logic, when by an *although* as a means of contrast the confession is made that our children are *externally* sanctified, that is, not regenerated, still in their sin? This means they are still subject to condemnation.

Whoever dares to put such spiritless, dead language to the account of our fathers—who place faith in a new life against the state of condemnation with a triumphant nevertheless in the Lord's supper form and with a heroically courageous yet in the prayers of the baptism form—let him do that, but we cannot do this.

Third, we see *the reasoning of the form*. From the start the compilers of the form take the position of the reality of the divine promises. Not a possible later occurrence but an initial realization of these promises is the entire basis of our form. The Father testifies and seals not that he *will adopt* us as his children and heirs, but that he *adopts*. The Son says not that he *will wash* us from all our sins in his blood, but *washes*. The form also says that one should baptize the children as—in their quality of—heirs of God's kingdom and of his covenant. Finally, in the prayer of thanksgiving God's name is praised for the washing away and forgiveness of our sins and those of our children.

It would be unnecessary repetition were I to show in detail what I have already brought to light as a result of exegetical research. Let us still quote a word from **Bavinck's** "First baptismal question":

If this view (that *sanctification* is to be understood internally) was not already commended by the entire situation, in which the form was created, the wording would still in itself already require this view. The explanation, which is given in the beginning of the form of baptism, points this out. Baptism is a washing away of sins by Jesus Christ and is therefore administered in the name of the triune God. Of the children of the believers is confessed, that without their knowledge they share in the condemnation of Adam, but likewise that without their knowledge they are adopted in Christ unto grace. **The entire spirit and the letter of the form of baptism, therefore, exclude the understanding that being sanctified in Christ is only external and objective. The real, true Christian baptism is**

⁸⁸ Sien Bavinck se oorspronklike artikel, 'De eerste doopvraag' hier:

https://sources.neocalvinism.org/.full_pdfs/bavinck_1900_doop.pdf Hier is my bespreking van Bavinck se artikel, saam met 'n Bavinck kenner (RH Bremmer) se verklaring van Bavinck se 'doopsbeskouing:

<https://proregno.files.wordpress.com/2022/04/bavinck-oor-eerste-doopvraag-rh-bremmer.pdf>

always both in children and in adults, that baptism which is a seal of the washing away of sins and of the renewal of the Holy Spirit."

This is unambiguous language. But there are more reasons.

Fourth, we have related forms. The liturgy from the days of the Reformation can shed light on this. For example, there are the questions of à Lasco. In the second question a confession is demanded that on Christ's command these children certainly ought to be sealed with the seal of the acceptance of his righteousness, namely, baptism. Indirectly à Lasco gives a sense of how we must understand true baptism. Of more importance, however, is what Micron says in his catechism, published in London in 1561 with a foreword by à Lasco. The ninetieth question is, "Why is faith and verbal confession not required in the same manner for the children of the congregation before they are baptized?" The answer is: 'Since the congregation has a much surer testimony of their salvation from the word of God than we can have from the confession of adults. And their inborn weakness (by which they cannot believe or confess) is not reckoned to them for Christ's sake, in whom the children are blessed, that is, **considered holy, justified, pure, and believing, no less than the adult believers**.'

Fifth, we consider the doctrine of the covenant of grace. Already with a single word I pointed out that the dispute about this one small word sanctified had a deeper background. It was and still is a clash between system and system, dogmatics and dogmatics.

The seemingly harmless view, as if we would have to think of an external holiness and external covenant, is the result of a system that in turn was the result of the times. Church discipline was gradually neglected after days of spiritual wealth. Too clearly many lacked the characteristics of regeneration. This fact had an influence on the view of the sacraments, especially of baptism.

In the Lord's supper one sacrificed the church to the sacrament. Only a small circle of chosen joined the meal of the covenant. The less there were, the better, and more preferable. But at baptism precisely the opposite happened: the sacrament was sacrificed to the ecclesiastical situation. One slackened, removed the marrow from, and profaned this sacrament **by teaching that it was also established for the unregenerate**. The Lord's supper was indeed a seal of faith, but baptism was not.

What more was baptism than putting a sign on the child so that he would belong not to heathendom but to Christendom, to the church? On this view, did not baptism merely point to a **possibility** that the child could perhaps later be regenerated? What was the church, what was the covenant, other than an all-encompassing bosom sufficient for all who wanted it?" [313-315]

3.7.6 H. Bavinck

"Listen how Bavinck describes this situation. He states that there were some who sought as long and as closely as possible to maintain the unity of election and covenant and therefore claimed that all children born of believing parents **have to be regarded, according to judgment of charity**,⁸⁹ as regenerated until they clearly manifest the contrary in their testimony and conduct in life (à Lasco, Ursinus, Voetius, Witsius).

⁸⁹ Sien DL 3/4.15 vir die beginsel van 'oordeel van liefde', "Verder moet oor hulle wat hulle geloof in die openbaar bely en hulle lewe verbeter, volgens die voorbeeld van die apostels, *baie gunstig geoordeel en gepraat word*, want die binneste van die hart is aan ons onbekend."

Then he continues, 'But others, noting the obstacles of practice—which so often point out that baptized children grow up without showing any signs of spiritual life, did not dare to make regeneration before baptism the norm. They all without exception acknowledged that God's grace is not bound to means, **and [that grace] can also work regeneration in the hearts of young children**. But they left open the question whether this regeneration in elect infants occurred before, during, or sometimes years after baptism (Calvin, Beza, Zanchius etc.).'

So far no harm was done. "But," Bavinck continues, 'This view prevailed when the church fell into decline by her neglect of discipline. Election and church, the internal and external *side*⁹⁰ of the covenant, formerly held together as much as possible, but increasingly distinguished since the time of Gomarus, moved even further apart. Within the ecclesia (church) the formation of an *ecclesiola* (small church) took place. Therefore, baptism was gradually entirely **separated** from regeneration. And as people still wished to maintain baptism for the children, it was understood and justified in various ways: as a sacrament of the church and a pledge of the seed of believers in general; or as a confirmation of the objective conditional promise of the gospel; or as proof of partaking in the external covenant of grace; or as a guarantee of an amissible rebirth—a rebirth, **but not unbreakably connected to salvation**, but later to be confirmed by personal faith; or as a pedagogical tool that at a later age spurs the baptized person on toward genuine conversion.'

Further:

'The conflict flared up time and again on the issue of the form of baptism. Some understood the expression, sanctified in Christ, as an internal renewal by the Holy Spirit and therefore objected to submitting this baptismal question to the parents, who, although still presenting their child for baptism, did not show any deference to God or his commandment. Others understood the expression in an objective covenantal sense. They regarded baptism as nothing more than a sign of an external covenant, to which they were sufficiently entitled by a historical faith and an inoffensive life.'

From this fact Bavinck concludes that baptism was well-nigh completely deprived of its value. In reality, the doctrine of baptism was introduced that in the century of the Reformation was already held **by the Socinians and Anabaptists** and later by the Remonstrants and rationalists. They did not consider baptism as a seal of a God-given grace, but as some kind of confessional act. According to them, baptism does not effect or grant anything. It is nothing other than a symbol of the transition from paganism to Christianity, a sign of faith and conversion or promise of obedience." [315-317]

Wielenga se konklusie na sy aanhalings van Bavinck, is dat kerklike praktiese verval en ontrou nie die bedoeling van Skrif, belydenis ek formuleer mag verander nie:

"Therefore, the person who is called to pronounce an exegetical judgment on some of the expressions in the baptism form may not follow the opinion that subsequent theologians in days of ecclesiastical backsliding had chosen —**sacrificing pure doctrine to practice**. He may even less assume a sacramental and covenantal doctrine that was openly detested and contested by our fathers. He must consider the form from the situation in which it emerged and regard it against the background of the covenantal view that it encompassed. Whoever

⁹⁰ Let wel die versigtige bewoording: daar is nie twee verbonde nie, maar *twee kante* van die verbond, iets wat d'Assonville nie erken nie?

does otherwise pronounce a subjective and appreciating, but not a pure, objective, historical judgment." [317]

Wielenga haal nog die volgende vier bronnen aan ten gunste van 'innerlike heiligheid' by die eerste doopvraag:

3.7.7 Heinrich Bullinger

"I ask you, why do we baptize our minor children? Because they make a verbal confession? I think not. Do we not baptize them because God commanded to bring them to him? Because he promised to be a God to us and to our seed? And because we believe *that God out of mere grace and mercy adopted and cleansed them by the blood of Jesus Christ and made them heirs of his eternal kingdom?* As we baptize children for these reasons, we have now sufficiently shown that grace is not first given by baptism, **but that by it what they already have beforehand is sealed to them.**" [318]

3.7.8 Zacharias Ursinus

"The first reason children must be baptized **is that the Holy Spirit also works in them** and inclines them to believe and obey God, even though they cannot believe ***in the same way*** as the adults believe." [318]

3.7.9 Caspar van der Heyden (Short and Clear Proof of Holy Baptism)⁹¹

"As our little children are not only reckoned dead in Adam, but are truly dead, ***so also in Christ they are not only reckoned as alive***, but they are incorporated in Christ as tender shoots so that they can partake of his life." To the Anabaptists he directs the following question: "If now the children are pure and holy...and such does not happen by the Holy Ghost, by regeneration, nor by the incorporation into Christ, then tell us by what did this actually happen?" In this question Van der Heyden clearly reveals what his opinion is." [318]

3.7.10 Bastingius (Explanation of the [Heidelberg] Catechism of the Christian Religion)

"The second reason for infant baptism is therefore founded on the following, that children, no less than adults, are promised the forgiveness of sins and the Holy Spirit. And from this infant baptism is thus decided. As it is revealed that the sign and external ceremony can in no way be denied to those who are promised ***and given the things signified***, such as forgiveness of sins and the Holy Spirit, and as it is evident that immature children are promised and given the forgiveness of sins and the Holy Spirit, how then can the element of water justly be withheld from young children?" After having mentioned this first, he proves the above from Matthew 19:14, in connection with John 3:5, and concludes: "**There is no doubt of their (the children's) regeneration, which is even more strengthened by the fact that regeneration is a work of the Holy Spirit.**"[319]

3.7.11 B. Smytegelt (Kort Begrip van de Heidelbergse Catechismus, 1977: 92-93)

"De kracht van de Doop hangt immers niet aan het vele of weinige water, maar aan de betekende zaak, nl. aan het bloed en de Geest van Christus. Ez. 36, 25: Dan zal Ik rein water op u sprengen en gij zult rein worden".

Zo heeft God willen aantonen, dat die bediening Hem behaagde. Wat wil dat zeggen? Gij die gedoopt wordt, zijt vuil en onrein; gij hebt water nodig. Gij wie de betekende zaak toegepast wordt, zult rein worden. Hij die daar gebracht wordt, is een onreine, (vol) met erfsonde en verdorvenheden. Als wij nog in de natuur(staat) leven, zijn we uiterst 44) vuil en onrein voor God. Wij hebben water nodig, om ons te reinigen. Er is een Fontein geopend,

⁹¹ Samesteller en/of mede samesteller van die doopsformulier.

Zach. 13, 1. Dat is de Geest in Zijn werkingen. Wie met dat water besprengd wordt, zal zijn zonden en verdorvenheden allengskens te boven komen. En eens zult ge volmaakt voor God gesteld worden, zonder vlek of rimpel, Ef. 5, 27.

Verzegelt de Doop dat nu aan alle kinderen?

Neen!

Wat wordt er dan bij de doop verzegeld?

1. Dat onder de kinderen die daar gedoopt worden, ***de uitverkorenen*** — van God aan Christus gegeven en door de Heere Jezus gekocht — ***zo zeker in de loop van hun leven veranderd zullen worden***, als zij daar dat uitwendige water ontvangen hebben.
 2. ***Zo zeker*** zult gij ook gerechtvaardigd worden door het bloed en de Geest van Christus, en zo zeker zullen uw zonden, om het bloed van Christus, vergeven worden.
 3. ***Zo zeker*** als gij de doop ontvangt, zal Ik met Mijn Geest in u wonen en u heiligen. Gij zult de zonde niet kunnen doen. Mogelijk wordt ge wel eens verleid, maar het zal geen opzet van uw kant zijn.
 4. Hier wordt de Drieënige God aangeropen. Ik ben uw Getuige niet alleen, ***maar Ik verzeker u***, dat Ik voor u zorgen zal. Als uw vader of moeder sterft, dan zal Ik, God de Vader, uw Vader zijn; Ik, God de Zoon, zal uw Verlosser wezen; Ik, God de Heilige Geest, zal in u wonen. Hoe benauwd is dikwijls een vader of moeder over hun kind! Maar bedenkt, dat de Goddelijke zorg over ze gaan zal.
 5. ***Zo verzeker Ik u***, dat zo zeker als gij gedoopt wordt, gij even zeker ook eenmaal in de hemel volmaakt voor Mij staan zult, zonder vlek of rimpel, Ef. 5, 27.
- Nu kunt u wel zien, dat er geen bezwaar tegen is, om op de vraag antwoord te geven, als er gevraagd wordt: Of wij geloven, dat alle kinderen die in Adam begrepen zijn, verdoemd zijn, en of allen die Christus toebehoren, zalig zullen worden?
- U doet slechts belijdenis van één hoofdvraag, 1 Kor. 15, 22 en Rom. 5. Gij belijdt met vers 19, dat gij gelooft dat allen, die onder Adam behoren, der verdoemenis onderworpen zijn; en dat allen die in Christus begrepen zijn, in Hem leven zullen.
- Deze Doop laat God nu ***bediend worden aan de kinderen, en ook wel aan volwassenen***, die de doop in hun kinderjaren niet ontvangen hebben; maar overigens aan de kinderen. "U komt de belofte toe en uwen kinderen", Hand. 2, 39, Luk. 18."

3.8 B. Wielenga se konklusie by die eerste doopvraag,

"If we review the entire four-part argument derived from the expression itself in the baptism form, from the immediate context, from the entire line of thought of the form, and from the doctrine of the covenant of grace in the glory days of Reformed theology, ***we may safely conclude that sanctified in the first baptismal question was understood and intended by the compilers in a real, internal sense.***" [319]

Uit die geskiedenis, is daar ook die volgende verduidelikings uit die tyd van die Afskeiding in Nederland in die 19de eeu:

3.9 Die 'vader van die Afscheiding': Hendrick de Cock (1986: 493, 494), skryf in sy *Korte Verklaring van den Kinderdoop in Vragen en Antwoorden*,)

"Vraag 18: Aan wien werd dan de besnijdenis **bediend**? Antwoord: De besnijdenis moest **bediend worden aan alle kinderen die in Abrahams huisgezin waren**, niet alleen die uit zijne lijve waren gekomen, maar ook aan die welke uit zijne onbegenadigde knechten gesproten waren, en die hij van vreemde volkeren gekocht had, welke alle in zijn huisgezin ingelijfd waren; deze alle werden aangezien als Abrahams kinderen dewijl zij in dat huisgezin waren, waarvan hij de vader was Gen. 17:23-27.

Vraag 19: De besnijdenis in het ligchaam aan de kinderen **bediend**, voor wie was dat een Sacrament? Antwoord. Niet voor dat kind dat besneden werd in het bijzonder, hetwelk niets wist van het geen er gedaan werd, noch voor eenen onbegenadigden knecht waaruit het gesproten was en aan wien geene belofte was gedaan, maar de besnijdenis was een Sacrament voor Abraham aan wien God de belofte gedaan had Gen. 17:10.

Vraag 20: Werd deze belofte dan alleen aan Abraham gedaan? Antwoord: Neen de besnijdenis aan het ligchaam der kinderen, **bediend**, verzegelde aan Abraham de belofte die God aan hem gedaan had, aangaande zijn zaad; **die belofte raakte niet al de kinderen van Abrahams huisgezin, hoofd voor hoofd, maar alle de uitverkorene kinderen welke God naderhand zoude aanwijzen Rom. 9:7, 8.**

Schoon die besnijdenis een zegel voor Abraham was, nogthans werden de kinderen daarvan niet uitgesloten; want wanneer de belofte aan Abraham verzegeld werd, zoo werd ze daardoor te gelijk **aan de kinderen der belofte verzegeld**, vermits het eene belofte was, welke die kinderen raakte en uit kracht dier verzegeling **aan hen zekerlijk vervuld zoude worden**. Wanneer **de kinderen der belofte** bekeerd werden en in de voetstappen des geloofs van Abraham traden, kregen zij zulk eene betrekking op die besnijdenis, dat dezelve nu ook een zegel voor hen in het bijzonder werd, zonder dat de besnijdenis van natuur veranderde: **voor een kind dat verloren ging konde de belijdenis geen Sacrament zijn om aan hetzelfde de belofte te verzegelen**, dewijl de belofte niet aan dat kind maar aan Abraham gedaan was, **niet met opzigt op elk kind hoofd voor hoofd, maar met opzigt op de uitverkorene kinderen, tot welke dat verworpen kind niet behoorde**, Rom. 9:7, 8 Gen. 17:10. ..."

En De Cock (498) skryf spesifiek oor die FBK se bewoording by die eerste doopvraag, 'in Christus geheilig' as volg:

"(H)et Formulier der jonge kinderen zegt, dat de jonge kinderen als erfgenamen des rijks Gods en zijns verbonds moeten doopen, dit wil te kennen geven de kinderen der belofte **welke van te voren niet ons maar Gode bekend** Rom. 9 vs. 7,8; zijn waarachtige erfgenamen van Gods rijk en verbond, en de gemeente onvangt in het ligchaam van ieder kind een zegel dat God die aan velen de erfenis reeds heeft uitgedeeld, **dezelve aan alle te zijner tijd zekerlijk zal geven**.

(H)et Formulier zegt: geliefden in den Heere Jezus Christus! Hier moet men niet zien op de ouders of getuige die het kind te doop brengen, maar op de gemeente waaronder zij behooren, zijn zij begenadigden, dan zijn zij wezenlijk bondgenooten, zijn zij onbegenadigden dan zijn Zij onderscheiden van de ongeloovigen, gelijk Israël afgescheiden was van de ongeloovige Heidenen en werden in een uiterlijke heiligheid Israëls genaamd Ezech. 16:20, 23-37, Rom. 9:6.

(H)et Formulier zegt, dat of onze kinderen ***in Christus geheiligd zijn*** en daarom als lidmaten der gemeente behooren gedoopt te worden, ***men kan niet zeggen dat alle kinderen die gedoopt worden inwendig heilig en eigenlijk gezegd leden die door den H. Geest dadelijk vereenigd zijn***, en nooit onbekeerd kunnen worden, maar alle kinderen onzer kerk, waarlijk uitwendig geheiligd zijn, dat is dat zij eene ware betrekking op de inwendige kerk hebben, en daardoor van de kinderen der ongeloovigen afgezonderd en onderscheiden zijn, dit leert Paulus, dat een ongeloovig man of wijf door de betrekking op een geloovig wij of man zoodanig geheiligd is, dat hunne kinderen ook heilig zijn 1 Cor. 7 vs. 14.

Hier verstaat de Apostel door het woord heilig ***geene inklevende heiligheid of vernieuwing des harten***; want hoe zoude een ongeloovig man of wijf zonder geloove inwendig geheiligd of vernieuwd kunnen zijn; maar het woord heilig beteekend hier naar zijne gemeene beteekenis ***eene afzondering***, waardoor iemand betrekking en een zeker regt op de heilige kerk, en het heilig verbond deelachtig is, ***en in dezen zin*** zijn de kinderen in den schoot der kerk of geboren of

overgenomen heilig, niet dat zij inwendig vernieuwd zouden zijn, maar voor zoo ver zij van de kinderen der ongeloovigen buiten de kerk, afgezonderd den Heere toegewijd zijn, en zekere betrekking op de kerk, het verbond en de beloften hebben, ***gelijk de kinderen, de knechten en vreemden in Abrahams huis***, Gen. 17 vs. 13".

3.10 Die Afscheiding se Synode van Utrecht, 1837 (Engelsma, 2011: 11),

"The Secession Synod of Utrecht (1837) officially pronounced on the relation of covenant and election. Quoting Romans 9:6 and 8, the authoritative declaration of the Secession churches was that God's eternal decree of election determines covenant grace, covenant promise, covenant salvation, and the covenant membership of the children of believers:

The children of believers are included in the covenant of God and his congregation with their parents by virtue of the promises of God. Therefore, synod believes with Article 17 of Head 1 of the Canons of Dordt that godly parents must be admonished not to doubt the election and salvation of their children, whom God takes away in their infancy. Therefore, synod, with the baptism form, counts the children of believers to have to be regarded as members of the congregation of Christ, as heirs of the kingdom of God and of his covenant. Since, however, the word of God plainly teaches that not all are Israel who are of Israel, and the children of the promises are counted for the seed, **therefore synod by no means regards all and every one head for head, whether children or adult confessors, as true objects of the grace of God or regenerated.**"

3.11 Simon van Velzen, soos verwoord deur T. Bienen (van't Spijker, 1983: 423, 423),

"In een tweetal artikelen in *de Bazuin* (7 en 14 augustus 1857) besprak hij de betekenis van de eerste doopvraag. De zaak stond in verband met wat de curatoren hadden gerapporteerd op de synode van Leiden (1857): 'Het is de Synode bekend dat er zich tweederlei rigting in de Kerk openbaart, welke ook onder de Docenten bestaat.' In een aantal punten werd toen uitspraak gedaan over wat de studenten moest worden ingeprent. Ten aanzien van de doop sprak de vergadering uit, dat bij de verklaring van de leer van de doop moet worden aangetoond, dat de kinderen der gemeente als leden gedoopt moeten worden; ***maar 'gelijk niet allen Israël waren, die uit Israël waren, dat zoo ook onder de kinderen der geloovigen onbekeerden en verworpenen zijn.***' Wij vergissen ons niet, wanneer we in

deze 'pacificatie-formule' de hand van Van Velzen herkennen. Hij wil het begrip 'leden der gemeente' wel heel positief vullen. Tegelijk wil hij er op wijzen, **dat niet voor allen gelijkelijk de beloften in dezelfde mate gelden**: het is niet al Israël wat Israël heet! In die trant schreef hij dan ook na de synode van 1857 in de Bazuin.

Wat betekent de uitdrukking 'in Christus geheiligd'?

Het betekent veel meer dan een uitwendige afzondering van de kinderen der ongelovigen. Maar de betekenis kan ook niet zijn, dat de jonge kinderen der **gelovigen 'inwendig geheiligd, vernieuwd of wedergeboren zijn'**. Weliswaar kan de Heere de weldaad van de heiliging 'dadelijk' schenken. Maar in de regel vernieuwt de Heere hen die zalig worden niet vanaf de geboorte. Van Velzen spreekt ook over verbondsheiligheid, maar dan in die zin, dat al zijn de kleine kinderen van het geestelijk leven verstoken, hun alles, wat tot het heil nodig is geschonken zal worden. De uitdrukking 'in Christus geheiligd' **mag men niet laten slaan op alle kinderen hoofd voor hoofd. Zij heeft betrekking op het zaad der belofte in het algemeen gesproken. Het is daarom gemakkelijk te verstaan,**

'dat het formulier, wanneer het spreekt van de heiliging in Christus van onze kinderen, **deze uitdrukking niet tot ieder kind, dat gedoopt wordt, in het bijzonder betreft**, maar onbepaald spreekt van de kinderen der gelovigen, evenals wij nog spreken, wanneer wij bijvoorbeeld zeggen, dat onze landgenooten nijver, verstandig, dapper of iets dergelijks zijn, ofschoon wij daarom niet aan ieder landgenoot in het bijzonder zulke eigenschappen toekennen.' Zo wordt dus **niet** van ieder gedoopt kind in het bijzonder gezegd, dat het in Christus geheiligd is, **maar van de kinderen der gelovigen in het algemeen**. Zolang het niet uit de kenmerken blijkt kan men niet zeggen wie ertoe behoren. In dit voorrecht delen **alleen de uitverkorenen**. Van Velzen meent, dat men op deze manier alle aanleiding wegneemt om tot het gevoel van de baptisten te vervallen."

Engelsma (2011: 10) skryf as volg oor van Velzen en haal hom aan,

"Writing in 1857, Simon van Velzen, the outstanding theologian of the Secession, **taught that election not only governs covenant grace and salvation but also determines who the children of covenant promise are**. At the same time van Velzen made plain how the fathers of the Secession understood the phrase "sanctified in Christ" in the Reformed baptism form:

We know that everyone who is sanctified in Christ is **infallibly** saved, that the covenant, of which baptism is sign and seal, is called **an eternal covenant of grace, so that they who are included in it cannot perish**. How then must we understand it, when at baptism the little children are said to be "sanctified in Christ"? Must we conceive this of all children who are baptized, of all children head for head who have believing parents? Neither the one, nor the other! It is incontrovertible, I think, that the words in view **cannot be understood definitely of every child who is baptized**. Rather, they have reference to the seed of the promise, and here **the elect** are counted for the seed."

3.12 Helenius de Kock, soos verwoord deur T. Brienens (van't Spijker, 1983: 424, 425)

"De Cock zegt bezwaar te hebben tegen die uitdrukking 'voorwerpelik in die verbond is'. 'Ik acht die uitdrukking ongelukkig gekies, en aanleiding gevende tot een verkeerde opvatting. Niet die **verbond**, alleen **die bediening des verbonds** is voorwerpelik. Waar God

het verbond stelt, daar schenkt Hij ook de genade des Verbonds en kan het verbond niet worden verworpen. De bediening des verbonds door het Woord en de sacramenten strekt zich echter verder uit, en is, zo gij dit woord wilt, voorwerpelijk. Zij komt tot den mensch en kan door ongeloof worden verworpen.'

In dit geval staat zo iemand, wat de **bediening** van het verbond van God in de wereld betreft, met de ware bondgenoten in dezelfde relatie tot het verbond. Goederen en zegeningen van het verbond ontvangt hij, voor zover die door de bediening van het verbond worden medegedeeld. Maar zijn verwerping van de God van het verbond doet hem vervreemd blijven van de eigenlijke zegen. Kind des Koninkrijks is hij, maar toch zal hij eenmaal buitengeworpen worden. Lid van de kerk is hij, maar hij zal eenmaal horen: Ik heb u nooit gekend.' ...

Men kan niet ontkennen, dat in alle formuleringen, die we hebben aangetroffen iets blijkt van de twee lijnen, die in ieder spreken over verbond en doop aanwezig zijn. Het is de lijn van Gods verkiezende genade, die zich in het verbond realiseert. En daarbij is het de werkelijkheid, waarin die genade zich realiseert, die altijd dwingend aanwezig is. Zorgvuldig heeft men de bewoordingen gekozen, die aan het geheim van de genade recht zouden kunnen doen."

3.13 A. Kuyper (De leer van der Verbonden)

"If someone asks whether the covenant then is established with non-elect persons and whether the difference between election and covenant must then be sought in this, that in election only those who are chosen are included, whereas in the covenant also the reprobated are included, then from the very outset must a supposition of this nature be diametrically opposed...

The covenant of grace is absolutely not an uncertain covenant, but on the contrary an absolutely certain covenant, that only and exclusively has the elect in view. No one is a member of that covenant than one who has received grace or who is destined for grace. The rich, glorious promises that are contained in the covenant of grace by God the Lord are absolutely not offered on the basis of uncertain chance, but are applied to the elect children of the inheritance in the light...Not a single one of the promises of the covenant of grace is for him [who is and remains spiritually dead]."

Kuyper added, "To say that in baptism, according to the baptism form, the promise of eternal salvation is given, personally and essentially, **to every baptized child, head for head, is nothing other than an annihilation, by Arminian poison**, of the rich life that wafts to you from this form" (Wielenga, 2016: 57]

3.14 Vervangingsformule van Utrecht sinode (1946)

"In this covenant [of grace] the Lord comes to us with the promise of salvation and, on the basis of this promise, with the demand to faith and repentance. Both of these, promise and demand, are related to each other in such a way that human responsibility is fully maintained and yet the Lord is not dependent in his covenant on the doing of man. In the promise, surely, he not only testifies that everyone who believes in the Son has eternal life, but he also promises the Holy Spirit, who works faith, by which he makes us partakers of Christ and all his benefits. Accordingly, he works in his elect that which he demands of all, fulfilling to them all the promises of the covenant, reckoning for the seed, not "the children of the flesh," but "the children of the promise" (Gen. 17:7; Gen. 18:19; John 3:36; Isa. 59:21; Jer. 31:31–

34; Gal. 4:28–29; Heb. 8:10–11; Heid. Cat., Q&A 74; Canons of Dordt, 3/4:10; Rom. 9:6-8; Gal. 3:16).

According to the word of God, the children of believers are included in the covenant of God and in his church, as well as the adults, and are sanctified in Christ, so that they have part in the promise and are placed under the demand of the covenant.

At the same time, Scripture teaches us that they are not all Israel that are of Israel. Yet, because it is not given to her to judge the secret things, the church must make no distinction between members, but, building on the promise of God and in harmony with the teaching of Scripture, view and deal with the children as such as partake of the regenerating grace of the Holy Ghost, unless they reveal themselves as unbelievers (Gen. 17:7; Heid. Cat., Q&A 74; the first question of the baptism form; Rom. 9:6; Ps. 22:31; Isa. 44:3; Isa. 59:21; Mark 10:14; Acts 16:31, 34; Eph. 6:1).⁹²

3.15 'Hierdie kind van U' (Totius)

In Suid-Afrika, het Totius in die Kerkblad ook geskryf oor die eerste doopvraag (*Het Kerkblad*, 1907). Totius skryf oor die frase 'hierdie kind van u', na aanleiding van 'n vraag, met verwysing na Wielenga as bron wat hy aanbeveel:

Ds. J. A. du Plessis vra vir ons:

"Sal u my inlig oor die volgende vraag: In sommige uitgawes van die Doopformulier staan in die voorgebed 'dat U hierdie kind genadiglik wil aansien', en in die uitgawe van dr. Kuyper: 'dat U hierdie kind van U genadiglik wil aansien'.

(1) Is daar verskil met die oog op die inlywing in die verbond van die genade?

(2) Watter een is die korrekte lesing?"

Dit is goed dat die br. hierdie saak aanroer. ***Wysiging van die oorspronklike formulier het gewoonlik gepaard gegaan met 'n verslapping van die genadeverbond.***

Dat die lesing - "hierdie kind van U" - van die uitgawe van prof. Rutgers, met medewerking van dr. Kuyper en Bavinck, die regte is, glo ons is 'n uitgemaakte saak. Prof. Rutgers het die uitgawe van 1611 met die opmerkings van die Dordtse Sinode noukeurig laat herdruk en het daarmee metterdaad die offisiële teks gegee, soos deur prof. H.H. Kuyper skitterend aangetoon is in sy strydskrif teen prof. M.A. Goosen, getiteld: *De authentieke tekst der lithurgische schriften* (Höveker en Wormser, 1901).

Vandaar dat dr. Wielenga reg gehad het om in sy *Onze Doopsformulier* te skryf:

"Die kerkrade moet dus toesien dat die predikante hierdie uitgawe op die kansel gebruik."

Wat nou die punt in kwessie betref, kan twee redes opgegee word vir die weglating van die woordjie "U".

Die eerste kry ons in die aantekening van prof. Rutgers. Hy sê:

"In die offisiële teks staan hier aan die kant aangeteken: of hierdie kinders, ter herinnering daaraan dat hier, en in die orige deel van die gebed, die enkelvoud soms in die meervoud

⁹² Bronne oor verbondstryd in Nederland in die eerste helfte van die 20ste eeu; S. Du Toit, *Stryd en Skeuring in die Nederlandse Kerke* (oor die verbond); S. Le Cornu, *Die Genadeverbond: voorwaardelik of onvoorwaardelik?*, almal hier beskikbaar: <https://proregno.com/2010/06/23/n-vriend-van-god-artikels-oor-die-genadeverbond/>

verander moet word. Omdat net dit die bedoeling is, het die weglating van die voornaamwoord U (wat in die uitgawes van die 16de eeu gestaan het) in hierdie kant-tekening natuurlik geen betekenis nie; en daar kan allermens daaruit afgelei word dat hierdie voornaamwoord as daar meer kinders is, weggelaat moet word. In die gangbare redaksie wat ruim 2½ eeue bestaan, is die meervoud in die teks opgeneem; en daarby het die voornaamwoord U heeltemal weggeval."

Vir die lesing "hierdie kind" het hulle dus in die plek gestel die in die kant aangetekende "hierdie kinders" en die U eenvoudig weggelaat. En so is reeds eeue lank die verkeerde lesing in swang.

Maar daar kan 'n tweede rede gevind word vir die weglating van die woordjie "U".

Dit: daar is nie meer met die genadeverbond gereken nie. Hulle kon hulle nie meer voorstel dat 'n kind wat nog nie bewus kan glo nie, **ook 'n kind van God genoem mag word nie**. Ons kinders, so het hulle tog eintlik gedink, verskil by hulle geboorte nie veel van die heidenkinders nie. **Daar kom eers by die bekering verskil**.

Dat by so 'n beskouing die betrokke uitdrukking in die voorgebed gehinder het, is maklik te verstaan. As 'n ouer nie met sy hele hart die verbondsleer omhels nie, kan hy nie tot God vir sy kind bid as: "hierdie kind van U" nie.

Hieromtrent skryf dr. Wielenga dié skone woorde:

"Hierdie kind van U staan daar. En daardie klein voornaamwoordjie sou ons nie graag wil mis nie. Dit is nie 'n goeie teken dat hierdie U nou al so 'n lang tyd uit die meeste uitgawes weggelaat is nie, terwyl dit in die uitgawes van die 16de eeu deurgaans daar gestaan het. Wie in die verbondsgedagte leef, voel dat hierdie U hier pas, en is bly dat hy dit hier mag bid.

"Die kind waarvoor die gebed in die gemeente opgaan, is nie dieselfde as die heidenkind nie. Hy is gebore op die terrein van die Woord, op die erf van die verbond, en daarom het hy 'n betreklike reg op die doop. By die bespreking van die kinderdoop het ons gewys op die klag van die Here teenoor sy volk: Julle het my kinders gevat en hulle vir die Molog geoffer. As God die kinders van Oud-Israel sy kinders genoem het, sou Nieu-Israel, wat immers hoër staan, dan nie kan sê: Wil hierdie kind van U genadiglik aansien nie?

"Natuurlik beslis hierdie woord U nie oor die inwendige staat van die bepaalde kind nie. **Daarmee word nie gesê dat die gemeente uitspraak lewer of hierdie spesiale kind tot die ewige lewe uitverkies is nie**. Wanneer dit die kinders van die gelowiges **in die algemeen** betref, dan weet en glo, ja, dank die gemeente dat God hulle tot lewende lidmate van Christus aangeneem het, maar van 'n bepaalde kind mag en kan die gemeente nie sê: Hy is uitverkore nie. **Hy kan tog ook 'n Esau wees**."

"Maar, met hierdie beperking vooropgestel, moet aan die ander kant vermaan word om die woord U in sy volle rykdom te laat geld. Dit is 'n beroep op wat in die formulier voorafgegaan het in daardie heerlike pleidooi vir die kinderdoop. Dit is 'n herinnering aan, 'n samevatting van alles wat gesê is om die onderskeid tussen verbondskind en heidenkind in die lig te stel.

Hierdie kind van U wil dus sê: **Die kind vir wie U gesê het: Ek sal vir jou 'n God wees. Van wie Petrus getuig het: Die belofte kom jou toe. Vir wie Christus sy priesterlike hande seënend opgelê het.**"

Mag ons deur hierdie aanhaling opnuut die aandag van ons lesers vestig op hierdie **belangrike** boek (verwysing na B. Wielenga se boek *Onze Doopsformulier* wat ook nou in Engels vertaal is⁹³), waarin elke woord van die formulier verduidelik en in sy oorspronklike krag herstel word. Die lees daarvan sal 'n kragtige waarskuwing wees teen die gewoonte wat in ander kerke in ons land heers om nie alleen woorde nie maar ook hele sinne en gedeeltes uit hierdie kosbare aktestuk van ons vaders weg te laat."

3.16 Engelsma se verklaring van die FBK (2011: 33-62)

Prof. DJ Engelsma, een van die belangrikste kenners van die verbond en verbondsdebatte deur die eeue, veral die 20ste eeu tot nou, maak hierdie baie belangrike opmerkings oor die volgende deel van die FBK, as begronding van die kinderdoop, wat ek in vier hoofpunte deurgee:

"En hoewel ons kinders hierdie dinge nie verstaan nie, mag hulle nogtans nie daarom van die doop uitgesluit word nie, aangesien hulle sonder dat hulle dit weet, aan die verdoemenis in Adam deel het en ook, sonder dat hulle dit weet weer ***in Christus tot genade aangeneem word.***"

Punt 1: *die uitverkiesing bepaal die verbond en is ook die sleutel om die FBK te verstaan*

"The Reformed baptism form teaches that ***election governs the covenant*** with regard to the covenant children and their salvation when, in the doctrinal part, it states: "Although our young children do not understand these things, we may not therefore exclude them from baptism, for as they are without their knowledge, partakers of the condemnation in Adam, so are they again received unto grace in Christ." According to this part of the baptism form, infant baptism is based on, and signifies, the work of God in the covenant of receiving our young children again unto grace in Christ. Their reception unto grace in Christ is the salvation of our infants. To be received unto grace in Christ is salvation. As is implied by the contrast with their natural state of being "partakers of the condemnation in Adam," their being again received unto grace in Christ is our infants' justification. It is also their sanctification, that is, the regenerating work of the Spirit of Christ in their infant hearts, just as their natural condemnation in Adam also involves their total depravity. No one is ever received unto grace in Christ by being freed only from the guilt of sin, ***without also being cleansed from sin's pollution.***"

Punt 2: *Kinders word aangeneem as 'kinders' (babas), nie eers later as hul 'volwasse' is nie*

"The Reformed baptism form affirms that God bestows this salvation upon our infants ***in their infancy.*** The thought of the form is unquestionably this: As our infants at the baptism font are "without their knowledge" partakers of the condemnation in Adam, so are these infants at the baptism font "without their knowledge" again "received unto grace in Christ." Just as they are, in their tenderest infancy, naturally exposed to the wrath of God by virtue of their connection with Adam, so are they, in their tenderest infancy, the objects of the saving grace of God by virtue of their relation to Jesus Christ in the new covenant.

Punt 3: *Die kinderdoop getuig juis van die grootheid van God se **genadige** uitverkiesing*

Thus the form makes plain that election governs the covenant with regard to the salvation of the children of believers. For one thing, the salvation of infants can be ascribed to nothing else but God's **gracious** election. Infants are not only incapable of performing any act upon which their salvation might depend (they are completely oblivious to what is happening in the administration of the holy sacrament), but are also by nature guilty and totally depraved.

⁹³ <https://proregno.com/2017/01/11/hierdie-kind-van-u-die-gereformeerde-doopsformulier-totius-en-dr-b-wielenga/>

Punt 4: *Die Here red ons kinders kragtens sy **belofte** van die genadeverbond, wat nie losgemaak of in stryd met die uitverkiesing verstaan mag word nie*

"God saves our infants according to his covenant promise, which is founded exclusively upon his eternal election. Election governs the covenant in this important respect, that election determines and accomplishes God's reception of the infant children of believers unto grace in Christ, that is, the salvation of these infant children, **in their infancy**. It is certainly nothing in the children themselves that determines their salvation in the covenant, for they are "partakers of the condemnation in Adam." It is certainly **no condition** performed by the children that determines their salvation in the covenant, for when they are received by God again into grace in Christ, they are **infants**. The oldest edition of the baptism form had the words "onze kinderkens" (our infants). This is the meaning of the translation "young children" in the form. Our infant children are objects of the saving grace of God in Christ, "without their knowledge," at an age **when they are not even capable of performing a work or fulfilling a condition**."

Engelsma help ons ook om die meer 'moderne' verskille oor die kinderdoop te verstaan, soos hy dit verwoord van verskillende sienings wat daar onder gereformeerdes (37-39):

"All objections to this plain teaching of the baptism form are doctrinal in nature. They are not due to **a right reading of the clear language of the form**, but to a doctrine of the covenant that differs from that of the form. They are not explanations of the form, but contrary views foisted on the form."

Siening 1: *Doopt wys net op 'n uiterlike heiliging*

"One such view holds that the form merely teaches that all the physical children of believers are formally and outwardly set apart from the world at baptism. Election, therefore, does not enter in. This is supposed to be the explanation of the statement that the infants are "again received unto grace in Christ." That reception unto grace in Christ is salvation does not need to be proved to any student of Scripture, but only declared. Besides, if the reception of our infants unto grace in Christ is merely outward and formal, having nothing to do with salvation, so also, according to the contrast in the baptism form, is their condemnation in Adam merely outward and formal, having nothing to do with being lost. To be condemned in Adam is real lostness! To be "received unto grace in Christ" is real salvation!

Siening 2: *Kinders is gered as hul 'n voorwaarde nakom*

"Another view likes to read the form as though it said, "so shall they again be received unto grace in Christ, if they fulfill a condition, or if they have a conversion experience, or if they believe." But the form does not say this. It is not speaking of a possible future salvation of the baptized infants when they are no longer infants, but grown men and women. Rather, the form teaches an actual, present salvation of the infants, in their infancy: "so are [emphasis added] they again received unto grace in Christ." It speaks of an actual, present salvation of the infants "without their knowledge." Therefore, to introduce the notion of conditions, or conversion experiences, into the form is absurdity.

Siening 3: *Die doop wys daarop dat alle kinders is geheilig*

"Yet another view explains the form as teaching that all the physical children of believers without exception are in some way "received unto grace in Christ." Infant baptism signifies and seals covenant grace toward all without exception, or a gracious covenant promise to all without exception, or even a gracious work of God within all. According to those who hold this view, "our young children" in the baptism form, like the seed of Abraham in Genesis 17:7

and the children of the promise in Acts 2:39, are all the physical offspring of believers without exception. All the physical children of godly parents without exception, therefore, are "again received unto grace in Christ."

Engelsma vat die probleme van laasgenoemde standpunt as volg saam (37-39):

Probleem 1: *genade is onweerstaanbaar en feilbaar*

"This popular view is the destruction of the Reformed faith at its very heart. It is the denial of the sovereignty and efficacy of the grace of God in Christ. Inasmuch as some of the physical offspring of believers perish, this view teaches the possibility of resisting, losing, and falling away from God's grace in Christ. Once the child was received by God unto grace in Christ; later the same child was cast away by God from his grace in Christ. It makes absolutely no difference whether this reception unto grace is conceived as God's favorable attitude toward the child, or as a spiritual power working within the child. In either case, there is a falling away from the grace of God in Christ. The grace of God in Christ fails to save some who once received this grace."

Probleem 2: *Christus het gesterwe, sy bloed het gevloei vir baie wat verlore gaan, of Hy het nie vir al hul sondes gesterwe nie*

"Implied also is the failure of the cross of Christ. As the first part of the baptism form teaches, reception unto grace in Christ in the covenant is based on the death of Christ. "When we are baptized in the name of the Son, the Son sealeth unto us that he doth wash us in his blood from all our sins." If all the physical offspring of believers are alike received unto grace in Christ, and if this is the significance of infant baptism, Christ must have died for all the physical offspring of believers without exception. Inasmuch as some of them perish in unbelief, the death of Christ did not actually atone for their sins and secure their everlasting salvation."

Probleem 3: *Die dopeling se vervulling bepaal die verbond, en nie God se belofte, God self nie*

"This raises the question: According to those who teach that all the physical offspring of believers without exception are received unto grace in Christ, what does determine the salvation of children in the covenant? It cannot be the grace of God, for all are the objects of this grace. It can only be the performance or nonperformance of certain conditions by the children themselves. And this is the teaching of those who contend that all the children alike are objects of God's covenant grace. All the children alike are received unto grace in Christ at baptism, but whether any will finally be saved depends upon their performance of certain works, their fulfilling of prescribed conditions of covenant salvation. Determined to separate the covenant and its grace, promise, and salvation from God's election, this view subjects the covenant and its salvation to the will and works of the covenant child. Not the will of God, but the will of the children governs the covenant.

If this were the doctrine of the Reformed churches in 1574, when the baptism form was adopted by the provincial synod of Dordt, and in 1618–19, when the form was adopted by the national Synod of Dordt, the Reformed churches would never have condemned the Arminian heresy."

Betekenis van die 'sanctified in Christ' is as die uitverkore kinders, nie elkeen kop-vir-kop wat gedoop is nie, volgens Engelsma:

"Regardless of the age-old controversy that has raged over the phrase "sanctified in Christ," the meaning of the baptism form is clear. ***"Our children" are cleansed from the pollution***

of sin by their union with Christ through his sanctifying Spirit in them. By this sanctifying work of the Spirit of Christ, they are living members of the church, the body of Christ made up **of all the elect** who are gathered out of the world by the Son of God.

This internal cleansing is based on Christ's shedding his blood for them on the cross. And this cleansing of "our children," which unites them to Christ's body, the church, is a reality already before they are baptized, since it is the reason they ought to be baptized: "and therefore, as members of his church ought to be baptized."

Obviously, it is not true that all of the physical offspring of believing parents are "sanctified in Christ." The experience of godly parents teaches otherwise. Scripture also teaches otherwise, both in its history and in its doctrine. There are Cains, Esaus, Absaloms, and Manassehs. There are those young people who, having been baptized, having been reared in the truth, and having made public confession of faith, tread the Son of God under their feet, count the blood of the covenant with which they were sanctified an unholy thing, and insult the Spirit of grace (Heb. 10:29). **It is evident, therefore, that the form refers to the elect infants of believing parents, and that the form considers the elect infants to be the children of believers.**

It is also the plain teaching of the form that the Spirit of Christ **as a rule** regenerates the elect children of believers in their infancy, already before their baptism. They ought to be baptized, not because someday they will be sanctified, **but because they already are sanctified.** Since the form, including the admonition to the parents, was adopted by the Reformed churches in the Netherlands as early as 1574, this was the doctrinal position of the Reformed churches from the beginning of their history." [41-43]

Volgens Engelsma, handhaaf baie gereformeerdes 'n **Baptistiese** siening van ons kinders as hul die FBK lees :

"One objection is raised by those churches maintaining the doctrinal position that infants of believers are merely outwardly and formally set apart from children of unbelievers. Because the infants of believers have this privileged position in a Christian home and in a Christian church, some of them are more likely to be converted when they grow up than are other children. This is all that "sanctified in Christ" means. This is all that the covenant promise to the children of believers means. This is all that infant baptism means. "Sanctified in Christ" in the first question of the baptism form has nothing whatever to do with any inward, spiritual cleansing of the infants from sin, and nothing to do with any union of the infants with Jesus Christ by the work of the Spirit of Christ in their hearts.

In fact, according to this position, all the infants of believers, with the exception of the elect among them who may die in infancy, are and remain spiritually dead, spiritually separated from Christ, and spiritually in Adam, until some of them may be converted in later life. Their spiritual condition is and remains the same as that of the children of unbelievers. Not only does this essentially Baptist doctrine govern the interpretation of the phrase "sanctified in Christ" in the baptism form, but it also governs the view that the churches who hold this doctrine take of the covenant itself and of the covenant promise.

God's covenant promise to be the God of the children of believers does not mean that he will be the God of our infant children when they are infants. But it merely means that he will be the God of our children when they grow up, become teenagers or even young adults, and are converted. That is, God will be the God of our children when they are no longer children.

Likewise, the covenant of God with believers and their infant children does not mean that infant children are actually included in the covenant as small friends of God, or in the kingdom as little subjects of Christ the king. All of them are, in spiritual reality, strangers from the covenant of promise and foreigners regarding the kingdom. That is, they are all outside of Christ. Infant baptism does not signify infant salvation, that is, the translation of the infants of believers from the kingdom of darkness into the kingdom of God's dear Son, by the regenerating work of the Spirit uniting the infants to Christ. Not at all! It merely signifies that the infants of believers, who are and remain outside of Christ, are set apart outwardly for evangelistic work by church and parents in the hope that some of them someday may be converted as adults." [43-45]

Engelsma vra 'n baie belangrike vraag aan hulle wat meen dat 'heiligheid in Christus' is bloot uiterlik, en nie ook innerlik en werklik nie, met verwysing na die eerste en tweede Adam se 'werke', albei is 'werklik', nie net 'uiterlik' nie:

"First, to explain "sanctified in Christ" as a mere outward and formal setting apart of the infants unto Christ does not harmonize with the description of the infants in the first part of the first question of the baptism form. In the first part parents are asked to acknowledge that "our children are conceived and born in sin, and therefore are subject to all miseries, yea to condemnation itself." [12] Only then follow the words, "yet that they are sanctified in Christ." The natural condition of our infants as conceived and born in sin and subject to all miseries, including condemnation, **is not merely outward and formal**. It is real, actual depravity and guilt. It is real, spiritual union with Adam. So, likewise, is their sanctification in Christ, which is contrasted with their depravity and guilt, a real, actual spiritual cleansing of them by virtue of their new union with Christ. If their sanctification in Christ is merely outward and formal, their corruption and guilt are, likewise, merely outward and formal. " [47-48]

H. Veldkamp (deel II: 61) vermeld dieselfde belangrike saak by sy verklaring van v/a 74 van die HK,

"Het Doopsformulier zegt dat zo: "hoewel onze kinderen deze dingen niet verstaan, zo moet men ze nochtans van de Doop niet uitsluiten, aangezien zij ook zonder hun weten der verdoemenis in Adam deelachtig zijn, en alzo ook **weder in Christus tot genade aangenomen worden**". Dat is **duidelijke** taal. De mens behoeft niet eerst volwassen te zijn, om deel te hebben aan de verdoemenis van Adam. Die erfenis krijgen we van de geboorte af mee. Evenmin behoeft men volwassen te zijn, om de genade van Christus deelachtig te worden. Op U ben ik geworpen, van de baarmoeder af. De kinderen zijn onwetend het voorwerp van Gods mishagen, maar in Christus tegelijk het voorwerp van Gods welbehagen. Deel te hebben aan Adam is een vreselijke werkelijkheid, deel te hebben aan Christus is een heerlijke werkelijkheid. **Maar beide zijn voor de kinderen des Verbonds werkelijkheden. ... gelijk, alzo!**"

Ons doop dus nie ons kinders, om hul kinders van God te maak (deur die doophandeling nie) of om hul later lidmate te maak nie, maar juis, soos ons bely in die FBK: dat hul 'in Christus heilig is, **en daarom** as lidmate van sy gemeente gedoop te word.' (eerste doopsvraag).

Calvyn (**Institusie** IV,15,22 en 16,6) verwoord dit as volg:

"Die suigeling wat uit hierdie lewe verhuis voordat hulle gedoop is, is nie uitgesluit uit die koninkryk van die hemel nie. Ons het reeds gesien dat God se verbond veronreg word as ons nie daarin berus nie - asof dit self swak is. Want die krag van die verbond hang nie af van die doop of van enige ander bykomende sake nie. Later kom die sakrament daarby as 'n

seël. Maar dis nie om die belofte van God effektief te maak nie (asof dit self gebrekkig is), maar bloot om dit vir ons te bevestig. **Daaruit volg dat die kinders van gelowiges nie gedoop word met die doel om hulle . . . dan eers kinders van God te maak nie. Inteendeel. Hulle word deur 'n erkende teken in die sigbare kerk geregistreer, omdat hulle deur die weldade van die belofte reeds vantevore tot die liggaam van Christus behoort het.** As die versuim om te doop dus nie te wyte is aan traak-my-nie-agtigheid, minagting of nalatigheid nie, is daar geen gevaar nie... Die genade is nie so onlosmaaklik verbind aan die sakramente dat ons dit nie deur die geloof uit die Woord van God kan verkry nie."

Opmerking: die verhouding tussen die eerste Adam en die tweede Adam, waarna die FBK as volg verwys as begronding van die kinderdoop: "En hoewel **ons kinders** hierdie dinge nie verstaan nie, mag hulle nogtans nie daarom van die doop uitgesluit word nie, aangesien hulle sonder dat hulle dit weet, aan die verdoemenis in Adam deel het en ook, **sonder dat hulle dit weet** weer in Christus tot genade aangeneem word," moet verstaan word soos die HK ook wys die verhouding is, in navolging van o.a. Rom. 1-3 en veral 5:12-21,

HK V/A 7, Waar kom dié verdorwe aard van die mens dan vandaan? Antw. Uit die val en die ongehoorsaamheid van ons eerste voorouers, Adam en Eva, in die paradys waar ons natuur so verderwe is, dat **ons almal** in sondes ontvang en gebore word.

Dus, al ons kinders, elkeen wat gedoop word, deel in die verdoemenis in Adam, maar dan:

HK V/A 20, Vr. Word **alle mense** dan weer deur Christus verlos **soos** hulle deur Adam verdoem is? Antw. Nee, maar **alleen** die wat in Hom deur 'n ware geloof ingelyf word en **al sy weldade** aanneem.

Almal is verdoem kragtens die verbreking van die skeppings- of Adamitiese verbond aan die verdoemenis onderworpe, maar alleen die uitverkorenes is in die genadeverbond deur die geloof ingelyf in Christus, as die wese van die genadeverbond Christus se bloed is (DL 2.8), dat Hy deur sy Gees ons weer in **genade** aanneem, wie en wanneer Hy ookal bepaal en dit laat plaasvind, 'voor, tydens, of na die doop', na sy soewereine vrye welbehae.⁹⁴

Engelsma se verlaring van 'sanctified in Christ' met verwysing na 1 Kor. 7:14

"Second, the first question significantly describes the sanctification of the infants of believers as a sanctifying of them "in Christ [emphasis added]." This is decisive for the issue of whether the sanctifying of them is an inner, saving work of the Spirit or merely a certain formal act by the church. Those who insist that the phrase in the first question merely refers to an outward and formal setting apart of the children, and not to a saving work of the Spirit in infants, find the biblical source of the phrase in 1 Corinthians 7:14, where the apostle assures believers married to unbelievers that "your children . . . are . . . holy."

⁹⁴ NGB artikel 34: "Ons glo daarom dat iemand wat tot die ewige lewe wil kom, slegs een maal gedoop moet word sonder om dit ooit te herhaal, want ons kan tog ook nie twee maal gebore word nie. **Hierdie doop is nie alleen nuttig solank die water op ons is en en ons dit ontvang nie, maar ook vir ons hele lewe.** Daarom verwerp ons die dwaling van die Wederdopers, wat nie tevrede is met die een doop wat hulle een maal ontvang het nie en wat bowendien ook nog die doop van die gelowiges se kindertjies veroordeel."

"Die kindertjies het op die oomblik waarop hulle besny is, nie begryp wat die bedoeling van die teken was nie. Tog is hulle waarlik besny met die doel om hul verdorwe en besoedelde natuur te dood. Later, wanneer hulle volwasse is, moes hulle dan daarvoor nadink. Kortom, die kindertjies word gedoop met die oog op die toekomstige bekering en geloof: want hoewel dit nog nie in hulle ontkiem het nie, lê die saad van die bekering en geloof tog reeds (deur die verborge werking van die Heilige Gees) latent in die kindertjies." (Calvyn, *Institusie*, deel IV, 16, 20).

Sien ook Aanhangsel 5.1, artikel 20 in hierdie verband.

The defenders of a merely external and formal holiness then argue that the holiness of the children in 1 Corinthians 7:14 must be a merely formal, “positional” holiness, since the passage teaches that also the unbelieving husband or wife is “sanctified” by the believer. Even if it be granted that the holiness of the children of a believer married to an unbeliever spoken of in 1 Corinthians 7:14 is merely an outward position, rather than inward cleansing (which is not the case), nothing has been decided concerning the phrase “sanctified in Christ” in the baptism form.

For the phrase in the baptism form adds two words that are not found in 1 Corinthians 7:14: “in Christ.” The source of the phrase “sanctified in Christ” is not 1 Corinthians 7:14, at least, not 1 Corinthians 7:14 exclusively.

This is why it was a mistake in the 1988 edition of The Psalter, used by the Protestant Reformed Churches, that someone inserted a footnote giving 1 Corinthians 7:14 as the biblical basis of the phrase “sanctified in Christ.”

The source of the teaching of a holiness “in Christ” is such passages as 1 Corinthians 1:2: “Unto the church of God which is at Corinth, to them that are sanctified in Christ Jesus, called to be saints.” Regarding the sanctifying of the children of believers, the source is such passages as Ephesians 6:1: “Children, obey your parents in the Lord [Jesus Christ].” “In Christ” describes the sanctifying of the infants as taking place in the union the infants have with Christ. This is a real, spiritual union. This is the living communion of covenant fellowship with Christ. Although the infants of believers are by nature in Adam, by virtue of God’s gracious covenant promise to them, they are in Christ. In that covenantal union with Christ, they are sanctified—really, inwardly, spiritually cleansed from sin and delivered from condemnation. It is only by virtue of this spiritual union with Christ the Lord, as Ephesians 6:1 teaches, that they can and do obey their parents from their earliest childhood. For children who are merely outwardly set apart unto Christ, obedience to the fifth commandment is an utter impossibility.” [48-49]

Engelsma se kritiek van die VGK (GKN vrijgemaakt), die Schilder beskouing wat hy beskryf as ‘n ‘voorwaardelike verbondsbeskouing’ in stryd met die Skrif, belydenis en FBK:

“This covenant doctrine vehemently denies that “sanctified in Christ” in the Reformed baptism form ***describes the elect infants of believers***. Rather, the phrase refers to all the children without exception. But the explanation of the phrase by this covenant doctrine differs from that of those who refuse to see anything more in the phrase “sanctified in Christ” than an outward and formal holiness.

This covenant doctrine recognizes that the first question of the baptism form speaks of a saving work of God in Christ with regard to infants who are, after all, the objects of the promise of the covenant. The covenant promise has the cross of Christ as its basis, the Spirit of Christ as its power, the spiritual blessings of salvation as its content, and eternal life as its goal. Its sign and seal is infant baptism—the sacrament of the atoning blood of Christ applied to the infant children of believers.

Accordingly, this covenant doctrine teaches that “sanctified in Christ” refers to a gracious covenantal attitude of God toward the infants and to a gracious covenantal work of God with regard to them. This attitude and work are saving in nature, even as the covenant has to do with salvation. This covenant doctrine does not like to speak of an inward, subjective, saving work of the Spirit in the infants. Infant regeneration is anathema to it, in spite of the fact that the opening lines of the baptism form teach that our infant children are “born again.”

But this doctrine of the covenant prefers to speak of an objective covenantal act of God with regard to the children of believers: He justifies all the offspring of believers and adopts them as his children. In keeping with its determined opposition to the truth that election governs the covenant, this covenant doctrine applies its understanding of “sanctified in Christ” to all the children without exception.

The first question of the baptism form is explained as teaching that all the children without exception are sanctified in Christ in the sense that all alike are covenantally justified and covenantally adopted by God. All alike are covenantally “in Christ.” But all are alike “sanctified in Christ” conditionally. The covenant with the children is conditional.

Whether the children remain in the covenant and are saved depends upon a work the children must perform, namely, faith. If a child refuses to believe, as many children of believers do, he perishes outside of Christ, regardless that once he was “in Christ.” He is condemned, *regardless that once God justified him.* He becomes a child of the devil, regardless that once God adopted him.”

This is the covenant doctrine and corresponding explanation of the phrase “sanctified in Christ” of the RCN (lib.) and of the Canadian and American Reformed churches. Klaas Schilder, foremost theologian of the RCN (lib.), described the covenant of grace as a “legal relationship” in the form of an agreement between two parties, God and his people.

In the covenant “two . . . parties . . . bind each other in an agreement.” [15] Because “man is a responsible creature who has to act according to independent thought and as an independent being, . . . the covenant becomes, because of the nature of man, a two way street.” The “two way street” is “the promise and the demand.”[16] The covenant of grace is God’s promise to and demand upon every baptized child. The promise comes to every baptized child of godly parents alike. With the promise comes to every baptized child the right to Christ and salvation. “What is promised and demanded you may consider as something that you have coming to you, as a right, and that gives certainty.” [17] The promise to every child gives (covenant) grace to every child. “A baptized child has that grace and that demand which he is allowed to have, which have been promised.”[18] “Through the promise of the washing through the blood of Christ they [all the baptized children without exception] have the right to righteousness, and now the Spirit wishes to continuously sanctify them.”[19]

Schilder fiercely inveighed against the doctrine that the covenant promise of grace has its source in, and is as particular as, God’s eternal election.

“Some are saying that God has chosen His covenant children from eternity. God promises them His grace, and only there where He pours out His grace is man actually in the covenant . . . They say the covenant contains from the Lord’s side, as a complete gift in election, eternal salvation: that is the covenant. No, say we, that we will never accept! Those people who describe the promise in this way so that it is stripped of the demand are gutting the covenant of its significance!”

In the promise God on his part is gracious to every baptized child, but the actual reception of grace depends on the child’s obeying the demand. The demand is, in fact, a condition, upon which the realization and fulfillment of the promise in the child’s salvation depend. “We must speak of conditions: I will not receive it [the covenant salvation that is promised] if I do not comply with the demand—faith is the first demand.” “The goods [lie] in the promise; if you accept the promise then it is for you.” Performance of the condition by a child is “from

Him.”[23] In the covenant theology of Schilder and the RCN (lib.), the covenant promise of grace to all the baptized children without exception is grace to all the children, including the loving desire of God to save all the children. It is a conditional grace to all the children, but it is grace to all the children—the covenant grace of God in the mediator of the covenant, Jesus Christ.

What Schilder expressed cautiously, another architect of the covenant theology of the RCN (lib.), C. Veenhof, expressed boldly. Explaining that (infant) baptism is a seal “on the promise of God,” Veenhof wrote, *It has seemed good to the Lord in his wonderful love to give his promise to all the children of believers. Or, to say it differently, it has pleased him to make a glorious promise to those children. That is, he says to all those children, head for head, day in and day out, seriously and sincerely: I am the Lord thy God. I establish my covenant with you. I wash you from all sins in the blood of our Lord Jesus Christ. My Holy Spirit will dwell in you. In sum, I promise you the complete forgiveness of sins and eternal life: all the treasures and riches that I will and can give to men.*

Veenhof added that this gracious promise comes to all the children with a demand. But “this demand does not make the promise poorer or weaker.”⁹⁵

... but every baptized child is also the recipient of (covenant) salvation by virtue of his or her baptism, according to Veenhof.

The Lord gives His promise to all children. In that promise, He solemnly pledges the whole of salvation to them. That salvation is, so to say, “wrapped up” in those promises. And now baptism is the seal upon that promise, in which complete salvation is “contained.” Therefore, when God baptizes a child [Veenhof referred to the administration of the sacrament to every child], that child thus receives, in that baptism, in that sealed promise, the entire salvation that God wills to bestow upon sinners.[25] Whether the gracious promise, which is theirs, and the “whole of salvation,” which all receive in the promise at baptism, do them any good and continue with them **depend, of course, upon the children’s performing the condition.**⁹⁶

This covenant doctrine, too, I have examined and criticized in my book *The Covenant of God and the Children of Believers*, so that I can be brief here.

This explanation does as little justice to the phrase “sanctified in Christ” as does the explanation of an outward and formal holiness. As I have already demonstrated, “sanctified in Christ” describes a work of the Spirit within infants who are united to Christ by the bond of a true faith. This work makes them living members of the one, holy, catholic, apostolic church of Christ. It is impossible that an infant (or anyone else) who has been sanctified in Christ and made a member of the body of Christ shall ever perish. The mighty grace of God that began the work of salvation in the infant will maintain and perfect the work. “God is faithful, who having conferred grace, mercifully confirms and powerfully preserves them [all those whom he has regenerated] therein, even to the end.”

The Canons explicitly deny that anyone can lose his adoption and justification, something the covenant doctrine I am presently examining affirms by its explanation of the phrase “sanctified in Christ.” According to this covenant doctrine, all the children of believers without exception are justified and adopted by God. This is supposed to be the meaning of “sanctified in Christ.” However, since these covenant works of God are conditional, many of

⁹⁵ Sien ook voetnota 11 oor Veenhof se standpunt.

⁹⁶ K. Dijk noem dit in 1939, *Gereformeerde Weekblad* (10-06-1939), 'een **conditioneel** verbond'.

the children eventually lose this justification and adoption. But the Canons deny that God ever permits any of his people “to lose the grace of adoption and forfeit the state of justification.”

The explanation of “sanctified in Christ” that applies the phrase to all the offspring of believers alike, while acknowledging that the phrase refers to a work of God's grace in the covenant, is a denial of the sovereignty of grace and therefore of the gospel of grace itself. Regardless that God's gracious work in the covenant is described as objective, taking form in a justification and adoption of the children, rather than in a subjective regeneration of the children, the covenant work of God that consists of sanctifying children in Christ is not effectual. It does not assure the salvation of any. It is resisted by many, who then perish forever outside of Christ. Denial of the sovereignty of grace is always, necessarily, the affirmation of the dependency of grace on the work of the sinner. God's covenant work of sanctifying all the offspring of believers, according to the explanation of “sanctified in Christ” by the RCN (lib.), fails in the case of many children, because his covenant work is conditional. It depends on the work of the children.

The clear and necessary implication is that the reason some continue in the covenant and are finally saved is their performing the condition. It is this conditional covenant doctrine regarding baptized children that the men of the federal vision are now developing into a bold attack on every one of the doctrines of grace confessed in the Canons of Dordt. At bottom, the heresy of the federal vision, like the conditional covenant doctrine it is developing, is opposition to the truth that election governs the covenant.”

Engelsma in sy verklaring van die doopgebed aan die einde (56-58):

“The Reformed church thanks God for **the actual salvation** of the children of believing parents; the forgiveness of their sins through the blood of Christ; the shedding of Christ's blood for them on the cross; and the uniting of them by the Holy Spirit to Christ by the mystical union of the bond of faith and regeneration, so that they are living members of Christ as adopted children of God. This actual salvation of the children consists of - the (objective) work of Christ for them on the cross: “through the blood of thy beloved Son Jesus Christ.”

- It consists as well of the (subjective) work of Christ in them by his Spirit: “received us through thy Holy Spirit as members of thine only begotten Son.”

The Reformed church thanks God for this actual salvation of the children of believing parents in the infancy of the children, indeed, already at the time of the baptism of the infants. With regard to the infants who have just been baptized, the prayer thanks God that he has forgiven them on the basis of Christ's death for them and that he has received them by his Holy Spirit as members of Christ.

The prayer of thanksgiving makes plain beyond any shadow of doubt what the Reformed form meant by the words “sanctified in Christ and . . . members of his [Christ's] church” a few minutes earlier in the service. “Sanctified in Christ and . . . members of his church” meant, and means, that God has forgiven the infants all their sins through the blood of his beloved Son Jesus Christ and that God has received the infants through his Holy Spirit as members of his only begotten Son as adopted children. And this is the meaning of infant baptism, for it is this actual salvation by the blood and Spirit of Christ that is “sealed and confirmed” to believing parents and their children by holy baptism.

As the meaning of infant baptism based on the covenant promise, "I will be the God of your children," this is also the meaning of the covenant promise. God promises to save the infant children of believers. By no means does the prayer of thanksgiving after infant baptism describe, or intend to describe, a saving work of God upon and in all the offspring of believers without exception. The prayer refers to the elect infants of believers, because with the entire form it understands the elect children to be the true, spiritual seed of Abraham and of believing parents."

Engelsma wys op **die vernietigende gevolge** van die standpunt dat die FBK vir elke kind kop vir kop is, dat elke kind wat gedoop is 'in Christus geheilig is', d.w.s. in Christus se bloed gewas is [58]:

"If the prayer refers to all the offspring of believers without exception, Esau as well as Jacobs, it teaches:

- a universal, conditional election;
- a universal, inefficacious atonement;
- revocable justification;
- losable adoption;
- resistible grace; and
- the falling away of saints,

in the sphere of the covenant, regarding the children of believers.

Sanctified in Christ by the covenant grace of God, so that one enjoys all the blessings of salvation, today! Outside of Christ, devoid of the blessings of salvation, and under God's damning wrath, tomorrow!

In this case, James Arminius was right, and the men of the federal vision can appeal in support of their grievous heresy to one of the foundational, most prominent, and most precious documents of Reformed Protestantism.

That the Reformed churches in the Netherlands did not teach this heresy, and could not have taught this heresy, in their baptism form is evident, first, from the fact that they adopted the form in 1574, when they stood firm in the truth of sovereign grace (against which James Arminius would soon remonstrate), and again in 1618–19 at the Synod of Dordt, where they would condemn the teaching of a universal, ineffectual grace."

Sien hierdie vertaalde artikel van prof. Engelsma, wat wys op die vernietigende gevolge van die 'voorwaardelike verbondsbeskouing' as dit getoets word aan die Skrif soos ons bely in die Dordtse Leerreels, 'die vyf hoofpunte van calvinisme oftewel die gereformeerde leer oor die verlossing;:

*"Verbonds-universalisme: 'n nuwe vorm van die ou aanval op God se soewereine genade"*⁹⁷

Engelsma se **konklusie** na sy deeglike studie van die FBK (61-62):

⁹⁷ "Die onvoorwaardelike verbond van partikuliere of spesifieke genade het 'n ander boodskap. Vir elkeen wat deur die geloof met Christus verenig is – elkeen wat van harte die evangelie glo – belowe dit, onvoorwaardelik, dat Hy wat 'n goeie werk in ons begin het, dit sal voleindig tot op die dag van Jesus Christus (Fil 1:6). 9 "En die Skrif is vervul wat sê: En Abraham het God geglo, en dit is hom tot geregtigheid gereken, en hy is 'n vriend van God genoem" (Jak.2:23; sien ook die volgende Skrifgedeeltes ter begroning van die verbond as 'n vriendskapsverbond: Gen.5:22; 6:8,13; 9:9; 18:17; Ex.33:11; Jes.41:8; Jer.3:4; Joh.15:14-16; 17:3,23; 2 Kor.6:16; Op.21:3; 22:4. 16. In die onvoorwaardelike verbond van genade – partikuliere of spesifieke genade – kan ons rus vind en

"There are two ways to evade this doctrine of the baptism form, and both are pursued by Reformed churches and theologians.

One is to extend the grace of the covenant to all the physical offspring of believers alike. This involves making covenant grace and salvation conditional, that is, dependent upon the work of the child. This is the denial of the gospel of salvation by sovereign grace, as the men of the federal vision are now demonstrating to the entire community of Reformed and Presbyterian churches.

The other way reduces the covenant work of God with the infants of believers to nothing more than the church's formally and externally setting the infants and small children apart from the children of unbelievers in the hope of the conversion of some of the children in later life. This evasion also denies that in the baptism form election determines the covenant children of believers. Specifically, it denies that election determines the infants of believers who are "sanctified in Christ."

Neither of the evasions does justice to the language of the form.

Inasmuch as the Reformed baptism form is a very early, official document of the Reformed churches in the Netherlands—a minor creed—these churches early established the truth that election governs the covenant as binding doctrine. For hundreds of years after 1574 and 1618–19, Reformed theologians and even denominations of churches in the Dutch Reformed tradition opposed this doctrine, arguing strenuously that the covenant is divorced from election, especially regarding the inclusion of children in the covenant and their salvation.

Today, the overwhelming majority of theologians and churches that stand in the Dutch Reformed tradition and that have and use the Reformed baptism form take the position that the covenant is and ought to be divorced from election.

But they have no right to take this position. In all the history of the Reformed churches in the Netherlands, or the history of Reformed churches standing in that tradition, no one ever had a right to take that position."

3.17 WIELENGA se konklusie is ook my, S. Le Cornu se konklusie en aanbeveling hier oor die FBK en moontlike veranderings:

Hy skryf dat daar moet eerlik omgegaan moet word met die historiese bedoeling van die FBK, die oorspronklike betekenis van die woorde/frases moet nie verander word nie. As ons daarmee verskil, moet die belydenis verander word, soos bv. met NGB art. 36, en nie geherinterpreteer word met 'n ander of nuwe betekenis nie:

"Some people may have a different view of the doctrine of baptism. They may call the position of the compilers untenable. They may even go so far as to deplore the compilers' view, indeed as going contrary to scripture and experience. All very well...but one should begin with reading what the baptism form says and admitting that the form speaks of nothing other than an internal sanctification. Let them be frank and say, "I do not agree with it," and address their objections to the appropriate body. (Our synod clearly dared to change the confession; why should it not dare to change a liturgical form?) But do not fudge the

matter.[37] Our exegetical conscience objects to someone's eisegetical doctrine of baptism, in order to support it with the authority of this legacy of our fathers. This must be stopped.

When a group of Dutch Reformed theologians submitted a formal, official objection to the synod of Middelburg against an expression in article 36 of the Belgic Confession,[38] a few voices announced later that we should not have to take this "eradication of all idolatry and false religion" literally, and that we may read our contemporary opinion into it. However, the synod placed to the fore that we should understand the phrase strictly historically, and when this historically and exegetically established opinion did not correspond with our current view, one should have the courage to remove the phrase.

Well then, let those who want to see a so-called external sanctification taught at this place do justice to the form and propose a change here and in all places where the compilers apparently had firmly settled on another thought. If the unhappy and largely infertile baptismal dispute is to be resolved, it must take this road. Otherwise it remains a battle of words that will continue to create wicked confusion."

Met verwysing na Bavinck en Kuyper skryf hy dan verder:

"It may now be clear how unjust it is to present those who keep to the letter of the form and speak of internal sanctification at the baptism of children as inventors of a "new doctrine." When men such as Kuyper and Bavinck again bound upon the heart of the people the form's view of baptism, and in general the holiness and power of the covenant of grace, many who lacked historical knowledge rejected this doctrine as "new" and therefore dangerous. But the reader who has faithfully followed my argument will have detected that in all my reasoning I did not once mention the name of Kuyper or quote anything from his writings. ***Let us then judge whether the position of Kuyper is his new invention or a recovery of the old, tried and tested doctrine of the fathers.***"

Wielenga meen die probleem is nie met die leerstuk van die FBK nie, maar met die **praktyk** wat baie (met goeie bedoelings) wou die leer wat die FBK verkondig, wou verander:

"Furthermore, do I not believe that the form should be changed here and elsewhere? My response is that the church, in her own interest, must not differ one iota from the old position of the fathers. Doctrine always stands higher than life, theory higher than practice. Sadly, reality, also in the area of the church, does not conform to the ideal. Let us never reverse the order. Doctrine should not be adapted to life, but life should be reformed time after time to doctrine. Neither the confession nor the baptism form must be degraded to the often low level of ecclesiastical practice, but the opposite: the standard in the church must, by prayerfully looking unto God and by faithful labor, be raised to the (always more or less ideal) position of the established doctrine of confession or liturgy.

We are the Reformed church, that is, the *ecclesia reformata*. But our name is no less *ecclesia reformanda*, that is, the church that increasingly and always must become more Reformed. Therefore, let everyone maintain the old standard of the separated church.

This was also followed by the well-known Synod of Utrecht when it unanimously established the following:

"And what concerns the fourth point, a presumed regeneration, your synod declares that according to the confession of our churches the seed of the covenant, by virtue of God's promise, is to be regarded as regenerated and sanctified in Christ[39] until the opposite is shown by their conduct and testimony when they grow up."

Whoever, either officer or member of the congregation, experiences that the practice in life does not correspond with this standard humbles himself before the face of God and petitions for a powerful action of the Holy Spirit. He should also put his hand to the plow by the pure preaching of the word and no less by a courageous enforcement of discipline, so that the covenant of grace might be more known and observed and the congregation may stand again on the high standard of faith that its seed is truly sanctified in Christ

To remove all misunderstanding I add two further points.

Against those who always bring the same argument to the table, that it cannot be said of *all* the children of the congregation that they are regenerated, where not all is Israel that is called Israel and we see many a baptized covenantal child die in unbelief, I note that this assertion is correct. (It can never be said with enough stress and emphasis, especially in preaching, that "he that *believeth* and is baptized shall be saved.")

But this does not say anything against the position that the church takes in her baptism form. ***The church does not ask its members to confess that all her children are sanctified in Christ***, nor even that these (about to be baptized) children are regenerated, but that *our* children are sanctified in Christ. One senses the difference. Without judging a specific case about the *internal* condition of the people (something the church may not do), she expresses her confession in general that God has cleansed the seed of his church by the blood of Christ."

3.18 Is die belofte en geloof 'voorwaardelik'?

Aangaande die belofte, en dat dit 'onvoorwaardelik is, en nie voorwaardelik nie' (die belofte se inhoud is die Gees self, Gal. 3:14-16; of Christus self en *al* sy weldade, Gen. 3:15; 12:3; Gal. 3:16, 29),⁹⁸ sien H. Ridderbos se artikel, *Die Belofte van die Genadeverbond*,⁹⁹

"Deze vastheid der belofte is het, die iedere conditioneele opvatting van Gods Verbond, waardoor de vervulling der belofte facultatief gesteld wordt, **geheel en al doorbreekt**. Wel stelt Paulus in plaats van de werken der wet het geloof, als het middel, waardoor of den weg, waarin de rechtvaardigheid (de vervulling der belofte) verkregen wordt, maar dit beteekent geenszins, dat hij de eene voorwaarde door de andere vervangt. Want als hij zegt, dat de rechtvaardigheid uit het geloof is, bedoelt hij daarmee juist, dat de vervulling der belofte niet meer van den zondigen mensen afhankelijk is. "Daarom — zoo zegt hij in Rom.4 : 16 — is het (alles) uit geloof, opdat het zou zijn naar genade en de belofte vast zou zijn"... „Uit geloof" wil hier zeggen; naar den maatstaf van de schuldvergevende genade Gods. Zóó toch kan alleen de vervulling van de Verbondsbelofte gegarandeerd worden. En deze laatste kan en mag aan geen twijfel onderhevig zijn. Zij vormt het groote axioma van heel Paulus' Verbondsleer3).

[voetnota 3 in kommentaar: Vgl. **Greijdanus**,¹⁰⁰ a.w. I, p. 237: „Die belofte moest niet krachteloos, onvervulbaar kunnen worden, noch onvervuld blijven ook **maar voor ééne enkele van Gods uitverkorenen en door Christus bloed gekochten**. Maar daartoe moest zij onafhankelijk zijn van alle praestaties des menschen of geloovigen, en uitsluitend en geheel rusten op de loutere genade Gods en Christus' verzoeningswerk. Dan alleen ware

⁹⁸ Calvyn (2003: 71-72) in sy kommentaar by Lukas 1:67-79, "First, God was moved by pure mercy to make a covenant with the fathers. Secondly, he has linked the salvation of men with his own word. Thirdly, he has exhibited in Christ every blessing, so as to ratify all his promises . . . Forgiveness of sins is promised in the covenant, but it is **in the blood of Christ**."

⁹⁹ <https://proregno.com/2015/05/25/die-belofte-van-die-genadeverbond/>

¹⁰⁰ Sien veral Greijdanus se Romeine en Galasiërs kommentare: <https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/greijdanus-oor-die-heilsbelofte.pdf>

hare verwerkelijking verzekerd". Geheel in dit verband past het, wanneer de hoogleeraar de woorden: al den zaden („opdat de belofte vast zij al den zaden") aldus verklaart: „**het gaat hier over de ware geloovigen, niet over alle vleeschelijke afstammelingen van Abraham**", gelijk hij dezen trouwens in de boven geciteerde uitspraak reeds als „Gods uitverkorenen en door Christus' bloed gekochten" heeft gekenschetst.]

Bavinck (1967, deel III: 211) skryf as volg oor die kontroversie en debatte deur die eeue oor die gebruik van die term 'voorwaarde':

“In de eerste tijd spraken de Gereformeerden vrijmoedig van **voorwaarden** van het verbond. Maar toen de natuur van het genadeverbond dieper ingedacht werd en tegen Roomsens, Luthersens en Remonstranten moest verdedigd worden, voelden velen daartegen bezwaar en vermeden dit spraakgebruik. **Eigenlijk zijn er in het foedus gratiae, d.i. in het Evangelie, hetwelk de bekendmaking van het genadeverbond is, geen eisen en geen voorwaarden.** Want God geeft wat Hij eist; Christus heeft alles volbracht en ook wedergeboorte, geloof en bekering, schoon Hij ze niet in onze plaats volbracht, toch voor ons verworven; en de Heilige Geest past ze toe.

Maar toch neemt het genadeverbond in zijn bediening door Christus deze eisende, voorwaardelijke vorm aan, om de mens te erkennen in zijn redelijke en zedelijke natuur, om ook als gevallene hem nog te behandelen als naar Gods beeld geschapen, om ook op dit hoogste terrein, waar het gaat om de eeuwige zaligheid en het eeuwig verderf, hem verantwoordelijk en onontschuldigbaar te stellen, om hem met bewustheid en vrijheid te doen intreden in dit verbond en dat met de zonde te doen verbreken.”¹⁰¹

Dr. Willie Jonker (1969:31) oor die geloof as voorwaarde:

“Geloof word deur Paulus nêrens verstaan as 'n prestasie van die mens nie. Hy stel dit deurgaans juis teenoor die werke. **Geloof is dus nie 'n voorwaarde vir die verlossing in dié sin** dat die mens die geloof as sy deel moet bydra om gered te kan word nie. Ook die geloof is 'n gawe van God (v. 8; Ef. 2:8). Dit is die vrug van Gods verkiesing (v. 6) en liefde (v.7) wat die mens roep deur die evangelie (v. 1:6-7) en in die roeping terselfdertyd met die krag in die mens 'n oor skep om te hoor en 'n hart wat op Gods genade vertrou. Geloof is die weg wat God vir Homself deur sy Woord baan in die hart van 'n mens in. Dit is die enigste manier waarop 'n mens die gawe van Gods genade deelagtig kan word. Wanneer die mens glo, doen hy niks, hy ontvang slegs wat God hom uit genade skenk.” (Jonker, 1969: 31).

Van Genderen & Velema (1993: 565), “Het geloof is **geen voorwaarde**. Het is wel heilsnoodzakelijk, **omdat** het zelf tot het heil behoort.”

NGB artikel oor die rol en plek van geloof: “Ons bedoel nie dat die geloof **self** ons regverdig maak nie, want die geloof is **slegs die middel** waardeur ons Christus , ons Geregtigheid, omhels”.¹⁰²

¹⁰¹ “Geloof word deur Paulus nêrens verstaan as 'n prestasie van die mens nie. Hy stel dit deurgaans juis teenoor die werke.

Geloof is dus nie 'n voorwaarde vir die verlossing in dié sin dat die mens die geloof as sy deel moet bydra om gered te kan word nie. Ook die geloof is 'n gawe van God (v.8; Ef.2:8). Dit is die vrug van Gods verkiesing (v.6) en liefde (v.7) wat die mens roep deur die evanglie (v.1:6-7) en in die roeping terselfdertyd met die krag in die mens 'n oor skep om te hoor en 'n hart wat op Gods genade vertrou. Geloof is die weg wat God vir Homself deur sy Woord baan in die hart van 'n mens in. Dit is die enigste manier waarop 'n mens die gawe van Gods genade deelagtig kan word. Wanneer die mens glo, doen hy niks, hy ontvang slegs wat God hom uit genade skenk.” (Jonker, 1969: 31). “Het geloof is **geen voorwaarde**. Het is wel heilsnoodzakelijk, omdat het zelf tot het heil behoort.” – Van Genderen en Velema se *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*, 1993: bl.565

¹⁰² Sien hierdie artikels oor geloof as 'voorwaarde' of 'middel/instrument': "Deur/uit die geloof, of, op grond van die geloof?", S. Le Cornu & Cobus Rossouw, <https://proregno.com/2012/07/03/bdv-proefvertaling-deuruit-die-geloof-of-op-grond-van-die-geloof/>; "Romeine 1:17, deur of op grond van geloof?", [https://proregno.com/2016/06/08/opmerkings-oor-die-nt-en-psalms-n-](https://proregno.com/2016/06/08/opmerkings-oor-die-nt-en-psalms-n-89)

3.19 Die werklike 'probleem' van die Kinderdoop

Baie gereformeerdes verlaat ongelukkig verbondskerke (wat ook kinders doop) wel bedoeld omdat hul teen die 'verval in die tradisionele kerke' is, en meen dit is die 'kinderdoop' se skuld. Nee, dit is die verkeerde verstaan en bediening van verbond, doop en dus ook kinderdoop wat lei tot verval, netsoos dit ook met die besnydenis was in die OT bedeling, God se wil daarvoor was niks mee verkeerd nie, maar die valse kerk en profete het dit misbruik en verdraai, die afvallige volk het juis die 'hartsbedoeling van die besnydenis' teengestaan (Deut. 10:16; 30:6; Jer. 4:4, ens), dit waarteen Paulus ook in die NT skryf, bv. Rom. 2:28,29.

Die 'probleem' met die 'kinderdoop' is nie die Skriftuurlike eis dat 'ons en ons kinders' gedoop word nie, maar in wat Postma in sy preek aandui wat binne die verbondsgemeenskap moet en behoort plaasvind, nl. om te bid vir al ons en veral weerspannige kinders in die verbondsgemeenskap se bekering, om hul te vermaan en hul te tug waar nodig, soos prof. JC Coetzee (Floor, 1983: 121) se belangrike opmerking oor die werklike 'probleem', nl. die probleem is nie die Skriftuurlike leer van die kinderdoop nie, maar ouers en ouderlinge wat nie vermaan en tug nie:

"Waar die tug in die kerk verwaarloos word, daar word die kiem geplant vir vraagtekens agter die kinderdoop. As ouers wat leef soos heidene, tugteloos in die kerk geduld sou word en as doopouers aanvaar word, dan groei die vraagtekens rondom die doop van hulle kinders. Laat ons dan ook hierin die dwaling van die verwerping van die kinderdoop teenstaan deur in ons kerke erns te maak met die kerklike tug!"¹⁰³

Die 'probleem' is dat daar in kerkpraktyk nie baie groter erns gemaak word met HK Sondag 31-32 nie, daar is Skriftuurlike niks verkeerd met HK v/a 74 of NGB art. 34 of DL 1.17 nie. Daardie bediening moet op grond van God se belofte en bevel voortgaan, **saam** met die bediening van die 'sleutels van die koninkryk',¹⁰⁴ vir almal, mag die Here kerke en kinders daartoe genadig wees!

3.20 Die gereformeerde 'oordeel van liefde' vertrekpunt vir gelowiges én hul kinders (sien DL 3/4.15)

En dan volg hierdie **belangrike uitspraak** van Wielenga hoe ons *alle* kinders van gelowiges moet behandel, juis omdat die identiteit en getal van die uitverkorenes, onder klein en groot, nie vir ons geopenbaar is nie, let wel ons 'veronderstel' niks nie, ons 'weet' = op grond van die leer van die Skrif - dat almal wat gedoop is nie kinders van God is in die uitverkore sin nie, maar ons 'hou, reken, behandel' wel almal wat glo en hul kinders as sy kinders, totdat die teendeel blyk = die 'oordeel van liefde' behandeling van DL 3/4.15, [321-325]

"According to the judgment of charity and Christian hope, believing parents will also regard their child who is about to be baptized as internally sanctified ***until*** he may prove the opposite. But they may not and cannot know for certain and confess or know as their firm conviction (as is requested in the form) that this particular child is regenerated. This would mean a falling away of the saints, a general atonement, or something less serious, that those who present their child would confess something as truth that they acknowledge may also not be true. Only of her seed in general (respecting God's sovereign, electing grace)

direkte-vertaling-deel-6-romeine-117-deuruit-die-geloof-of-op-grond-van-die-geloof/; "Twee vertalings en verklarings van Rom. 1:17, <https://proregno.com/2017/11/01/romeine-11617-twee-verklarings-op-grond-van-twee-verskillende-vertalings-deur-prof-willie-jonker/>; "Verantwoordelikheid en voorwaardes in die Verbond", <https://proregno.com/2016/10/27/verantwoordelikheid-en-voorwaardes-in-die-verbond-die-debat-tussen-die-vrygemaakte-kerke-schilder-en-die-prca-hoeksema/>

¹⁰³ Soos ons volgens die Skrif bely in NGB artikel 29 as een van die kenmerke van ware kerk wees; HK Sondag 31-32; Dordtse Kerkorde artikels 71-81.

¹⁰⁴ <https://proregno.files.wordpress.com/2022/04/psalmboekswartgksa.pdf>, sien v/a 83-85.

has the church the freedom and the calling to confess that her seed is sanctified in Christ before baptism.

In this connection I make a second comment concerning an oft-repeated objection. There are still, as they say, clear evidences that many a baptized child when he grows up shows distaste for grace and only at a ripe old age comes to genuine conversion. May we now confess of such a child also that he was regenerated before baptism?

Some reply to this with a definite yes and teach that regeneration of all the elect takes place in their earliest youth. Let those who entertain this keep it for themselves as their particular understanding, but the baptism form does not teach this view. Baptism as a sacrament after its nature presupposes the presence of a germ of faith and regeneration, but nobody can establish this as a definite reality. Here also sin has formed a breach between principle and life, doctrine and practice. Our fathers also have observed God's sovereign good pleasure and said that although the sacrament may not be administered other than to the elect and the regenerate, God does allow that we, who only see the external, confer the sacrament also to children who are still lying in original sin and death in Adam without any living grace. **God is free to grant regeneration before, during, or after baptism, indeed not to grant it at all.** In accordance with this the Synod of Utrecht determined:

"In the meantime the synod considers the argument, that each elect child would therefore be actually regenerated before baptism, as not being proved on the basis of the confession, since God fulfills his promise according to his sovereign will, in his time, either before, during, or after baptism. Therefore, this demands great caution when offering one's opinion and not to be wiser beyond that which our God has revealed."

Thus here also: "The secret things belong unto the LORD our God: but those things which are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law" [Deut. 29:29]."

Bavinck bevestig ook die 'oordeel van liefde' beginsel waarmee ons die verbond bedien aan alle gelowiges en **al hul kinders** [1931: 255-262],

"Wij hebben ons te houden aan den regel, dat wij niet over het hart, maar alleen over den uitwendigen wandel, en dan nog gebrekkig, kunnen oordeelen. Wie voor het oog der menschen in den weg des verbonds wandelen, **moeten naar het oordeel der liefde door ons als bondgenooten beschouwd en behandeld worden.** Maar ten slotte is het niet ons, maar Gods oordeel, dat beslist. Hij is de Kenner der harten en de Proever der nieren; bij Hem is er geene aanneming des persoons; de mensch ziet aan wat voor oogen is, maar de Heere ziet het hart aan, 1 Sam. 16 : 7. Zoo onderzoekte dan een iegelijk zichzelf, of hij in het geloof is, of Jezus Christus in hem is, 1 Cor. 13 : 5."

Bavinck skryf ook in sy *Gereformeerde Dogmatiek* as volg (Deel IV; Hoofdstuk 10; Par. 59 De Doop; 538.)

"Door dit alles is het recht en dus ook de plicht van de kinderdoop overvloedig betoogd. Want als kinderen van de gelovigen zo te beschouwen zijn, als de Schrift ons leert, dan hebben zij naar de Goddelijke instelling van de doop aanspraak op dit sacrament, in dezelfde en zelfs in sterkere mate dan de volwassenen, die belijdenis doen. Volstrekke zekerheid is er toch in geen van beide gevallen te verkrijgen.

Bij de bejaarden kunnen wij evenmin over het hart oordelen **als bij de kinderen.** Er is voor ons, die aan het uitwendige gebonden zijn, altijd slechts mogelijk **een oordeel der liefde.**

Naar dat oordeel houden wij hen, die belijdenis doen, voor gelovigen en delen hun de sacramenten uit; en naar datzelfde oordeel rekenen wij de kinderen van de gelovigen tot de gelovigen zelf, omdat zij met hun ouders in het verbond van de genade begrepen zijn.

Zelfs is de waarschijnlijkheid, dat de gedoopten ware gelovigen zijn, bij de kinderen groter dan bij de volwassenen. Want niet alleen sluipt in **een baptistische kerk** de verzwakking van de betekenis van de doop, de verwaarlozing van de tucht en de dodende macht van de gewoonte evengoed in als in een kerk, die de kinderdoop in praktijk brengt; maar bijna de helft van de mensen sterft weg, voordat zij tot de jaren van het onderscheid zijn gekomen.

Voor die allen ligt er in de Schrift, in zoverre zij in het verbond van de genade begrepen zijn, een belofte van de Heere, welke zij niet met bewustheid en vrijwillig verwerpen kunnen. Indien zij vóór de tijd, waarop zij dat doen kunnen, sterven, **mogen godzalige ouders aan hun verkiezing en zaligheid niet twifelen** (Bavinck verwys hier na DL 1.17 – slc).

En zelfs bij die kinderen, die opwassen, mag en moet zolang naar het oordeel van de liefde, welke in de kerk van Christus heersen moet, aan hun zaligheid worden geloofd, als het tegendeel niet duidelijk blijkt. Uit de kinderen van de gelovigen wordt toch voortdurend de gemeente, de vergadering van de ware Christgelovigen, gebouwd.

Daarbij mag echter nooit vergeten worden, dat dit zowel bij volwassenen als bij kinderen een oordeel van de liefde is. Het is geen onfeilbare uitspraak, die de zaligheid van elke gedoopte vaststelt, maar alleen een regel, waarnaar de Schrift gebiedt, dat wij in de praktijk van het kerkelijk leven handelen zullen. **Grond voor de doop is niet het vermoeden, dat iemand wedergeboren is en zelfs die wedergeboorte zelf niet, maar alleen het verbond van God.**

Op de subjectieve opinie van de dienaar van het woord over de geestelijke staat van de dopeling komt het geheel niet aan; of hij al dan niet voor zichzelf overtuigd is van de oprechtheid van het geloof bij de dopeling, hij heeft daarmee niet te rekenen, maar te handelen naar de geopenbaarde wil van God en de regel van zijn woord.

Maar bovendien het baat niets, de ogen te sluiten voor het feit, dat de doop menigmaal toebediend wordt aan zulken, die later blijken niet te wandelen in de weg van het verbond. Schrift en ervaring leren beide, dat niet alles Israël is wat Israël heet, dat er kaf is onder het koren, dat er in het huis van God niet alleen gouden en zilveren, maar ook aarden vaten zijn.

Lang niet allen waren daarom wedergeboren, toen zij de doop ontvingen. Zelfs is het niet te bewijzen, dat de uitverkorenen altijd in hun jeugd, vóór de doop of zelfs vóór de geboorte, door de Heilige Geest zijn wedergeboren; God is vrij in de uitdeling van zijn genade en kan de vrucht van de doop ook op veel later leeftijd doen genieten. Daarom blijft er ook in de Christelijke gemeente plaats voor de prediking van het Evangelie, van wedergeboorte, geloof en bekering.

De profeten, Johannes de Doper en Jezus zijn daarmee opgetreden te midden van hun volk, dat toch het eigendom van de Heere was; en ook de apostelen hebben het woord niet slechts bediend, om het verborgen leven tot openbaring te brengen, maar het ook als een zaad van de wedergeboorte en als een middel tot werking van het geloof gepredikt."

Gereformeerdes erken en bely ons kan nie die harte en innerlike raaksien en beoordeel nie, die Here alleen weet wie Syne is (1 Tim. 2:19a), ons moet werk met iemand se belydenis en lewe (2 Tim. 2:19b) wat getuig van redding en geloof in Christus, en dan volg die doop as teken en seël daarvan. So ons werk met wat genoem word die 'gunstige oordeel van liefde' of soos DL 3/4.15 dit

stel: "Verder moet oor hulle wat hulle geloof in die openbaar bely en hulle lewe verbeter, volgens die voorbeeld van die apostels, baie gunstig geoordeel en gepraat word, want die binneste van die hart is aan ons onbekend."

Dus, tot die teendeel uit leer en lewe blyk, behandel/beskou ons alle lidmate as kinders van die Here, totdat iemand wys hy is 'n Judas of Esau (1 Joh. 2:19). Let wel: ons sê nie, almal wat gedoop word 'is' noodwendig kinders van die Here nie, maar ons behandel so tot die teendeel wys (in navolging van 1 Joh. 2:19).

Nou, as ons so gunstig oordeel oor hulle wat **as volwassenes** kan wys met hul leer en lewe dat hul kinders van die Here is, **hoeveel te meer** vir gelowiges se babas of klein kindertjies wat dit nog nie kon openbaar nie? Hoeveel te meer moet ons sulke kinders *reken* (Rom. 9:6-8) as kinders van die Here, hul *beskou* as verbondskinders, hul *behandel* as kinders van die Koninkryk (soos Jesus self gedoen het, Luk. 18:15-17), **totdat** die teendeel later blyk in hul lewe as hul grootword?¹⁰⁵

In die NT word dit ook **duidelik** vir ons geleer, dat daar baie is wat die geloof 'bely' en die sakramente ontvang, maar nie werklik glo nie, wat dus beteken dat die sakrament en die inhoud daarvan nie altyd saamgaan nie, al hoort dit bymekaar, sien hoe ons hierdie Skrifwaarheid bely by beide sakramente (NGB artikels 34, 35): *doop en nagmaal*.¹⁰⁶ Daarom moet mens die onderskeid tussen die wese van die verbond/kerk en die verskyning en bediening wat in die sigbare kerk/verbondsfeer plaasvind, in ag geneem word om die geheel van die Skrif te verstaan, asook wat ons glo oor die verbond, kerk en doop.

Hier is 'n paar teksgedeeltes wat dit vir ons aandui, deur mense wat almal aan die sigbare deel van die kerk behoort het, of in die sfeer van die verbond geleef het in die NT, of wat 'n 'belydenis van geloof' gedoen het, maar nie wesentlik innerlik geestelik deel van Christus was nie: Matt. 7:21-23; 13:20,21; Joh. 13:21-26; Hand. 8:13-24; 20: 29,30; Gal. 2:4; 1 Tim. 1:18-20; 1 Tim. 4:1; 5:14; 6:20,21; 2 Tim. 2:1,14,15; 4:10; Hebr. 6:1-6; 10:20; Jak. 2:19; 2 Petr. 1:1; 2:20-21; 1 Joh. 2:4-9; 2:19.

3.21 Die sogenaamde 'veronderstelde wedergeboorte' as grond van die kinderdoop?

Wielenga (asook Kuyper?) meen dat 'veronderstelde wedergeboorte' is nié enigste of selfs belangrikste gronde van die kinderdoop nie maar die doop kan ook nie heeltemal los ... of in stryd met wedergeboorte gesien word nie, sien HK Sondag v/a 71 tot 74 (en ek wil ook die volgende stelling maak: ek wonder hoeveel van vandag se teoloë weet wat daardie term werklik oorspronklik beteken en gebruik is, en of dit nie maar baie maal gebruik word as bloot 'n 'etiket' en 'n 'skrikterm'

¹⁰⁵ "Maar dan is dit nie billik dat die afwassing sy betekenis sou verloor vir die kindertjies wat met reg as deel van die kerk beskou word nie. Hulle word immers erfgename van die hemelse koninkryk genoem. Want Paulus sluit die hele kerk in wanneer hy sê dat dit met die water gereinig is. Elders (1 Kor. 12:13) sê hy dat ons deur die doop een liggaam van Christus geword het. Net so kom ons daaruit tot die slotsom dat die kindertjies **wat Hy as lede byreken**, gedoop moet word. Dan word hulle nie van sy liggaam afgeskeur nie." (Calvyn, Institusie, iv, 16, 22)

¹⁰⁶ Die heilige doop: **Die bedienaars gee** ons van hulle kant dus met die sakrament *wat sigbaar is*, maar **die Here gee** wat met die sakramente aangedui word, naamlik die onsigbare genadegawes: **Hy was** ons siel, suiwer en reinig dit van alle vuilheid en ongeregtigheid; **Hy maak** ons hart nuut en vul dit met alle vertroosting; **Hy gee** ons egter sekerheid van sy Vaderlike goedheid; **Hy beklee** ons met die nuwe mens en ontklee ons van die ou mens en al sy werke." Die heilige nagmaal: "Verder, hoewel die sakramente én die sake waarvan hulle tekens is, bymekaar hoort, **word nie beide deur alle mense ontvang nie**. Die goddelose ontvang wel die sakrament tot sy verdoemenis, maar hy ontvang nie die waarheid van die sakrament nie. So het Judas en Simon die towenaar albei wel die sakrament ontvang maar nie Christus, wat daardeur voorgestel word nie; **Hy word slegs aan die gelowiges gegee**."

om die klassieke verbonds/doopbeskouing in sy geheel daarmee uit te gooi nie?¹⁰⁷ Ekself berus dat die 'genadeverbond en bevel van God' is die **genoegsame** gronde van die kinderdoop, ek verkies ook nie die 'veronderstelde wedergeboorte' frase nie, dit skep dalk heelwat onduidelikheid en vaagheid, maar ek stoei wel of ons - myself - reg laat geskied aan Kuyper se hele verbondsbeskouing, deur hom bloot te beoordeel (ander: 'af te skryf') bloot oor hierdie frase,¹⁰⁸ dit het soort van 'n *anathema* geword in sekere gereformeerde kringe geword?), Wielenga skryf (2016: 328-329):

"Finally, I must write a few words in connection with the noteworthy therefore that appears in this baptismal question. We read, Whether you confess that although our children are conceived and born in sin, and therefore are subject to all miseries, indeed to condemnation itself; yet that they are sanctified in Christ, **and therefore** as members of his church ought to be baptized?"

According to this phrase, ***in the being sanctified of the children*** lies the reason the child ought to be baptized. I have no desire to expatiate at length on what has been written and spoken of in the last few years about the doctrine of presumed regeneration and baptizing on the basis of that presumption. ***It has never been the intention of those who wanted to see baptism administered on the basis of presumed regeneration that such a presumption would be the only or even the most important ground.***

The deepest ground for baptism is not regeneration or any other blessing of the covenant of grace, but this covenant of grace itself, as an institution and ordinance of God.

Because this expression, "baptizing on the basis of presumed regeneration," can so easily be understood incorrectly, I have from the beginning carefully avoided it in my exposition of baptism. I am grateful that the Synod of Utrecht, in reassuring the minds, clearly expressed itself in this respect:

"It is less correct to say that the baptism of the children of believers is administered on the basis of their presumed regeneration, ***because the ground of baptism is the command and the promise of God.***"

Let everyone submit to this decision now and, in order to avoid any misunderstanding, distance themselves from this less-correct expression in speech and writing.

True, there is a close connection between regeneration and baptism. Baptism presupposes according to its nature and substance, as well as does the sacrament of the Lord's supper, the presence of a germ of faith that needs to be strengthened. ***But this is quite different from saying that baptism would rest on our presumption.*** When the form says that our children ought to be baptized because they are sanctified in Christ, that is, regenerated, regeneration, according to the form's words, ***is no presumption but an acknowledgment, that is, a confession.*** The congregation confesses the **reality** of the covenant of grace shown to the children by sanctification in Christ and obtains from this the confidence to deliver the seal of baptism in the name of the Trinity to them, as well as to the adults. So the whole question of this so-called presumed regeneration can be satisfactorily resolved:

¹⁰⁷ "... en men haalt er van bepaalde zijde dan ook nog de z.g.n. veronderstelde wedergeboorte bij, maar deze bewering geeft hiervan blijk, dat men of niet goed gelezen of heeft wat er stond niet wilde verstaan." (Dijk, 1952: 174).

¹⁰⁸ Sien hierdie artikel wat kan help om 'veronderstelde wedergeboorte' beter te verstaan: Wat leer Kuyper oor die veronderstelde wedergeboorte?, hier beskikbaar: <https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/wat-leer-kuyper-oor-die-veronderstelde-wedergeboorte.pdf>

baptism is carried out on the basis of the ordinance of God in the covenant of grace, with all its content of promises revealed to us.

The church, however, does not understand this covenant of grace as an external institution but as an initial, realized promise, also in the case of the children. Because she confesses that this covenant has been realized in such a way that the children are sanctified in Christ, she expresses also her confession that ***therefore, as members of Christ's church, [they] ought to be baptized.***"

Engelsma se **kritiek** op die gebruik van die term 'presumed regeneration/veronderstelde wedergeboorte' (Wielenga, 2016: 218, footnote 15):

"Denying regeneration to the infants brings ministers and churches into conflict with the Canons of Dordt 1.17: "Godly parents have no reason to doubt of the election and salvation of their children whom it pleaseth God to call out of this life in their infancy" [Schaff, Creeds of Christendom, 3:585]. Abraham Kuyper **confused** the issue by speaking of presumed regeneration and by proposing that this presumed regeneration is the ground for infant baptism. Believing parents are not to presume the regeneration of their elect children, **but to believe it on the basis of scripture**, particularly the covenantal promise, "I will be the God of your children [that is, as infant children]." Although their believed regeneration is not the ground of their baptism, it is no small part of the meaning of their baptism, as it is also basic to the godly rearing of them, from infancy—a thing impossible if they are not born again. So did this issue trouble the Reformed Churches in the Netherlands that a synod had to settle it by official pronouncement."

Inderdaad, soos **Bavinck** (Wielenga, 2016: 316)vermeld het, die wedergeboorte moet duidelik onderskei word van die doop, maar dit mag nooit daarteenoor gestel word of heeltemal geskei word daarvan nie, want dan eindig dit later daarin dat 'uitverkiesing en verbond' in stryd met mekaar verstaan word, of heeltemal los van mekaar verwyder word, wat dan lei tot die gevare van arminianisme en ander dwalinge, waar die mens se kant van die verbond die allesbepalende word:

"Therefore, baptism was gradually entirely **separated** from regeneration. And as people still wished to maintain baptism for the children, it was understood and justified in various ways: as a sacrament of the church and a pledge of the seed of believers in general; or as a confirmation of the objective conditional promise of the gospel; or as proof of partaking in the external covenant of grace; or as a guarantee of an amissible rebirth—a rebirth, **but not unbreakably connected to salvation**, but later to be confirmed by personal faith; or as a pedagogical tool that at a later age spurs the baptized person on toward genuine conversion.' "

Soos prof. WJ Snyman (1977: 32) dit stel: "Die Doop beseël die wedergeboorte, waardeur die Kerk **geestelik** ontstaan.". Ons glo en bely immers **ook** (ja, ook) dat die heilige doop aan ons en ons kinders (HK v/a 71):

Hierdie belofte word ook herhaal **waar die Skrif die doop die bad van die wedergeboorte en die afwassing van die sondes noem** (Tit. 3:5; Hand. 22:16).¹⁰⁹

¹⁰⁹ "Calvijn heeft in het Nieuw Testament gelezen, dat de wedergeboorte of vernieuwing zowel een gave als een opdracht is.... Waar is de doop het teken en zegel van? Heel kort gezegd: De doop bezegelt ons het heil door Christus verworven is (op Tit. 3,5)." (Van Genderen, in Van't Spijker, 1983: 270, 272). Sien ook in die OT hoe daar getuig word van beide gawe (Deut. 30:6) en opdrag (Deut. 10:16) oor die noodsaak van die wedergeboorte. "Onder verwijzing naar Deut. 30,6 maak Calvijn nu duidelijk, dat het teken van de besnydenis zag \op de besnijdenis van het hart of de wedergeboorte, die een werk van Gods genade is. En omdat de doop op de wedergeboorte betrekking heeft, is de afgebeelde zaak bij doop en besnijdenis dezelfde: de wedergeboorte. 'De

3.22 Calvyn se verklaring van Gal. 3:25 aangaande die sakramente wat vir gelowiges en goddeloses (hipokriete) aangebied word¹¹⁰

"27 want julle almal wat in Christus gedoop is... Hoe groter en hoe meer verhewe dit is dat ons kinders van God is, hoe verder is dit verwyderd van ons begripsvermoë en hoe moeiliker word ons oortuig. Derhalwe vestig hy kortliks die aandag op hoedanig die samebinding is, of liever, hoe ons een met die Seun van God is sodat ons nie sal twyfel dat dit wat eie aan Hom is aan ons toebedeel word nie.

Hy gebruik die gelykenis van 'n kleed wanneer hy sê dat die Galasiërs met Christus bekleed was — hy bedoel egter dat hulle so met Christus verenig is dat hulle voor die aangesig van God die naam en karakter van Christus dra en dat hulle eerder in Hom as in hulself aangesien word. Dit is 'n welbekende beeldspraak of gelykenis geneem van kleding, en daaroor is ook op ander plekke gehandel.

Die argument dat hulle met Christus bekleed is **omdat hulle gedoop is**, kom origens wankelig voor. Want hoe ver is dit daarvandaan dat die doop in die geheel kragtig werkzaam is? **Dit is ook ongerymd dat die genade van die Heilige Gees so verbind word aan 'n uitwendige teken**. Sowel die ewige leer van die Skrif as die ervaring skyn in staat te wees om hierdie uitspraak te weerlê.

Ek antwoord dat Paulus gewoonlik **oor die sakramente uit twee uitgangspunte praat**.¹¹¹ Wanneer hy te doen het met skynheiliges wat roem op die blote tekens, verkondig hy luidkeels dat die **uitwendige** teken onbenullig en niks werd is nie en op hul ongegronde vertrouwe word met krag ingegaan.

Waarom?

Omdat hy dan nie die instelling van God in oënskou neem nie, maar wel die verdorwenheid van die goddelose. Maar wanneer hy **gelowiges** aanspreek wat op die regte manier van die tekens gebruik maak, verbind hy die sakramente met die waarheid wat hulle verteenwoordig.

Waarom?

Omdat hy dan **geen valse plegtigheid** in die sakramente aantoon nie, maar die uitwendige seremonies teken soos dit die werklike feit tot openbaring bring. So gebeur dit dat die waarheid ooreenkomstig die instelling van God verbind word met die tekens.

As iemand hier sou vra of dit dan deur die fout van mense kan gebeur dat 'n sakrament nie is wat dit voorgee om te wees nie, is die antwoord maklik. **Aan die sakramente word niks ontnem deur die goddelose nie en dit behou hul innerlike aard en krag**, hoewel die goddelose nie die uitwerking daarvan bemerk nie. Die sakramente **bied** immers in gelyke mate aan goeies en slegtes die genade van God aan, en dit **beloof** nie die genade van die Heilige Gees op 'n vals manier nie. **Gelowiges ontvang wat aangebied is. Die**

belofte, waarin de kracht der tekenen gelegen is, is in beide gelijk, namelijk de belofte van Gods vaderlijke gunst, van de vergeving van zonden en van het eeuwige leven' (Institusie, IV, 16,1-4)." (Van Genderen, in Van't Spijker, 1983: 278, 279)

¹¹⁰ Vir 'n deeglike verklaring van Calvyn se sakramentsbeskouing, veral wat die doop betref, sien Bierma, *Font of Pardon and New Life: John Calvin and the Efficacy of Baptism* (2021).

¹¹¹ Van Genderen skryf (Van't Spijker, 1983: 266): "Ons vertrouwen mag niet aan de sacramenten hangen, maar ons geloof en onze belijdenis moeten opklimmen tot Hem die de auteur van de sacramenten en van alle dingen is. Met Augustinus maakt Calvijn **onderscheid** tussen het teken en die zaak. Doop en avondmaal schenken niets en baten niets als ze niet door het geloof worden aangenomen (Institusie, IV, 14,12)."

ongelowiges, deur dit te verwerp, trek geen voordeel uit dit wat aangebied is nie; dat God getrou is, kan hulle nie ongedaan maak nie — ook nie die ware betekenis van die sakrament nie.

Wanneer Paulus gevolglik die **gelowiges** aanspreek, sê hy tereg **dat hulle** in die doop met Christus bekleed is. So sê hy ook in die brief aan die Romeine: *Want as ons met Hom saamgegroe het deur die gelykvormigheid aan sy dood, sal ons dit tog ook wees deur dié aan sy opstanding* (Rom. 6:5).

Op hierdie manier word niks aan die teken toegeskryf **wat eie aan God** is nie, en tog staan die krag van die sakrament vas sodat dit nie beskou kan word as onbenullige en koue vertoonstukke nie. Ons word ook daaraan herinner hoe besoedel met skuld die ondankbaarheid van mense is, wanneer hulle die heilsame instellings van God deur hul misbruik nie alleen vir hulself onnuttig maak nie, maar dit ook omkeer tot hul eie ondergang."

Opmerkings: Wat Calvyn hier duidelik leer, is dat ongeag dat die goddelose ongelowiges die sakramente verwerp, die sakramente **in hulself hul waarheid en krag behou**, omdat dit God is wat dit skenk en handhaaf. So is dit ook met die Evangelie verkondiging asook die sakramente se betekenis en inhoud waarna dit wys: al verwerp mense die Evangelie, daar niks inherent fout met die Evangelie of sakramente nie, die skuld van verwerping en veragting lê by die mens wat die verbond vertrap (Hebr. 6 en 10).

Ja, die "sakramente word niks ontnem deur die goddelose nie en dit behou hul innerlike aard en krag", so ook nie die Woord van God as dit verkondig en verwerp word nie, die waarheid en sekerheid daarvan **is in God geleë**, asook vir wie Hy in sy vrye soewereine welbehae bepaal het vir wie dit tot 'voordeel', redding sou strek, want God is en bly altyd getrou (sien Rom. 3:3,4 en 9:6-8, en DL 5.8).

Dieselfde saak word in terme van die versoenende reddingswerk van Christus, volgens die Skrif, bely in DL hoofstuk 2 par. 1 tot 8, veral 2.3, 2.4 en 2.8:

In par. 2,3 word gewys op die oneindige waarde van die bloed van Christus wat genoegsaam is om alle sondes van die wêreld te versoen, daar is inherent niks fout of tekort aan die krag van Christus se bloed nie, dit is volkome.

Maar in par. 8 word duidelik verklaar en bely vir wie daardie bloed van die genadeverbond bestem is (Matt. 26:28), en let wel, dit was van 'ewigheid af in Christus' (2.7) deel van die "volkome vrye raadsbesluit, genadige wil en voorneme van die Vader"...

"... dat die lewendmakende en saligmakende krag van die uiters kosbare dood van sy Seun **al die uitverkorenes tot voordeel sal strek**. So het God **slegs** aan die uitverkorenes die regverdigende geloof geskenk om hulle daardeur onfeilbaar salig te maak. Dit wil sê: Dit was **die wil van God** dat Christus deur die bloed van die kruis - waarmee Hy die nuwe verbond bevestig het - uit elke volk, stam, geslag en taal hulle **en hulle alleen kragdadiglik sal verlos**, wat van ewigheid af tot die saligheid uitverkies en deur die Vader aan Hom gegee is.

Ook was dit die wil van God **dat Christus aan hulle die geloof sal gee wat Hy, soos ook die ander saligmakende gawes van die Heilige Gees, deur sy dood vir hulle verwerf het**.

Verder, dat Hy hulle van al hulle sondes - sowel die erfsonde **as die daadsonde wat ná en vóór die geloof begaan is - deur sy bloed sal reinig**. Ten slotte, dat Hy hulle tot die einde toe getrou sal bewaar, en uiteindelik sonder enige vlek of rimpel in heerlijkheid by Hom sal neem."

Hierdie laaste groot trooswoorde van DL 2.8, hoor ons dan ook in die FBK, by die eerste deel (verlossing): "... totdat ons eindelijk onder die gemeente van die **uitverkorenes** in die ewige lewe vlekkeloos gestel sal word."

As Calvyn dit dan dit duidelik stel dat die "... sakramente **bied** in gelyke mate aan goeies en slegtes die genade van God aan, en dit **beloof** nie die genade van die Heilige Gees op 'n vals manier nie. Gelowiges ontvang wat **aangebied** is. Die ongelowiges, deur dit te verwerp, trek geen voordeel uit dit wat **aangebied** is nie; dat God getrou is, kan hulle nie ongedaan maak nie — ook nie die ware betekenis van die sakrament nie.", dan wys dit in essensie op wat in DL 2.1-8, veral dan in 2.5 tot .7 dan gestel word, van die 'bediening/aanbieding van Woord en sakramente' wat moet plaasvind:

"5. Verder is dit die belofte van die evangelie dat **elkeen** wat in die gekruisigde Christus glo, nie verlore sal gaan nie, maar die ewige lewe sal hê. Hierdie belofte moet aan alle volke en mense, aan wie God na sy welbehag die evangelie stuur, **sonder enige onderskeid verkondig en bekend gestel word**, met die eis tot bekering en geloof.

6. Baie wat deur die evangelie **geroep** is, bekeer hulle nie, glo nie in Christus nie, maar sterf in ongeloof. Dit gebeur, **nie omdat die offer wat Christus aan die kruis volbring het, gebrekkig of onvoldoende is nie**, maar deur hul eie skuld.

7. Almal wat egter waarlik glo en deur die dood van Christus van die sonde bevry en van die verderf gered word, ontvang hierdie weldaad slegs uit die genade van God. **Hierdie genade is van ewigheid af in Christus aan hulle gegee**, sonder dat Hy dit aan enigiemand verskuldig is."

So ja, die 'bediening' of (aan)bieding moet voortgaan **soos die Here beveel het**,

- in die evangelie *verkondiging* aan alle mense en alle volke (Matt. 28:18-20), DL 2.5: '.... aan alle volke en mense aan wie God na sy welbehag die evangelie stuur, *sonder onderskeid* en willekeur verkondig en bekend gestel word, met die eis van bekering en geloof, en
- in die gemeentes ook die Woordbediening (HK So. 31), maar dan ook in die *bediening* van die sakramente in die gemeente, soos die Here beveel het, met die wete 'die bedienaars gee ons van hulle kant wat deur die sakrament sigbaar is...', aan ons en ons kinders,

maar dit is die Here se vrye welbehag wat genadiglik besluit, bepaal en toepas deur Sy Gees vir:

- wie die Inhoud, Christus, 'tot voordeel sal strek' (DL 2.8),
- wie die uiterlike tekens 'en' onsigbare genadegawes' (NGB artikel 34) ontvang,
- wie nie net die 'bediening' of 'aanbieding' van die sakrament fisies ontvang nie, maar ook "... die waarheid van die sakrament ... So het Judas en Simon die towenaar albei wel die sakrament ontvang **maar nie Christus, wat daardeur voorgestel word nie; Hy 'word slegs aan die gelowiges gegee.**' (NGB artikel 35).

Calvyn leer in **wese** niks anders as wat regsinnige gereformeerdes deur die eeue nog altyd volgens DL 2.1-8 leer nie,¹¹² naamlik:

Die 'bediening' of 'aanbieding' moet aan almal gaan wat God beveel op grond van sy belofte om 'in en deur die geslagte' te red = '**sonder enige onderskeid verkondig en bekend gestel word**', maar die Inhoud (Christus), van **beide** evangelie en sakramente, 'Christus en al sy weldade' (wat geloof as geskenk van God wesentlik insluit, DL 2.8), was en is kragtens die 'volkome raadsbesluit

¹¹² Sien deel 1-3 hierbo.

en wil van God (DL 2.8) alleen en daadwerklik bestem vir hulle wie Hy uitverkies het ("**hierdie genade is van ewigheid af in Christus aan hulle gegee**", DL 2.7, sien Ef. 1:4) en word hulle gegee wanneer dit God behaag (voor, tydens, na die doop), en vir hulle alleen, van begin tot einde.¹¹³

Hulle alleen is die kinders van die Belofte (Gen. 3:15; 12:3; 17:7, 21; Hand. 2:39; Gal. 3:14-16, 29; Rom. 9:6-8), onder alle volke, stamme, tale en nasies (Rom. 4:14-19; Gal. 3:16, 29; sien HK v/a 54). Die **doel** van alles, die bedieining van Woord en sakrament: die verheerliking van God in beide regverdige veroordeling en genadige redding (2 Kor. 2:14-17; Rom. 9:7-24; NGB artikel 16; DL).

Daarom dat Paulus sy betoog van die Here se genadige uitverkiesing en redding deur die genadeverbond in die geskiedenis (eers die Jode, dan die nie-Jode, Rom. 9-11), in en onder alle volke, eindig met die grootste lofwoorde, omdat **alles** net genade op genade is, en **geen** werke of prestasie of **voorwaardes** van ons kant of ons deel/kant van die genadeverbond nakom, wat ons red **of** help red nie. Ons nakom van die verbond, hoe gebroke ookal [HK So. 23] is die dankbare vrug, gevolg van God se volkome 'kant' van die verbond, in sy Seun **alleen**, deur die krag van die Heilige Gees:

*"... en so sal die **hele** Israel gered word, soos geskrywe is: Die **Verlosser** sal uit Sion kom en sal die goddelooshede van Jakob afwend; **en dit is van my kant die verbond met hulle as Ek hulle sondes wegneem**. O, DIEPTE van die rykdom en wysheid en kennis van God! Hoe ondeurgrondelik is sy oordele en onnaspeurlik sy weë! Want wie het die gedagte van die Here geken, of wie was sy raadsman gewees? Of wie het eers iets aan Hom gegee, dat dit hom vergeld moet word? Want **uit** Hom en **deur** Hom en **tot** Hom is **alle** dinge. Syne is die heerlikheid tot in ewigheid. **Amen**." (Rom. 11:26–36)*

¹¹³ NGB artikel 34: "Ons glo daarom dat iemand wat tot die ewige lewe wil kom, slegs een maal gedoop moet word sonder om dit ooit te herhaal, want ons kan tog ook nie twee maal gebore word nie. **Hierdie doop is nie alleen nuttig solank die water op ons is en en ons dit ontvang nie, maar ook vir ons hele lewe**. Daarom verwerp ons die dwaling van die Wederdopers, wat nie tevrede is met die een doop wat hulle een maal ontvang het nie en wat bowendien ook nog die doop van die gelowiges se kindertjies veroordeel."

"Die kindertjies het op die oomblik waarop hulle besny is, nie begryp wat die bedoeling van die teken was nie. Tog is hulle waarlik besny met die doel om hul verdorwe en besoedelde natuur te dood. Later, wanneer hulle volwasse is, moes hulle dan daaroor nadink. Kortom, die kindertjies word gedoop **met die oog op die toekomstige bekering en geloof: want hoewel dit nog nie in hulle ontkiem het nie, lê die saad van die bekering en geloof tog reeds** (deur die verborge werking van die Heilige Gees) latent in die kindertjies." (Calvyn, *Institusie*, deel IV, 16, 20).

Sien ook Aanhangsel 5.1 hier onder, 'Calvin on the Sacraments' artikel 20, in hierdie verband.

4. FINALE OPMERKINGS, KONKLUSIE EN AANBEVELINGS

Die genadeverbond verstaan soos die Skrif dit leer en bely word in die gereformeerde belydenisskrifte (veral HK v/a 74; NGB artikels 33-35; DL 1.17 en 2.8) is met *uitverkore* volwassenes en hul *uitverkore* kinders, ook genoem met 'gelowiges en ons kinders', met 'ons en ons kinders' **verbondsmatig** organies/kollektief verstaan, maar die 'bediening en administrasie' van daardie genadeverbond is wyer as die uitverkorenes, almal wat die tekens van die genadeverbond ontvang, **op grond van God se bevel** en omdat Hy besig is om deur die eeue en onder alle volke vir Hom 'n uitverkore volk vergader (HK v/a 54).

Die doel van sakramente is om geloof te **versterk** (NGB art. 33; HK Sondag 25),¹¹⁴ waaraan die uitverkorenes alleen werklik *innerlik* deel, die doel van sakramente is om die **sekerheid** van God se genadeverbond te handhaaf, nie 'onsekerheid, twyfel, dalk, moontlikhede, 'asse' nie' visueel te verkondig in die sakramente nie: "Hier mag geen twyfel meer wees nie. Hier is alleen sekerheid. Hier moet kennis wees oor wat die genadeverbond beteken" (d'Assonville, 1981: 35). Die 'wil' van God waarvan ons so baie lees in die eerste drie hoofpunte van die FBK, is nie 'n 'onsekerheid' of 'moontlikheid' wat 'dalk' vir almal (kop-vir-kop) wat gedoop is sal plaasvind nie, maar 'n vaste sekerheid wat 'sal' plaasvind **kragtens** die Here se volkome werk in Christus, vir hulle wat Hy uitverkies het en sy Seun gegee het, en dit word beseël deur die Heilige Gees, waarvan die doop 'n uiterlike teken en seël is (HK Sondag 25-27; NGB art. 33, 34).

Totius (1977, deel 5: 227-228) skryf in sy kommentaar op Ef. 4:30, as volg oor die **vaste sekerheid** van verlossing vir sy uitverkore, van begin tot einde = alles wat nodig is sal Hy gee (Rom. 8:32), al besit ons die volle realisering in hierdie lewe nog nie volkome nie = in die volkome finale staat nie. As ons dus in die FBK in die eerste drie hoofpunte heeltyd lees van "... *wil* versorg ... *wil* afweer ... *wil* woon*wil* heilig",¹¹⁵ dan beteken daardie 'wil' = 'sal' (wanneer en vir wie God dit behaag, sien Ps. 115:3; 135:6; Rom. 8:28-39)¹¹⁶ nie 'n 'moontlikheid of dalk' nie, maar 'n vaste sekere werklikheid en belofte wat in beginsel reeds geskenk is en nog in die toekoms volbring sal word in volkomenheid. In die 'oordeel van liefde' (DL 3/4.15) verkondig ons aan almal die vaste Belofte, van 'wil en sal' **omdat ons** nie onfeilbaar weet wie die uitverkorenes is nie, **maar die Here weet** wie Syne is (2 Tim. 2:19), vir wie Hy alles sal skenk, van begin tot einde, sodat die uitverkorenes ook in die 'sal' bekeer en glo, sien DL. 3/4.12.¹¹⁷

¹¹⁴ Calvyn, Institusie, IV, 1,1; 14,5-8.

¹¹⁵ "Die heilige doop betuig en verseël aan ons die afwassing van die sondes deur Jesus Christus ... Daarom word ons gedoop in die Naam van God: die Vader en die Seun en die Heilige Gees. Want as ons in die Naam van die Vader gedoop word, betuig en verseël die Vader aan ons dat Hy 'n ewige genadeverbond met ons oprig, ons tot sy kinders en erfgename aanneem en ons daarom met alle goeie dinge **wil versorg** en alle kwaad van ons **wil afweer** of tot ons beswil beskik. En as ons in die Naam van die Seun gedoop word, verseël die Seun aan ons dat Hy ons in sy bloed so van al ons sondes was - waarmee Hy ons in sy dood en opstanding inlyf - dat ons van ons sondes bevry en voor God regverdig gereken word. Net so ook as ons in die Naam van die Heilige Gees gedoop word, verseker die Heilige Gees ons deur hierdie heilige sakrament dat Hy **in ons wil woon** en ons tot lidmate van Christus **wil heilig**, deur tot ons eiendom te maak wat ons in Christus het, naamlik die afwassing van ons sondes en die daaglikse vernuwung van ons lewe, **totdat** ons eindelijk onder die gemeente van die uitverkorenes in die ewige lewe vlekkeloos gestel **sal** word."

¹¹⁶ Die oorspronklike Doopsformulier van Datheen (1566) spreek van "dat de heylige Geest ons ende onse Kinderen leeraer end trooster in evvicheit **zijn sal**, ons tot vvaerachtigen lidmaeten des Lichaems Christi **maekende**..." (d'Assonville, 1981: 100). Verkorte Doopsformulier van die sinode van Dordtrecht (1578), "...de h. Gheest versekert ons, door synen Dienaer, met dit heyligh Sacramet, **dat hy in ons woone**, en dat ons tot litmaten Christi **heyilige wil**..." (d'Assonville, 1981: 106). Die Rutgerteks (1897) wat deur die GKSA gebruik is tot en met die eerste Afrikaanse vertaling: "Desgelijks als wij gedoopt worden in den naam van des Heilige Geest, zoo verzekert ons de Heilige Geest door dit Heilig Sacrament, **dat Hij in ons wonen**, en ons tot lidmaten van Christus **heiligen wil**..." (d'Assonville, 1981: 110). Sien ook **voetnotas 72 en 73** oor moontlike teksverskille.

¹¹⁷ "Dit is die wedergeboorte, die nuwe skepping, die opwekking uit die dood en die lewendmaking waarvan die Skrif so heerlik spreek, wat God sonder ons in ons werk. Dit alles word glad nie deur die uiterlike prediking alleen, deur morele oorrading of op

Totius verbind dit aan die wederkoms en volkome vervulling, daarom dat daardie deel van die FBK eindig met die woorde: "... **totdat ons eindelik onder die gemeente van die uitverkorenes in die ewige lewe vlekkeloos gestel sal word.**" Hy skryf met verwysing na die Doopsformulier:

Omdat die dag van bevryding nog vertoef, is die **verseëling** in die tussentyd noodsaaklik. Tot op daardie tyd is die gelowiges deur of in die Heilige Gees van God verseël, sê die apostel. Reeds in (Efesiërs) hfst. 1: 13, 14 skryf hy dieselfde waarheid neer. Die gelowiges is "verseël met die Heilige Gees **van die belofte**, wat die onderpand (of waarborg) van ons erfdeel is". Die tydvorm van die werkwoord wys die gelowiges na hulle **doop** terug. Daar gaan die gelowige sigbaar in die gemeenskap van die koninkryk van die lig oor. Daar lê hy openbaar vir God se rekenskap. Daarom sê ons **Doopsformulier** dat "God die Vader dan **aan ons verseël dat Hy 'n ewige genadeverbond met ons oprig**";¹¹⁸ dat die Seun dan aan ons verseël dat Hy ons was in sy bloed van al ons sondes en dat die Heilige Gees (wat self die seël van God is) verseker **dat Hy in ons wil woon**".

Ons geluksaligheid lê nog in die toekoms. Deur die verdienste van Jesus ontvang ons die "Gees van die belofte"; ons ontvang 'n testament, nog nie 'n erfenis nie; vir ons word 'n onderpand of waarborg nagelaat, omdat ons nog nie **in die volle** besit kom nie.

Op Pinkster breek die nuwe lewe los. Maar skaars is dit geopenbaar of dit gaan weer toe in die belofte. Skaars is die jong lewe in die gebare kind sigbaar of dit word weer in die doeke toegedraai. Skaars het die fontein hoog uitgeborrel of dit sink weer weg in die akker van die Here. Tog is daardie lewe daar. **Daaraan mag deur ons nie getwyfel word nie.** En daardie lewe sal bly tot die einde toe. Daartoe is die Heilige Gees met sy woning in ons aanwesig. Hy bly by ons. Geen mens, geen aardse of helse mag kan daardie seël verbreek nie. **Deur die Heilige Gees is ons tot daardie dag verseël.**

Hoewel nou net die eersteling aanwesig is, mag daar by die kind van God **geen twyfel** aangaande die volle oes bestaan nie. Daarom is die uitstorting van die Gees volstrek

soortgelyke wyse in ons gewerk nie, sodat na die voltooiing van God se werk die mens by nags sou lê om weergebore te word of nie, om bekeer te word of nie. Dit is 'n volkome bonatuurlike, baie kragtige en tegelyk baie aangename, wonderlike, verborge en onbeskryflike daad van God. Volgens die getuienis van die Skrif, wat deur Hom, die Outeur van hierdie werking geïnspireer is, is dit deur sy krag wat nie minder of geringer as die skepping of as die opwekking van die dooies is nie. Die gevolg is dat almal in wie se harte God op hierdie wonderbaarlike wyse werk, sekerlik, onfeilbaar en kragdadig weergebore word en daadwerklik glo. Dan word die wil, wat nou vernuwe is, nie alleen deur God gedryf en beweeg nie, *maar omdat dit deur God gedryf word, werk dit ook self. Daarom word ook tereg gesê dat die mens, deur die genade wat hy ontvang het, glo en hom bekeer.*"

¹¹⁸ "**Wie verseël die doop?** Die groot vraag waarom die stryd vandag gaan is: *met wie is die genadeverbond opgerig?* Die kring van die verbond word deur die doop bepaal. Om nou uit te maak wie werklik bondelinge is, moet ons teruggaan tot die uitverkiesing. **Ons mag die verbond nooit losmaak van die uitverkiesing nie**, daarom moet ons uitgaan van die werk van God in die ewigheid. Christus is vanaf die vredeaad **die Borg en Hoof van sy uitverkorenes en Hy is in die genadeverbond die Middelaar van sy uitverkorenes**. Christus staan van ewigheid af in verbondsbetrekking tot sy uitverkorenes, en hier in die tyd en die storie staan Hy as Hoof in verbondsbetrekking met hulle. Hieruit blyk dit, dat die genadeverbond geen ander doel het as om die uitverkiesing te verwerklik nie. Die genadeverbond beskryf **die weg waarlangs die uitverkorenes tot die saligheid geraak**. Dis nie waar dat die genadeverbond ook met die nie-uitverkorenes gesluit is nie. Daar is mense wat die verskil tussen die uitverkiesing en die genadeverbond daarin soek, dat in die uitverkiesing alleen die uitverkorenes begrepe is en dat in die genadeverbond ook die verworpenes begrepe is. Dit is niks minder as 'n fatale dwaling nie. Die genadeverbond **is volstrek nie onseker nie**, maar dis 'n volstrek sekere verbond wat net die uitverkorenes tot doel het. 'Bondgenoot is iemand in dat verbond dan wie genade ontvang of voor genade bestemd is.' Dis waar, vele ongelowiges lewe hier op aarde saam met die gelowiges **in die kring van die verbond**, maar hulle is nie bondelinge nie. Augustinus het reeds die onderskeiding gemaak dat die skyngelowiges wel in die kerk is, maar nie van die kerk nie. Dit geld ook van die genadeverbond. Die geveinsdes is 'wel in die verbond', maar nie van die verbond nie. Hulle is wel **in foedere** maar nie **de foedere** nie. In werklikheid behoort hulle nie tot die verbond nie. As ons hulle tot die genadeverbond reken dan skei ons die verbond van die uitverkiesing en dan word die verbond kragtelos. Ons erken wel dat die verbond 'n uitwendige en 'n inwendige kant het. Ons erken dat die sigbare uitwendige verskyning nie heeltemal die innerlike geestelike realiteit dek nie, want almal wat uit Israel is, is nog nie Israel nie." (PJS De Kerk, Verbond en Doop, Koers, Junie 1946, sien hier: <https://proregno.files.wordpress.com/2022/05/verbond-en-doop-pjs-de-kerk.pdf>)

noodsaaklik. Daarom kan die Gees nie 'n enkele oomblik van die gelowige af weggaan nie. ***Daarom is die gebid om 'n nuwe uitstorting die, miskening van die verseëling.***

'n Seël maak **seker** en maak **eg**. Deur die Heilige Gees alleen is ons **seker** van die egtheid van ons geloof. "Niemand kan sê dat Jesus die Here is nie, behalwe deur die Heilige Gees" (1 Kor. 12:3).

Neem die Heilige Gees weg, en daar is in die besef van die gelowige geen geloof, geen gebed, **geen sekerheid**, geen waarheid, geen hoop, geen toekoms, geen dag van verlossing meer nie. Neem die Heilige Gees weg, en alles word oneg. Ons geloof is dan klatergoud. Ons, gelowiges, is dan geveinsdes. Ons kerk is 'n groot leuen."

Daarom die kollektiewe of organiese verbondstaal van die Heilige Skrif wat in beide belydenis en formuliere, ook in die FBK gehandhaaf en gebruik word, doen so voort.

Samevattend is ek daarom van die oortuiging dat die volgende aspekte help om die FBK reg te verstaan in die lig van, of voortvloeiend van wat ons glo vanuit die Skrif volgens die belydenis, soos ek in die werkstuk deurlopend probeer aandui het:

1. Die organies/kollektiewe verbondsmatige verstaan van die Skrif bepaal die belydenis en formuliere, dus ook hoe die FBK verbondsmatig verstaan behoort te word. Omdat die mens nie kan en mag oordeel oor die harte en onderskei tussen uitverkorene en nie-uitverkorene nie, daarom word die verbondsteken aan alle kinders van gelowiges bedien, kop-vir-kop, op grond van God se bevel en belofte dat Hy juis sy uitverkore volk, sy kerk versamel deur die geslagte op 'n organiese verbondsmatige wyse (Gen. 17:7-11; Hand. 2:37-41; sien ook HK v/a 54).

2. Die doel van die sakramente, om geloof te 'versterk en te voed' is allesbepalend om die FBK ook reg te verstaan, daar is nie sprake van net 'n 'objektiewe' werklikheid en sekerheid 'daarbuite' nie, maar ook en veral 'n innerlike werklikheid en sekerheid wat die Gees werk in die gelowiges se harte.

3. Die historiese konteks en stryd teen beide Rome en die Wederdopers moet deeglik in ag geneem word in die lees van die FBK.

4. Die inhoud of teks van die FBK self gee eksplisiet en implisiet reeds aanduidings vir wie die sakrament se inhoud (Christus) bedoel is, vir wie dit sekerheid, troos en bemoediging bring, deur die Here se Gees:

- "dat ons van ons sondes bevry en voor God geregverdig gereken word"
- "totdat ons eindelik onder die gemeente van die uitverkorenes in die ewige lewe vlekkeloos gestel sal word."

- "... en ook sonder dat hulle dit weet, weer in Christus tot genade aangeneem word."

- "in Christus geheilig is en **daarom** as lidmate ... behoort gedoop te wees" (soos Bavinck aandui, die primêre Skrif begroning is 1 Kor. 1:2, en nie 1 Kor. 7:14 nie), nl. vir die gelowiges, vir die uitverkorenes, wie in Christus se bloed gereinig en gewas is, Ef. 1:4, klein en groot, nie 'net' bloot 'n uiterlike 'objektiewe' heiliging nie, maar ook werklik en innerlike heiliging deur die Gees vir sy kinders).

5. In die bediening/administrasie van die genadeverbond, dus ook die bediening van die FBK, werk ons met die oordeel van liefde, DL 3/4.15 = ons hou/reken/beskou alle gelowiges en hul kinders as die Here se kinders, tot die teendeel blyk. Hierdie is nié die siening van die 'veronderstelde wedergeboorte' nie, **maar die leer van die Skrif volgens ons belydenis** (DL 3/4/15). Ons 'veronderstel' niks, maar glo en bely op grond van God se Goddelike Openbaring dat die Here sy

kinders het in en onder die geslagte, deur alle eeue, daar is kinders van die belofte, en daar is kinders van die vlees, en die Skrif leer uitdruklik, nie die kinders van die vlees nie, maar 'die kinders van die belofte word **gereken** as die nageslag.' (Rom. 9:6-8)¹¹⁹

6. Baie belangrik is dit, wat prof. Engelsma sterk uitwys, is dat die FBK wys dat die 'in Christus geheilig' is wys op ons kinders 'as kinders/as babas', nie eers eendag of eers 'later' wanneer hulle so wil besluit nie. Ekself vind my dat die vervulling van die belofte van redding kan plaasvind 'voor, tydens, of na die doop', na God se vrye welbehae soos Hy dit bepaal vir elkeen vir sy kinders.¹²⁰

7. Ek beveel aan duidelike onderrig en verklaring van die genadeverbond vanuit die Skrif en belydenis (dele 1 en 2), eerder as wat die FBK teks in sy wese verander word (sien Wielenga se opmerkings in die verband in deel 3 hierbo).

8. In terme van moontlike verandering van die teks self, kan ek herhaal wat ek reeds genoem het daar in **voetnota 73**: "Een van die moontlike wysigings (weglating of byvoeging, waaroor daar onsekerheid is?) wat dalk wel plaasgevind het, om juis die FBK 'duideliker ... of onduideliker' te maak afhange van jou verbondsbeskouing(?), is die frase 'onder die gemeente van die uitverkorenes' by die derde punt van die FBK, wat blyk moontlik later 'weggelaat of ingevoeg' is, so dat dit is reeds duideliker gemaak is en duidelik wys vir wie sakramente is?" Let wel: soos hierbo by deel 2 duidelik aangedui, ons moet in *lering* 'onderskei' in die bediening van die sakramente wie ons beveel het om aan te bedien (aan almal wat glo en hul kinders, met die doop), maar dit is God alleen wat die Inhoud, Christus gee, soos ons bely in beide NGB artikels 34, 35 (sien deel 2).¹²¹

9. Alhoewel die sakramente se primêre doel is om te bemoedig, versterk, is daar vanselfsprekend ook vermaning soos gesien kan word in die FBK bewoording van 'alle verbonde (bestaan) uit twee dele...', wat 'tweesnydend werk' soos die Evangelie verkondiging en Christelike tug,¹²² wat by implikasie oproep tot geloof en bekering, eenmalig asook lewenslank, aan almal wat met die doop *bedien* word ook, die inhoud van die FBK wys op hierdie sake as ons daar hoor,¹²³ die bediening

¹¹⁹ "Al **beskouwen** wij de gemeente als vergaderingen der *gelovigen* (wat niets te maken heeft met een constructie van 'veronderstelde wedergeboorte'), wij **weten** tegelijk, dat de kerkleden moeten opgewekt worden om de Here Jesus Christus te zoeken en ernst te maken met hun beslissende levenskeus; we **weten** ook, dat niet allen Israël zijn, die van Israël zijn, ons is terdege bekend, dat de oproep om zich te bekeren nooit agterwege blijven, en juist hierin is er verwantchap met die arbeid naar buiten, want de kerk treedt in evangelisatie en zending op met hetzelfde evangelie en met geen andere boodschap." (Dijk, 1952: 158).

¹²⁰ Van Genderen skryf (Van't Spijker, 1983: 266) skryf met verwysing na Calvin: "Niemand wordt zonder geloof behouden, de volwassenen niet **en de kinderen evenmin**. Maar omdat de kinderen het geloof met de volwassenen gemeen hebben, hebben ook zij recht op de doop. Hij wil hiermee niet zeggen, dat het geloof **altijd** van de geboorte af begint, want de Heere roept ook de volwassenen zelf nu eens eerder, dan weer later, maar wel, dat al Gods uitverkorenen door het geloof het eeuwige leven binnengaan, **op welke leeftijd zij ook worden weggenomen**."

¹²¹ Van Genderen skryf (Van't Spijker, 1983: 266): "Ons vertrouwen mag niet aan de sacramenten hangen, maar ons geloof en onze belijdenis moeten opklimmen tot Hem die de auteur van de sacramenten en van alle dingen is. Met Augustinus maakt Calvin **onderscheid** tussen het teken en die zaak. Doop en avondmaal schenken niets en baten niets als ze niet door het geloof worden aangenomen (*Institusie*, IV, 14,12)."

¹²² HK Sondag 31 vraag 84, "Hoe word die hemelryk deur die prediking van die **heilige evangelie oopgesluit en toegesluit?** ..."; vraag 85, "Hoe word die hemelryk **toegesluit en oopgesluit** deur die Christelike ban?..."

¹²³ "Als een jong rankje wordt het kind zo in Christus ingelijfd, maar nu moet het ook groeien. Daarom bidt de kerk, dat Christus dat onder Zijn hoede neme, en door Zijn Heilige Geest altijd wil regeren, opdat het een levende rank zij, want de dode ranken neemt Hij weg. Dat gebed vraagt ook het werk der ouders; God geeft de wasdom, maar zij hebben te planten en nat te maken, en als men ziet, hoe weinig er van het persoonlijk "onderwijzen in de voorzegde leer" terecht komt, kan men zich slechts verbazen over de barmhartigheid Gods, dat er van de Doop nog zoveel terecht komt! Tenslotte voegt de Catechismus hier nog aan toe, dat de kinderen der gelovigen door de Doop van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden. Natuurlijk niet zo, dat ze de Doop als een zichtbaar merkteken dragen, want van die Doop is straks niets meer te zien. Maar dat onderscheid bestaat in de nieuwe gehoorzaamheid, in een nieuw leven. Tegenover het zichtbare merkteken van de antichrist, hebben onze jonge mensen het onzichtbare merkteken van de Doop. En al zou het hun het leven moeten kosten, zij weigeren het teken van het Beest

van die doop aan almal wat die Here beveel **is altyd opreg en waar**, ongeag of mense innerlik ontvang het wat Christus alleen gee (want ons as 'bedienaars' kan nie in die harte kyk en oordeel nie):

- "Ons en ons kinders is in sonde ontvang en gebore en is daarom onder die toorn van God, sodat ons nie in die ryk van God kan inkom nie, tensy ons opnuut gebore word... Dit word aan ons geleer deur die indompeling in en besprinkeling met die water, waardeur die onreinheid van ons siele vir ons aangewys word, sodat ons vermaan word om 'n afkeer van onself te hê, ons voor God te verootmoedig en ons reiniging **en saligheid buite onself te soek**."

- "naamlik die afwassing van ons sondes en die daaglikse vernuwing van ons lewe..."

- "ons moet van die wêreld afsien, ons ou natuur doodmaak en 'n godvrugtige lewe lei..."

- die eerste gebed is duidelik oor die oordeel vir hul wat nie bekeer is of bekeer nie, die Rooisee beeld 'waardeur die doop afgebeeld is': genadige redding vir die gelowiges, die uitverkorenes' maar regverdige oordeel vir die ongelowiges, die nie-uitverkorenes wat in die sfeer van die verbond Hom verag en verwerp.¹²⁴

- die opdrag aan ouers is om kinders alles te leer en te laat leer, oor die inhoud van hul antwoord by die tweede doopvraag: die leer van die hele OT en NT, wat ook oproep tot geloof, bekering, ens. insluit.

- die laaste gebed, word daar gebid vir groei in heiligmaking, dus 'n lewe van bekering, om moedig teen die sonde, wêreld en duiwel te stry, ens.

Daarom dat die sekerheid van die genadeverbond, ons juis oproep tot 'n lewe van bekering, lewenslank, heeltyd, **'totdat** ons uiteindelik onder die gemeente van **die uitverkorenes** in die ewige lewe vlekkeloos gestel sal word.¹²⁵

10. Bo alles, is die doel van die genadeverbond, en alles wat daarmee gepaardgaan: **die eer van God**,¹²⁶ dat Hy ons groot troos in lewe en sterwe is, dat Hy wat Syne ken, dus ons ken (2 Tim.

te dragen, en de God van hun Doop te verloochenen; indien zij tenminste steeds bedenken, dat het gaat om het al of niet verschijnen onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven!" (Veldkamp, deel II: 62, 63). Sien HK Sondag 31,32 oproepe en vermaninge wat aan die hele gemeente moet uitgaan.

¹²⁴ Totius skryf (*Die Kerkblad*, no. 1106, 6 Mei 1949): "Ons merk nog op dat in die gelykluidende plek in Mattheus staan: „omdat hulle, terwyl hulle sien, nie sien nie", (Matth. 13:13). Hier word dus die menslike verantwoordelikheid gehandhaaf, en ook hierdie „omdat" handhaaf ons. Die Verkiesing en die Genadeverbond is dan ook vir die Gereformeerdes **geen teenstrydighede nie**. Die een sowel as die ander word in die Skrif duidelik geleer. Dit is die twee vleuels waarop die geloofslewe drywe." Sien die belangrike werk van oor hierdie onderwerp dat die doop, soos die Evangelie, 'n tweesnydende swaard, bediening is: *Word, Water and Spirit: a Reformed Perspective on Baptism* (Reformation Heritage Books).

¹²⁵ "Aangaande het zelfonderzoek: 1. dat onder meer de bediening van de sleutelmacht, die Christus aan Zijn kerk heeft toebetrouwd, eischt, **dat in het midden der gemeente tot een ieder uitga** de ernstige vermaning tot zelfonderzoek ook aangaande de vraag of hij waarlijk in den Christus Gods gelooft (Heidelb. Catech. antw. 84); 2. dat dit zelfonderzoek ongetwijfeld in het verbond der genade zijn uitgangspunt behoort te nemen, **maar daarom door den doop niet minder noodzakelijk gemaakt wordt**, aangezien niet ieder gedoopte het ware geloof bezit; 3. dat de vermaning tot zelfonderzoek niet in strijd is met den oproep tot geloof en bekeering, maar veeleer als een onderdeel daarvan is te beschouwen, en daarom nooit naar den achtergrond mag dringen de vermaning, om zijn vertrouwen alleen te stellen op de offerande van Jezus Christus aan het kruis, waarheen Woord en Sacrament ons geloof als op **den eenigen grond** onzer zaligheid wijzen (Heid. Catech. antw. 67) en dat de sterking des geloofs door de werking des Heiligen Geestes het allereerst hiervan te verwachten is; 4. dat dit echter niet uitsluit, dat de christen van zijn geloof ook wordt verzekerd uit de werken (Heidelb. Catech. antw. 86) en in het algemeen uit het waarnemen van de kenmerken der genade, die door Woord en Geest in hem worden gewerkt (Dordtsche leerregels I 12; V 10)." Sien hier: <https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/1942-uitspraak-oor-genadeverbond.pdf>

¹²⁶ "Die rede van hierdie vyandskap (Gen. 3:15 - slc) is dus die liefde van God, "So lief het God die wêreld gehad . . ." (Joh. 3:16). Hierdie liefde is ten slotte se selfliefde, want die skepping is sy werk **en sy eer**. Voel u nou hoe daar vreugde by ons moet wees, nie ter wille van onself nie maar ter wille van God? Hoe Sion hom moet verheug nie oor vrede nie maar oor oorlog, nie oor vriendskap nie maar oor vyandskap, oor die 'oordele van God' (Ps. 97: 1,2, 8)." (Totius, *Het Kerkblad*, no. 276, 1 November 1912).

2:19), in sy Seun, die Middelaar en Hoof van die verbond, **alles** gedoen het vir ons redding, nie net die 'moontlikheid' van redding geskep het vir sy kinders nie, maar daadwerklik red, ook alles skenk wat nodig is om gered te word, genade op genade (Matt. 1:21; Rom. 8:28-39). Daarom is ons troos juis nie **ons** 'bediening' of 'verduidelikings of 'verbondsdebatte' nie **maar Hy** wat die Inhoud skenk en gee deur sy Gees en Woord onfeilbaar en onweerstaanbaar na sy vrye welbehag, waarna die sakramente wys, getuig en verseël (NGB artikel 34):

Die bedienaars gee ons van hulle kant dus met die sakrament wat sigbaar is, **maar die Here gee** wat met die sakramente aangedui word, naamlik die onsigbare genadegawes: **Hy was ons** siel, suiwer en reinig dit van alle vuilheid en ongeregtigheid; **Hy maak ons** hart nuut en vul dit met alle vertroosting; **Hy gee ons** egter sekerheid van sy Vaderlike goedheid; **Hy bekleed ons** met die nuwe mens en ontklee ons van die ou mens en al sy werke."

Die 'volwasse doop', maar soveel te meer die 'kinderdoop, beklemtoon God se **genade**(verbond) in Christus, en daarom moet die verbondsdoop (aan ons én ons kinders) gehandhaaf word (Veldkamp, deel II: 59):

"Wij moeten niet onszelf willen verzekeren inplaats van ons door God te laten verzekeren. Sommigen vinden een Volwassen-doop "ontroender" dan de Kinderdoop. Dat zal wel daarmee samenhangen, dat we aan de Kinderdoop zo "gewend" zijn, en een Volwassen-doop maar zelden onder ons voorkomt. Maar goedbeschouwd **is de Kinderdoop veel ontroender, als men dat woord wil gebruiken, omdat daar Gods vrijmachtig welbehagen ten volle uitschittert**. Dat kleine kindje is zich van alles wat er gebeurt, niets bewust. Het ondergaat alles. Daar is geen groot mens, die eerst z'n geloof belijdt. Daar is een kind des Verbonds, **dat slechts het geloof als Gods gave bezit**. Tenzij, wat God genadig verhoede, bij het opwassen het tegendeel zou blijken."

*"Want berge mag wyk en heuwels wankel, maar my goedertierenheid sal van jou nie wyk en **my vredeverbond** nie wankel nie, sê die HERE, **jou Ontfermer**."* (Jes. 54:10)

Amen.

5. AANHANGSELS

5.1 CALVIN ON THE SACRAMENTS (2002: 212-220)¹²⁷ *A document stating the mutual ideas surrounding the sacraments between the Swiss ministers and John Calvin. Mutual Consent in Regard to the Sacraments Between the Ministers of the Church of Zurich and John Calvin, Minister of the Church of Geneva. Now published by those who framed it.*¹²⁸

Article 1. The Whole Spiritual Government of the Church Leads us to Christ.

Seeing that Christ is the end of the law, and the knowledge of him comprehends in itself the whole sum of the gospel, there is no doubt that the object of the whole spiritual government of the Church is to lead us to Christ, as it is by him alone we come to God, who is the final end of a happy life. Whosoever deviates from this in the slightest degree, can never speak duly or appositely of any ordinances of God.

Article 2. A True Knowledge of the Sacraments from the Knowledge of Christ.

As the sacraments are appendages of the gospel, he only can discourse aptly and usefully of their nature, virtue, office, and benefit, who begins with Christ: and that not by adverting cursorily to the name of Christ, but by truly holding for what end he was given us by the Father, and what blessings he has conferred upon us.

Article 3. Nature of the Knowledge of Christ.

We must hold therefore that Christ, being the eternal Son of God, and of the same essence and glory with the Father, assumed our flesh, to communicate to us by right of adoption that which he possessed by nature, namely, to make us sons of God. This is done when ingrafted by faith into the body of Christ, and that by the agency of the Holy Spirit we are first counted righteous by a free imputation of righteousness, and then regenerated to a new life: whereby being formed again in the image of our heavenly Father, we renounce the old man.

Article 4. Christ a Priest and King.

Thus Christ, in his human nature, is to be considered as our priest, who expiated our sins by the one sacrifice of his death, put away all our transgressions by his obedience, provided a perfect righteousness for us, and now intercedes for us, that we may have access to God. He is to be considered as a repairer, who, by the agency of his Spirit, reforms whatever is vicious in us, that we may cease to live to the world and the flesh, and God himself may live in us. He is to be considered as a king, who enriches us with all kinds of blessings, governs and defends us by his power, provides us with spiritual weapons, delivers us from all harm, and rules and guides us by the sceptre of his mouth. And he is to be so considered, that he may raise us to himself, the true God, and to the Father, until the fulfilment of what is finally to take place, viz., God be all in all.

Article 5. How Christ Communicates Himself to Us.

Moreover, that Christ may thus exhibit himself to us and produce these effects in us, he must be made one with us, and we must be ingrafted into his body. He does not infuse his life into us unless he is our head, and from him the whole body, fitly joined together through every joint of supply, according to his working, maketh increase of the body in the proportion of each member.

Article 6. Spiritual Communion. Institution of the Sacraments.

The spiritual communion which we have with the Son of God takes place when he, dwelling in us by his Spirit, makes all who believe capable of all the blessings which reside in him. In order to

¹²⁷ Sien veral artikels 16-20 en hoe dit die regte verstaan en verklaring van die FBK help. Beklemtonings is daar bygevoeg. Vir 'n deeglike verklaring van Calvyn se sakramentsbeskouing, veral wat die doop betref, sien Bierma, *Font of Pardon and New Life: John Calvin and the Efficacy of Baptism* (2021).

¹²⁸ <https://www.apuritansmind.com/creeds-and-confessions/the-consensus-tigurinus-by-john-calvin/>

testify this, both the preaching of the gospel was appointed, and the use of the sacraments committed to us, namely, the sacraments of holy Baptism and the holy Supper.

Article 7. The Ends of the Sacraments

The ends of the sacraments are to be marks and badges of Christian profession and fellowship or fraternity, to be incitements to gratitude and exercises of faith and a godly life; in short, to be contracts binding us to this. But among other ends the principal one is, that God may, by means of them, testify, represent, and seal his grace to us. For although they signify nothing else than is announced to us by the Word itself, yet it is a great matter, first, that there is submitted to our eye a kind of living images which make a deeper impression on the senses, by bringing the object in a manner directly before them, while they bring the death of Christ and all his benefits to our remembrance, that faith may be the better exercised; and, secondly, that what the mouth of God had announced is, as it were, confirmed and ratified by seals.

Article 8. Gratitude.

Now, seeing that these things which the Lord has given as testimonies and seals of his grace are true, he undoubtedly truly performs inwardly by his Spirit that which the sacraments figure to our eyes and other senses; in other words, we obtain possession of Christ as the fountain of all blessings, both in order that we may be reconciled to God by means of his death, be renewed by his Spirit to holiness of life, in short, obtain righteousness and salvation; and also in order that we may give thanks for the blessings which were once exhibited on the cross, and which we daily receive by faith.

Article 9. The Signs and the Things Signified Not Disjoined but Distinct.

Wherefore, though we distinguish, as we ought, between the signs and the things signified, yet we do not disjoin the reality from the signs, but acknowledge that all who in faith embrace the promises there offered receive Christ spiritually, with his spiritual gifts, while those who had long been made partakers of Christ continue and renew that communion.

Article 10. The Promise Principally to Be Looked To in the Sacraments.

And it is proper to look not to the bare signs, but rather to the promise thereto annexed. As far, therefore, as our faith in the promise there offered prevails, so far will that virtue and efficacy of which we speak display itself. Thus the substance of water, bread, and wine, by no means offers Christ to us, nor makes us capable of his spiritual gifts. The promise rather is to be looked to, whose office it is to lead us to Christ by the direct way of faith, faith which makes us partakers of Christ.

Article 11. We Are Not to Stand Gazing on the Elements.

This refutes the error of those who stand gazing on the elements, and attach their confidence of salvation to them; seeing that the sacraments separated from Christ are but empty shows, and a voice is distinctly heard throughout proclaiming that we must adhere to none but Christ alone, and seek the gift of salvation from none but him.

Article 12. The Sacraments Effect Nothing by Themselves.

Besides, if any good is conferred upon us by the sacraments, it is not owing to any proper virtue in them, even though in this you should include the promise by which they are distinguished. For it is God alone who acts by his Spirit. When he uses the instrumentality of the sacraments, he neither infuses his own virtue into them nor derogates in any respect from the effectual working of his Spirit, but, in adaptation to our weakness, uses them as helps; in such manner, however, that the whole power of acting remains with him alone.

Article 13. God Uses the Instrument, but All the Virtue Is His.

Wherefore, as Paul reminds us, that neither he that planteth nor he that watereth is any thing, but God alone that giveth the increase; so also it is to be said of the sacraments that they are nothing, because they will profit nothing, unless God in all things make them effectual. They are indeed instruments by which God acts efficaciously when he pleases, yet so that the whole work of our salvation must be ascribed to him alone.

Article 14. The Whole Accomplished by Christ.

We conclude, then, that it is Christ alone who in truth baptizes inwardly, who in the Supper makes us partakers of himself, who, in short, fulfils what the sacraments figure, and uses their aid in such manner that the whole effect resides in his Spirit.

Article 15. How the Sacraments Confirm.

Thus the sacraments are sometimes called seals, and are said to nourish, confirm, and advance faith, and yet the Spirit alone is properly the seal, and also the beginner and finisher of faith. For all these attributes of the sacraments sink down to a lower place, so that not even the smallest portion of our salvation is transferred to creatures or elements.

Article 16. All Who Partake of the Sacraments Do Not Partake of the Reality.

Besides, we carefully teach that God does not exert his power indiscriminately in all who receive the sacraments, **but only in the elect**. For as he enlightens unto faith none but those whom he hath foreordained to life, so by the secret agency of his Spirit **he makes the elect receive what the sacraments offer**.

Article 17. The Sacraments Do Not Confer Grace.

By this doctrine is overthrown that fiction of the sophists which teaches that the sacraments confer grace **on all who do not interpose the obstacle of mortal sin**. For besides that in the sacraments nothing is received except by faith, we must also hold that the grace of God is by no means so annexed to them that whoso receives the sign also gains possession of the thing. For the signs are administered alike to reprobate and elect, **but the reality reaches the latter only**.

Article 18. The Gifts Offered to All, but Received by Believers Only.

It is true indeed that Christ with his gifts is offered to all in common, and that the unbelief of man not overthrowing the truth of God, **the sacraments always retain their efficacy**; but all are not capable of receiving Christ and his gifts. Wherefore nothing is changed on the part of God, but in regard to man each receives according to the measure of his faith.

Article 19. Believers Before, and Without the Use of the Sacraments, Communicate with Christ.

As the use of the sacraments will confer nothing more on unbelievers than if they had abstained from it, nay, is only destructive to them, so without their use believers receive the reality which is there figured. Thus the sins of Paul were washed away by baptism, though they had been previously washed away. So likewise baptism was the laver of regeneration to Cornelius, though he had already received the Holy Spirit. So in the Supper Christ communicates himself to us, though he had previously imparted himself, and perpetually remains in us. For seeing that each is enjoined to examine himself, it follows that faith is required of each before coming to the sacrament. Faith is not without Christ; but inasmuch as faith is confirmed and increased by the sacraments, the gifts of God are confirmed in us, and thus Christ in a manner grows in us and we in him.

Article 20. The Benefit Not Always Received in the Act of Communicating.

The advantage which we receive from the sacraments **ought by no means to be restricted to the time at which they are administered to us**, just as if the visible sign, at the moment when it is brought forward, brought the grace of God along with it. For those who were baptized when mere infants, **God regenerates in childhood or adolescence, occasionally even in old age**. Thus the utility of baptism is open **to the whole period of life**, because the promise contained in it is

perpetually in force. And it may sometimes happen that the use of the holy Supper, which, from thoughtlessness or slowness of heart does little good at the time, afterward bears its fruit.¹²⁹

Article 21. No Local Presence Must Be Imagined.

We must guard particularly against the idea of any local presence. For while the signs are present in this world, are seen by the eyes and handled by the hands, Christ, regarded as man, must be sought nowhere else than in Heaven, and not otherwise than with the mind and eye of faith. Wherefore it is a perverse and impious superstition to inclose him under the elements of this world.

Article 22. Explanation of the Words “This Is My Body.”

Those who insist that the formal words of the Supper, “This is my body; this is my blood,” are to be taken in what they call the precisely literal sense, we repudiate as preposterous interpreters. For we hold it out of controversy that they are to be taken figuratively, the bread and wine receiving the name of that which they signify. Nor should it be thought a new or unwonted thing to transfer the name of things figured by metonymy [modern spelling: metonymy] to the sign, as similar modes of expression occur throughout the Scriptures, and we by so saying assert nothing but what is found in the most ancient and most approved writers of the Church.

Article 23. Of the Eating of the Body.

When it is said that Christ, by our eating of his flesh and drinking of his blood, which are here figured, feeds our souls through faith by the agency of the Holy Spirit, we are not to understand it as if any mingling or transfusion of substance took place, but that we draw life from the flesh once offered in sacrifice and the blood shed in expiation.

Article 24. Transubstantiation and Other Follies.

In this way are refuted not only the fiction of the Papists concerning transubstantiation, but all the gross figments and futile quibbles which either derogate from his celestial glory or are in some degree repugnant to the reality of his human nature. For we deem it no less absurd to place Christ under the bread or couple him with the bread, than to transubstantiate the bread into his body.

Article 25. The Body of Christ Locally in Heaven.

And that no ambiguity may remain when we say that Christ is to be sought in Heaven, the expression implies and is understood by us to intimate distance of place. For though philosophically speaking there is no place above the skies, yet as the body of Christ, bearing the nature and mode of a human body, is finite and is contained in Heaven as its place, it is necessarily as distant from us in point of space as Heaven is from Earth.

Article 26. Christ Not to Be Adored in the Bread.

If it is not lawful to affix Christ in our imagination to the bread and the wine, much less is it lawful to worship him in the bread. For although the bread is held forth to us as a symbol and pledge of the communion which we have with Christ, yet as it is a sign and not the thing itself, and has not the thing either included in it or fixed to it, those who turn their minds towards it, with the view of worshipping Christ, make an idol of it.

¹²⁹ Soos dit ook bely word in NGB artikel 34 oor die Doop teen Rome en teen die Wederdopers: "... Ons glo daarom dat iemand wat tot die ewige lewe wil kom, slegs een maal gedoop moet word sonder om dit ooit te herhaal, want ons kan tog ook nie twee maal gebore word nie. Hierdie doop is nie alleen nuttig solank die water op ons is en ons dit ontvang nie, *maar ook vir ons hele lewe*. Daarom verwerp ons die dwaling van die Wederdopers, wat nie tevrede is met die een doop wat hulle een maal ontvang het nie en wat bowendien ook nog die doop van die gelowiges se kindertjies veroordeel. ..."

5.2 THE BASIS OR FOUNDATION OF OUR CONFESSION: The Covenant of Grace with Christ and His elect¹³⁰, by Herman Bavinck¹³¹

And I will establish my covenant between me and thee and thy seed after thee in their generations for an everlasting covenant, to be a God unto thee, and to thy seed after thee. - Genesis 17:7.

THE COVENANT OF GRACE IS ALL DEPENDENT ON GOD ALONE AND NOTHING OF MAN

The covenant of grace lies immovably firm and fast in God's eternal mercies. In the first covenant which was established prior to the fall, God came to man demanding and requiring obedience, and promised him eternal life and heavenly salvation only after perfect fulfillment of the law. This first covenant therefore reckoned with the will and with the work of man, it rested for a part in his hand and hence was uncertain and breakable.

But the covenant of grace, which was announced for the first time in the maternal promise, has its basis and security **only** in the divine counsel of grace. Although the word covenant does not appear in this promise, still the matter represented by this word is fully contained in it. For, before man through transgression has made a covenant of friendship with Satan, God intervenes, puts enmity in the room of the effected friendship and in the seed of the woman once more brings man over to his side. The covenant of grace therefore has proceeded **entirely** from God, He himself brings it about; therefore it does not rest in man **nor is it in any way dependent upon his will and work**. It is eternal, unchangeable, immovable, even as God himself. *For the mountains shall depart and the hills be removed, but my kindness shall not depart from thee, neither shall the covenant of my peace be removed, saith the Lord that hath mercy on thee.*¹³²

In this covenant, **God is the First and the Last, the Beginning and the End, the Alpha and the Omega**. In the most beautiful way it maintains the absolute sovereignty of God in the **whole** work of salvation. For from the very beginning to the very end **nothing of man is added or introduced**. Redemption is specifically a divine work, the work of the Father, the Son, and the Holy Spirit. All boasting is excluded, the honor and glory is entirely and only due unto God, who is not only the Creator but also the Recreator of all things.

On this account is it a covenant of grace, of pure grace. In the divine virtue of grace this covenant has its origin; in the gifts of grace it finds its contents; and in the glorification of grace lies its end and purpose. It is God, who has established this well ordered and **eternal** covenant; who has accepted into it man, separated from Him through sin; who makes man a participant of **all the profits and benefits of this covenant**; who makes man to walk in the ways of this covenant and through this covenant leads him to the heavenly glory.

The stability of this covenant is the reason why in Holy Writ it is not a few times revealed unto us as a will or testament. **It is not a mutual contract**; it is not like unto an agreement between two persons brought about by them upon mutual consent, after much weighing and consideration. But the covenant of grace is an institution, **a gracious disposition of God, a gift in Christ**. As the Father hath appointed the Kingdom unto me, even so I appoint it unto you. As by will or testament, in the way of a last free disposition, in the form of an inheritance the divine blessings of this covenant come unto us, **without our will**. It is the most precious gift, the most perfect gift which

¹³⁰ Bron: H. Bavinck, The Sacrifice of Praise - Meditations before and after receiving access to the Table of the Lord, hier beskikbaar: <https://www.monergism.com/sacrifice-praise-ebook>. Die opskrifte is bygevoeg, asook die beklemtonings en voetnotas deur S. Le Cornu.

¹³¹ <https://hermanbavinck.org/biography/>

¹³² Jes. 54:10.

comes to us from above, descending from the Father of Lights, with whom there is neither variableness nor shadow of turning.

And behold now, what and what kind of blessings form the contents of this free and eternal covenant. Together they form a fullness of spiritual and material, of heavenly and earthly, of eternal and temporal blessings. In that covenant there is opened and unlocked for man a fullness of salvation; a fountain of blessedness; a spring of life. The one grace makes room for another and that one is again in turn relieved and substituted by another. Indeed, out of the fullness of Christ we receive grace for grace.

THE SPIRITUAL BLESSINGS OF THE COVENANT IN CHRIST ALONE

Spiritual profits and benefits are the first things of which man becomes a recipient in this covenant. For before and above all things Christ came upon earth to seek and to save that which was lost. He did not appear as a reformer of society, as a political leader of the people, as an artist or philosopher. But a Savior; that was His name and also His office. For that, the Father had anointed Him with His Spirit, to preach good tidings unto the meek; to bind up the broken hearted; to proclaim liberty to the captives and the opening of the prison to them that are bound, to proclaim the acceptable year of the Lord.

Spiritual blessings, therefore, above all, are granted unto the church by the Father of our Lord Jesus Christ in heaven. ***In communion with Christ, forgiveness of sins and regeneration, faith and conversion, sanctification and perseverance become the part and portion of believers.*** Both their consciousness and their being, their state and attitude are renewed by the Spirit of Christ. They have become different people through the spirit that dwelleth in them; they are not from below but from above; they have been born of God, accepted by Him as children and are destined for the heavenly inheritance. For them, old things have passed away, behold, all things have become new.

But these spiritual and eternal blessings are also accompanied by those which are earthly and temporal. Heaven and earth, spirit and matter, soul and body are certainly too closely allied than that an absolute separation could be possible. In the glorious picture of the future revealed by the prophecies of the Old Testament we do not only see that Israel shall be a holy nation, that the Lord has betrothed Himself in eternity, and that He shall cleanse from all uncleanness and grant a new heart, but we also see in that picture, that under the Prince of Peace out of the House of David, Israel shall live in peace and enjoy a prosperity beyond recollection, and an extraordinary fruitfulness of the soil.

And thus also the New Testament unites the corporal blessings with the spiritual. ***Certainly the emphasis falls upon the latter.*** First, the Kingdom of God with His righteousness must be sought, and that Kingdom, already here upon earth, becomes the part and portion of those who believe the gospel of Christ and turn unto God with a true and contrite heart. For that Kingdom is, in the first place, established within the heart and consists not in food and drink but in righteousness, and joy, and peace through the Holy Spirit. But he who has sought and found that Kingdom as a pearl of great price, receives thereafter also all other things. Such need no longer take thought of the morrow, as the Gentiles do, and anxiously ask: What shall we eat? or, What shall we drink? or, Wherewithal shall we be clothed? for his heavenly Father knoweth that he hath need of all these things. He who spared not His own Son, but delivered Him up for the guilty, ***shall also with Him grant us all things.***¹³³ The hairs of our head are all told. Our bread is certain and our water sure. To be sure, he who would follow Jesus must forsake all. But even now, in this life, he again

¹³³ Rom. 8:32.

receives fathers and mothers, brethren and sisters, friends and fields, and in the coming day even life forevermore. Godliness with contentment is therefore a great gain; it is useful unto all things, having the promise of both this and the future life.

All these gifts, profits and benefits of the covenant of grace are united in the one great promise, that God will be our God and the God of our seed.¹³⁴ The proclamation of salvation begins with this promise when God, after the fall of man, again seeks him, breaks the contracted friendship with Satan setting enmity in its place, and again receives man into His communion and fellowship. This promise stands at the head of the covenant which was established with Abraham, shines above the law given unto Israel, and forms the chief contents of the dispensation of the covenant of grace in the days of the Old Testament. In that promise the pious find, even in the midst of need and want, distress and misery, their salvation and comfort; besides God they have no one in heaven and none upon earth that they desire but Him. He is the strength of their heart and their portion forever. When Israel forsakes Him, then this remains their comfort, that God nevertheless remains their God, again gathers them out of the dispersion and at the end of days establishes with them a new covenant wherein they shall be unto Him a people and He unto them a God.

And this promise passes on into the New Testament. **It is fulfilled in Christ**, who, in the most fearful trials, in the severest temptations, in the struggle of Gethsemane and in the suffering on the cross, remained standing because God was His God and He God's own well beloved Son. **It is being fulfilled in the church**, which has come in the room of Israel, and glorying in the Immanuel, God with us, is accepted as His people. And it shall be fully realized, when the New Jerusalem shall descend from God out of Heaven, when His tabernacle shall be with men, and He dwell with them as His people.

What gift is and can be greater than that of God Himself?¹³⁵ What can He give more than Himself; Himself with all His virtues and perfections, with His grace and wisdom, with His right and power, with His unchangeableness and faith? For, where God is for us, who dare, who can, who shall be against us? What then can come unto, what then can hinder us? He is and He remains ours, in necessity and death, in living and dying, for time and eternity. He is a God, not of the dead but of the living. Blessed is the people whose God is the Lord! Moreover this promise becomes still richer when we remember, that God binds Himself therein, not only that He will be our God **but also the God of our seed**.

Great would it be already; if God had granted His communion and fellowship unto a few people standing in no relation whatsoever to each other; if God working arbitrarily and reckoning not with generations, had made **His elect** loose from all historical connection with flesh and with blood. But the Lord does not work arbitrarily and in this way. He establishes His covenant **organically** with man, in Christ as Head, first with Adam and then with Abraham, who is a father of all believers. With His grace God follows the line of generations. In the recreation He follows and joins Himself to the creation.

GOD EXECUTES THE ELECTION IN THE WAY OF THE COVENANT, UNCONDITIONALLY

He executes the election in the way of the covenant. As Father of all mercies He walks in the path which, as the Father of all things He hath assigned. Therefore the covenant of grace is also eternal in this sense, that in history it proceeds from generation to generation and is never interrupted.

¹³⁴ Gen. 17:7; Hand. 2:39.

¹³⁵ Sien <https://proregno.com/2021/02/17/die-wese-van-beide-die-ouer-verbond-ot-en-die-nuwer-verbond-in-christus-nt-god-homself/>

Grace is a stream, which, taking a beginning after the fall, in the history of mankind prepares for itself a bed and only finds its mouth in eternity. As covenant it may run through different dispensations and appear in several forms, but nevertheless, through the almighty power of God it has become an inextinguishable part of the world and an indestructible good for mankind.

Just because it is a covenant it bears this incorruptible character. As we know, in all covenants there are two parts. **First**, God therein gives Himself unto us; but then we are thereby also admonished of God and obliged unto a new obedience, namely, that we cleave to this one God, Father, Son, and Holy Ghost, that we trust in Him, and love Him with all our hearts, with all our souls, with all our minds, and with all our strength; that we forsake the world, crucify our old nature and walk in a new and holy life. When God gives Himself unto us, then He wills, that we thereafter shall also give ourselves unto Him, ourselves entirely, undivided, **unconditionally**, ourselves with our souls and our bodies, with our strength and talents, with our money and possessions, with our children and grandchildren. Also and above all with our children, who are legacies of the Lord, and the choicest of His earthly blessings. They must be God's, because we are His.

But nevertheless, when God in that covenant also with our children requires and demands us for His service, then He remains the First, who, and unto us and unto our children glorifies the richness of His grace. He is the First, when He calls Adam and Noah, Abraham and Israel unto His communion and fellowship but He also remains this, when with them He also accepts their children into His covenant. I will be a God unto thee and unto thy seed after thee. **Thus is the promise with which God binds Himself unto the elect in their generations.** And before our children were born, before they had done either good or evil; He it is, that said in His free almighty power: *I will have mercy on whom I will have mercy, and I will have compassion on whom I will have compassion.*¹³⁶

Our children do not come into that covenant **because** we give, **because** we consecrate them unto the Lord. Much less do they come into it, **because** they have or possess any merit or virtue of their own, making them worthy of acceptance. **But they are in that covenant by virtue of the promise of God, they are born in it and are therefore in it from the very first beginning of their existence, not of nature, but of grace, because God hath bound Himself to be the God of believers and of their seed.**

In the spiritual world, governs the same law as in the natural. We are all participants of a natural life, which we have received through our parents from God, the Almighty, Creator of Heaven and Earth. That we possess that life is not a matter of fact. We have not given it unto ourselves, we have not merited it, we have by our guilt even forfeited it; it is in an absolute sense a gift, to be sure, not of God's particular but of God's general grace. We become recipients of it by conception and birth, in which **we are entirely passive**. Without our consciousness and will we are placed in a world, which is filled with rich gifts, and we go in unto the mighty inheritance of our ancestors and forefathers; we stand upon their shoulders and enjoy of that which they wrought and brought together in the sweat of their brow.¹³⁷

FAITH AND CONVERSION ARE BENEFITS NOT CONDITIONS OF THE COVENANT

All this is true of, and in a still **stronger** way applicable unto, the spiritual gifts of the covenant. For instance it is not true, that we first for awhile wander about outside of and without the covenant and

¹³⁶ Rom. 9:15.

¹³⁷ Daarom dat ons in die Formulier vir die Bediening van die Kinders (FBK) in navolging van die Skrif, leer en bely: "En hoewel ons kinders hierdie dinge nie verstaan nie, mag hulle nogtans nie daarom van die doop uitgesluit word nie, aangesien hulle **sonder dat hulle dit weet**, aan die verdoemenis in Adam deel het en ook, **sonder dat hulle dit weet** weer in Christus tot genade aangeneem word." En dan is die FBK se Skrifbegroning die genadeverbond in die hele Skrif, Gen. 17:7 en Hand. 2:39.

thereafter by faith and conversion as by deeds of our own free will come into that covenant, may indeed, **faith and conversion are not conditions without and unto the covenant of grace, but they are profits and benefits in that covenant**, revealing participation in and communion and fellowship with Christ and opening the access unto the enjoyment of His merits.

All these gifts, viz., of forgiveness and renewing, holiness and glory **come unto us through the Mediator, who hath earned and merited them with the price of His blood**. They can only be our part and portion then, when we are participants of Christ's person. The mystical union with Christ **precedes** all merits and benefits and **reveals** itself first in faith and conversion. Even as natural life is granted unto us in birth and thereafter reveals itself in deeds of mind and will, even so spiritual life becomes our possession through regeneration or the new birth, **thereafter** to bear fruits of faith and conversion.

And again, it is only possible to be a participant in Christ then, when the Father grants or gives us that Christ. The offering and the gift of Christ **precedes all His benefits and profits**. It is God, who grants us Christ, yea who gives Himself unto us in Christ and who in communion and fellowship with Him makes us recipients of all the successive gifts of the covenant, yea, of complete salvation.

BAPTISM IS A SIGN AN SEAL OF THE 'ASSEMBLY OF THE ELECT' IN CHRIST

And now of this unspeakable gift of God's grace, **baptism is a sign and seal**. For everyone, who is **in truth** baptized,¹³⁸ is as **surely** washed with Christ's blood and spirit of the uncleanness of the soul, that is from all his sins, as he is externally washed with water which is used to remove the uncleanness of the body. Baptism is, is it not, a baptism in the name of the Triune God?

For when we are baptized in the name of the Father, God the Father witnesseth and sealeth unto us, that he doth make **an eternal covenant of grace with us**, and adopts us as His children and heirs, and therefore will provide us with **every** good thing, and avert all evil, or turn it to our profit. And when we are baptized in the name of the Son, the Son sealeth unto us, **that He doth wash us in His blood from all our sins**, incorporating us into the fellowship of His death and resurrection, so that we are freed from all our sins and accounted righteous before God. In like manner, when we are baptized in the name of the Holy Ghost, the Holy Ghost assures us, by this Holy Sacrament, that He will dwell in us, and sanctify us to be members of Christ, **applying unto us that which we have in Christ**, namely, the washing away of our sins, and the daily renewing of our lives, till we shall finally be presented without spot or wrinkle among **the assembly of the elect** in life eternal.¹³⁹

Baptism is therefore unto us a sign, a witness, that God, **unto all eternity, will be our God**, being unto us a gracious and merciful Father. For He hath commanded us to baptize all of those, who are His, in the name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. In baptism God gives us the visible sign and seal that **in Christ** He hath given Himself unto us and hath accepted and adopted us as His children. And that acceptance, that adoption is **the basis or foundation** of our confession. ...

¹³⁸ "Die bedienaars gee ons van hulle kant dus met die sakrament wat sigbaar is, **maar die Here gee wat met die sakramente aangedui word**, naamlik die onsigbare genadegawes: Hy was ons siel, suiwer en reinig dit van alle vuilheid en ongeregtigheid; Hy maak ons hart nuut en vul dit met alle vertroosting; Hy gee ons egter sekerheid van sy Vaderlike goedheid; Hy bekleed ons met die nuwe mens en ontklee ons van die ou mens en al sy werke." (NGB artikel 34, die heilige doop); "Verder, hoewel die sakramente én die sake waarvan hulle tekens is, bymekaar hoort, word nie beide deur alle mense ontvang nie. Die goddelose ontvang wel die sakrament tot sy verdoemenis, **maar hy ontvang nie die waarheid van die sakrament nie**. So het Judas en Simon die towenaar albei wel die sakrament ontvang maar nie Christus, wat daardeur voorgestel word nie; **Hy word slegs aan die gelowiges gegee**." (NGB artikel 35, die heilige nagmaal)

¹³⁹ Sien die FBK en HK vraag en antwoord 1.

ELECTION AND COVENANT CONSIST AND INCLUDE THE SAME PERSONS

Man shall not live by bread alone, but by every word that proceedeth out of the mouth of God.
(Matt. 4:4).

In **the way** of the covenant of grace God trains or brings up all His children unto liberty and independence. While election only includes who shall infallibly inherit eternal salvation, the covenant of grace describes **the way in which these elect are and shall be led to this, their destiny**. Election and covenant are therefore not distinguished as a narrower and a wider circle, **for they both consist of and include the same persons**; but while in election they are considered by themselves, in the covenant they are always considered as standing in relation to the whole human race.

Although the covenant of grace, thus, in the most beautiful way maintains the absolute sovereignty of God in the whole work of salvation and prohibits **anything** of man being added to or introduced into it, it nevertheless also, at the same time, **does full justice** to man's rational and moral nature and to the fact that he was created in the image of God. When God obtains His right, man also receives the place and the honor which belongs to him according to the will of God. God chooses those who are His in Christ, **that** they should be holy and blameless before Him in love.¹⁴⁰ To be sure, Christ appears in the covenant of grace as **head** of the church, but He does not efface His believers neither does he force them from their place. From the beginning to the end Christ is **surety** for them, but, in such a way that they themselves, also taught and enabled by His spirit, consciously and willingly begin to live and walk in the covenant.¹⁴¹

ELECTION AND THE COVENANT ARE THE FOUNTAIN OF AND PRODUCE FAITH AND AND A NEW OBEDIENCE

True, **the covenant of grace is established with Christ** but through and over Him it propagates itself unto all those who are His and adopts them wholly and entirely, with body and soul, with mind and will and all strength. Because God works in them both to will and to do His good pleasure, He urges and compels them to work out their own salvation with fear and trembling. By the grace of God they are what they are; and are enabled to do all things through Christ who strengtheneth them. Because Christ lives in them, **they themselves live by the faith of the Son of God**. Now, therefore, because the children of believers are accepted into this covenant of grace even before their consciousness and will, therefore we say, the calling particularly and specifically comes to the parents that they shall help and cause them to be instructed in the aforesaid doctrine and shall bring and have them brought up in the fear and admonition of the Lord. Because in all covenants there are two parts, therefore the covenant of grace **also admonishes and obliges us into a new obedience**. When God says unto us: *I am your God*; He also immediately adds to it: *Walk before*

¹⁴⁰ Ef. 1:4

¹⁴¹ "Dit is die wedergeboorte, die nuwe skepping, die opwekking uit die dood en die lewendmaking waarvan die Skrif so heerlik spreek wat God sonder ons in ons werk. Dit alles word glad nie deur die uiterlike prediking alleen, deur morele oorrading of op enige ander wyse in ons gewerk nie, sodat, na die voltooiing van God se werk, dit dan in die mens se mag sou lê om weergebore te word of nie, om bekeer te word of nie. Dit is 'n volkome bonatuurlike, baie kragtige en tegelyk baie aangename, wonderlike, verborge en onbeskryflike daad van God. Volgens die getuigenis van die Skrif wat deur Hom, die Outeur van hierdie werkinge, geïnspireer is, is dit in sy krag nie minder of geringer as die skepping of die opwekking van die dooies nie. **Die gevolg** is dat almal in wie se harte God op hierdie wonderlike wyse werk, sekerlik, onfeilbaar en kragdadig weergebore word en daadwerklik glo. Dan word die wil, wat nou vernuwe is, nie alleen deur God gedryf en beweeg nie, maar omdat dit deur God beweeg word, **werk dit ook self**. Daarom word ook tereg gesê dat die mens, deur die genade wat hy ontvang het, **glo en hom bekeer**."

*my countenance and be ye upright.*¹⁴² Giving Himself unto us, He also wills that we shall give ourselves unto Him with all we are and with all we have.

Children, however, are not able immediately to confess for themselves and to walk in that confession. The parents are responsible for them. They are they who appear as witnesses at the baptism of their children and as sureties answer for their Christian training. Upon the basis or foundation of the acceptance or adoption from God's side the parents are obliged to bring and lead their children to the full conscious, free and willing confession of faith

5.3 DIE VERBOND EN INWENDIGE GENADE, deur Herman Ridderbos (1909-2007)¹⁴³

Die vernaamste Skrifgedeeltes, waarvolgens die Here aan diegene met wie Hy sy Verbond oprig, die Heilige Gees gee (dus ook **inwendige**¹⁴⁴ genade), is reeds in die stryd rondom 1905 en 1942 baie keer aangehaal.¹⁴⁵

Wanneer ek dit weer hier skryf, is dit omdat mens nooit moet opgee dat die duidelike taal van die Skrif uiteindelik sterker sal wees in diegene wat voor God se Woord sal buig, as wat in 'n kerklike stryd, waarin soveel persoonlike en partydighede meespreek, soms vir 'n tydlang die ore toemaak om te hoor en met die hart te verstaan.

Ek noem allereers weer **Jes. 59:21**:

“Wat My aangaan, dit is my verbond met hulle, sê die HERE: **My Gees** wat op jou is, en my woorde wat Ek in jou mond gelê het, sal uit jou mond nie wyk nie, **en ook nie uit die mond van jou kroos** en uit die mond van die kroos van jou kroos, sê die HERE, van nou af tot in ewigheid nie.”

Hier word dit duidelik gestel dat die Here aan sy mense sy Gees en sy Woord belowe vir ewig en altyd, en dat dit die Verbond is wat Hy met hulle het. Dus, nie net die Woord, die verkondiging van die evangelie en die aanbidding van genade nie, maar ook die werking van die Heilige Gees, wat jou ontvanklik maak vir daardie Woord — die inwendige genade — **vorm die inhoud van die verbondsbelofte**.¹⁴⁶

¹⁴² Gen. 17:1,7,10.

¹⁴³ Vertaal uit die Nederlands, Het Verbond en de Inwendige Genade, *Bijlage Geref. Kerkbode*, 27 Oct. 1945, aanlyn hier beskikbaar: <https://bit.ly/3w3W7Az>. Sien ook hier 'n geredigeerde weergawe:

<https://proregno.files.wordpress.com/2022/05/verbond-en-de-inwendige-genade-hn-ridderbos.pdf> Beklemtonings bygevoeg.

¹⁴⁴ Dat die doop wys op 'inwendige genade' word duidelik bely in NGB artikel 33-35 wat handel oor die sakramente van die heilige doop en die heilige nagmaal: "Hy het dit (die sakramente - slc) by die Woord van die evangelie gevoeg om vir ons uitwendige sintuie des te beter voor te stel wat Hy aan ons deur sy Woord te kenne gee en **wat Hy inwendig in ons hart doen**. So bekragtig Hy in ons die heil wat Hy aan ons meedeel. Dit is immers sigbare tekens en seëls **van 'n inwendige en onsigbare saak** en deur middel daarvan werk God in ons deur die krag van die Heilige Gees. ... Hy toon ons daarmee dat, soos die water die vuilheid van die liggaam afwas as dit oor ons gegiet word en soos die water op die liggaam van die dopeling gesien word wanneer dit daarop gesprinkel word, **so bewerkstellig die bloed van Christus deur die Heilige Gees dieselfde inwendig in die siel**: dit besprinkel die siel en reinig dit van sy sondes en laat ons, wat kinders van die toorn is, as kinders van God weergebore word."

¹⁴⁵ Sien die volgende artikels: Stryd en skeuring in die Nederlandse Kerke, prof. S. Du Toit; Bronne oor verbondstryd in Nederland in die eerste helfte van die 20ste eeu, S Le Cornu; Kerklike Verklarings oor die verbondstryd in Nederland; hier beskikbaar: <https://proregno.com/2010/06/23/n-vriend-van-god-artikels-oor-die-genadeverbond/>

¹⁴⁶ Ursinus in sy 'Larger Catechism Question 1: What firm comfort do you have in life and in death? Answer: That I was created by God in his image for eternal life; and after I willfully lost this in Adam, God, out of infinite and free mercy, took me into his covenant of grace that he might give me by faith, righteousness and eternal life because of the obedience and death of his Son who was sent in the flesh. **And that he sealed his covenant in my heart by his Spirit**, who renews me in the image of God and cries out in me, "Abba," Father, by his Word **and the visible signs of this covenant**." Sien hier:

http://links.christreformed.org/doctrinevision/ursinus_project.pdf

Daaruit volg dus, dat hulle wat in waarheid tot daardie Verbond behoort, nie alleen aan die Woord nie, maar ook aan die Gees van die Here deel; en dus ook, dat diegene wat wettiglike gronde tot hierdie Verbond gereken moet word, bv. ons kinders, ook geag moet word om die inhoud van daardie belofte te ontvang of te sal ontvang.

Daar moet nie hierteen beswaar gemaak word dat, "Dit geld alleen vir die bondelinge vir sover hulle die belofte van die geloof aanneem" nie, want die belofte en die gawe van die Heilige Gees gaan die geloof in beginsel vooraf, en dit is die rykdom van hierdie Skrif: dat God hierin ook aan sy eie belofte dat Hy ook die wedergeboorte en geloof sal gee.

Dit is nie iets wat by die Verbond bygevoeg moet word nie—soos dit vandag voorgestel word nie; nee, **dit is juis die wesenlike inhoud van die Verbond.**

Nêrens word dit duideliker gestel as in die teks wat so dikwels teen die beswaardes gebruik word nie, **Jer. 31:33**, waarmee hul verbondsleer in stryd is:

"Maar dit is die verbond wat Ek ná dié dae met die huis van Israel sal sluit, spreek die HERE: Ek gee my wet in hulle binneste en skrywe dit op hulle hart; en Ek sal vir hulle 'n God wees, en hulle sal vir My 'n volk wees."

Hierdie plek is, ook volgens die gebruik daarvan deur die NT, vgl. **Matt. 26:28; Rom. 11:27; 2Kor. 3:3; Heb. 8:8v., 10:16** is van sentrale belang vir die verstaan van die inhoud van die nuwe verbond.¹⁴⁷

As die ou Sinaïtiese Verbond in wettiese, voorwaardelike vorm gekom het, blyk dit dat wie daarby staan het nog nooit die werklike en ryke van God se Verbond gepeil nie. God betoon hier om Alles in die Verbond te wees. Hy sal nie net die voorwaardes van die verbond afkondig nie, Hy sal ook sorg dat dit vervul word, want Hy sal self sy wet deur sy Gees in die hart skrywe; Hy sal dus aan diegene met wie Hy 'n Verbond oprig, die *inwendige, wedergebarende, vernuwende genade* skenk.

Hieruit kan weer geen ander gevolgtrekking gemaak word as dat, elkeen, alhoewel hy gebore is binne die kring van die Verbond, nie hierdie wedergeboorte en vernuwing van die hart besit nie, geen deel het aan die Verbond, soos dit hier in sy rykste en werklike betekenis aangekondig en omskryf word.

Dieselfde word op verskeie maniere uitgespreek in die Nuwe Testament.

Baie belangrik in hierdie verband is **Gal. 3:14** ev.¹⁴⁸ Daar word deur Paulus geleer dat die seën wat Abraham en sy nageslag ontvang het bestaan het uit die belofte van die Gees, omdat, soos prof. Greijdanus skryf in sy kommentaar: "Die Heilige Gees bring verlossing in die gelowiges en werk hulle uit, vernuwe en reinig hulle, gee aan hulle geloof, maak hulle kinders van God."¹⁴⁹

¹⁴⁷ "Want dit is my bloed, die bloed van die nuwe testament, wat vir baie uitgestort word tot vergifnis van sondes." (Mt 26:28); "en dit is van my kant die verbond met hulle as Ek hulle sondes wegneem." (Rom. 11:27); "omdat julle duidelik 'n brief van Christus is deur ons diens berei, geskrywe nie met ink nie, maar met die Gees van die lewende God; nie op kliptafels nie, maar op die vleestafels van die hart." (2 Kor. 3:3); "Want dit is die verbond wat Ek ná dié dae sal sluit met die huis van Israel, spreek die Here: Ek sal my wette in hulle verstand gee en dit op hulle hart skrywe; en Ek sal vir hulle 'n God wees, en hulle sal vir My 'n volk wees. En hulle sal nie meer elkeen sy naaste en elkeen sy broer leer en sê: Ken die Here nie; want almal sal My ken, klein en groot onder hulle." (Heb 8:10–11); "want nadat Hy tevore gesê het: Dit is die verbond wat Ek met hulle sal sluit ná dié dae, spreek die Here verder: Ek sal my wette gee in hulle hart, en in hulle verstand sal Ek dit inskrywe" (Heb 10:16)

¹⁴⁸ "sodat die seën van Abraham na die heidene kan kom in Christus Jesus, en dat ons **die belofte van die Gees** deur die geloof kan ontvang." (Gal. 3:14)

¹⁴⁹ Sien 'n paar aanhalings uit Greijdanus se Romeine en Galasiërs oor die 'aard van die belofte' hier:

<https://proregno.files.wordpress.com/2010/06/greijdanus-oor-die-heilsbelofte.pdf>

Sonder die Heilige Gees kan daar dus geen sprake van Verbond en Verbondseën wees nie. Wat die Here ook al in die verbond sal skenk, moet deur die Heilige Gees toegepas word, en sonder die gawe van daardie Gees - inwendige genade - het 'n mens geen deel aan die beloftes van die Genadeverbond nie, **Gal. 3:16, 29**.¹⁵⁰ En daarin word weer geïmpliseer dat elkeen wat ons reken tot die verbond behoort, ons ook as wedergeborene en deur die Gees in Christus geheilig beskou. Dit bring die genadeverbond mee volgens die uitdruklike stellings van die Skrif.

Dit alles word nou nie minder aan die kinders as aan die volwassenes toegesê. **Jes. 59:21** spreek met groot nadruk van hierdie "lyn van die geslagte," en in **Jer. 31:34** volg die bogenoemde aangehaalde woorde: "*want hulle sal My almal ken van die geringste van hulle af, ook die grootste van hulle almal, spreek die HERE*."¹⁵¹

En, om meer te noem, **Jes. 44:3**, waarna die Kategismus ook na die kinderdoop verwys, lui: "*Ek sal my Gees op jou kroos giet en my seën op jou nakomelinge*."

Oral is dit dus duidelik dat die inwendige genade, die gawe van die Heilige Gees, saam die inhoud van die genadeverbond vorm, sowel vir die gelowiges as vir hulle saad.¹⁵²

Daarom word die Nuwe-Testamentiese kerk, op wie die verbondsbelofte oorgaan, *met haar kinders*, ook weer steeds aangespreek en beskou as die gemeenskap van diegene aan wie God nie net sy werk wil doen nie, maar dit ook gedoen het, as diegene wat daarom ook die inwendige genade deelagtig is.

Alles wat in daardie kerke van sonde, gebrek, ongeloof en afvalligheid geopenbaar is, het Paulus byvoorbeeld nie verhinder om haar so te bly aanspreek en te beskou nie. Dit is die krag en eer van die Gereformeerde Teologie, dat sy altyd teruggekeer het na hierdie diepe opvatting van Verbond en Kerk, en die uitwendige Verbondsbeskouing en die volkskerkgedagte wat daarmee saamgaan verwerp het, dat dit te kort doen aan die duidelike uitsprake van die Skrif.

¹⁵⁰ "Nou is aan Abraham die beloftes toegesê en aan sy saad. Hy sê nie: En aan die sade, asof dit op baie sien nie, maar op een: En aan jou saad, dit is Christus." (Gal. 3:16); "En as julle aan Christus behoort, dan is julle die nageslag van Abraham en volgens die belofte erfgename." (Gal. 3:29).

¹⁵¹ Die tweede deel van die vers: "... **want** Ek sal hulle ongeregtigheid vergewe en aan hulle sonde nie meer dink nie." (Jer. 31:34)

¹⁵² Bierma (2021:159-) skryf oor 'Calvin and the efficacy of Infant Baptism' as volg: "Westphal had questioned why baptism is necessary for covenant infants if, as Calvin claims, such children Calvin and the Efficacy of Infant Baptism **are already holy and members of the church before their baptism**. ... At the same time, there is a sense in which they too are engrafted into the church at their baptism, where God testifies to their adoption as his children, introduces them into 'the possession of life,' truly and effectually seals his promises of grace, and makes 'a pledge of **sacred union with Christ**.' Indeed, 'As the instruments [organa] of the Holy Spirit are not dead, God truly performs and effects [efficit] by baptism what he figures.' In baptism, therefore, God not only testifies to his love and pledges his faithfulness to us so that we might be 'persuaded' (simus persuasi) of our salvation, but he also 'inwardly' ratifies by his divine agency that which he figures by the hand of his minister.' In other words, infant baptism, too, is efficacious as both a means of assurance and a means of grace." (beklemtonings bygevoeg)

6. BRONNELYS

- BARGER, H.H. 1907. Ons Kerkboek. Rotterdam: JM Bredeé.
- BAVINCK, H. 1900. De eerste doopvraag, in: *De Bazuin*: Stemmen uit De Gereformeerde Kerken in Nederland, no. 20.
- BAVINCK, H. 1931. Magnalia Dei: Onderwysing in de Christelike Religie naar Gereformeerde Belijdenis. Kampen: Kok
- BAVINCK, H. 1967. Gereformeerde Dogmatiek, deel III. Kampen: Kok.
- BAVINCK, H. 1967. Gereformeerde Dogmatiek, deel IV. Kampen: Kok.
- BERKHOUWER, G.C & TOORNVLIET, G. 1949. Het Dogma der Kerk. Groningen: Jan Haan N.V.
- BERKHOF, L. 1933. Manual of Christian Doctrine, Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- BIERMA, L.D. 1995. Caspar Olevianus: A Firm Foundation - An Aid to Interpreting the Heidelberg Catechism. Grand Rapids, MI: Baker Books.
- BIERMA, L.D. 1996. German Calvinism in the Confessional Age: The Covenantal Theology of Caspar Olevianus. Grand Rapids, MI: Baker Books.
- BIERMA, L.D. 2013. The Theology of the Heidelberg Catechism: A Reformation Synthesis. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press.
- BIERMA, L.D. 2021. Font of Pardon and New Life: John Calvin and the Efficacy of Baptism. New York: Oxford University Press.
- BIESTERVEELD, P. 1905. Kerklijke Handboekje bevattende Bepalingen der Nederlandsche Synoden van beteekenis voor de Regering der Kerken. Kampen: JH Bos.
- BREMMER, R.H. 1961. Herman Bavinck als Dogmaticus. Kampen: Kok.
- BROWN, C. red. 2001. New International Dictionary of New Testament Theology. Grand Rapids: Zondervan. [CD-ROM]
- BYBEL. 1953. Die Bybel: dit is die ganse Heilige Skrif wat al die kanonieke boeke van die Ou en die Nuwe Testament bevat. Kaapstad: Bybelgenootskap Van Suid-Afrika.
- CALVIN, J. 2002. Treatises on the Sacraments: Catechism of the Church of Geneva, Forms of Prayer, and Confessions of Faith. Grand Rapids, MI: Reformation Heritage Books.
- CALVIN, J. 2003. Commentaries on the First Book of Moses called Genesis, translated by J. King. Grand Rapids, MI: Baker Books.
- CALVIN, J. 2003. Commentary on a Harmony of the Evangelists, Matthew, Mark, and Luke, trans. William Pringle. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- CALVYN, J. 1984. Institusie van die Christelike Godsdiens, dele 1-4. Potchefstroom: CJBf.
- CALVYN, J. 2008. Kommentaar op die brief van Paulus aan die Romeine, vertaal deur prof. dr. Stefanus Postma, Potchefstroom: CJBf.
- CALVYN, J. 2021. Kommentaar op die brief van Paulus aan die Galasiërs, vertaal deur prof. dr. Stefanus Postma, Potchefstroom: CJBf.

- COETZEE, J.C. 1965. Volk en Godsvolk in die Nuwe Testament: 'n Eksegetiese studie. Potchefstroom: Pro Rege-Pers Beperk.
- COETZEE, J.V. & KOTZE, D.N. (red.) 1942. Die Kosbare Goud deur Predikante van die GKSA. Potchefstroom: Kalvyn Jubileum Boekefonds.
- CONFESSIONS and the Church Order of the PRCA, 2005. Grandville, MI: PRCA.
- d'ASSONVILLE, V.E. 1981. Die Gereformeerde Doopsformulier. Potchefstroom: Marnix.
- DE BONDT, A. 1944. Verbond en Doop, deel III: "Is de verklaring van 1905 innerlijk teenstrijdig?" Groningen: J. Niemeijer.
- DE COCK, H. 1986. Verzamelde Werken, deel II. Houten: Den Hertog B.V.
- DIJK, K. 1952. Van ewigheid verkoren: de belijdenis der praedestinatie. Delft: Meinema.
- DU TOIT, S. 1946. Stryd en Skeuring in die Nederlandse Gereformeerde Kerke, in: *Koers*, Deel XIII. No.4, Februarie 1946, p.123-135.
- DUVENHAGE, B. 1963. (Hoofpunte van die Gereformeerde) Geloofsleer. Potchefstroom: Pro Rege Pers Bpk.
- ENGELSMA, D.J. 2004. Covenant Universalism. Standard Bearer, vol.80, nr.17.
- ENGELSMA, D.J. 2004. Covenant and Election in the Reformed Tradition. Jenison, MI: RFPA.
- ENGELSMA, D.J. 2005. The Covenant of God and the Children of Believers. Grandville, MI: RFPA.
- FEENSTRA, J.G. 1950. Onze Geloofsbelijdenis. Kampen: J.H. Kok.
- FRANCKE, J. 1987. Lichtende Verbintenissen. Gods Verbonden met Mensen. Kampen: Uitgeverij van den Berg.
- FABER, J. 1990. Essays in Reformed Doctrine. Winnipeg: Premier Printing.
- FLOOR, L. 1983. Die Heilige Doop in die Nuwe Testament. Potchefstroom: PTP.
- GISPEN, W.H. & DIJK, K. 1932. De Geloofsbelijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerken. Kampen: J.H. Kok.
- GEISLER, N.L. 1980. Inerrancy. Grand Rapids: Academie Books.
- GREIJLDANUS, S. 1933. De Brief van den Apostel Paulus aan de Gemeente te Rome. Deel I en II. Amsterdam: Bottenburg.
- GREIJLDANUS, S. 1936. De Brief van den Apostel Paulus aan de Gemeente in Galatië. Amsterdam: Bottenburg.
- HANKO, H. 1988. God's Everlasting Covenant of Grace. Grand Rapids, MI: RFPA.
- HANKO, H. 2000. For Thy Truth's Sake. A Doctrinal History of the Protestant Reformed Churches. Grandville, MI: RFPA.
- HARBACH, R.C. 1986. Studies in the Book of Genesis. Grandville: Grandville Protestant Reformed Church.
- HENDRIKSEN, W. 1978. The Covenant of Grace. Grand Rapids, MI: Baker.
- HOEKSEMA, H. 1985. Reformed Dogmatics. Grand Rapids, MI: RFPA.

- HOEKSEMA, H. 1997. *Believers and their Seed: Children in the Covenant*. Grandville, MI: RFPA.
- JONKER, W.D. 1969. *Die Brief aan die Romeine*. Pretoria: N.G. Kerk-Uitgewers.
- KAKKES, H. 1953. *De Doop in de Nederlandse Belijdenisgeschriften*. Kampen: Kok.
- KAMPHUIS, J. 1984. *Een eewig verbond*. Haarlem: Vijlbrief.
- KUYPER, A. 1891. *Voetius' Catechisatie over den Heidelbergischen Catechismus*. Rotterdam: Gebroeders Hoge.
- KITTEL, G. & FRIEDERICH, G., red. *The Theological Dictionary of the New Testament, Abridged in One Volume*. 1985. Logos Library System. [CD-ROM.]
- LOGOS Information Systems. NG Kerk Uitgewers: Belydenisskrifte, Kaapstad, [Online] Available: Logos Library System.
- MULLER, J.J., 1951. *Genade vir julle: Populêre verklaring van die sewe oudste briewe van Paulus*. Pretoria: NGK Boekhandel.
- OLEVIANUS, C. 1939. *De Bediening van het Genadeverbond*. Rotterdam: Mazijk's Uitgeversbureau.
- OLTHUIS, H.J. 1908. *De Doopspraktijk der Gereformeerde Kerken in Nederland, 1568-1816*. Utrecht: GJA Ruys.
- POLMAN, A.D.R. 1958. *Woord en Belijdenis: eenvoudige verklaring van die Nederlandse Geloofsbelijdenis*. Franeker: T. Wever.
- RIDDERBOS, J. 1928. *Abraham: De vriend Gods*. Kampen: JH Kok.
- ROBERTSON, O.P. 1990. *The Books of Nahum, Habakkuk and Zephaniah*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- ROSSOUW, A.J. 2005. Die betekenis van באמונתו binne die konteks van Habakuk 2:4. Ongepubliseerde werkstuk vir SEMT311.
- RUYS, Th. 1919. *Petrus Dathenus*. Utrecht: GJA Ruys.
- SMILDE, E. 1946. *Een Eeuw van Strijd over Verbond en Doop*. Kampen: Kok.
- SMYTEGELT, B. 1977. *Kort Begrip van de Heidelbergse Catechismus*. Veenendal: Uitgeverij G. Kool.
- SNYDER, H.A. 1991. *Models of the Kingdom*. Nashville: Abdingdon Press.
- SNYMAN, P.C. (red.). 1969. *'n Lig vir die Volke*. Potchefstroom: Pro Rege-Pers.
- SNYMAN, P.C. (red.). 1977. *Nuwe en Ou Dinge*. Potchefstroom: Pro Rege.
- STRAWBRIDGE, G. (ed.). 2003. *The Case for Covenantal Infant Baptism*. Philipsburg, NJ: P&R Publishing Co.
- TORRANCE, J.B. 1970. *Covenant or Contract ? A Study of the Theological Background of Worship in the Seventeenth-Century Scotland*. *Scottish Journal of Theology* 23, nr.1
- TOTIUS (DU TOIT, JD) 1977. *Versamelde Werke*. 11 dele, Kaapstad: Tafelberg.
- URSINUS, Z. *Large and Small Catechisms with the Heidelberg Catechism* (translated by Fred H. Klooster and John Medendorp).

- VAN DER WALT, S.J. 1957. Die Vaste Fondament: Dagboek uit die Heidelbergse Kategismus. Potchefstroom: Pro Rege-Pers Beperk.
- VAN GENDEREN, J. 1992. Verbond en Uitverkiezing. Kampen: Kok.
- VAN GENDEREN, J. & VELEMA, W.H. 1992. Beknopte Gereformeerde Dogmatiek. Kampen: Kok.
- VAN'T SPIJKER, W. 1980. Zijn Verbonden en Woorden: over doop, belijdenis en avondmaal volgens die klassieke formulieren. Goudriaan: De Groot Uitgeverij.
- VAN'T SPIJKER, W. 1983. Rondom de Doopvont: leer en gebruik van die heilige doop in die Nuwe Testament en in de geschiedenis van de westerse kerk. Goudriaan: Uitgeverij De Groot.
- VEENHOF, C. 1949. Om de 'Unica Catholica', Goes: Oosterbaan.
- VELDKAMP, H. geen publikasiedatum. Zondagskinderen, 2 dele in een, vierde uitgawe. Franeker: T. Weaver.
- VORSTER, J.D. 1947. Die Christelike Doop. Stellenbosch: Pro Ecclesia.
- WENTSEL, B. 1981. Dogmatiek, deel 3a. Kampen: Kok.
- WIELENGA, B. 1906. Ons Doopsformulier. Kampen: Kok.
- WIELENGA, B. 2016. The Reformed Baptism Form: A Commentary. Jenison, Michigan: RFPA.
- WOELDERINK, J.G. 1938. Het Doopsformulier. S'-Gravenhage: Uitgeverij Guido De Bres

PRO REGNO INSTITUUT

* *Slabbert Le Cornu* (BTh, MDiv), gebore in Pietersburg (1968), matriek voltooi aan die AHS in Pretoria en verdere naskoolse studies gedoen aan die UP, Unisa, PU vir CHO en NWU in Opvoedkunde en Teologie. Getroud met Dorothea en ryklik geseën met nege verbondskinders, een aangetroude seun en kleinkind [foto: Joannette saam met haar man, Gideon Smith en hul dogtertjie, Thea], Hannelie, Doret, Mia, Berto, Hilke, Christien, Adriaan en Markus.

Dien as predikant van die Gereformeerde Kerk Carletonville, Suid-Afrika, sedert 2007. Is die direkteur van die *Pro Regno Instituut* en *Pro Regno Boeke*, sien hier vir meer inligting:

www.proregno.com/about/

Kontakbesonderhede

Selnr. 082 770 2669

E-pos: proregno@gmail.com

Webblad: www.proregno.com

Pro Regno = vir die Koninkryk (Hebreërs 10:28)

